

T.C.
İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ERKEN ÇOCUKLUKTA AHLAK VE DEĞER EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI

İNANÇ TEMALİ ÇOCUK KİTAPLARININ ÇOCUK
EDEBİYATININ TEMEL ÖĞELERİ BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Zeynep ÖZ

Danışman:
Doç. Dr. Sedat KARAGÜL

İSTANBUL
2025

T. C.
İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ERKEN ÇOCUKLUKTA AHLAK VE DEĞER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

İNANÇ TEMALI ÇOCUK KİTAPLARININ ÇOCUK
EDEBİYATININ TEMEL ÖĞELERİ BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Zeynep ÖZ

Danışman:
Doç. Dr. Sedat KARAGÜL

İSTANBUL
2025

TEZ ONAY SAYFASI

T. C.
İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Erken Çocuklukta Ahlak ve Değer Eğitimi Anabilim Dalı'nda 201222YL07 numaralı Zeynep ÖZ'ün hazırladığı “*İnanç Temalı Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesi*” konulu yüksek lisans tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 12/ 08/ 2025 günü (11:00 – 13:00) saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin başarılı olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

Doç. Dr. Sedat KARAGÜL
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi
(Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)

Prof. Dr. Ahmet BENZER
Marmara Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Gülsüm PEHLİVAN AĞIRAKÇA
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Zeynep ÖZ

12.08.2025

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, İslam inancını temel alan 20 resimli çocuk kitabını, çocuk edebiyatının taşıması gereken temel öğeler doğrultusunda incelemektir. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden içerik analizi yöntemiyle yürütülmüştür. Bu doğrultuda 2019–2023 yılları arasında yayımlanmış ve erken çocukluk dönemine yönelik olarak seçilen kitaplar dış yapı, iç yapı ve eğitsel özellikler açısından değerlendirilmiştir. Araştırmanın veri kaynağını oluşturan eserler şunlardır: *İftar Tabağı*, *En Güzel Mavi*, *Annem İçin Teşekkür Ederim Allah'ım*, *Fasulye*, *Babamın Dükkânı*, *Kedi Müezza*, *Kudüs'ün Kuşları*, *Bir Kudüs Masalı*, *Üç Mescide Yolculuk*, *Yağmur Duası*, *Mutlu Cami*, *Allah Benimle*, *Keloğlan Namaz Peşinde*, *Unutulmuş Kitap*, *Hanne'nin Örtüleri*, *Çıtır Çıtır Bir Bayram Macerası*, *Minikler İçin Mescitlerimiz*, *Bu Deve Neden Kızdı*, *Kukla Misket Ballı Şifa* ve *Hoş Geldin Ramazan*. İnceleme sonucunda, yalnızca 7 kitabın (*İftar Tabağı*, *En Güzel Mavi*, *Kudüs'ün Kuşları*, *Bir Kudüs Masalı*, *Mutlu Cami*, *Allah Benimle*, *Çıtır Çıtır Bir Bayram Macerası*) dış yapı, 5 kitabın (*İftar Tabağı*, *En Güzel Mavi*, *Kudüs'ün Kuşları*, *Bir Kudüs Masalı*, *Çıtır Çıtır Bir Bayram Macerası*) ise iç yapı bakımından çocuk edebiyatı ölçütlerine büyük ölçüde uygunluk gösterdiği; buna karşın 17 kitabın (*İftar Tabağı*, *En Güzel Mavi*, *Annem İçin Teşekkür Ederim Allah'ım*, *Fasulye*, *Babamın Dükkânı*, *Kedi Müezza*, *Kudüs'ün Kuşları*, *Bir Kudüs Masalı*, *Yağmur Duası*, *Mutlu Cami*, *Allah Benimle*, *Keloğlan Namaz Peşinde*, *Unutulmuş Kitap*, *Hanne'nin Örtüleri*, *Çıtır Çıtır Bir Bayram Macerası*, *Bu Deve Neden Kızdı* ve *Kukla Misket Ballı Şifa*) eğitsel özellikler açısından yeterlilik sağladığı belirlenmiştir. Elde edilen bulgular, içerik ve biçim açısından bütünlük taşıyan nitelikli inanç temalı çocuk kitabı sayısının sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, nitelikli çocuk kitaplarının oluşturulmasında yazar, çizer, editör ve yayınevlerinin iş birliği içinde çalışmaları; ebeveynlerin kitap seçiminde daha bilinçli davranmaları ve alana yönelik bilimsel çalışmaların artırılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler:

Çocuk Edebiyatı, Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri, Dini Çocuk Kitapları, İnanç

ABSTRACT

The aim of this study is to examine 20 illustrated children's books based on Islamic belief in line with the fundamental elements that children's literature should possess. The research was conducted using the content analysis method, one of the qualitative research designs. Accordingly, books published between 2019 and 2023 and selected for early childhood were evaluated in terms of external structure, internal structure, and educational features. The books that constitute the data source of the study are as follows: *İftar Tabağı*, *En Güzel Mavi*, *Annem İçin Teşekkür Ederim Allah'ım*, *Fasulye*, *Babamın Dükkânı*, *Kedi Müezza*, *Kudüs'ün Kuşları*, *Bir Kudüs Masalı*, *Üç Mescide Yolculuk*, *Yağmur Duası*, *Mutlu Cami*, *Allah Benimle*, *Keloğlan Namaz Peşinde*, *Unutulmuş Kitap*, *Hanne'nin Örtüleri*, *Çıtır Çıtır Bir Bayram Macerası*, *Minikler İçin Mescitlerimiz*, *Bu Deve Neden Kızdı*, *Kukla Misket Ballı Şifa*, and *Hoş Geldin Ramazan*. As a result of the analysis, it was found that only 7 books (*İftar Tabağı*, *En Güzel Mavi*, *Kudüs'ün Kuşları*, *Bir Kudüs Masalı*, *Mutlu Cami*, *Allah Benimle*, *Çıtır Çıtır Bir Bayram Macerası*) largely conformed to children's literature criteria in terms of external structure, and only 5 books (*İftar Tabağı*, *En Güzel Mavi*, *Kudüs'ün Kuşları*, *Bir Kudüs Masalı*, *Çıtır Çıtır Bir Bayram Macerası*) in terms of internal structure. In contrast, 17 books (*İftar Tabağı*, *En Güzel Mavi*, *Annem İçin Teşekkür Ederim Allah'ım*, *Fasulye*, *Babamın Dükkânı*, *Kedi Müezza*, *Kudüs'ün Kuşları*, *Bir Kudüs Masalı*, *Yağmur Duası*, *Mutlu Cami*, *Allah Benimle*, *Keloğlan Namaz Peşinde*, *Unutulmuş Kitap*, *Hanne'nin Örtüleri*, *Çıtır Çıtır Bir Bayram Macerası*, *Bu Deve Neden Kızdı*, and *Kukla Misket Ballı Şifa*) were found to be sufficient in terms of educational features. The findings indicate that the number of high-quality faith-themed children's books that maintain integrity in both content and form is limited. In this regard, it is recommended that authors, illustrators, editors, and publishers work in collaboration to produce qualified children's books; that parents make more informed choices when selecting books; and that scientific research in this field be further encouraged.

Keywords:

Children's Literature, Key Elements of Children's Literature, Religious Children's Books, Faith

ÖNSÖZ

Bir çocuğun dünyayı tanıma serüveni okuduğu kitaplarla başlar. Bu serüvende karşılaştığı her karakter, her kelime, onun benliğinde bir iz bırakır. Çocuk edebiyatı; yalnızca bir anlatı değil, aynı zamanda bir yön verme, anlam kazandırma ve değerlerle çocuğu buluşturma aracıdır. Erken yaşta karşılaşılan nitelikli edebi eserler, çocuğa yeni deneyimler yaşatırken onun zihinsel ve duygusal gelişimini destekler ve hayata dair bakış açıları kazandırır.

Çalışmada nitelikli çocuk kitaplarında bulunması gereken dış yapı özellikleri, iç yapı özellikleri, eğitsel özellikler ve inanç teması ile ilgili bilgiler ortaya konmakta; 2019-2023 yılları arasında Türkiye’de yayınlanan erken çocukluk dönemine yönelik inanç temalı çocuk kitapları çocuk edebiyatının temel öğelerine göre incelenmektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde araştırmanın problem durumu tartışılarak amaç, önem, varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımlamalara; araştırmanın ikinci bölümünde çocuk edebiyatı ve çocuk edebiyatının temel öğeleri açıklanarak inanç teması ile ilgili araştırmalara; üçüncü bölümde, araştırmanın yöntemini oluşturan araştırma modeli, inceleme nesnesi, veri kaynağı ve verilerin çözümlenmesi kısımlarına yer verilmiştir. Dördüncü bölümde ise seçilen inanç temalı yirmi çocuk edebiyatı yapıtının incelenmesi sonucu elde edilen bulgulara yer verilerek ulaşılan sonuçlar ve öneriler sunulmuştur.

Eğitim hayatımın en keyifli derslerinden biri olan Erken Çocuklukta Edebiyat dersiyle başlayan bu süreçte tez çalışmam boyunca bilgi ve birikimiyle bana rehberlik eden, her fikrimi dikkatle dinleyen ve her aşamada en büyük desteği sunan kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Sedat Karagül’e, bana ayırdığı zaman ve sağladığı tüm katkıları için içtenlikle teşekkür ederim.

Vermiş oldukları Çocukluğun Tarihi ve İslam Medeniyetinde Çocukluk ile Ailede Din Eğitimi dersleri sayesinde alana dair derinlikli bir bakış geliştirmeme katkı sağlayan; her türlü sorumu içtenlikle yanıtlayan değerli hocalarım Doç. Dr. Ayhan Öz ve Dr. Gülsüm Pehlivan Ağırakça’ya; tez jürimde yer alarak kıymetli katkılarıyla çalışmamın gelişmesine destek olan Prof. Dr. Ahmet Benzer hocama; eğitim hayatım boyunca desteğini hiçbir zaman esirgemeyen bugünlere gelmemde emeği olan babam Ahmet Özpazarcık’a; tez çalışmamı tamamlamamda en büyük manevi desteği veren ve dualarını

her daim yanımda hissettiğim annem Fatma Özpazarcık ve kardeşim Rabia Özpazarcık’a; beni her konuda cesaretlendiren, hayatta ve akademik yolculuğumda daima yanımda olan, emeği ve desteği ile bu süreci kolaylaştıran yol arkadaşım, sevgili eşim Dr. Mahmut Seyfeddin Öz’e gönülden teşekkür ederim.

Kâinattaki küçücük bir noktaya değinme niyetiyle çıktığım yolda, bu kusursuz düzeni ve onun sahibini çocuklara layıkıyla tanıtabilecek eserlerin ortaya çıkmasına, küçük de olsa katkı sunmayı nasip eden; bu süreci tamamlama gücü ve yeteneğini bahşeden Allah Teâlâ’ya sonsuz hamd ve şükranlarımla.

Zeynep Öz
Temmuz, 2025

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
BEYAN	iii
ÖZ	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR.....	xix
TABLO LİSTESİ.....	xx
ŞEKİL LİSTESİ.....	xxi
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu.....	1
1.2 Amaç	4
1.3 Önem.....	4
1.4 Sınırlılıklar	4
1.5 Tanımlar.....	5
İKİNCİ BÖLÜM.....	7
KURAMSAL ÇERÇEVE.....	7
2.1 Çocuk Edebiyatı	7
2.2. Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin Dış Yapı Özellikleri	8
2.2.1. Boyutlar	9
2.2.2. Kapak.....	9
2.2.3. Cilt	10
2.2.4. Kâğıt	10
2.2.5. Sayfa Düzeni	11
2.2.6. Harfler	11
2.2.7. Resimler.....	11
2.3. Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin İç Yapı Özellikleri	13
2.3.1. Konu	14
2.3.2. Tema	16
2.3.3. İleti.....	17
2.3.4. Karakter	18
2.3.5. Çevre	20
2.3.6. Dil ve Anlatım	21
2.4. Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin Eğitsel Özellikleri	23
2.5. Çocuk Edebiyatında İnanç Temasının İşlenişi	24
2.5.1. İnanç Temalı Çocuk Kitaplarının Taşınması Gereken Temel Özellikler.....	26
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	30
YÖNTEM	30
3.1 Araştırma Modeli	30
3.2 İnceleme Nesnesi ve Veri Kaynağı.....	30

3.3 Verilerin Çözümlemesi	32
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	34
BULGULAR	34
4.1. “İftar Tabağı” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular	34
4.1.1. “İftar Tabağı” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular	34
4.1.1.1. Boyutlar	34
4.1.1.2. Kapak	34
4.1.1.3. Cilt	36
4.1.1.4. Kâğıt	36
4.1.1.5. Sayfa Düzeni	36
4.1.1.6. Harfler	36
4.1.1.7. Resimler	37
4.1.2. “İftar Tabağı” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular	39
4.1.2.1. Konu	39
4.1.2.2. Tema	41
4.1.2.3. İleti	41
4.1.2.4. Karakterler	41
4.1.2.5. Çevre	42
4.1.2.6. Dil ve Anlatım	43
4.1.3. “İftar Tabağı” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular	44
4.2. “En Güzel Mavi” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular	45
4.2.1. “En Güzel Mavi” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular	45
4.2.1.1. Boyutlar	45
4.2.1.2. Kapak	45
4.2.1.3. Cilt	46
4.2.1.4. Kâğıt	47
4.2.1.5. Sayfa Düzeni	47
4.2.1.6. Harfler	47
4.2.1.7. Resimler	47
4.2.2. “En Güzel Mavi” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular	50
4.2.2.1. Konu	50
4.2.2.2. Tema	51
4.2.2.3. İleti	52
4.2.2.4. Karakterler	52
4.2.2.5. Çevre	53
4.2.2.6. Dil ve Anlatım	53
4.2.3. “En Güzel Mavi” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular	54

4.3. “Annem İçin Teşekkür Ederim Allah’ım” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular	56
4.3.1. “Annem İçin Teşekkür Ederim Allah’ım” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular	56
4.3.1.1. Boyutlar	56
4.3.1.2. Kapak.....	56
4.3.1.3. Cilt	57
4.3.1.4. Kâğıt	58
4.3.1.5. Sayfa Düzeni.....	58
4.3.1.6. Harfler.....	58
4.3.1.7. Resimler.....	58
4.3.2. “Annem İçin Teşekkür Ederim Allah’ım” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular	59
4.3.2.1. Konu	59
4.3.2.2. Tema	60
4.3.2.3. İleti.....	60
4.3.2.4. Karakterler	60
4.3.2.5. Çevre.....	60
4.3.2.6. Dil ve Anlatım	61
4.3.3. “Annem İçin Teşekkür Ederim Allah’ım” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular	61
4.4. “Fasulye” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular	62
4.4.1. “Fasulye” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular ..	62
4.4.1.1. Boyutlar	62
4.4.1.2. Kapak.....	62
4.4.1.3. Cilt	63
4.4.1.4. Kâğıt	64
4.4.1.5. Sayfa Düzeni.....	64
4.4.1.6. Harfler.....	64
4.4.1.7. Resimler.....	64
4.4.2. “Fasulye” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular	66
4.4.2.1. Konu	66
4.4.2.2. Tema	68
4.4.2.3. İleti.....	69
4.4.2.4. Karakterler	69
4.4.2.5. Çevre.....	70
4.4.2.6. Dil ve Anlatım	70
4.4.3. “Fasulye” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular	71
4.5. “Babamın Dükkânı” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular	72
4.5.1. “Babamın Dükkânı” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular	72
4.5.1.1. Boyutlar	72
4.5.1.2. Kapak.....	72
4.5.1.3. Cilt	73
4.5.1.4. Kâğıt	74

4.5.1.5. Sayfa Düzeni.....	74
4.5.1.6. Harfler.....	74
4.5.1.7. Resimler.....	74
4.5.2. “Babamın Dükkânı” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin	
Bulgular.....	76
4.5.2.1. Konu	76
4.5.2.2. Tema	77
4.5.2.3. İleti.....	77
4.5.2.4. Karakterler	77
4.5.2.5. Çevre.....	77
4.5.2.6. Dil ve Anlatım	78
4.5.3. “Babamın Dükkânı” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin	
Bulgular.....	78
4.6. “Kedi Müezza” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri	
Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular	79
4.6.1. “Kedi Müezza” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin	
Bulgular.....	79
4.6.1.1. Boyutlar	79
4.6.1.2. Kapak.....	80
4.6.1.3. Cilt	81
4.6.1.4. Kâğıt	81
4.6.1.5. Sayfa Düzeni.....	81
4.6.1.6. Harfler.....	81
4.6.1.7. Resimler.....	81
4.6.2. “Kedi Müezza” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular	
.....	83
4.6.2.1. Konu	83
4.6.2.2. Tema	84
4.6.2.3. İleti.....	84
4.6.2.4. Karakterler	85
4.6.2.5. Çevre.....	85
4.6.2.6. Dil ve Anlatım	85
4.6.3. “Kedi Müezza” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular	
.....	86
4.7. “Kudüs’ün Kuşları” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri	
Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular	86
4.7.1. “Kudüs’ün Kuşları” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin	
Bulgular.....	86
4.7.1.1. Boyutlar	86
4.7.1.2. Kapak.....	87
4.7.1.3. Cilt	88
4.7.1.4. Kâğıt	88
4.7.1.5. Sayfa Düzeni.....	88
4.7.1.6. Harfler.....	88
4.7.1.7. Resimler.....	88
4.7.2. “Kudüs’ün Kuşları” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin	
Bulgular.....	90

4.7.2.1. Konu	90
4.7.2.2. Tema	91
4.7.2.3. İleti.....	91
4.7.2.4. Karakterler	92
4.7.2.5. Çevre.....	92
4.7.2.6. Dil ve Anlatım	92
4.7.3. “Kudüs’ün Kuşları” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular	94
4.8. “Bir Kudüs Masalı” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular	95
4.8.1. “Bir Kudüs Masalı” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular	95
4.8.1.1. Boyutlar	95
4.8.1.2. Kapak.....	95
4.8.1.3. Cilt	96
4.8.1.4. Kâğıt	97
4.8.1.5. Sayfa Düzeni.....	97
4.8.1.6. Harfler.....	97
4.8.1.7. Resimler.....	98
4.8.2. “Bir Kudüs Masalı” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular	99
4.8.2.1. Konu	99
4.8.2.2. Tema	101
4.8.2.3. İleti.....	101
4.8.2.4. Karakterler	102
4.8.2.5. Çevre.....	103
4.8.2.6. Dil ve Anlatım	103
4.8.3. “Bir Kudüs Masalı” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular	104
4.9. “Üç Mescide Yolculuk” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular	104
4.9.1. “Üç Mescide Yolculuk” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular	105
4.9.1.1. Boyutlar	105
4.9.1.2. Kapak.....	105
4.9.1.3. Cilt	106
4.9.1.4. Kâğıt	107
4.9.1.5. Sayfa Düzeni.....	107
4.9.1.6. Harfler.....	107
4.9.1.7. Resimler.....	107
4.9.2. “Üç Mescide Yolculuk” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular	109
4.9.2.1. Konu	109
4.9.2.2. Tema	110
4.9.2.3. İleti.....	111
4.9.2.4. Karakterler	111
4.9.2.5. Çevre.....	112

4.9.2.6. Dil ve Anlatım	112
4.9.3. “Üç Mescide Yolculuk” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular	113
4.10. “Yağmur Duası” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular	115
4.10.1. “Yağmur Duası” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular	115
4.10.1.1. Boyutlar	115
4.10.1.2. Kapak	115
4.10.1.3. Cilt	116
4.10.1.4. Kâğıt	116
4.10.1.5. Sayfa Düzeni	117
4.10.1.6. Harfler	117
4.10.1.7. Resimler	117
4.10.2. “Yağmur Duası” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular	118
4.10.2.1. Konu	119
4.10.2.2. Tema	120
4.10.2.3. İleti	120
4.10.2.4. Karakterler	120
4.10.2.5. Çevre	121
4.10.2.6. Dil ve Anlatım	121
4.10.3. “Yağmur Duası” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular	122
4.11. “Mutlu Cami” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular	122
4.11.1. “Mutlu Cami” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular	122
4.11.1.1. Boyutlar	123
4.11.1.2. Kapak	123
4.11.1.3. Cilt	124
4.11.1.4. Kâğıt	124
4.11.1.5. Sayfa Düzeni	125
4.11.1.6. Harfler	125
4.11.1.7. Resimler	125
4.11.2. “Mutlu Cami” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular	127
4.11.2.1. Konu	127
4.11.2.2. Tema	128
4.11.2.3. İleti	128
4.11.2.4. Karakterler	129
4.11.2.5. Çevre	129
4.11.2.6. Dil ve Anlatım	130
4.11.3. “Mutlu Cami” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular	131
4.12. “Allah Benimle” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular	131

4.12.1. “Allah Benimle” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin	
Bulgular	131
4.12.1.1. Boyutlar	132
4.12.1.2. Kapak	132
4.12.1.3. Cilt	133
4.12.1.4. Kâğıt	134
4.12.1.5. Sayfa Düzeni.....	134
4.12.1.6. Harfler.....	134
4.12.1.7. Resimler.....	134
4.12.2. “Allah Benimle” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin	
Bulgular	136
4.12.2.1. Konu	137
4.12.2.2. Tema	137
4.12.2.3. İleti.....	137
4.12.2.4. Karakterler	138
4.12.2.5. Çevre.....	138
4.12.2.6. Dil ve Anlatım	138
4.12.3. “Allah Benimle” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin	
Bulgular	139
4.13. “Keloğlan Namaz Peşinde” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel	
Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular	139
4.13.1. “Keloğlan Namaz Peşinde” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine	
İlişkin Bulgular	139
4.13.1.1. Boyutlar	140
4.13.1.2. Kapak	140
4.13.1.3. Cilt	141
4.13.1.4. Kâğıt	141
4.13.1.5. Sayfa Düzeni.....	141
4.13.1.6. Harfler.....	142
4.13.1.7. Resimler.....	142
4.13.2. “Keloğlan Namaz Peşinde” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine	
İlişkin Bulgular	144
4.13.2.1. Konu	144
4.13.2.2. Tema	147
4.13.2.3. İleti.....	147
4.13.2.4. Karakterler	147
4.13.2.5. Çevre.....	147
4.13.2.6. Dil ve Anlatım	147
4.13.3. “Keloğlan Namaz Peşinde” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine	
İlişkin Bulgular	150
4.14. “Unutulmuş Kitap” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri	
Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular	150
4.14.1. “Unutulmuş Kitap” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin	
Bulgular	150
4.14.1.1. Boyutlar	151
4.14.1.2. Kapak	151
4.14.1.3. Cilt	152

4.14.1.4. Kâğıt	152
4.14.1.5. Sayfa Düzeni.....	152
4.14.1.6. Harfler.....	153
4.14.1.7. Resimler.....	153
4.14.2. “Unutulmuş Kitap” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin	
Bulgular	154
4.14.2.1. Konu	154
4.14.2.2. Tema	155
4.14.2.3. İleti.....	155
4.14.2.4. Karakterler	156
4.14.2.5. Çevre.....	157
4.14.2.6. Dil ve Anlatım	157
4.14.3. “Unutulmuş Kitap” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin	
Bulgular	157
4.15. “Hanne’nin Örtüleri” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri	
Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular	158
4.15.1. “Hanne’nin Örtüleri” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin	
Bulgular	158
4.15.1.1. Boyutlar	158
4.15.1.2. Kapak.....	159
4.15.1.3. Cilt	160
4.15.1.4. Kâğıt	160
4.15.1.5. Sayfa Düzeni.....	160
4.15.1.6. Harfler.....	161
4.15.1.7. Resimler.....	161
4.15.2. “Hanne’nin Örtüleri” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin	
Bulgular	163
4.15.2.1. Konu	163
4.15.2.2. Tema	164
4.15.2.3. İleti.....	164
4.15.2.4. Karakterler	164
4.15.2.5. Çevre.....	165
4.15.2.6. Dil ve Anlatım	165
4.15.3. “Hanne’nin Örtüleri” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin	
Bulgular	166
4.16. “Çıtır Çıtır Bir Bayram Macerası” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının	
Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular	167
4.16.1. “Çıtır Çıtır Bir Bayram Macerası” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı	
Özelliklerine İlişkin Bulgular	167
4.16.1.1. Boyutlar	167
4.16.1.2. Kapak.....	167
4.16.1.3. Cilt	168
4.16.1.4. Kâğıt	169
4.16.1.5. Sayfa Düzeni.....	169
4.16.1.6. Harfler.....	169
4.16.1.7. Resimler.....	169

4.16.2. “Çıtır Çıtır Bir Bayram Macerası” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular	171
4.16.2.1. Konu	171
4.16.2.2. Tema	171
4.16.2.3. İleti.....	172
4.16.2.4. Karakterler	172
4.16.2.5. Çevre.....	172
4.16.2.6. Dil ve Anlatım	173
4.16.3. “Çıtır Çıtır Bir Bayram Macerası” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular	173
4.17. “Minikler İçin Mescitlerimiz” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular	174
4.17.1. “Minikler İçin Mescitlerimiz” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular	174
4.17.1.1. Boyutlar	174
4.17.1.2. Kapak.....	175
4.17.1.3. Cilt	176
4.17.1.4. Kâğıt	176
4.17.1.5. Sayfa Düzeni.....	176
4.17.1.6. Harfler.....	176
4.17.1.7. Resimler.....	177
4.17.2. “Minikler İçin Mescitlerimiz” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular	177
4.17.2.1. Konu	178
4.17.2.2. Tema	178
4.17.2.3. İleti.....	178
4.17.2.4. Karakterler	179
4.17.2.5. Çevre.....	179
4.17.2.6. Dil ve Anlatım	179
4.17.3. “Minikler İçin Mescitlerimiz” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	179
4.18. “Bu Deve Neden Kızdı?” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular	180
4.18.1. “Bu Deve Neden Kızdı?” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	180
4.18.1.1. Boyutlar	180
4.18.1.2. Kapak.....	181
4.18.1.3. Cilt	182
4.18.1.4. Kâğıt	182
4.18.1.5. Sayfa Düzeni.....	182
4.18.1.6. Harfler.....	183
4.18.1.7. Resimler.....	183
4.18.2. “Bu Deve Neden Kızdı?” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	184
4.18.2.1. Konu	185
4.18.2.2. Tema	185
4.18.2.3. İleti.....	186

4.18.2.4. Karakterler	186
4.18.2.5. Çevre.....	186
4.18.2.6. Dil ve Anlatım	187
4.18.3. “Bu Deve Neden Kızdı?” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	187
4.19. “Kukla Misket Ballı Şifa” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular	188
4.19.1. “Kukla Misket Ballı Şifa” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	188
4.19.1.1. Boyutlar	188
4.19.1.2. Kapak.....	188
4.19.1.3. Cilt	190
4.19.1.4. Kâğıt	190
4.19.1.5. Sayfa Düzeni.....	190
4.19.1.6. Harfler.....	191
4.19.1.7. Resimler.....	191
4.19.2. “Kukla Misket Ballı Şifa” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	193
4.19.2.1. Konu	193
4.19.2.2. Tema	195
4.19.2.3. İleti.....	195
4.19.2.4. Karakterler	195
4.19.2.5. Çevre.....	196
4.19.2.6. Dil ve Anlatım	196
4.19.3. “Kukla Misket Ballı Şifa” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	199
4.20. “Hoş Geldin Ramazan” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular	199
4.20.1. “Hoş Geldin Ramazan” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	199
4.20.1.1. Boyutlar	199
4.20.1.2. Kapak.....	200
4.20.1.3. Cilt	201
4.20.1.4. Kâğıt	202
4.20.1.5. Sayfa Düzeni.....	202
4.20.1.6. Harfler.....	202
4.20.1.7. Resimler.....	202
4.20.2. “Hoş Geldin Ramazan” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular	204
4.20.2.1. Konu	204
4.20.2.2. Tema	205
4.20.2.3. İleti.....	205
4.20.2.4. Karakterler	205
4.20.2.5. Çevre.....	206
4.20.2.6. Dil ve Anlatım	206
4.20.3. “Hoş Geldin Ramazan” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular	206

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	208
KAYNAKLAR	215
ÖZGEÇMİŞ	220

KISALTMALAR

Kısaltma	Bibliyografik Bilgi
AB	Allah Benimle
ATEA	Annem İçin Teşekkür Ederim Allah'ım
BD	Babamın Dükkanı
BDNK	Bu Deve Neden Kızdı?
BKM	Bir Kudüs Masalı
çev.	Çeviren
ÇÇ	Çıtır Çıtır Bir Bayram Macerası
ed.	Editör
eds.	Editörler
EGM	En Güzel Mavi
F	Fasulye
Hız.	Hazreti
HGR	Hoş Geldin Ramazan
HÖ	Hanne'nin Örtüleri
İT	İftar Tabağı
KK	Kudüs'ün Kuşları
KM	Kedi Müezza
KMBŞ	Kukla Misket Ballı Şifa
KNP	Keloğlan Namaz Peşinde
MC	Mutlu Cami
MM	Minikler İçin Mescitlerimiz
s.	Sayfa
TDK	Türk Dil Kurumu
t.y.	Tarih Yok
UK	Unutulmuş Kitap
ÜMY	Üç Mescide Yolculuk
YD	Yağmur Duası

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmanın Veri Kaynağını Oluşturan Kitaplara İlişkin Bilgiler	31
--	----

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. İT Ön Kapak Görseli	35
Şekil 2. İT Arka Kapak Görseli	35
Şekil 3. İT'den Örnek Görsel	37
Şekil 4. İT'den Örnek Görsel	38
Şekil 5. İT'den Örnek Görsel	38
Şekil 6. İT'den Örnek Görsel	39
Şekil 7. EGM Ön Kapak.....	46
Şekil 8. EGM Arka Kapak.....	46
Şekil 9. EGM'den Örnek Görsel	48
Şekil 10. EGM'den Örnek Görsel	49
Şekil 11. EGM'den Örnek Görsel	49
Şekil 12. ATEA Ön Kapak.....	57
Şekil 13. ATEA Arka Kapak.....	57
Şekil 14. ATEA'dan Örnek Görsel.....	59
Şekil 15. F Ön Kapak	63
Şekil 16. F Arka Kapak	63
Şekil 17. F'den Örnek Görsel	65
Şekil 18. F'den Örnek Görsel	65
Şekil 19. F'den Örnek Görsel	66
Şekil 20. BD Ön Kapak	73
Şekil 21. BD Arka Kapak	73
Şekil 22. BD'den Örnek Görsel.....	75
Şekil 23. BD'den Örnek Görsel.....	75
Şekil 24. KM Ön Kapak	80
Şekil 25. KM Arka Kapak	80
Şekil 26. KM'den Örnek Görsel.....	82
Şekil 27. KM'den Örnek Görsel.....	82
Şekil 28. KK Ön Kapak.....	87
Şekil 29. KK Arka Kapak.....	87
Şekil 30. KK'dan Örnek Görsel	89
Şekil 31. KK'dan Örnek Görsel	89

Şekil 32. BKM Ön Kapak.....	96
Şekil 33. BKM Arka Kapak	96
Şekil 34. BKM'den Örnek Görsel	98
Şekil 35. BKM'den Örnek Görsel	99
Şekil 36. ÜMY Ön Kapak	106
Şekil 37. ÜMY Arka Kapak	106
Şekil 38. ÜMY'den Örnek Görsel.....	108
Şekil 39. ÜMY'den Örnek Görsel.....	108
Şekil 40. YD Ön Kapak.....	116
Şekil 41. YD Arka Kapak.....	116
Şekil 42. YD'den Örnek Görsel	118
Şekil 43. YD'den Örnek Görsel	118
Şekil 44. MC Ön Kapak	124
Şekil 45. MC Arka Kapak	124
Şekil 46. MC'den Örnek Görsel	126
Şekil 47. MC'den Örnek Görsel	126
Şekil 48. MC'den Örnek Görsel	127
Şekil 49. MC'den Örnek Görsel	127
Şekil 50. AB Ön Kapak	133
Şekil 51. AB Arka Kapak	133
Şekil 52. AB'den Örnek Görsel.....	135
Şekil 53. AB'den Örnek Görsel.....	135
Şekil 54. AB'den Örnek Görsel.....	135
Şekil 55. AB'den Örnek Görsel.....	136
Şekil 56. KNP Ön Kapak.....	140
Şekil 57. KNP Arka Kapak.....	141
Şekil 58. KNP'den Örnek Görsel	142
Şekil 59. KNP'den Örnek Görsel	143
Şekil 60. KNP'den Örnek Görsel	143
Şekil 61. UK Ön Kapak.....	151
Şekil 62. UK Arka Kapak.....	152
Şekil 63. UK'dan Örnek Görsel	153

Şekil 64. UK'dan Örnek Görsel	154
Şekil 65. HÖ Ön Kapak.....	159
Şekil 66. HÖ Arka Kapak.....	159
Şekil 67. HÖ'den Örnek Görsel	162
Şekil 68. HÖ'den Örnek Görsel	162
Şekil 69. ÇÇ. Ön Kapak	168
Şekil 70. ÇÇ. Arka Kapak	168
Şekil 71. ÇÇ'den Örnek Görsel.....	170
Şekil 72. ÇÇ'den Örnek Görsel.....	170
Şekil 73. MM Ön Kapak.....	175
Şekil 74. MM Arka Kapak	175
Şekil 75. MM'den Örnek Görsel	177
Şekil 76. BDNK Ön Kapak	181
Şekil 77. BDNK Arka Kapak	182
Şekil 78. BDNK'den Örnek Görsel.....	184
Şekil 79. BDNK Örnek Görsel	184
Şekil 80. KMBSÖn Kapak	189
Şekil 81. KMBSÖn Kapak	190
Şekil 82. KMBS'den Örnek Görsel.....	192
Şekil 83. KMBS'den Örnek Görsel.....	192
Şekil 84. KMBS'den Örnek Görsel.....	192
Şekil 85. KMBS'den Örnek Görsel.....	193
Şekil 86. HGR Ön Kapak	201
Şekil 87. HGR Arka Kapak	201
Şekil 88. HGR'den Örnek Görsel.....	203
Şekil 89. HGR'den Örnek Görsel.....	203

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın amacını ve problemini netleştirmek amacıyla problem durumu ve araştırma amacına yer verilmiş; araştırmanın önemi, varsayımları ve sınırlılıkları açıklanmış; ayrıca çalışmada geçen temel kavramlar tanımlanmıştır.

1.1 Problem Durumu

Tarihsel süreç içerisinde çocukluk kavramı, toplumsal olarak geç fark edilmiş ve her toplum tarafından farklı şekillerde değerlendirilmiştir. Antik çağlara ilişkin çocuklara yönelik yaklaşımlar hakkında oldukça sınırlı bilgi bulunmaktadır. Bu dönemde çocukluk çağının kendine özgü bir dönem olarak ele alınmadığı anlaşılmaktadır. Postman (1995), tarihsel açıdan incelendiğinde çocuklara yönelik tutumlara ilişkin yeterli bilgi bulunmadığını, çocukluk döneminin gelişimsel olarak özel bir evre olmasına rağmen uzun yıllar boyunca toplumlar tarafından yeterince önemsenmediğini ifade etmektedir. Ayrıca çocukluk kavramı tarihsel süreçte çoğu zaman net bir şekilde tanımlanamamış; bebeklikten yaşlılığa kadar uzanan geniş bir aralık için kullanılmıştır.

Orta Çağ'a gelindiğinde ise çocukluk kavramının tarihsel gelişiminde belirgin bir dönüşüm yaşanmadığı gözlemlenmektedir. Ariès, bu dönemde çocukluğun henüz keşfedilmemiş bir olgu olduğunu ileri sürmektedir. Ariès'e göre Orta Çağ'da çocukluk, yetişkinlikten ya da gençlikten farklı ve özgün bir yaşam evresi olarak algılanmamıştır (Tan, 2019). Özellikle Hristiyan din adamları ve düşünürleri, çocukları ilk günah doktrini çerçevesinde doğuştan günahkâr kabul etmiş, bu da çocuğa verilen değeri azaltmıştır. Dönemin genel anlayışında çocukları yetişkinlerden ayıran başlıca farkın yalnızca fiziksel boyutlar (örneğin boy ve kilo) olduğu düşünülmüş; bu durum çocukların küçük yetişkinler olarak değerlendirilmesine neden olmuştur (Toran, 2012). Ancak erken modernleşme dönemiyle birlikte çocukluk kavramı yeniden tanımlanmaya ve çocuk, toplumsal bir özne olarak değerlendirilmeye başlanmıştır (Şirin, 2019). Özellikle Rönesans, Fransız Devrimi, Sanayi Devrimi, burjuvazinin siyasal yükselişi ve Avrupa'daki Aydınlanma Hareketi gibi gelişmeler, çocukluk kavramının dönüşümünde

belirleyici rol oynamıştır (Toran, 2012). Bu dönemde John Locke ve Jean-Jacques Rousseau gibi düşünürler, çocukluk olgusunun felsefi ve pedagojik temellerinin şekillenmesinde önemli katkılar sunmuştur. Geleneksel çocukluk anlayışının modern çocukluğa evrilmesiyle birlikte çocukla ilgili birçok yeni disiplin ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda çocuk edebiyatı da dikkat çeken alanlardan biri olmuştur.

Modernleşmeyle birlikte gelişen bu edebiyat türünü anlayabilmek için ortaya çıktığı tarihsel ve toplumsal bağlamı göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Başlangıçta belirgin bir biçimi olmayan ve çocuk kavramı gibi tanımının henüz netleşmediği bu alan, Batı’da 18. yüzyılın ortalarından itibaren bağımsız bir tür olarak gelişmeye başlamıştır. Bu erken dönemde çocuklar için kaleme alınan eserlerin temel amacı, pedagojik bilgi aktarmak ve fayda sağlamak olmuştur; çünkü henüz çocukluk bilinci tam anlamıyla oluşmamıştır. Zamanla çocuğun yetişkinden farklı algılama düzeyine ve gelişimsel özelliklerine sahip olduğu anlaşıldıkça çocuk edebiyatı da biçimsel ve içeriksel dönüşümler geçirmiştir. Bu süreçte, “çocuğa görelik” ilkesi doğrultusunda yazılan eserler verilmeye başlanmış ve bu anlayış modern çocuk edebiyatının başlangıcı olarak kabul edilmiştir. 1970 sonrasında ise yalnızca çocuğa görelik ilkesine göre değil aynı zamanda çocuk gerçekliğine dayalı eserlerin üretilmeye başlanmasıyla birlikte çocuk edebiyatı yeni boyutlar kazanmıştır (Şirin, 2022).

Eğitici metinler üzerinden şekillenen çocuk edebiyatı zamanla estetik değerleri, dilsel niteliği ve pedagojik duyarlılığı yüksek özgün eserlerle gelişim göstermektedir. Ülkemizde ise gerçek anlamda ilk eserin verildiği Tanzimat dönemi ile başlayan bu yeni alan, henüz gelişimini tamamlamış değildir. Bugün çocukların yaş düzeyine uygun onların gelişimsel özelliklerini gözetken ve ele aldığı temaları eğitimsel ilkeler doğrultusunda işleyen nitelikli çocuk kitaplarına duyulan ihtiyaç her zamankinden daha belirgindir. Bu gereksinim dini ve değer temelli içerikleri de kapsamaktadır. Bu bağlamda çocuklara yönelik inanç temalı kitapların niteliği ayrıca dikkat çekmektedir. Çünkü İslam inanç sistemi, çocuğa dair güçlü bir bakış açısı barındırmaktadır. İslam dininde çocuk fikrinin temelini, çocuğun hayata tertemiz ve günahsız bir varlık olarak başladığı inancı oluşturmaktadır (Hökelekli, 1996).

İslam dini, henüz dünyada çocukluk dönemine ilişkin tanımların yapılmadığı bir tarihsel bağlamda ortaya çıkmıştır. Buna rağmen Kur’an-ı Kerim’de çocukluk olgusuna dair çeşitli kavramların yer alması bu dönemde çocuk algısının ne denli kapsamlı

olduğunu ortaya koymaktadır. Kur'an'da doğrudan çocuk anlamında “tıfl” ve “sabi” kelimeleri geçmekte; bununla birlikte çocuklara ilişkin meselelere farklı açılardan yaklaşmak üzere “ibn”, “veled”, “gulâm”, “sagîr”, “zürriyet”, “hafede”, “ehl”, “âl”, “yetîm” ve “rebâib” gibi pek çok kavram da kullanılmaktadır. Bu kelimeler genel olarak henüz buluş çağına erişmemiş bireyleri ifade etmek üzere tercih edilmiştir. İslam fihri ve çocuk gelişimi ile ilgili erken dönem eserler incelendiğinde çocukluk dönemi yalnızca tek bir evre olarak ele alınmadığı, bu dönemin kendi içinde farklı gelişim safhalarına ayrıldığı görülmüştür. Hatta bazı kaynaklarda kız ve erkek çocukları için farklı kelimelerin kullanıldığı da dikkat çekmektedir (Hökelekli, 1993). Kavramlardaki bu çeşitlilik, İslam'da çocukluk fikrinin yalnızca biyolojik evreye indirgenmediğini, İslam'ın çocukluk dönemine yönelik duyarlılığını ve bu alandaki düşünsel zenginliğini ortaya koyar niteliktedir.

F. Rosenthal “İslam'da Çocuk Psikolojisi” adlı eserinde bir medeniyette yaygın olan dünya ve insan görüşüne dair bir anlayış edinebilmek için o medeniyetin temsilcilerinin çocuğa yönelik tutumunu gözlemlemenin oldukça yararlı olduğunu söylemektedir (Gil'adi, 2024). Bu bağlamda İslam dinin peygamberi olan Hz. Muhammed'in çocuklara olan tutumuna bakıldığında çocuklara olan sevgi ve ilgisini gösteren çok sayıda örnekle karşılaşılmaktadır.

Çocuğa dair bu köklü ve kapsayıcı yaklaşım, dini içeriklerin çocuklara aktarılmasında hem pedagojik bir sorumluluk hem de anlatımsal bir incelik gerektirmektedir. Ancak günümüzde yayımlanan pek çok inanç temalı çocuk kitabında çocuğun gelişim düzeyi, bilişsel kapasitesi ve estetik duyarlılığı yeterince dikkate alınmamakta; bu eserler edebi nitelik açısından zayıf kalmaktadır. Çocuk kitabı olma işlevi göz ardı edilerek edebî bütünlükten uzak biçimde kurgulanan bu yayınlar, çocuk edebiyatının temel öğeleri açısından eleştirel bir değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda inanç temalı çocuk kitaplarının içeriksel ve biçimsel yeterliliklerinin; çocuk edebiyatının temel unsurları olan iç yapı, dış yapı ve eğitsel özellikler doğrultusunda sistematik bir şekilde incelenmesi bu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır.

1.2 Amaç

Bu çalışmanın amacı, İslam inancını temel alan yirmi çocuk edebiyatı eserini çocuk edebiyatının taşıması gereken temel ilkeler doğrultusunda incelemektir. Bu araştırma doğrultusunda şu sorulara cevap aranmaktadır:

1. İnanç temalı çocuk edebiyatı yapıtlarının tasarım özellikleri çocuk edebiyatı yapıtlarının taşıması gereken temel niteliklere uygun mudur?
2. İnanç temalı çocuk edebiyatı yapıtlarının içerik özellikleri çocuk edebiyatı yapıtlarının taşıması gereken temel niteliklerle örtüşmekte midir?
3. İnanç temalı çocuk edebiyatı yapıtları temel eğitim ilkelerine uygun bir biçimde yapılandırılmış mıdır?

1.3 Önem

Günümüzde çocuklara yönelik dini içerikli kitapların sayısı giderek artmakta; ancak bu eserlerin niteliğine ilişkin çalışmalar sınırlı kalmaktadır. Mevcut araştırmaların büyük çoğunluğu dini içerikli çocuk edebiyatı eserlerini daha çok din eğitimi ve dini gelişim bağlamında değerlendirmektedir. Oysa bu eserler her şeyden önce çocuk edebiyatı ürünüdür ve çocuk edebiyatının temel öğeleri bağlamında sistemli biçimde incelenmesini gerektirmektedir.

Bu çalışma; erken çocukluk dönemine hitap eden İslam inanç temalı çocuk kitaplarını çocuk edebiyatının temel öğeleri bağlamında değerlendirmeyi amaçlaması açısından literatüre önemli bir katkı sunmaktadır. Çalışma sonuçlarının; yazarlar, yayınevleri, öğretmenler, ebeveynler ve bu alanda çalışanlar için yol gösterici nitelikte olabileceği düşünülmektedir.

1.4 Sınırlılıklar

Bu çalışma, 2019–2023 yılları arasında Türkiye’de yayımlanmış, inanç teması içeren ve erken çocukluk dönemine yönelik olarak hazırlanmış 20 (yirmi) çocuk kitabı ile sınırlıdır. İnceleme, bu kitapların çocuk edebiyatının temel unsurları kapsamında; dış yapı özellikleri (boyut, kapak, cilt, kâğıt, sayfa düzeni, harfler, resimleme), iç yapı özellikleri

(konu, karakter, tema, çevre, ileti, dil ve anlatım) ve eğitsel özellikler açısından değerlendirilmesiyle sınırlandırılmıştır. Çalışma yalnızca yazılı basılı kitaplarla sınırlı tutulmuş, dijital içerikler değerlendirme dışı bırakılmıştır. Ayrıca yalnızca İslam inancını merkeze alan eserler incelenmiş; diğer inançlara yönelik kitaplar kapsam dışında bırakılmıştır.

1.5 Tanımlar

Çocuk: Kendine özgü algılama biçimi, duyarlıkları, duygusal ve fiziksel gereksinimleri olan; bilişsel, ruhsal ve toplumsal gelişim özellikleri farklılık gösteren; gelişimi kendi içinde ardışık ve ilerlemeci bir dizgesellik taşıyan kişi (Karagül, 2020, s. 5).

Erken Çocukluk Dönemi: Çocuğun sosyal-duygusal, fiziksel, bilişsel, psikomotor ve dil gelişiminin en hızlı şekilde gerçekleştiği kritik bir gelişim evresidir (Sapsağlam, 2022).

Çocuk Edebiyatı: Temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu-düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan, ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştirilen; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında, edebiyat, sanat ve estetik yönden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı bir şekilde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır (Şirin, 2021, s. 26).

Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri: Çocuk edebiyatı ürünlerinin niteliklerinin değerlendirilmesinde esas alınan unsurlardır. Bu öğeler; eserin iç yapı özellikleri, dış yapı özellikleri ve eğitsel özellikleri olmak üzere üç ana başlık altında incelenmektedir.

Çocuğa Görelik: Anlatımın çocuğa uygun bir dil ve anlatımda olması anlamına gelmektedir.

Çocuk Gerçekliği: Çocukların olayları yetişkinlerin bakış açısından farklı kendi gerçekliğine uygun bir şekilde anlayıp yorumlamasıdır (Dilidüzgün, 2018).

İnanç: Bireyin zihinsel (Allah’a yönelik şartsız ve özgür bir kabul), duygusal (Allah’a ve onun vahyine yönelik güven ve bağlılık) ve varoluşsal (bireyle Allah arasındaki karşılaşma) yönlerini içine alan bütüncül yapı (Oruç, 2021).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde tezin kuramsal ve kavramsal temelini oluşturan çocuk edebiyatı kavramı, çocuk edebiyatı ürünlerinin dış yapı özellikleri, iç yapı özellikleri, eğitsel özellikleri ve çocuk edebiyatında inanç temasının işlenişi konularında bilgiler yer almaktadır.

2.1 Çocuk Edebiyatı

Edebiyat, olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü ve yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatıdır (TDK, 2025a). Sever'e (2023, s. 7) göre edebiyat, “en yalın anlamıyla sanatçının yaşamı anlamasına yönelik bir çaba; yaşanılanları, yaşanacakları kelimelerle var etmeye dönük estetik bir eylemdir.” Zaman içinde edebiyatın yalnızca yetişkinler için değil, çocuklar için de önemli olduğu görülmüş; özellikle Batı’da 16. yüzyıldan itibaren çocuk kavramının belirginleşmeye başlamasıyla birlikte çocuklara yönelik edebî ürünler de şekillenmeye başlamıştır (Şirin, 2022). Çocuk edebiyatına ilişkin literatürde pek çok farklı tanım yer almaktadır. Bu tanımlar, farklı bakış açılarıyla çocuk edebiyatının çeşitli yönlerini vurgulamakta ve alana farklı açılardan katkı sunmaktadır. Her bir tanım, ortak bir kavrayışa farklı yollardan ulaşmayı mümkün kılmaktadır.

Aslan (2021, s. 20) çocuk edebiyatını, “okul öncesi dönemin ilk yıllarından başlayıp 14-15 yaşlarına kadar süren uzun bir dönemde hem tasarım hem de içerik özellikleriyle çocukların anlam düzeylerine, ilgilerine, beğeni ve beklentilerine uygun; onların bakışını, duyusunu, dünyasını, gerçekliğini yansıtan; ele aldığı konuyu yaş ve gelişim özelliklerine uygun bir anlayışla işleyerek en başta kendilerini, insanı ve yaşamı anlama/keşfetme konusundaki gereksinimlerini kurmaca bir gerçeklik ve sanatlı bir dille karşılayan ürünlere verilen addır” şeklinde tanımlamaktadır. Lukens (2003, s. 8) çocukların, küçük yetişkinler olmadığını, sadece yetişkinlerden deneyim bağlamında farklı olduklarını, çocukların da edebi metinlerden haz ve anlam çıkarabildiğini ancak sınırlı yaşam deneyimleri nedeniyle karmaşık olmayan yapıdaki anlatılardan keyif aldıklarını belirtmiştir. Bu görüş, çocuk edebiyatının sanat ve zevk boyutunu vurgulamaktadır. Benzer şekilde Paksu (2023) çocuk edebiyatını, hayatı ilk kez görülen bir manzara gibi taptaze bir bakışla izleme imkânı sunan eserler olarak tanımlar. Bu

tanım, çocuk edebiyatını keşif, merak ve estetik duyarlık üzerinden tanımlayarak, çocuğun dünyayla ilk karşılaşmasını edebi bir deneyim olarak görmektedir. Rundell (2020, s. 38) ise çocuk edebiyatını, “bilmekten bitkin düşmenin ödüllendirildiği bir dünyada, her şeye saf ve doğal bir hayretle ve hayranlıkla bakan bir alan” olarak tanımlar. Bu bakış açısı, çocuk edebiyatının yetişkin merkezli bilgi yorgunluğuna karşı merak ve hayret duygularını yeniden kazandıran, kalbe ve zihne dokunan bir alan olduğunu ortaya koymaktadır. Şirin (2021, s. 26) ise kapsamlı bir çocuk edebiyatı tanımı yapmaktadır. Ona göre çocuk edebiyatı, “temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat duygu düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan; ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde “çocuğa göre” içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırmasının yanında, edebiyat, sanat ve estetik yönden gelişmesini sağlayan, çocuğu duyarlı bir biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır.”

Çocuk edebiyatı kavramı denilince sadece yazılan metinlerin çocukların yaş özelliklerine bağlı gelişme dönemlerine uygun olması değil; bunun yanında kitabın düzenlenmesi, resimlemesi ve basılması gibi birçok kavramın bir araya gelmesi sonucunda oluştuğu akla gelmelidir. Bu da ancak farklı alanlardan uzmanların bir araya gelerek gerçekleştirebilecekleri bir olaydır (Yalçın ve Aytaş, 2011).

2.2. Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin Dış Yapı Özellikleri

Çocuk edebiyatı ürünlerinde dış yapı özellikleri, çocuğun kitapla kuracağı ilk temas açısından belirleyici bir rol oynamaktadır. Çocuk okuyucu henüz içeriği, karakterleri ya da teması hakkında bilgi sahibi olmadan kitabı fiziksel özellikleri aracılığıyla tanımaya başlar. Bu nedenle kitabın dış tasarım unsurlarının estetik kaygı taşıması gerektiği düşünülmektedir. Kitabın boyutu, kapağı, cildi, kâğıt kalitesi, sayfa düzeni, yazı karakteri ve görselleri gibi unsurlar, çocukların dikkatini çekebilme ve onları okumaya teşvik etme potansiyeline sahiptir. Söz konusu unsurlar, metnin anlam dünyasına dair ipuçları sunabilir ve çocuğun kitapla daha etkili bir etkileşim kurmasına katkı sağlayabilir. Sever’e (2023) göre bir çocuk kitabının dış yapısına verilen özen, çocuğa yönelik yaklaşımı da yansıtmakta; bu özen, çocuğa verilen değerin ve duyulan saygının bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Çocuklara hitap eden kitapların, onların estetik algılarına ve

duygusal beklentilerine uygun biçimde titizlikle tasarlanmasının, çocukların kitapla kuracakları ilişkiyi olumlu yönde etkileyebileceği ifade edilmektedir. Öte yandan, bu özellikler yayınevlerinin tasarım politikaları doğrultusunda farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle kitapların dış yapı özellikleri değerlendirilirken söz konusu farklılıkların da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Çalışmanın bu bölümünde, incelenen çocuk kitapları bağlamında dış yapı unsurları; boyut, kapak tasarımı, cilt, kâğıt yapısı, sayfa düzeni, harfler ve resimleme özellikleri açısından ayrıntılı biçimde ele alınmaktadır.

2.2.1. Boyutlar

Okul öncesi dönem çocuk kitaplarında farklı boyut ve tasarım özellikleri dikkat çekmektedir. Bu yaş grubundaki çocukların, çeşitli fiziksel biçimlere sahip kitaplara ilgi duydukları ve farklı formatlardaki kitapları keşfetmekten keyif aldıkları görülmektedir. Özellikle özel kesimlerle şekillendirilmiş, oyun ve etkileşim imkânı sunan, banyo sırasında kullanılabilen, üç boyutlu yapıya sahip ya da farklı dokular içeren kitap türlerinin bu dönemde tercih edildiği belirtilmektedir. Ayrıca sesli ve müzikli kitaplar da çocukların dikkatini çeken materyaller arasında yer almaktadır (Canlı, 2020). Sever (2019) bu tür çeşitliliğin, çocuğun kitaba olan ilgisini sürdürebilmek açısından önemli olduğu ifade etmektedir. Bununla birlikte kitapların boyutlarının, çocuğun el yapısına uygun ve taşıyabileceği hacim ve ağırlıkta olması gerektiği vurgulamaktadır. Çocuk kitaplarında boyutlandırma genellikle kitabın sırt uzunluğu temel alınarak yapılmaktadır. Bu bağlamda, 12–15 cm aralığındaki kitaplar küçük boy, 16–22 cm aralığındakiler orta boy ve 22 cm’den uzun olanlar ise büyük boy kitaplar olarak sınıflandırılmaktadır (Çakmak Güleç ve Geçgel, 2006).

2.2.2. Kapak

Çocuk okurun kitapla kuracağı ilk temasın genellikle kapak tasarımı aracılığıyla gerçekleştiği göz önünde bulundurulduğunda, kapakların dikkat çekici ve yönlendirici bir uyaran işlevi gördüğü söylenebilir (Sever, 2019). Bu nedenle özellikle ön ve arka kapaklarda yer alan görsellerin çocukların dikkatini çekmesi ve onları metnin içeriğine yönelik düşünsel olarak hazırlaması açısından işlevsel olduğu düşünülmektedir. Kapak

tasarımlarının, grafik sanatçısı ya da tasarımcı tarafından hazırlanması, bu etkiyi artırıcı bir unsur olarak görülmektedir. Kitapla kurulacak etkileşimde önemli olan unsurlardan biri de arka kapakta yer alan tanıtım yazılarıdır. İçeriğe dair ayrıntıya girmeden, merak uyandırıcı ve dikkat çekici biçimde kaleme alınan bu metinlerin hem çocuk okurun ilgisini cezbetme hem de yetişkinlerin seçim sürecine yön verme açısından işlevsel olduğu söylenebilir. Kapakta kullanılan materyalin dayanıklı olması, kitapların uzun süreli kullanımı açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda kapak kâğıdının kalın ve sağlam bir malzemeden seçilmesi, lak işlemiyle güçlendirilmesi ve selofanla kaplanması önerilmektedir. Bu tür uygulamalar kitabın yıpranmasını önleyerek fiziksel bütünlüğünü koruyabilmektedir (Canlı ve Aslan, 2018).

2.2.3. Cilt

Ciltleme, kitabın fiziksel bütünlüğünü koruyarak uzun süre dağılmadan kullanılmasını sağlayan temel unsurlardan biridir. Özellikle okul öncesi dönem çocuklarının gelişim aşamaları ve kitaplara karşı daha yoğun fiziksel temas kurdukları göz önüne alındığında, bu yaş grubuna yönelik kitaplarda ciltleme işleminin daha dayanıklı ve özenli biçimde yapılmasının önemli olabileceği düşünülmektedir. Canlı ve Aslan (2018) çocuk kitaplarında tel zımba yerine sırt kısmı tutkalla sabitlenmiş ve dikişli olarak hazırlanmış ciltleme tekniklerinin tercih edilmesinin, kitapların daha uzun ömürlü ve güvenli bir kullanım sunmasına katkı sağlayabileceğini belirtmektedir.

2.2.4. Kâğıt

Çocuk kitaplarında tercih edilen kâğıt türü, eserin görsel niteliğiyle doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda görsel algıyı destekleyen ve uzun süreli kullanıma uygun, göz sağlığını olumsuz etkilemeyen, kolay yıpranmayan, mat yüzeyli ve birinci ya da ikinci hamur özellikte kâğıtların kullanımı önerilmektedir (Sever, 2019).

2.2.5. Sayfa Düzeni

Kitap sayfalarında yer alan resim, fotoğraf, yazı ve rakamlar arasındaki uyum, sayfa düzeninin temelini oluşturmaktadır. Sayfa kenarlarında estetik bir denge sağlanarak yeterli boşluklar bırakılmalı, satır aralıkları ise okuma sürecini kolaylaştıracak şekilde düzenlenmelidir. Ayrıca sayfa sayısı çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygun olarak belirlenmelidir. Okul öncesi dönemdeki çocukların dikkat sürelerinin sınırlı olması, bu yaş grubuna yönelik kitapların genellikle kısa tutulmasını gerekli kılmaktadır. Bu nedenle söz konusu kitapların sayfa sayısı çoğunlukla 16 ila 24 arasında değişmekte; en fazla ise 32 sayfaya kadar ulaşabilmektedir (Göknıl, 2000). Sever (2019) görsel tasarıma gösterilen özenin, çocuğun kitaba yönelik ilgisini, bağlı ve saygısını artırdığını ifade etmektedir.

2.2.6. Harfler

Okul öncesi döneme yönelik kitaplarda, harflerin boyutlarının çocuğun göz sağlığını zorlamayacak ölçülerde belirlenmesi gerekmektedir. Harflerin renk ve biçim bakımından sade tutulması, çocuğun dikkatinin dağılmasını önlemekte ve okuma sırasında zorlanmadan ilerlemesine katkı sağlamaktadır. Bu kapsamda, söz konusu yaş grubunda en uygun harf büyüklüklerinin 24, 22 ve 20 punto olarak belirlendiği görülmektedir (Sever, 2019; Canlı 2020).

2.2.7. Resimler

Çocuk kitaplarında resimler; metinle birlikte anlamı tamamlayan, çocuğun metin olmadan da öyküyü izlemesini sağlayan bazen de metnin ötesine geçerek yeni anlamlar oluşturan önemli dış yapı özelliklerinden biridir (Sever, 2023). Erken çocukluk döneminin, çocukların daha çok görerek ve duyarak öğrendiği bir evre olması bu süreçte resimlere daha büyük sorumluluklar yükler. Söz konusu bu dönemde resimlerin sadece metne eşlik eden öğeler olmaktan çıkıp metinle eş konuma geldiği görülür (Lukens, Smith ve Coffel, 2024). Resimler çocuğun duyu algılarını geliştirir; çocuğa duyma, düşünme, gülme, düşleme, heyecanlanma gibi duyuşsal ve bilişsel deneyimler yaşatarak çocuğun

kitapla bir bağ kurmasını sağlar (Sever, 2019; Erdoğan, Gönen, Katrancı ve Uygun, 2012). Resimlerin bu işlevleri gerçekleştirebilmesi için ancak sanatçı duyarlılığıyla oluşturulmuş olması gerekmektedir.

Çocuk kitaplarında sanatçı duyarlılığı ile çizilmiş resimler kelimelerle ve birbirleriyle bütünleşerek hem kelimeleri hem de görselleri, fikirlerle ilişkilendirdiği, bu yolla da çocuğun dünyasını yalnızca metin ya da yalnızca görsellerle sağlanamayacak ölçüde zenginleştirmektedir (Lukens vd., 2024). Perry Nodelman şöyle der: Resimler dikkatimizi kelimelerin belirgin bir yönüne odaklar ve onların belirgin biçimde yorumlanmasını sağlar. Bunun sonucu olarak resimli kitaplar en az üç öykü barındırır: kelimelerle anlatılan, resimlerle ima edilen ve ilk ikisinin birleşmesi sonucu ortaya çıkan. Kelimeler ve çizimler, karşılıklı etkileşimde bulunarak bize bu iki parçanın toplamından daha büyük bir anlam sunar (Lukens vd., 2024, s. 49). Okul öncesi dönemde çocuk resme gerçekçi bir yaklaşımla bakmaktadır. Görseller hareketli ve ilgili metnin yanında yer almalıdır. Renklerin önemi de bu bağlamda öne çıkmakta, çocukların özellikle parlak ve dikkat çekici renklere daha çok ilgi gösterdikleri ifade edilmektedir. Ayrıca, her bakışta farklı detaylar sunan resimlerin çocukların estetik algısını geliştirdiği uzmanlar tarafından bildirilmektedir (Gönen, 2000). Nitekim yapılan araştırmalar, küçük yaştaki çocukların tanıdık ve somut nesnelerin resmedildiği, canlı renklere sahip kitapları tercih ettiklerini ortaya koymaktadır (Danko-McGhee ve Slutsky, 2011, akt. Gönen, Uludağ, Fındık Tanrıbuyurdu ve Tüfekçi, 2014).

Çocuk kitaplarında resimlerin oranı gelişim özelliklerine göre belirlenmektedir. Sever (2019), okul öncesi dönemde bu oranın üçte ikilik bir oranda olması gerektiğini vurgulamıştır. Yapılan bir çalışmada 5 yaş çocuklarının, az metin içeren kitapları daha çok tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır (Maniam, 2011; akt. Gönen, Uludağ, Fındık Tanrıbuyurdu & Tüfekçi, 2014). Kitap çizerlerinden ise bu tercihler doğrultusunda, çocukların gelişimsel özelliklerini göz önünde bulundurarak çizim yapmaları beklenmektedir. Bu durum, sanatçının yaratıcı özgürlüğünü belli ölçüde sınırlasa da yaşa uygun estetik duyarlılığı geliştirme amacı bu sınırlılığın içinde yaratıcı çözümler üretmeyi gerektirmektedir (Göknil, 2000).

Metinlerin kısa, sade ve konuşma diline yakın olması; anlatımda kullanılan kelimelerin yalınlığı ve bu yalınlıktan doğan ince mizah (humour), çocukların kitapla kurduğu ilişkiyi kuvvetlendirmektedir. Okul öncesi dönemde mizahın öğrenmeyi

desteklediği; sayfa düzenine yedirilmiş mizahi çizimlerin çocuğun dikkatini çekerken zekâ gelişimine de katkı sunduğu ifade edilmektedir. Bu yönüyle, her bir sayfayı bir sanat eseri olarak gören çizerlerin, çizgilerinde mizahı ustalıkla kullanmaları kitabın cazibesini artırmaktadır (Göknil, 2000).

Çizerin bakış açısı, resimli çocuk kitaplarında görsel anlatımı biçimlendiren unsurlardan biridir. Resimler, çizer tarafından düzlemsel bir yüzeyde çizilip dışarıdan bakılan bir tablo izlenimi vereceği gibi; karakterin bakış açısından çizilerek okuyucunun anlatıya içerden dahil olması da sağlanabilir. Çizerin kullandığı bu farklı bakış açılarının, okuyucunun duygusal katılımını arttırdığı ve metinle kurduğu bağı güçlendirdiği düşünülmektedir (Daley, 2020).

Eserin yararlılığının ve kalıcılığının sürdürülmesi için metin resim arasındaki uyum dikkat edilmesi gereken bir noktadır (Özgider, 2010). Bu yüzden resmin çizerine de gereken değer verilmeli; çocuk kitabı üretim sürecinin yalnızca yazara değil, çizerin katkısına da dayandığı unutulmamalıdır. Eserin anlam dünyasını tamamlayan ve çoğu zaman metinden bağımsız olarak yeni bir katman sunan görsel anlatı, çizerin emeğini görünür kılmayı gerektirir. Bu nedenle çocuk kitaplarında yazar adıyla birlikte çizer adına da kapakta yer verilmesi bir gereklilik olarak görülmektedir (Bakırcı, 2022).

2.3. Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin İç Yapı Özellikleri

Çocuk edebiyatının temel öğelerinden biri de iç yapı özellikleridir. Bu özellikler, çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik kavramlarını gündeme getirmektedir. Söz konusu iki kavram, eserin tüm aşamalarında dikkate alınması gereken unsurlar olmakla birlikte özellikle iç yapı değerlendirmelerinde ön plana çıkmaktadır. Bir çocuk kitabının “çocuğa göre” olup olmadığını belirlemede en önemli ölçütlerden biri, dil ve anlatım özellikleridir. Ayrıca eserin çocuğun ilgi alanına hitap etmesi ve onun algılayabileceği bir gerçeklik düzleminde yapılandırılması da büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmanın ilgili bölümünde, iç yapı unsurları; konu, tema, ileti, karakter, çevre ile dil ve anlatım özellikleri açısından ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

2.3.1. Konu

Çocuk edebiyatında konu, metnin anlam evrenine çocuk okuru dâhil eden temel öğelerden biridir. Yazarın bir metni oluştururken üzerinde düşündüğü ve anlam üretmeye çalıştığı temel meseleler konuyu oluşturmaktadır. Bu yönüyle konu, yazının ham maddesi niteliği taşır. Her ne kadar konu, edebi bir eser için vazgeçilmez bir unsur olsa da yapıtın değeri, yalnızca ele aldığı konuya bağlı olarak belirlenmez. Aynı konuyu işleyen pek çok farklı yapıt bulunabilir; ancak bu eserlerden bazıları okurun belleğinde kalıcı izler bırakırken bazıları kısa sürede unutulmaktadır. Bu durumun temel nedeni, yazarın ele aldığı konuyu işleme biçimidir (Sever, 2023).

Lene Mayer-Skumanz da “Dünyada olup bitenlerin tümü, çocuk kitaplarına konu olmaya elverişlidir. Açlık, sevgi, aşk ve ölüm gibi; önemli olan bunların nasıl yazıldığıdır” sözleriyle konunun kendisinden ziyade işleniş biçiminin belirleyici olduğunu vurgulamaktadır (Yavuzer, 2004, s. 187). Yine de çocuk gerçekliği ilkesi doğrultusunda konu seçimine gereken özenin gösterilmesi, çocuk edebiyatı yapıtlarının etkili ve işlevsel olabilmesi açısından önem taşımaktadır. Nitekim çocuk edebiyatı yazınında kitabın konusunun belirlenmesinde yazarın çocuğun ilgi alanlarını ve gelişimsel ihtiyaçlarını gözetmesi gerektiği sıkça vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda hazırlanan eserlerin, çocukların yalnızca dilsel becerilerine değil; aynı zamanda bilişsel ve toplumsal gelişim süreçlerine de anlamlı katkılar sunduğu ifade edilmektedir (Arıcı, 2016).

Edebi metinlerde konu, genellikle yazar tarafından kurgulanan olaylar aracılığıyla şekillenir. Bu olaylarda ise çatışma unsurunun kaçınılmaz biçimde yer aldığı görülmektedir. Özellikle çocuk ve gençlik edebiyatında çatışma, genellikle kahramanın karşısında konumlanan muhalif bir güçle ya da kişiyle mücadele yaşamasıdır. Gerilim, sürtüşme, güç dengeleri, seçenekler, heyecan, belirsizlik, keşif ve nihayetinde çözüm gibi öğeler ise bu çatışma sürecinin yapıtaşlarını oluşturmaktadır (Lukens vd., 2024). Çatışmanın bulunmadığı bir kurguda merak duygusunun canlı tutulması zorlaşmakta, bu durum da metnin çocuk okurun çekim alanına girmesini engelleyebilmektedir. Çünkü çatışma, yalnızca anlatıyı başlatan bir unsur değil, aynı zamanda olay örgüsünü dinamik tutarak okuma süreci boyunca metni sürükleyici kılan temel yapı taşlarından biridir (Aslan, 2006).

Sever (2023) edebî metinlerdeki çatışmaları kişi–kişi çatışması, kişinin kendisiyle yaşadığı çatışma, kişi–doğa çatışması ve kişi–toplum çatışması olmak üzere dört ana kategoride incelemektedir. Kişi–kişi çatışmasında, öyküdeki ana karakter ile ona karşı bir kişi ya da varlık arasında belirgin bir gerilim söz konusudur. Bu çatışma türü, anlatının dinamiğini canlı tutarak okurun olayların nasıl sonuçlanacağına dair merakını sürekli kılmaktadır (Lukens vd., 2024). Bu çatışma çoğu zaman kahramanın ailesinden biriyle, bir arkadaşıyla, yaşıtlarıyla, öğretmeniyle ya da insan dışı bir varlıkla yaşanabilmektedir (Karagöz, 2014). Kişinin kendi iç dünyasında yaşadığı çatışmalarda, birey duygu ve düşünceleriyle içsel bir mücadeleye girmektedir. Yazınsal metinlerde bu tür çatışmalar, kimi zaman bireyin bir engeli aşma çabası, bir eksikliği giderme arayışı ya da kendisine verilen bir sorumluluğu yerine getirme uğraşı şeklinde de okurun karşısına çıkmaktadır (Karagöz, 2014). Kişi–doğa çatışmasında genellikle bireyin vahşi doğayla ya da tanımadığı, yabancı bir çevreyle baş başa kaldığı durumlarda ortaya çıkmaktadır (Russell, 2009). Kişi–toplum çatışmasında ise kişinin toplumla ya da toplumun benimsediği değer ve gelenekleriyle karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Çocuk romanlarında kişi–toplum çatışması daha çok belediye, okul vb. kimi toplumsal kurumların doğaya, eğitime, sağlığa yeteri kadar önem vermemeleri ya da bu konularda yanlış tutumlar içinde olmaları nedeniyle baş kişinin bu kurumlarla çatışmasına yöneliktir (Karagöz, 2014, s. 25). Ancak çocuk edebiyatında az karşılaşılan bu çatışma türünün işlenmesinde dikkatli olunmalı; çocuğun anlamlandıramayacağı çatışma biçimlerinden kaçınılmalıdır (Sever, 2023).

Yazınsal metinlerde olay örgüsü ve çatışma gibi konunun yapılandırılmasını destekleyen öğeler bulunduğu gibi, anlatının bütünlüğünü ve inandırıcılığını zayıflatan bazı unsurlar da söz konusudur. Özellikle abartılmış merak, rastlantısallık ve aşırı duygusallığa yer verilmesi gibi unsurlar konunun etkili bir biçimde işlenmesini engelleyebilmektedir (Lukens vd., 2024). Merak ögesi, okuru metne bağlayan unsurlardan biridir. Ancak zayıf bir şekilde işlenmesi ya da abartılı bir biçimde sunulması, çocuğun metinden uzaklaşmasına yol açabilmektedir. Özellikle olay örgüsündeki heyecan ve gerilimin uygun biçimde dengelenmemesi hâlinde öykü inandırıcılığını yitirmekte; çatışmanın sonucunun baştan belli olması da merak unsurunu zayıflatarak okuma isteğini azaltmaktadır. Olayların gelişiminin ve sonucunun kolayca tahmin edilebildiği, merak uyandırmayan anlatılarda çocuk okurun metni sürdürme güçleşmektedir. Rastlantısallık, anlatıdaki çatışma ya da düğümün sağlam

temellendirilmiş bir nedenle sonlandırılmasındansa tesadüfî bir şekilde çözümlenmesidir. Ancak olayların şansa bağlı olarak sona erdirilmesi, kurgu içindeki inandırıcılığı zayıflatmakta ve okurun metne olan ilgisinin azalmasına yol açabilmektedir. Nitelikli çocuk edebiyatı yapıtları, duygusal sığılıktan arındırılmış ve çocuğun duyu gelişimine katkı sunabilecek nitelikte olmalıdır. Bu bağlamda, metinlerde duyguların aşırı biçimde zorlanmasından kaçınılmalı; duygusal öğeler ölçülü ve yaşantıya uygun bir şekilde aktarılmalıdır. Örneğin, bir evcil hayvanın kaybı ile bir yakının vefatı aynı duygusal yoğunlukla sunulmamalı, aralarındaki duygusal yoğunluk farkı gözetilerek anlatımda uygun bir denge sağlanmalıdır. Aksi takdirde, dramatik ve acıklı olayların yoğun biçimde kullanımı, duygunun yapaylaşmasına ve metnin inandırıcılığını yitirmesine neden olabilmektedir (Sever, 2023).

2.3.2. Tema

Tema, sanatçının ele aldığı konuyu işleyiş biçimiyle okuyucuda oluşturmayı amaçladığı etki ve anlamların bütünüdür (Sever, 2019). Temanın dikkat çeken yönlerinden biri doğrudan ifade edilmeyen; ancak anlatının bütününe yayılan soyut bir kavram olmasıdır. Okuyucunun metnin yüzeysel detaylarından uzaklaşıp anlatının genelini değerlendirmesiyle bu soyut anlamlara ulaşması beklenir (Barone, 2011). Nitelikli bir edebi eserin teması, yalnızca konunun kendisiyle sınırlı kalmayıp olay örgüsü, karakterler, zaman, mekân ve üslupla bütünleşerek oluşmaktadır. Okuyucu, karakterle özdeşleştiğinde o karakterin deneyimlerini de içselleştirir ve böylece metindeki temaya yönelik farkındalığı artar. Ancak temanın, yazarın yazma motivasyonu haline gelmesi öyküyü didaktik bir hale getirmektedir. Bu durum, edebi anlatımın doğal akışını zedeleyerek okuyucuya doğrudan mesaj verme çabasına dönüşmektedir. Bu bağlamda, temanın sıklıkla metinden çıkarılacak bir ders olarak algılandığı görülmektedir. Temanın ahlaki ya da eğitsel bir derse indirgenmesi, metnin yalnızca talimat veren bir araca dönüşmesine ve okuyucunun metni sorgulayıcı değil, yönlendirilmiş bir biçimde okumasına neden olmaktadır. Oysa nitelikli bir edebi metin, okuyucuya doğrudan yol göstermeyi amaçlamaz; tematik derinlik, metinde sezdirilen anlamlarda saklıdır ve okuyucunun bireysel bir keşfe çıkmasını gerektirir. Bu yönüyle edebiyat, yalnızca öğretici değil; aynı zamanda düşünsel ve duygusal bir farkındalık kazandıran bir araç olarak

değerlendirilmelidir. Tema bağlamında gündeme gelen bir başka dikkat çekici mesele, çocuk edebiyatı eserlerinde zorlayıcı ve hassas temaların da artık işleniyor olmasıdır. Günümüzde çocuk edebiyatında işlenen temalar, zamanla değişen toplumsal yapılar ve ihtiyaçlar doğrultusunda çeşitlenmiştir. Daha önce tabu olarak değerlendirilen ölüm, boşanma, göç, mahremiyet, yaratılış ve hastalık gibi temalar da artık çocuk kitaplarında yer almaktadır (Lukens vd., 2024). Bu durum bazı araştırmacılar tarafından eleştirilse de çocukların bu temalarla kitaplardan önce dijital medya, çizgi filmler veya sosyal çevreleri aracılığıyla karşılaşmaları, edebî eserlerde bu meselelerin yer almasını makul ve gerekli kılmaktadır. Nitekim çocukların zihinsel dünyasını meşgul eden sosyal, psikolojik ve toplumsal sorunların kitaplar aracılığıyla uygun biçimde ele alınması, onların gerçek yaşamla baş etme becerilerini geliştirmede önemli bir katkı sağlayabilir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken temel unsur, temaların çocukların yaş ve gelişim düzeyleri, sosyokültürel bağlamları, okuma alışkanlıkları ve hazır bulunuşluk seviyeleri doğrultusunda işlenmesidir. Bu noktada çocuğa görelilik ilkesi hem anlatım düzeyinde hem de içerik seçiminde rehber edilecek temel bir yaklaşım olarak değerlendirilmelidir (Kapusuzoğlu, 2024). Yapılan araştırmalar temanın yalnızca bir içerik ögesi değil, öğrenme sürecinde etkili bir anlatı aracı olduğunu göstermiştir. Kara'nın (2023) gerçekleştirdiği deneysel çalışmalarda, hikâye temasının çocukların öğrenme süreçlerine olan etkisi çok yönlü olarak ele alınmıştır. Araştırma bulgularına göre, çocukların tematik açıdan uygun hikâyelerle karşılaştıklarında, bu hikâyelerden edindikleri bilgileri benzer temalara sahip yeni durumlara daha etkili şekilde aktarabildikleri görülmüştür.

2.3.3. İleti

İleti, Türk Dil Kurumu'na (2025b) göre “yazı veya sözle verilen, gönderilen bilgi; mesaj” olarak tanımlanmaktadır. Oya Adalı ise iletiyi, “yazarın okura iletmek istediği temel düşünce, temel görüştür” biçiminde tanımlamaktadır (Akt., Karagöz, 2018, s. 1766). İleti, öğretici ve yazınsal metinlerde farklı şekillerde aktarılmaktadır. Öğretici metinlerde yazarın temel amacı, belirli bir düşünceyi savunmak ve bu düşünceyi okura aktarmaktır. Bu yüzden iletiler açık ver doğrudan verilmektedir. Buna karşılık edebî eserlerde ileti kavramı, yazarın okurla bir duygu ve düşünce ortaklığı kurma çabasını ifade eder ve örtük bir şekilde dolaylı anlatım ile çocuğa sezdirilerek verilmektedir. Söz konusu metinlerde

çocuğun pasif değil aktif olduğu görülmektedir. Çocuk, edebiyat yapıtlarıyla kurduğu ilişkide yalnızca metni alan değil, aynı zamanda ona anlam kazandıran özne konumundadır. Sanatçının sunduğu iletileri yorumlama ve onlardan farklı anlamlar çıkarma görevi çocuğun kendisine bırakılmıştır. Bu süreçte çocuk; yazar ve çizerle birlikte anlam oluşturan, hayal gücünü, düşünme becerilerini ve imgelem yetisini etkin biçimde kullanan bir okur olarak öne çıkar (Sever, 2023). Okul öncesi çocuklara yönelik hazırlanan kitaplarda, çocuğun duygusal ve zihinsel gelişimini destekleyen, eğitsel sürece katkı sunan iletilerin bulunması önem arz etmektedir. Bu metinlerde, çocukların hayal gücünü besleyen, insani değerlere duyarlı, çoğulcu bakış açısını teşvik eden ve onları kitaplarla olumlu bir bağ kurmaya yönlendiren içeriklere yer verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Aynı zamanda bu iletilerin, çocukları olumsuz etkileyebilecek unsurlardan arındırılmış olması ve onlarda araştırma yapma isteği ile öğrenme sürecinden keyif alma duygusunu uyandırması beklenmektedir (Yalçın ve Aytaş, 2011).

2.3.4. Karakter

Türk Dil Kurumu'na göre karakter kelimesi ayırt edici nitelik anlamına gelmektedir (2025c). Edebiyat yapıtlarında ise karakter, kişinin biricikliğine vurgu yapan, bu yönüyle kişiyi diğer kişilerden ayıran ve kişinin tüm yönlerine ilişkin niteliklerini bütün olarak yansıtan bir yapıyı temsil etmektedir (Karagül, 2019, s. 294). Barone'ye (2011, s. 107) göre ise karakterler, olay örgüsünü biçimlendiren ve anlatının gelişimini sağlayan temel yapı taşlarıdır.

Çocuk okurun kendine yakın bulduğu karakterle özdeşim kurma olasılığı karakterlerin yapılandırılmasını önemli kılmaktadır. Çünkü çocuk kitaplarında yer alan karakterler özdeşim yolu ile çocukların duygu dünyasını etkileyerek onların bazı davranış kalıplarını benimsemelerine neden olabilmektedir (Karagül ve İnce Samur, 2017). Böylece çocuğun ruhsal ve bilişsel gelişiminde etkili bir şekilde rol oynamaktadır. Bu nedenle çocuk edebiyatı ürünlerinde karakterlerin titizlikle seçilmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir (Karagül, 2019).

Lukens (2024), karakter kavramına gelişim sözcüğünü ekleyerek “karakter gelişimi” kavramını ön plana çıkarmaktadır. Bu gelişim süreci, yazar ve çizer açısından hem ayrıcalık hem de anlatı sorumlulukları barındırmaktadır. Karakterlerin düşünce ve

davranışlarının okuyucu nezdinde inandırıcı olması yazar ve çizerin sorumluluğundadır. Bununla birlikte yazar ve çizer, anlatıda daha az önemli karakterleri daha sınırlı şekilde ele alma özgürlüğüne sahiptir. Edebi bir karakteri tanıma süreci, gerçek yaşamda bir bireyi tanıma aşamalarıyla benzerlik gösterir. İnsanları tanıırken onların dış görünüşleri, konuşma biçimleri, söyledikleri sözler, davranışları, meslekleri, sosyal etkinlikleri ve çevreleriyle kurdukları ilişkiler gibi unsurlar bize bilgi verir. Benzer şekilde, edebi karakterlerin de okuyucuya tanıtılmasında çeşitli yöntemlerden yararlanılır. Yazar ve çizer, karakterin fiziksel özellikleriyle, konuşmalarıyla, davranışlarıyla, diğer karakterlerin yorumuyla karakteri yapılandırabilir. Ayrıca anlatıcı, karakterlerin iç dünyalarına dair bilgilere — örneğin düşünceleri, kaygıları, hayalleri ya da kültürel kimliklerine ilişkin detaylara — hakimdir ve bunlardan yararlanarak karakteri daha derinlikli biçimde okuyucuya sunabilir. Bu sayede karakter oldukça yakından tanıtılmış ve okuyucunun zihninde netleştirilmiş olur. Yazarlar söz konusu beş teknik aracılığıyla farklı işlevler üstlenen bir karakter kadrosu oluşturur. Bu karakterler arasında anlatının merkezinde yer alanlar olduğu gibi, arka planda kalan ya da daha yüzeysel biçimde kurgulanan karakterler de bulunabilir. Bazıları karmaşık iç dünyalara sahipken, bazıları daha sade yapılarla temsil edilir. Okuyucu, anlatı ilerledikçe bu karakterlerle tanışır ve onlara çeşitli tepkiler geliştirir. Özellikle okuyucular, kendi değerleriyle örtüşen, benzer özellikler taşıyan ya da davranışlarını onaylayabilecekleri karakterlerle özdeşlik kurma eğilimindedir (Lukens vd., 2024).

Karataş’a (2014, s. 68) göre “kurmaca dünyanın bir parçası hâline gelebilmenin anahtarı, karakterle özdeşim kurmaktır.” Okuyucunun, anlatı evrenine tam anlamıyla dahil olabilmesi, büyük ölçüde o dünyanın kahramanıyla duygusal ya da zihinsel bir bağ kurmasına bağlıdır. Çocuk okurlar, okudukları metinlerde karşılaştıkları karakterlerle duygusal bir bağ kurduklarında, kendi iç dünyalarına yönelme ve kişisel keşif süreçlerini başlatma eğilimi gösterirler. Etkileyici biçimde kurgulanan karakterler, çocukları yalnızca olay örgüsüne değil, aynı zamanda karakterin yaşadıklarına, olaylara bakış açısına ve kişilik özelliklerine de yakınlaştıracaktır. Bu bağ, çocuğun karakterin tepkileriyle empati kurmasını, kendi değerlerini gözden geçirmesini ve hatta zamanla evrensel ya da milli değerlere ilişkin farkındalık geliştirmesini mümkün kılabilir. Böylece çocuk okur, karakterin bazı yönlerini kendi kişiliğiyle özdeşleştirerek içselleştirme sürecine girebilir (Karakoç Öztürk, 2020). Bu özdeşimin kurulabilmesi için ise yazarın,

karakteri okuyucunun gözünde inandırıcı kılması gerekmektedir. Anlatının kabul görmesi ise olayların gerekçelendirilmesiyle doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda, anlatıdaki olayın temelini oluşturan sebeplerin, inandırıcı bir bağlam içinde sunulması gerekir. Özellikle çok boyutlu karakterlerin ve olası olayların gerçekliğe uygun biçimde yapılandırılması, anlatıya süreklilik kazandırır ve etkileyiciliği artırır. Karakterin eylemleriyle bütünlük içinde sunulması, kurmaca metnin anlaşılmasında temel bir ilke olarak değerlendirilmektedir (Lukens vd., 2024).

Kurmaca metinlerde karakterin inandırıcılığı karakter çeşitleri ile de doğrudan ilişkilidir. Bu doğrultuda karakterler, gelişim düzeylerine göre “açık” ve “kapalı”; değişim süreçlerine göre ise “durağan” ve “devingen” olarak sınıflandırılmaktadır (Sever, 2023). Edebî metinlerde ayrıntılı biçimde tanıtılan, farklı kişilik özellikleriyle yapılandırılmış ve inandırıcılığı yüksek karakterler, genellikle açık karakter olarak nitelendirilir. Buna karşılık, daha sınırlı özelliklere sahip ve anlatı içerisinde gelişim göstermeyen karakterler ise kapalı karakter olarak tanımlanır. Anlatıda daha az ön plana çıkan bu tür karakterler, ana karakterin daha derinlemesine tanıtılmasına katkı sağlamakta ve öykü akışını destekleyici bir işlev üstlenmektedir. Öykü boyunca gözle görülür bir değişim geçiren karakterler devingen olarak adlandırılır ve bu karakterler çoğunlukla açık karakter yapısına sahiptir. Buna karşın, inandırıcılık düzeyi yüksek olsa da anlatı süreci boyunca önemli bir dönüşüm yaşamayan karakterler durağan karakter olarak kabul edilmektedir (Lukens vd., 2024). Gökmen’e (2017, s. 21) göre açık ve devingen karakterlerle yapılandırılmış çocuk edebiyatı yapıtlarındaki kahramanların okurun düşünmesinde ve belleğine yeni yaşam durumları katmasında önemli katkıları bulunmaktadır. Sonuç olarak, edebî eserlerdeki karakterlerin yapılandırılması hem metnin çözümlemesini kolaylaştırmakta hem de okurun karakterlerle kurduğu bağ daha derinlikli hâle getirmektedir.

2.3.5. Çevre

Çocuk edebiyatının en önemli işlevlerinden biri, çocuğun gündelik yaşamında karşılaşma olanağı bulamayacağı yaşantıları deneyimlemesine imkân tanınmasıdır. Bu bağlamda, eserlerde çocuğa sunulan çevre dikkatle ele alınması gereken unsurlar arasında yer alır. Kahramanın içinde bulunduğu toplumsal çevreyle yaşadığı etkileşimler, çocuğun sosyal

yapı, kültür ve değer sistemleri hakkında dolaylı bilgi edinmesini sağlar. Nitelikli bir çocuk kitabında çevrenin yeterli düzeyde yapılandırılmış olması beklenir. Bu doğrultuda, olayların nerede ve ne zaman geçtiği okuyucuya yazınsal ya da görsel ipuçları aracılığıyla açıkça aktarılmalıdır. Ayrıca, eserde sunulan toplumsal çevrenin niteliği, o toplumun sosyo-kültürel yapısına dair sorulara —örneğin, “kahramanın yaşadığı çevre neresidir?”, “bu toplum hangi kültürel özellikleri barındırır?” gibi— yanıt verecek şekilde kurgulanmalıdır (Sever, 2019).

2.3.6. Dil ve Anlatım

Dil, yalnızca insanlar arasında iletişimi sağlayan bir araç olmanın ötesinde, bireyin düşünme biçimini ve dünyayı algılayışını da şekillendiren temel bir yapı taşıdır (Heritage, 2020, s. 202). Bu bağlamda dilin bireysel ve toplumsal önemi göz önüne alındığında özellikle erken çocukluk döneminden itibaren dil gelişimine özel bir önem verilmesi gerektiği görülmektedir. Çocuk kitapları bu görevi üstlenen çocukları anadilinin anlam dünyasıyla tanıştırmak ve dilsel farkındalıklarını artıran içerdiği dilsel özellikler aracılığıyla çocuk ile yaşam arasında doğal bir bağ kuran ve etkili ve doğal bir ortam sunan araçlardır (Sever, 2023).

Sever (2023, s. 145) çocuk kitaplarının, çocuğa göre olmasını belirleyen en önemli özelliğin dil ve anlatım olduğunu vurgulamaktadır. Yazınsal metinlerde oluşturulan gerçekliğin okura aktarımı, büyük ölçüde kullanılan dil aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu durum, özellikle çocuk edebiyatı söz konusu olduğunda daha da kritik bir hâl almaktadır. Bu nedenle, edebi bir yapının yalnızca ele aldığı konu değil; aynı zamanda bu konunun hangi dilsel öğelerle, nasıl bir anlatımla sunulduğu da metnin etkileyciliği ve okunabilirliği açısından belirleyici bir unsur olarak öne çıkmaktadır (Vural, 2024).

James’e göre, öyküde kullanılan her bir kelime ve noktalama işareti, anlamın oluşmasında doğrudan bir rol üstlenmektedir. Ona göre, anlatının içeriği ile anlatım biçimi birbirinden bağımsız düşünülemez; bu iki unsur metnin bütünlüğünü birlikte oluşturur. Edebi bir metinde kullanılan kelime tercihleri, dil bilgisi, söz sanatları, ses ve ritim gibi öğeler, metnin üslubunu oluşturmaktadır. Bu bileşenler, esere özgün bir kimlik kazandırarak anlatının akılda kalıcılığını artırır. Bir yazarın anlatım biçimi ve kurguya

yüklediği gerçeklik unsurları, diğer yazarlardan ayırt edilebilecek ölçüde belirgin olduğunda bu durum söz konusu üslubun yazarla özdeşleştiğini ve adeta onun imzası niteliği taşıdığını göstermektedir (Lukens vd., 2024). Çocuk kitaplarında dil ve anlatım özelliklerinin değerlendirilmesine yönelik ölçütler, Sedat Sever'in çocuk edebiyatı alanındaki kuramsal yaklaşımlarına dayalı olarak oluşturulmuştur. Bu kapsamda çocuklara yönelik edebi metinlerin değerlendirilmesinde şu noktalar göz önünde bulundurulabilir:

- Türkçenin anlatım olanaklarının ve anlam derinliğinin çocuklara sezdirilip sezdirilmediği,
- Anlatımın yalın, akıcı ve sade olup olmadığı,
- Yazım ve noktalama kurallarının çocuklara bağlamsal biçimde doğru biçimde aktarılıp aktarılmadığı,
- Metnin, çocukların düşünsel ve düşsel gelişimini harekete geçirici bir dilsel yapıya sahip olup olmadığı,
- Dil bilinci ve duyarlılığının çocukların gelişim düzeyine uygun şekilde kurgulanıp kurgulanmadığı,
- Kullanılan dilin arı bir Türkçeye duyarlılık gösterip göstermediği,
- Kelimelerin ve ifadelerin bağlam içindeki kullanımlarının çocukların dilsel düzeyine uygunluğu,
- Metnin anlatımının çocuğun duyu organlarını harekete geçirici nitelikte olup olmadığı,
- Sözvarlığının, çocuğun dil gelişimini destekleyecek biçimde düzenlenip düzenlenmediği,
- Anlatımın metni anlamlandırmayı kolaylaştırıcı biçimde yapılandırılıp yapılandırılmadığı,
- Dil örüntüsünün, çocukta okuma ve yazmaya yönelik istek uyandıracak nitelikte olup olmadığı,
- Çokanlamlı anlatım biçimlerinin kullanılıp kullanılmadığı ve
- İşitsel etkinin, okuma ve dinleme arzusunu pekiştirici düzeyde olup olmadığı.

Bu ölçütler, çocuk edebiyatı ürünlerinin dilsel ve estetik nitelikleri açısından sistemli bir şekilde incelenmesine olanak tanımaktadır (Akyüz, 2014).

2.4. Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin Eğitsel Özellikleri

Çocukların etkileşimde bulunduğu edebiyat ürünlerinin, temel eğitim ilkeleri doğrultusunda değerlendirilmesi ve bu ürünlerin çocuğa uygunluğunun bilimsel ölçütler temelinde belirlenmesi hem gerekli hem de önemlidir. Bu bağlamda, söz konusu ölçütleri karşılayan eserlerin özellikle çocuğa görelilik ilkesine uygunluk göstermesi beklenmektedir (Canlı ve Aslan, 2018). Çocuk edebiyatında eğitsel yönün göz ardı edilmesi ise bazı araştırmacılara göre neredeyse mümkün değildir. Gülten Dayıoğlu, eğitimin çocuk ile yaşam arasında kurulan temel bağlardan biri olduğunu ifade etmekte; bu bağın, çocuğun yaşamı anlamlandırmasına ve hayatla başa çıkma becerisi geliştirmesine katkı sunduğunu vurgulamaktadır. Bu nedenle, eğitsel bir kaygı taşımadan çocuk kitabı üretmenin özellikle Türkiye bağlamında gerçekçi bir yaklaşım olmadığını ileri sürmektedir (Akt., Yazıcı, Yıldız ve Durmuşoğlu, 2018). Her ne kadar eğitsellik, çocuk edebiyatı ürünlerinde vazgeçilmez bir unsur olarak kabul edilse de bu durumun eserin estetik ve edebi niteliğinden ödün verilerek sağlanması gerekmemektedir. Sever'e (2023) göre, çocuk kitaplarında bulunması gereken temel eğitsel yaklaşım, didaktik ve açıkça öğüt veren bir anlatımdan uzak durmak olmalıdır.

Dilidüzgün (2018) de çocukluk döneminin kendine özgü gelişimsel özellikler taşıdığını belirterek, çocuk edebiyatı ürünlerinde bilgi aktarımı ile estetik öğeler arasında dengeli bir ilişki kurulması gerektiğini ifade etmektedir. Yazara göre, çocuklar henüz öğrenme sürecinin erken evrelerinde olduklarından, onlar için üretilen metinlerde öğretici unsurlardan tamamen uzak durmak çoğu zaman mümkün değildir. Ancak öğreticilik düzeyinin iyi belirlenmesi ve baskıcı ya da otoriter bir anlayıştan kaçınılması gerektiği vurgulanmakta; bu türden bir denge kurulduğunda ise metnin yazınsal niteliğinin artacağı ileri sürülmektedir (akt. Akyüz, 2014, s. 28). Bu çerçevede, çocuk edebiyatı ürünlerinde dikkate alınması gereken temel eğitsel ilkeler aşağıdaki biçimde ifade edilmektedir:

Eserlerde doğrudan öğretici ya da otoriter bir üsluptan kaçınılması; bunun yerine çocuğun yaratıcı, girişimci ve araştırmacı yönünü geliştiren anlatı yapılarının tercih edilmesi önerilmektedir. Cinsiyet rollerinin çağdaş yaşamın gereklerine uygun biçimde kurgulanması, bireyin kendi cinsel kimliğiyle sağlıklı bir kişilik geliştirmesine alan tanınması da önemli bir ölçüt olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, şiddet ve kaba kuvvet yerine iletişim temelli çözüm yollarının teşvik edilmesi; siyasal, dinsel ya da yazgıcı

telkinlerden ve batıl inançlardan uzak durulması; çocuğa belirli düşünceleri dayatmak yerine farklı bakış açıları sunulması ve otoriteyi meşrulaştıran yaklaşımlardan kaçınılması gerektiği ifade edilmektedir. Bu ilkeler, Sever'in çocuk edebiyatına ilişkin kuramsal yaklaşımı doğrultusunda belirlenmiştir (Akyüz, 2014).

2.5. Çocuk Edebiyatında İnanç Temasının İşlenişi

Çocuk edebiyatında inanç temasının ele alınışına geçmeden önce inanç kavramının açıklanmasının yerinde olacağı düşünülmektedir. İnanç, bireyin zihinsel, duygusal ve varoluşsal yönlerini içine alan bütüncül bir yapıdır. Literatürde inanç, bir yandan Allah'a yönelik şartsız ve özgür bir kabulü içeren zihinsel bir yön taşıırken; diğer yandan bireyin Allah'a ve onun vahyine yönelik güveni ve bağlılığını içeren duygusal bir boyutla tanımlanır. Aynı zamanda bireyle Allah arasındaki karşılaşmayı ifade eden, daha derin bir varoluşsal yoğunlaşmayı içeren yaşantısal bir boyut da söz konusudur. İslam inancında bu durum, bireyin doğuştan bir inanç eğilimiyle (fitrat) dünyaya geldiği görüşüyle desteklenmektedir (Oruç, 2021). Bu çerçevede inanç, yalnızca Allah'ın varlığına yönelik bir kabul değil; aynı zamanda bu kabulün davranışa yansımaları olan ibadet gibi uygulamaları da içermektedir. Bu tanıma bakıldığında inancın yalnızca yetişkinlikte şekillenmediği; çocukluk döneminde temelleri atılan ve bireyin yaşam boyu kimliğini etkileyen bir süreç olduğu görülmektedir. Dolayısıyla inanç gelişimini anlamak, çocuk edebiyatındaki inanç temalarının niteliğini değerlendirebilmek açısından önem taşımaktadır.

Çocuğu daha iyi tanımamızı ve anlamamızı sağlamak amacıyla gelişim alanları kısımlara ayrılarak incelenmektedir. Bu doğrultuda çocukta gelişim alanları fiziksel, bilişsel, kişilik, sosyal, duygusal, ahlak, cinsel, dil ve dini gelişim olarak belirlenmiştir. Gelişim, farklı alanlara ayrılrsa da hiçbir gelişim alanı bir diğerinden bağımsız değildir. Çünkü gelişim bir bütündür ve bireyde meydana gelen değişme, tüm gelişim alanlarının etkileşiminin ürünüdür. Bu doğrultuda inanç gelişimini de içine alan dini gelişimi, gelişim psikologlarının çoğu müstakil bir gelişim alanı olarak ele almamışlar; bu konuyu ahlaki gelişim, duygusal gelişim ya da sosyal gelişimin içinde değerlendirmişlerdir (Atik, 2015, s. 731) İnanç gelişiminin başladığı dönemde meseleye titizlikle yaklaşmak gerekmektedir. Çünkü Clark'a göre (2004) de çocukluk dönemi geçtikten uzun bir süre

sonra bile birçok yetişkin için hala çocukluk dönemi inanç gelişiminin nitelik yönü kişinin bütün hayatını etkilemektedir (Akt., Bilici, 2020, s. 26). Bu sebeple çocuğa gelişim düzeyine uygun, doğru ve ölçülü bilgiler sunularak İslam inancının felsefesi pedagojik olarak aktarılmalıdır.

Bireyin sahip olduğu inanç yapılarının düzenlenmiş hali olan din kavramı (Gündüz, 2021), doğası gereği soyut bir kavramdır ve çoğunlukla sembolik bir dil aracılığıyla ifade bulur. Ancak erken çocukluk dönemindeki çocuklar henüz soyut düşünce evresine geçmemiş olduklarından bu tür kavramları anlamakta zorluklar yaşayabilmektedir. Piaget'nin bilişsel gelişim kuramına göre bu yaş grubu, işlem öncesi dönemde yer almakta ve öğrenme duyuşal deneyimler açısından zengin ve nesnelerle çok sayıda etkinlik sunan bir çevre gerektirmektedir çünkü erken çocukluk dönemindeki çocukların düşüncesi algı ve eylemler temelindedir (Trawick-Smith, 2022, s. 228). Benzer şekilde İslam inancına göre de bu yaş grubundaki çocuklar henüz dini sorumluluk taşıyacak bilişsel olgunlukta değildir. Ancak bu durum, erken çocukluk dönemindeki çocuklara dinî içeriklerin hiçbir şekilde sunulmaması gerektiği yönünde bir çıkarım yapılmasını gerekli kılmamaktadır. Aksine bazı araştırmacılar 3-4 yaşlarında -hangi din mensubu aile çocuğu olursa olsun- bütün çocuklarda kendiliğinden dinî hissin de uyanıp ortaya çıktığını vurgulamaktadır. 4-5 yaşlar, çocuklarda dinî ihtiyacın canlılık kazanmaya başladığı dönem olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda bu yaşların, çocukların Allah'la ilgili fikir yürütmeye ve giderek artan oranda sorular sormaya başladıkları dönem olduğu da vurgulanmıştır (Öcal, 2004). Bu bağlamda erken çocukluk döneminde din ile kurulacak olan bağın, psikolojik ve pedagojik açıdan ele alındığında bir ihtiyaç ve gereklilik olduğu ortaya çıkmaktadır (Pehlivan Ağırakça, 2022, s. 210). Ancak bu bağ, sorumluluk temelli değil; sevgi, güven ve aidiyet duyguları üzerinden şekillenmelidir.

Maria Montessori, çocukluğun bir çağ değil, bir ruh hâli olduğunu belirtir. Ona göre çocukluk döneminin ayırt edici özelliği, doğal bir deneyim ihtiyacı olmasıdır (Akt. Foulquie, 1994:78; Şirin, 2021). Her ne kadar çocukların yaşam deneyimleri sınırlı olsa da bu onların çeşitli duyguları yaşamadığı anlamına gelmez. Ancak dil gelişimlerinin henüz yeterince olgunlaşmamış olması, bilişsel olarak işlem öncesi dönemde bulunmaları ve sınırlı yaşam deneyimlerine sahip olmaları, çocukların bu duyguları yetişkinlerden farklı biçimlerde anlamlandırmasına ve ifade etmesine neden olmaktadır. Bu noktada çocuk edebiyatı, dini kavramların anlaşılır kılınmasında ve çocuğa farklı deneyim ve

duygular yaşatılmasında önemli bir araç olarak devreye girer. Çünkü kitaplar, çocukların bilişsel, duygusal ve sosyal gelişim süreçlerine önemli katkılar sağlayan uyaranlardan biridir (Çoban, 1996). Dini gelişimin bu gelişim alanlarına paralel ilerlediği ve tek başına bir süreç olmadığı düşünüldüğünde kitaplar inanç gelişiminde de başvurulması gereken temel araçlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Hikâyeler ve resimli kitaplar, dil gelişimini destekler, çocuğun deneyim dünyasını genişletir ve soyut dini kavramları somutlaştırarak onların daha anlaşılır hale gelmesini sağlar. Bu sayede çocuk, din diline aşinalık kazanır ve inançla ilgili kavramlarla olan teması olumlu bir şekilde ilerleme imkânı bulur. Ancak dini içerikli çocuk kitaplarının nasıl yapılandırıldığı son derece önemlidir. Bir kitabın dini bir temayı işlemesi, Allah'ı ya da peygamberi konu edinmesi, tek başına o kitabı önemli ve nitelikli bir çocuk kitabı yapmamaktadır. Burada esas dikkat edilmesi gereken unsur, yazarın bu konuyu çocuğa nasıl aktardığıdır. İnanç temalı çocuk kitapları da diğer tüm çocuk edebiyatı ürünleri gibi alanın temel ölçütlerine uygunluk göstermelidir. Çünkü Şirin'in (1994: 10; akt. Karagül, 2019) de belirttiği gibi çocuk edebiyatı önce edebiyattır.

2.5.1. İnanç Temalı Çocuk Kitaplarının Taşınması Gereken Temel Özellikler

Çocuk edebiyatı ürünleri ele aldıkları tema ne olursa olsun, her şeyden önce edebi bir nitelik taşınmalı ve çocuk edebiyatına özgü temel ölçütleri karşılamalıdır. İnanç temasını içeren dini içerikli çocuk kitaplarının yalnızca din eğitimi ya da dini gelişim odaklı bir bakış açısıyla değerlendirilmesi; eserin edebi yönünün göz ardı edilmesine ve bu doğrultuda çeşitli estetik sorunların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

Önemli olan çocuğun çok kitap okuması değil; nitelikli ve estetik açıdan değer taşıyan kitaplarla buluşmasıdır. Bu doğrultuda çocuk edebiyatı eserlerinde ilk göz önünde bulundurulması gereken temel unsur, metnin sahip olduğu estetik niteliklerdir. Estetik değerden yoksun eserlerin çocuklarla buluşturulmaması gerektiği alan yazında da vurgulanmaktadır (Karagül, 2018).

İslam dini de estetik kavramına kendine ait bir bakış açısı getirmiştir. İnsanın fitratında yalnızca dinî duyguların değil, estetik ve güzellik arayışının da var olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu yönüyle insanın, insanlık tarihi boyunca doğru, iyi ve gerçeğin yanı sıra güzeli ve estetiği de aradığı görülmektedir. Nitekim bütün peygamberlerin gönderiliş amacı da insanlara güzeli ve güzelliği öğretmektir. Bu bağlamda, Hz.

Muhammed'in (sav) hayatı da zarafet, ahenk ve estetik açısından en güzel örneklerle dolu bir rehber olarak değerlendirilmektedir. Onun önderliğinde ilk Müslüman topluluklar Medine'de inşa ettikleri mescit, belirledikleri kible, okunan ezan, geliştirilen mimari ve el sanatları ile sanat ve estetiğe dair temel örnekleri ortaya koymuşlardır (Görmez, t.y).

Alt yapısında bu denli kapsamlı estetik anlayış barındıran bir din üzerine kaleme alınan çocuk kitaplarının da biçimsel ve içerik yönünden nitelikli olması gerektiği açıktır. Nitekim bir eserin estetik bir değer taşıyıp taşımadığını belirlemede en temel ölçütlerden biri, yazarın dil kullanımındaki ustalıktır. Edebi metinlerde dil yalnızca bir aktarım aracı değil bizzat anlatının temelini oluşturan öğedir. Bu doğrultuda çocuk edebiyatı ürünlerinin özellikle dil ve anlatım açısından sade, akıcı ve içten bir Türkçeyle yazılmış olması; aynı zamanda Türkçenin ifade gücünü ve zengin anlatım olanaklarını yansıtan örnekler sunması gerektiği vurgulanmaktadır (Karagül, 2018).

Sever'e (2019, s. 123) göre "okul öncesi dönemdeki çocuklar için hazırlanan kitaplarda hem tasarım hem de içerik açısından en önemli öğe resimdir." Çünkü bu dönemde çocuklar kitaplardaki resimlere bakarak metnin kurgusunu belleklerinde tamamlarlar. Bu durum, inanç temalı çocuk kitapları için de geçerlidir. Nitelikli her çocuk kitabında bulunması gereken görsel nitelikler, dini içerikli eserlerde de yer almalıdır. Ancak bu tür kitaplarda farklılık arz eden temel nokta, İslam dininde resim sanatına dair bazı sınırlamaların bulunmasıdır.

İslam inancına göre peygambere ait tasvirlerin yer alması hoş görülmemiştir. Bu durumun çizerleri sınırlandırdığı ve çocuklara soyut dini kavramların aktarılmasında birtakım zorluklar doğurabileceği düşünülse de çocuğun zihinsel tasavvurlarını doğal bir şekilde geliştirebilmesi açısından faydalı olduğu da savunulmaktadır. Allport'a (2004) göre çocukluk döneminin ilk yıllarından itibaren oluşmaya başlayan tanrı tasavvurlarının bireylerin duygu, düşünce, tutum ve davranışları üzerinde önemli ölçüde etkili olduğu kabul edilir. Kişinin zihinsel gelişim süreci, yetiştirilme tarzları, çevreyle olan etkileşim ve bağlı olunan dini inanç yapıları, Tanrı'nın zihinlerde anlamlandırma ve algılanma biçimini etkilemektedir (Akt., Çayır, 2013, s. 28).

Allah ve peygamber tasavvurunun oluşması süreç halinde tamamlanması gereken bir durum iken, erken dönemde bir resimle aktarımı çocuğun zihninde sınırlı ve kalıplaşmış bir tasavvurun oluşmasına neden olabilir. Oysa çocuğun hayal gücü geniştir ve zihinsel dünyasında oluşturacağı temsillerin doğallığı, inançla kuracağı bağın daha

derin ve kişisel olmasını mümkün kılmaktadır. Nitekim yapılan bazı araştırmalarda yetişkinlerin dini yaşantısına ait temellerin çocukluk döneminde atıldığı, ilk yaşlarda oluşan imgelerin bazı özelliklerinin yetişkinlik döneminde de devam ettirildiğine dair sonuçlara ulaşılmıştır (Allport, 2004, s. 49; Köylü, 2004; akt. Çayır, 2013, s. 31). Ancak söz konusu sınırlılıklar, sanatçı duyarlılığına sahip çizerleri sınırlandırmak yerine, onları daha özgün ve yaratıcı ifade biçimlerine yönlendirebilir. Figürlerin tasvirleri yerine soyut semboller, çağrışım gücü yüksek mekân tasvirleri ve duygusal bağ kurmayı destekleyen renk tercihleri gibi dolaylı anlatım tekniklerini kullanmak daha etkili bir görsel anlatım sunabilir.

İnanç temalı çocuk kitaplarında bulunması gereken önemli özelliklerden biri de imge ve metafor kullanımudur. Son yıllarda dinî çocuk edebiyatı alanında kullanılan imge ve metaforların giderek çeşitlendiği görülmektedir. Bu durum, türün didaktik söylemden uzaklaşarak daha sanatsal ve estetik bir anlatıma yöneldiğini ortaya koymaktadır. Bu hem alanın gelişimini ve profesyonelleşmesini göstermekte hem de dinî içerikli çocuk kitaplarının çocuğa görelilik ilkesine her geçen gün daha fazla yaklaştığını düşündürmektedir. Edebî bir eserden beklenen temel niteliklerden biri hem metin hem de görsel anlatım aracılığıyla çocuğun hayal gücünü imgelerle harekete geçirebilmesidir. Bu bağlamda dini çocuk edebiyatında kullanılan imgeler, çocukların dinî ve ahlaki değerleri kavrayabilmeleri açısından önemli bir işlev görmektedir. Doğal unsurlar ve evrensel semboller üzerinden iman, sevgi, sabır, yardımlaşma, temizlik ve Allah’a teslimiyet gibi değerlerin çocuklara etkili biçimde aktarılabilirdiği görülmektedir. Bu tür sembolik anlatımlar, çocukların dinî değerleri hem anlamlı hem de eğlenceli bir biçimde içselleştirmelerini kolaylaştırmaktadır. Ayrıca dinî çocuk kitaplarında sıkça başvurulan bu imgelerin, manevî huzuru yansıtan bir araç işlevi gördüğü; dolayısıyla dinî ritüellerin yalnızca yerine getirilmesi gereken görevler değil, aynı zamanda içsel tatmin ve huzur sağlayan deneyimler olarak algılanmasına katkı sunduğu ifade edilmektedir (Duran, 2025). Bununla birlikte çocuğu tanımak, gelişimsel özelliklerini ve bireysel ihtiyaçlarını dikkate almak büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda çocuğun dikkatli bir biçimde gözlemlenmesi ve gelişim düzeyine uygun içeriklerle buluşturulması gerekmektedir. Özellikle melek ve şeytan gibi soyut ve kavramsal açıdan anlaşılması güç temalar söz konusu olduğunda bu konuların çocuk tarafından henüz merak edilmeden ya da soru sorulmadan gündeme getirilmemesi; çocuğun bilişsel ve duygusal açıdan bu tür içeriklere

hazır olup olmadığının değerlendirilmesi oldukça önemlidir (Öz, 2021). Ayrıca dinî içerikli çocuk kitaplarında doğru ve güvenilir bilgilerin sunulması, hurafe ve batıl inançlardan uzak durulması, din ile kültür arasındaki ayrımın gözetilmesi gibi unsurlar dikkat edilmesi gereken temel sorumluluklar arasında yer almaktadır. Özellikle çocuğun altın çağı olarak tanımlanan erken çocukluk evresinde aktarılan bilgilerin niteliği, onun dinî algısının şekillenmesinde belirleyici rol oynamaktadır.

Tüm bu ölçütlerin yanı sıra, inanç temalı çocuk kitaplarında hem dış yapı özelliklerinin (boyut, kapak, cilt, kâğıt, sayfa düzeni, harfler, görseller) hem de iç yapı öğelerinin (konu, tema, ileti, karakterler, çevre) özenle kurgulanması gerekmektedir. Sever'in (1995) de vurguladığı üzere kitap dış ve iç yapı özellikleriyle bir bütündür. Bu nedenle çocuk edebiyatı ürünlerinin nitelikli olabilmesi için yalnızca tek bir kritere odaklanmak yeterli olmayacak; bütünlük içinde çok boyutlu bir değerlendirme yapılması gerekecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, inceleme nesnesi ve veri kaynağı ile verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgiler verilmektedir.

3.1 Araştırma Modeli

2019-2023 yılları arasında yayımlanmış ve erken çocukluk dönemine yönelik olan çocuk kitaplarını çocuk edebiyatının temel öğeleri bağlamında incelemeyi amaçlayan bu çalışma, temel nitel araştırma yaklaşımına göre desenlenmiştir. Morgan’a (1996) göre, nitel araştırmalarda temel amaç, ele alınan olay ya da olguya ilişkin derinlemesine bir anlayış geliştirmektir (Akt., Baltacı, 2019). Belirli bir grup çocuk kitabını analiz ederek kitapların içerik, tasarım ve eğitimsel özellikler açısından nasıl yapılandırıldığını ortaya koymayı amaçladığından dolayı araştırmada bu yöntem kullanılmıştır.

Araştırma süreci, doküman analizi ve içerik analizi yöntemleri ile gerçekleştirilmiştir. Doküman analizi, çeşitli belgelerin sistemli bir biçimde toplanması, incelenmesi ve yorumlanmasına dayanan bir veri toplama yöntemi olarak tanımlanmakta ve bilimsel araştırmalarda sıklıkla kullanılmaktadır. Genellikle diğer araştırma yöntemlerini destekleyici bir araç olarak tercih edilmektedir (Sak, Şahin Sak, Öneren Şendil ve Nas, 2021).

Araştırmanın teorik çerçevesinin oluşturulması ve literatür taramasının yapılması aşamasında doküman analizi kullanılmış; bu aşamada konuyla ilgili teorik çalışmalar, araştırmalar ve makaleler incelenmiş ve teorik arka plan oluşturulmuştur. Bu analiz araştırmanın temel literatürünü oluşturmaktadır.

3.2 İnceleme Nesnesi ve Veri Kaynağı

Bu çalışmada veri kaynağı, ölçüt örneklem tekniği kullanılarak belirlenmiştir. Ölçüt olarak kitapların 2019–2023 yılları arasında yayımlanmış olması, erken çocukluk dönemine hitap etmesi ve inanç teması içermesi esas alınmıştır. Araştırmanın veri kaynağını oluşturan kitaplara ilişkin künye bilgileri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmanın Veri Kaynağını Oluşturan Kitaplara İlişkin Bilgiler

Kitabın Adı	Yayınevi	Yazarı	Baskı Tarihi	Sayfa Sayısı
İftar Tabağı	Nar Çocuk Yayınevi	Heya Salih	2021	36
En Güzel Mavi	Ketebe Çocuk Yayınları	İbtihaj Muhammed	2023	40
Annem İçin Teşekkür Ederim Allah'ım	Timaş Gülce Çocuk	Arzu Demir	2021	16
Fasulye	Cezve Yayınevi	Şule Kala	2023	36
Babamın Dükkânı	Ketebe Çocuk Yayınları	Aziz Kadırga	2023	32
Kedi Müezza	Ketebe Çocuk Yayınları	Büşra Şen Altun	2023	30
Kudüs'ün Kuşları	Nesil Yayınları	Mehmet Teber	2023	24
Bir Kudüs Masalı	Cezve Yayınevi	İlknur Koç Aytaç	2019	36
Üç Mescide Yolculuk	Hüdhüd Yayınevi	Ayşegül Uyar	2023	36
Yağmur Duası	Multibem Yayınları	Ayşe Taşyürek	2023	24
Mutlu Cami	Timaş Gülce Çocuk Yayınları	Süreyya Ülker Aydın	2023	36
Allah Benimle	Timaş Gülce Çocuk Yayınları	Nahed Al-Shawa	2023	32

Tablo 1.- devam
Araştırmanın Veri Kaynağını Oluşturan Kitaplara İlişkin Bilgiler

Kitabın Adı	Yayınevi	Yazarı	Baskı Tarihi	Sayfa Sayısı
Keloğlan Namaz Peşinde	Cezve Yayınevi	Merve Gülcemal	2021	36
Unutulmuş Kitap	Karavan Yayınları	Jenny Molendyk Divleli	2021	32
Hanne'nin Örtüleri	İdrak Yayınları	Rabia Karzan	2022	24
Çıtır Çıtır Bir Bayram Macerası	Ketebe Çocuk Yayınları	Betül Duran	2021	36
Minikler İçin Mescitlerimiz	Aile Yayınları	Hatice Kübra Tongar	2023	16
Bu Deve Neden Kızdı	Multibem Yayınları	Elif Şantur	2021	31
Kukla Misket Ballı Şifa	Diyanet İşleri Başkanlığı	Pınar Başar Ünlüer	2021	24
Hoş Geldin Ramazan	Nar Çocuk Yayınevi	Lily Maznah Muaz	2021	24

3.3 Verilerin Çözümlemesi

Bu araştırmada elde edilen veriler, nitel veri analiz yöntemlerinden içerik analizi tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Krippendorff'a (2004) göre içerik analizi, metinlerden yola çıkarak bu metinlerin kullanıldığı bağlamlara ilişkin geçerli ve yinelenebilir çıkarımlar elde etmeye yönelik sistematik bir araştırma yaklaşımıdır (Akt., Aziz, 2017). Bu yöntem, araştırmacının az ya da çok sayıda kitabı belirli bir teorik ya da analitik çerçeveye göre inceleyerek, görsel ve metinsel öğeleri araştırma sorularıyla ilişkilendirerek

değerlendirmesini öngörmektedir (Dinç, 2021). Bu doğrultuda araştırmanın veri kaynağını oluşturan inanç temalı 20 (yirmi) çocuk kitabı analiz edilmiş; kitapların içerik, tasarım ve eğitsel özellikleri detaylı bir şekilde değerlendirilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın veri kaynağını oluşturan inanç temalı 20 (yirmi) çocuk kitabının incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır.

4.1. “İftar Tabağı” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular

Kitap, çocuk edebiyatının temel öğeleri çerçevesinde dış yapı, iç yapı ve eğitsel özellikler açısından değerlendirilmiştir. İnceleme, kitabın fiziksel özelliklerinden başlayarak içeriksel ve eğitsel yönlerine doğru yapılandırılmıştır.

4.1.1. “İftar Tabağı” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

İnceleme kapsamında ilk olarak kitabın dış yapısını oluşturan boyut, kapak, cilt, kâğıt, sayfa düzeni, harf ve resim özellikleri ele alınmaktadır.

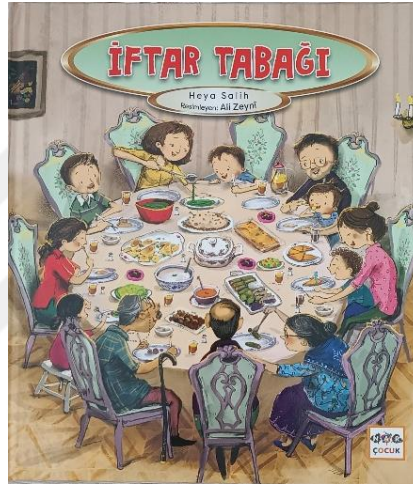
4.1.1.1. Boyutlar

Heya Salih’in İftar Tabağı (2021) adlı eserinin 22x26x1 cm ebatlarında olduğu ve bu yönüyle büyük boy çocuk kitabı kategorisine girdiği görülmektedir. Okulöncesi dönem çocuklarının farklı boyutlardaki kitapları incelemekten ve sayfalarını çevirerek etkileşimde bulunmaktan hoşlandıkları bilinmektedir (Canlı, 2020). Bu durum dikkate alındığında söz konusu kitabın sahip olduğu boyutların ilgili yaş grubu açısından uygun olduğu söylenebilir.

4.1.1.2. Kapak

Eserin ön kapağında kitabın adı, sayfanın üst kısmında kırmızı renkte ve dikkat çekici bir biçimde yer almaktadır. Kitap adının altında ise yazar ve çizerin isimlerine yer verilmiştir. Kapak tasarımının büyük bir kısmı çizimle kaplıdır. Bu görsel, eserin 34. sayfadaki resmin aynısı olup evin salonunda geniş ve yuvarlak bir masa etrafında toplanmış yemek

yiye aile bireylerini betimlemektedir. Görselde tüm karakterler neşeli ve huzurlu bir şekilde resmedilmiş, ana karakter Adnan ise heyecanla annesinin kendisine yemek servis etmesini izlerken çizilmiştir. Bu sahne, çocukların aile içi etkileşime dair olumlu duygular geliştirmelerini destekleyici niteliktedir. Sayfanın sağ alt köşesinde ise yayınevinin logosu yer almaktadır. Arka kapakta yer alan görsel, ön kapaktaki salon sahnesinin devamı niteliğindedir. Bu durum kapak tasarımında görsel bir bütünlük sağlamaktadır. Arka kapakta bulunan tanıtım yazısı çocuğun merak duygusunu harekete geçirmeyi hedefleyen ve okuyucuyu metne yönlendiren bir yapıdadır.

Şekil 1. İT Ön Kapak Görseli

Şekil 2. İT Arka Kapak Görseli

4.1.1.3. Cilt

Kitap, sert kapak (hardcover) ile ciltlenmiş olup dayanıklı bir yapıya sahiptir. Sayfalar dikişli olup bu dikişler cilde tutkal yardımıyla sabitlenmiştir. Bu ciltleme türü, okul öncesi dönemde kitapların sık ve yoğun kullanımına dayanıklı olacak şekilde tasarlanmış olup tekrar eden kullanımlarda kolayca deformasyona uğramayacak niteliktedir. Kitap açıldığında rahatlıkla iki yana yaslanabilmektedir. Bu özellik çocukların kitapla etkileşimlerini kolaylaştırmaktadır.

4.1.1.4. Kâğıt

Eserde, 140 gram birinci hamur kâğıt kullanılmıştır. Bu tür kâğıt hem metin hem de görsel içeriklerin net bir şekilde basılmasına olanak tanımakta, sayfa arkasına geçme (gölgelenme) gibi sorunları engellemektedir. Kalın ve dayanıklı yapısı sayesinde yıpranmalara karşı dirençlidir. Aynı zamanda çocuk okuyucuların sayfa çevirme işlemini motor becerileri açısından zorlanmadan gerçekleştirmelerini de mümkün kılmaktadır.

4.1.1.5. Sayfa Düzeni

Kitap toplamda 36 sayfadan oluşmaktadır. Resim-metin dengesi hitap ettiği yaş kitlesine uygun olup sayfalarda resimler ağırlıklıdır. Metin, rahat okuma sağlanması için arka planın daha sade olduğu kısımlara yerleştirilmiştir. Kenar boşlukları ve satır araları göze hitap etmekte ve rahat okuma sağlamaktadır. Sayfa düzeni bütün olarak düşünüldüğünde çocukta estetik bir etki uyandıracak niteliktedir.

4.1.1.6. Harfler

Eserde kullanılan yazı punto büyüklüğü, okul öncesi dönemdeki çocukların düzeylerine uygun olacak şekilde tercih edilmiştir; bu sayede metinler rahatlıkla okunabilmektedir. Yazı karakteri sade ve yalın bir stilde seçilmiş olup harf biçimleri net ve ayırt edilebilir niteliktedir. Ayrıca ana karaktere ait bazı cümleler koyu (bold) yazılarla vurgulanarak çocuğun dikkatini çekmeye yönelik bir anlatım tekniği kullanılmıştır.

4.1.1.7. Resimler

İftar Tabağı adlı eserdeki görseller dijital ortamda oluşturulmuş olmasına rağmen elle çizilmiş izlenimi verecek ölçüde doğal ve sıcaktır. Canlı ve uyumlu bir renk paleti tercih edilerek hikâyenin neşeli ve içten atmosferi görsel yolla çocuklara başarılı bir şekilde aktarılmıştır. Ramazan ayına özgü pek çok sembol resimlerde yer almakta; kandil, iftar sofrası ve ramazan şerbeti gibi öğeler aracılığıyla bu özel zaman diliminin manevi havası okuyucuya sezdirilmektedir. Görseller ayrıntılıdır; yalnızca ana figürler değil arka plandaki detaylar da özenle ve anlatımı destekleyecek biçimde çizilmiştir. Bu durum çocukların görselleri inceleyerek metinden bağımsız şekilde kendi öykülerini kurgulamalarına ve kavramsal düşünme becerileri geliştirmelerine imkân tanımaktadır.

Görseller yalnızca metni desteklemekle kalmayıp aynı zamanda onu yorumlayarak genişletmektedir. Farklı bakış açıları ve perspektifler kullanılmış; kimi sahnelerde yukarıdan, kimi sahnelerde aşağıdan ya da yakın plandan yapılan resimlemelerle çocuğun sanatsal algısının ve görsel okuryazarlığının gelişmesine katkı sunulmuştur.

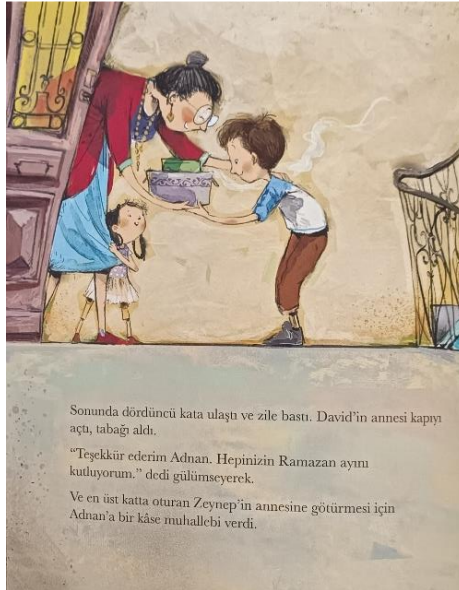

Şekil 3. İT'den Örnek Görsel

Şekil 4. İT'den Örnek Görsel

Yetişkin karakterlerin çocuklara karşı şefkatli ve anlayışlı bir biçimde çizilmesi dikkat çekicidir. Örneğin pek çok sahnede yetişkin karakterler çocuğun elinden bir nesneyi alırken onun seviyesine eğilerek resmedilmiş, bu küçük ancak anlamlı detaylar aracılığıyla çocuğa verilen değer görsel yolla sezdirilmesi sağlanmıştır. Eserin sonunda yer alan iftar sofrası sahnesinde ise geniş bir aile neşeli bir biçimde birlikte yemek yerken betimlenmiştir. Bu sahne aracılığıyla aile içi bağların kuvveti ve birlikte geçirilen zamanın önemi vurgulanmıştır.

Şekil 5. İT'den Örnek Görsel

Şekil 6. İT'den Örnek Görsel

Kitap çeviri bir eser olduğundan bazı görsellerdeki yazılar Türkçeye çevrilmiş olsa da Arapça ifadelerin yer aldığı birkaç detay korunmuştur. Bu durum kültürel özgünlüğün bir parçası olarak değerlendirilebilmekle birlikte hedef yaş grubundaki çocukların görsellerle kurduğu anlam ilişkisinde karışıklığa yol açma ihtimali de taşımaktadır.

4.1.2. “İftar Tabağı” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında çalışma kapsamında incelenen eserin içeriğini oluşturan konu, tema, ileti, karakter, çevre ve dil anlatım gibi iç yapı özelliklerine detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

4.1.2.1. Konu

İftar Tabağı adlı eserin konusu, ramazan ayının ilk orucunu tutan bir çocuğun iftarda en sevdiği yemeği yemek istemesi etrafında şekillenmektedir. Eserin ana karakteri Adnan, iftar yemeği olarak annesinden ebegümeci pişirmesini ister; ancak o akşam sofrada bamya vardır. Bu duruma öfkelenir de sonunda kabullenir ve annesinin hazırladığı yemekten üst kat komşularına ikram eder. Bu jest, apartman sakinlerinin birbirlerine

yemek göndermesiyle bir yardımlaşma zincirine dönüşür ve apartmana paylaşma ruhu hâkim olur.

Metin, özellikle oruçla yeni tanışan çocukların kolaylıkla özdeşim kurabileceği bir içerik sunmaktadır. Ramazan ayını coşkuyla yaşayan bir mahalle atmosferi detaylı biçimde betimlenmiştir. Sokaklar kandil ve ışıklarla süslenmiş, dükkânların vitrinleri “Hoş geldin Ramazan” yazılarıyla donatılmıştır. Ramazan'a özgü yiyecek ve içecekleri satan sokak satıcıları da eserin atmosferini zenginleştiren ayrıntılardan biridir. Ramazan ayının hissettirdiği manevi hava ve beraberinde getirdiği paylaşma ile yardımlaşma duygusu özgün bir yaklaşımla ele alınmış ve başarılı şekilde yorumlanmıştır. Eserin kurgusu anlamsal ve mantıksal bir tutarlılık içinde yapılandırılmış, merak unsuru ise ölçülü biçimde kullanılmıştır. Olay örgüsü anlatımın akışını olumsuz yönde etkileyecek gereksiz ayrıntılardan arındırılmıştır. Olaylar dizisi çocuğun düşünme, hayal kurma ve heyecan duyma süreçlerini desteklemektedir.

Adnan'ın üst kat komşusu Halil'in annesine bir tabak bamya götürmesiyle başlayan yardım zinciri, komşular arasında sırayla devam eder: Halil'in annesi bir tabak makarnayı Nesim'in annesine göndermesini ister; Nesim'in annesi ise kadayıf dolu bir tabağı David'in annesine ulaştırmasını rica eder. O sırada apartmanda ebegümeci kokusu hissedilmektedir. David'in annesi ise bir kâse muhallebiyi Adnan'a vererek Zeynep'in annesine götürmesini ister. Böylece Adnan kendisini bu paylaşım zincirinin doğal bir parçası olarak bulur. En üst katta oturan Zeynep'in annesi, ağzı sıkıca kapatılmış bir tencereyi Adnan'a verir ve annesine götürmesini söyler. Tencerenin içinde ebegümeci vardır; ancak Adnan bunun farkında değildir. Bu noktada, apartmanda bile ebegümeci kokusu duyulurken Adnan'ın tenceredeki yemeğin ne olduğunu fark edememesi, okurda “Koku nasıl dışarı çıkmaz?” ve “Adnan bu yemeğin ebegümeci olduğunu nasıl anlamaz?” gibi soruların oluşmasına neden olmaktadır. Her ne kadar bu kurgu boşluğu metinde “tencerenin ağzı sıkıca kapalıydı” (s. 27) ifadesiyle açıklansa da anlatımı daha da güçlendirmek adına bu bölüme destekleyici detaylar eklenebilirdi. Buna rağmen eser, genel anlamda güçlü ve tutarlı bir kurguya sahip nitelikli bir çocuk kitabı örneği sunmaktadır.

Eserde yer alan çatışmalar sınırlı sayıda olmakla birlikte olay örgüsünün sürükleyiciliğini koruyacak şekilde yapılandırılmıştır. Bu çatışmalar, hikâyenin temel duygusal gerilimini oluşturmakta ve karakterin içsel gelişimini desteklemektedir. Adnan

ile annesi arasında geçen diyalog, kişi-kişi çatışmasına örnek teşkil etmektedir. Adnan, annesinin pişirdiği bamyayı yemek istememekte ve bu durumu yüksek bir duygusal tepkiyle dile getirmektedir: “Bugün iftar yapmam imknsız! Ben bamyaya sevmem. Asla yemem. Hayır... Ebegümeci istiyoruuuuuum.” (s. 14) Karakterin i sesiyle verdiği tepkiler, onun içsel çatışmalar yaşadığını ortaya koymaktadır. Annesinin sevdiği yemeği yapmayacağını düşündüğü anda yaşadığı hayal kırıklığı, içsel çatışmayı yansıtan önemli bir örnektir: “Annem kesinlikle ebegümeci pişirmeyecek!” dedi hüzünlü bir mırıldanmayla. (s. 20)

Hikâyede çatışma unsurlarının sayıca sınırlı olmasına karşın bu öğeler metne yeterli düzeyde bir gerilim kazandırmakta ve okurun ilgisini canlı tutmaktadır. Ayrıca ana karakterin yaşadığı duygusal gerilim ocuk okurun özdeşim kurabileceği şekilde sunulmuş; böylece okuma motivasyonu desteklenmiştir.

4.1.2.2. Tema

Kitapta geçen temalar; oruç tutmaya teşvik, komşuluk, paylaşma ve yardımlaşmadır. Tema konu ile uyumlu bir şekilde işlenmiş ve okura etkili bir şekilde yansıtılmıştır.

4.1.2.3. İleti

“Ramazan ayı şefkat yardımlaşma ve ihsanın en yaygın olduğu aydır” iletisi eserin ana iletisi olup okura örtük bir şekilde dolaylı yoldan verilmiş böylece yazınsal ipuçlarıyla okuyucuya sezdirilmiştir. Çocuğun anlam evrenine yeni yaşantılar kazandırmaktadır.

4.1.2.4. Karakterler

Eserin ana karakteri Adnan’dır. Sözleri ve eylemleri üzerinden değerlendirildiğinde karakterin; sabırlı, kararlı, yardımsever, annesinin sözünü dinleyen ve kibar bir ocuk profili sergilediği görülmektedir. Bamyaya yemeğini sevmemekle birlikte en sevdiği yemeğin ebegümeci olduğunu ifade etmektedir. Bu tür içsel düşüncelerine ve duygularına doğrudan yer verilmesi Adnan’ın açık karakter özelliği taşıdığını göstermektedir.

Yazarın, Adnan karakterini tanıtırken tek bir anlatım tekniğine bağlı kalmadığı; karakteri farklı yollarla okuyucuya sunduğu görülmektedir. Adnan’ın dış görünüşü

çizerin görsel anlatımıyla yansıtılırken, karakterin kişilik özellikleri yazar tarafından konuşmaları, davranışları ve yazarın gösterdikleri aracılığıyla yapılandırılmıştır. Bu çok yönlü tanıtım biçimi, karakterin daha canlı ve inandırıcı bir biçimde sunulmasına katkı sağlamaktadır. Hikâyenin başlangıcında Adnan, ilk orucunu sevmediği bir yemekle açacak olmanın verdiği huzursuzluk ve öfke ile bir iç gerilim yaşar. Bu ruh hâli, metnin büyük bölümünde sürer. Ancak hikâyenin sonunda iftar vaktinde komşusunun getirdiği ebeğümeci yemeğini gördüğünde şaşkınlık ve sevinçle duygusal bir dönüşüm yaşar. Bu durum karakterin devingen bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Anne karakter ise çocuğu bamyayı sevmediğini belirtmesine rağmen bu yemeği pişirmekte ısrarcı davranır. Bu yönüyle kararlı bir kişilik sergilediği söylenebilir. Ayrıca yaptığı yemeği komşularına da ikram etmesi onun cömert bir birey olduğunu göstermektedir. Ancak hikâye boyunca karakterin iç dünyasına dair daha derin bilgiler verilmemekte, herhangi bir kişisel dönüşüm yaşadığı da gözlemlenmemektedir. Bu nedenle anne karakter kapalı ve durağan bir karakter özelliği göstermektedir.

Eserde yer alan diğer karakterler komşulardır: Halil'in annesi, Nesim'in annesi, David'in annesi ve Zeynep'in annesi. Bu karakterlerin, iftar için yaptıkları yemekleri ikram etmelerinden dolayı yardımsever, Adnan ile kurdukları iletişim doğrultusunda da nazik kişiler oldukları söylenebilir. Ancak bu karakterlere yönelik olarak daha ayrıntılı bilgi sunulmamakta ve hikâye boyunca herhangi bir değişim geçirmemektedirler. Bu nedenle söz konusu karakterler de kapalı ve durağan karakter özelliği taşımaktadır.

4.1.2.5. Çevre

Metinde Adnan'ın yaşadığı ev, apartman daireleri, sokaklar ve caddeler, anlatının geçtiği çevresel mekânları oluşturmaktadır. Bu fiziksel çevre, metinle bütünlük içinde sanatsal duyarlılıkla hazırlanmış görseller aracılığıyla betimlenmiş; böylece çocuğun mekâna ilişkin zihinsel temsiller oluşturmaya katkı sağlanmıştır. Görsel unsurlar, yalnızca metni desteklemekle kalmamış aynı zamanda mekânsal atmosferin çocuk okur tarafından duyumsanmasına da olanak tanımıştır.

4.1.2.6. Dil ve Anlatım

Eserde dil duru, akıcı ve yalın bir üslupla kullanılmıştır. Karmaşık cümle yapılarından kaçınılmış; cümleler arasında anlam geçişleri doğal ve tutarlıdır. Anlatım, sade ve gündelik dile uygun şekilde yapılandırılmış olup hedef kitle olan çocuk okuyuculara hitap edecek niteliktedir.

Metinde sıfatlara, ünlemlere, deyimlere ve çeşitli söz sanatlarına yer verilerek Türkçenin anlatım gücü başarılı bir şekilde yansıtılmıştır. Bu dilsel unsurların etkili biçimde kullanımı anlatımı zenginleştirmektedir. Eserde kullanılan ünlem ifadeleri karakterlerin duygu durumlarını doğrudan yansıtarak metne canlılık ve doğallık katmaktadır. Bu ifadeler aşağıda verilmiştir:

“Vay canına... Evin ışıkları ne güzel!” (s. 4)

“Babacığım...” (s. 4)

“Aman Allah’ım!” (s. 10)

Eserde kullanılan sıfatlar, betimlemeleri güçlendirmekte ve mekân ile duyusal unsurların daha etkili aktarılmasına katkı sağlamaktadır. Metinde geçen sıfatlar aşağıda verilmiştir:

“Her taraf ıslıl ıslıl parlayan lambalar ve rengârenk fenerlerle süslenmişti.” (s. 7)

“Adnan öyle acıkmıştı ki boş midesinin gurultusunu duyuyordu.” (s. 10)

“Sadece banya kokusu vardı.” (s. 14)

Anlatımda deyimlerden de yararlanılmıştır. Bu deyimler aşağıda verilmiştir:

“Fakat şöyle bir baksa gözlerine inanamayacaktı...” (s. 32)

“Nefes nefese kalmıştı.” (s. 27)

Anlatımda kullanılan söz sanatları ile soyut kavramlara somut özellikler kazandırılmış; böylece metne şiirsellik ve duygusal derinlik eklenmiştir. Bu ifadeler aşağıda verilmiştir:

“Hava Ramazan kokuyordu ve insanlar iftara hazırlık yapıyorlardı.” (s. 7)

“Sonra yumuşak bir sesle...” (s. 4)

Sonuç olarak, eserin dili hem hedef yaş grubunun anlayabileceği sadelikte hem de estetik değer taşıyan bir niteliktedir. Anlatımda tercih edilen yalınlık ve doğallık edebi niteliğini güçlendirmektedir.

4.1.3. “İftar Tabacı” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında kitabın eğitsel nitelikleri ele alınarak çocuk gelişimine katkısı incelenmektedir. Bu doğrultuda elde edilen bulgular aşağıda sıralanmıştır:

Eserde aşırı didaktik, tek yönlü ya da doğrudan öğüt veren bir anlatım biçiminden kaçınılmıştır. Oruç ibadeti, çocuk okuyucunun özdeşim kurabileceği bir karakter aracılığıyla sevdilerek ve özendirilerek aktarılmıştır. Bu yönüyle kitap, dinî bir pratiği çocuğun gelişim düzeyine uygun ve olumlu bir yaklaşımla sunmaktadır.

Ramazan ayının coşkuyla betimlenmesi, insanların birbirlerine ramazan tebriğinde bulunmaları ve “Allah orucumuzu kabul etsin”, “Hayırlı Ramazanlar” gibi kalıplaşmış ifadelerle yer verilmesi, metinde dinî değerlere duyulan saygıyı ve bu değerlerin toplumsal yaşamla ilişkisini göstermektedir. Bu ifadeler aracılığıyla çocuklara hem dil hem de değer eğitimi açısından önemli katkılar sağlanmaktadır.

Metin, yalnızca bireysel bir dinî deneyimi değil, aynı zamanda toplumsal yaşantıyı da yansıtan bir yapıdadır. Özellikle apartman sakinleri arasında kurulan yardımlaşma ağı, örnek bir komşuluk ilişkisi sergilemekte; diyaloglarda ise konuşma adabına uygunluk gözetilmektedir. Bu durum, çocuklara sosyal ilişkilerde saygı, nezaket ve paylaşım gibi olumlu tutumların kazandırılması açısından önemlidir.

Eserde ayrıca farklı kültür ve inançlara mensup bireylerin bir arada yaşama kültürüne katkıda bulunan bir temsil sunulmuştur. Karakterlerden David ve ailesinin ramazan coşkusuna içtenlikle katılmaları, çokkültürlülük ve hoşgörü temalarının dolaylı olarak çocuk okuyucuya aktarılmasını sağlamaktadır. Bu yaklaşım, çocuklara farklılıklara karşı duyarlılık ve empati geliştirme fırsatı sunmaktadır.

Dikkat çekici bir diğer unsur ise anlatımın merkezinde çocukların bulunmasıdır. Apartman sakinlerinden bahsedilirken yetişkinlerin değil, onların çocuklarının isimleri kullanılmıştır. Örneğin “Halil’in annesi” ya da “David’in annesi” gibi ifadeler, anlatımda çocuğu merkeze alan bir yaklaşımın benimsendiğini göstermektedir. Bu tercih, metnin çocuğa verdiği değeri ve onun dünyasını önceliğini ortaya koymaktadır.

4.2. “En Güzel Mavi” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular

Kitap, çocuk edebiyatının temel öğeleri çerçevesinde dış yapı, iç yapı ve eğitsel özellikler açısından değerlendirilmiştir. İnceleme, kitabın fiziksel özelliklerinden başlayarak içeriksel ve eğitsel yönlerine doğru yapılandırılmıştır.

4.2.1. “En Güzel Mavi” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

İnceleme kapsamında ilk olarak kitabın dış yapısını oluşturan boyut, kapak, cilt, kâğıt, sayfa düzeni, harf ve resim özellikleri ele alınmaktadır.

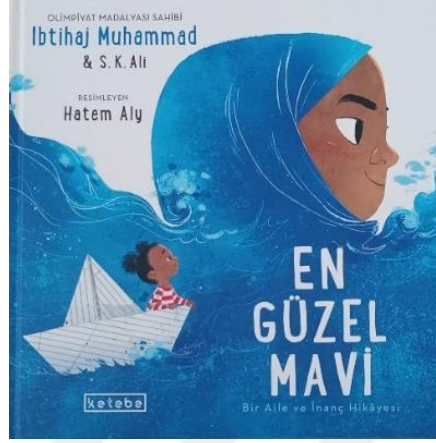
4.2.1.1. Boyutlar

Ibtihaj Muhammad’ın En Güzel Mavi (2023) adlı eseri 26 x 26 x 1,5 cm ölçülerindedir. Kitap kare formda tasarlanmış olup büyük boy kitap formundadır. Bu durum, çocuk okurun farklı kitap boyutlarını ve biçimlerini deneyimlemesine olanak tanımaktadır. Kitabın hafif ve taşınması kolay olması çocukların kitabı bağımsız olarak kullanabilmesini desteklemekte ve fiziksel etkileşimi kolaylaştırmaktadır.

4.2.1.2. Kapak

Kitabın kapağı dayanıklı ve sert malzemeden üretilmiş olup tekrar eden kullanımlarda kolayca yıpranmayacak bir yapıdadır. Ön kapakta yazar ve çizer adları sol üst köşede, kitabın adı ise sağ alt köşede büyük ve dikkat çekici bir biçimde yer almaktadır. Kitabın teması ise başlığın hemen altında belirtilmiştir. Kapak tasarımı çizim ağırlıklıdır; ablanın başörtüsü okyanusa benzetilmiş, küçük kız kardeşin ise kâğıttan bir gemiyle bu okyanusta yüzdüğü ve hayranlıkla ablasına baktığı tasvir edilmiştir. Okyanus betimlemesi arka kapakta da devam ettirilerek ön ve arka kapak arasında görsel bir bütünlük sağlanmıştır. Arka kapakta yer alan yazı hikâyenin son cümlelerinden alınmıştır. Her ne kadar metnin sonuna dair ipuçları taşısa da bu cümleler sanatsal nitelikte olup ancak bağlam içinde

anlam kazanabildiğinden metnin merak unsurunu olumsuz etkilememektedir. Arka kapak yazısı ile kapak görseli arasında da bütünlüklü bir ilişki kurulmuştur.

Şekil 7. EGM Ön Kapak

Şekil 8. EGM Arka Kapak

4.2.1.3. Cilt

Kitap, sert kapak (hardcover) ile ciltlenmiş olup dayanıklı bir yapıya sahiptir. Sayfalar dikişlidir ve bu dikişler cilde tutkal yardımıyla sabitlenmiştir. Bu ciltleme türü okul öncesi dönemde kitapların sık ve yoğun kullanımına dayanıklı olacak şekilde tasarlanmış olup tekrar eden kullanımlarda kolayca deformasyona uğramayacak niteliktedir. Kitap açıldığında rahatlıkla iki yana yaslanabilmektedir. Bu özellik çocukların kitapla etkileşimlerini kolaylaştırmakta ve okuma deneyimini desteklemektedir.

4.2.1.4. Kâğıt

Eserde 120 gram birinci hamur kâğıt kullanılmıştır. Bu tür kâğıt hem metin hem de görsel içeriklerin net bir şekilde basılmasına olanak tanımakta sayfa arkasına geçme (gölgelenme) gibi sorunları engellemektedir. Kalın ve dayanıklı yapısı sayesinde yıpranmalara karşı dirençlidir. Aynı zamanda çocuk okuyucuların sayfa çevirme işlemini motor becerileri açısından zorlanmadan gerçekleştirmelerini de mümkün kılmaktadır.

4.2.1.5. Sayfa Düzeni

Eser toplamda 40 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta metinler sabit bir düzende yerleştirilmemiş; her sayfa özgün bir biçimde tasarlanmıştır. Satır aralıkları ve kenar boşlukları, estetik bir bütünlük oluşturacak şekilde düzenlenmiş olup görsel algıyı destekleyici bir yapı sunmaktadır. Metin–görsel dengesi açısından değerlendirildiğinde, görsellerin baskın olduğu ve anlatının büyük ölçüde resimlerle desteklendiği görülmektedir. Hikâyenin sona ermesinin ardından gelen sayfalarda ise yazara ait bir fotoğraf ve kişisel notlar ile yazar ve çizerin özgeçmişlerine yer verilmiştir. Bu bölümler, kitabın bağlamını ve üretim sürecini açıklayıcı nitelikte bir arka plan sunmaktadır.

4.2.1.6. Harfler

Harflerin boyutu kitabın hitap ettiği yaş düzeyine uygun olarak ayarlanmıştır. Bazı sayfalarda farklı büyüklüklerde yazılan harfler ve farklı renklerden yararlanarak tasarımsal hareketlilik sağlanmıştır. Bu çocuğun ilgisini canlı tutmasına yardımcı olmaktadır.

4.2.1.7. Resimler

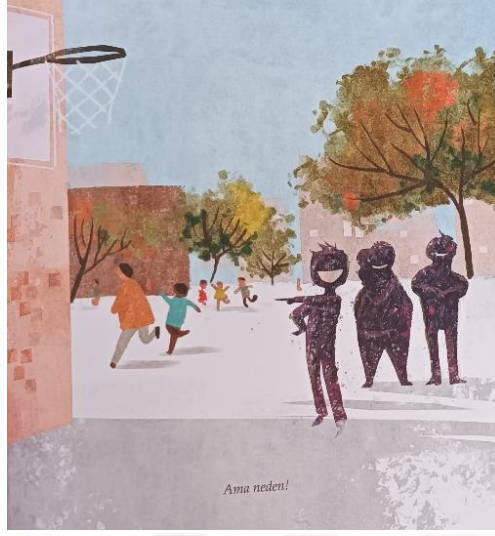
Kitabın görsel anlatımında farklı dijital fırçaların kullanıldığı dikkat çekmektedir. Bazı sayfalarda sulu boya etkisi yaratılırken bazı sayfalarda ise pastel boya dokusu izlenimi verilmiştir. Bu çeşitlilik, sayfalar arasında görsel hareketlilik sağlamaktadır. Kitap genelinde sıcak ve pastel tonların hâkim olduğu yumuşak bir renk paleti tercih edilmiştir.

Bu sayede hikâyenin duygusal atmosferi renkler aracılığıyla desteklenmiş; okuyucunun metne duygusal düzeyde bağ kurması kolaylaştırılmıştır.

Şekil 9. EGM'den Örnek Görsel

İllüstrasyonlar yalnızca metni görselleştirmekle kalmayıp aynı zamanda ona yeni anlam katmakta ve anlatımı genişletmektedir. Bu yönüyle resimler çocuğun metin olmaksızın da anlatıyı takip edebilmesine olanak tanımakta böylece görsel okuryazarlığı desteklemektedir. Resimlerde yer yer düz arka plan kullanımı tercih edilmiş; bu da sayfalara derinlik hissi kazandırmıştır. Ayrıca eserde, ana karakterle alay eden çocuk grubu karartı (silüet) biçiminde resmedilmiştir. Bu görsel tercih olumsuz davranışın psikolojik etkilerine yönelik somut bir yorum sunarak çocuk okuyucunun duygusal farkındalığını artırmayı amaçlar şeklinde yorumlanabileceği gibi farklı anlamlar da içeren bir çizim olabilmektedir. Hikâyenin içerdiği psikolojik gerilim unsurları mavi renk tonlarının kullanımıyla dengelenmiştir. Mavinin özellikle sakinlik ve umut duygularını yansıtmaya potansiyelinden yararlanılması, anlatımın duygusal yönünü güçlendiren bilinçli bir tercih olarak değerlendirilebilir.

Şekil 10. EGM'den Örnek Görsel

Kitabın illüstrasyonları, çok sayıda ödüllü çocuk kitabında da imzası bulunan çizer Hatem Aly tarafından yapılmıştır. Aly'nin karakter tasarımları ve mimiklere verdiği önem kitabın görsel anlatım gücünü artırmaktadır.

Şekil 11. EGM'den Örnek Görsel

4.2.2. “En Güzel Mavi” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında çalışma kapsamında incelenen eserin içeriğini oluşturan konu, tema, ileti, karakter, çevre ve dil anlatım gibi iç yapı özelliklerine detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

4.2.2.1. Konu

En Güzel Mavi adlı eser, Müslüman olmayan bir ülkede başörtüsü takmaya başlayan bir kızın okulda geçirdiği ilk günün, küçük kız kardeşinin gözünden anlatıldığı bir hikâyedir. Ana karakterin ablası, başörtüsünü isteyerek ve severek takmakta; bu tercihinin özgürce ve neşeyle yaşamaktadır. Ancak heyecanla gittiği okulda bir grup çocuğun alaycı tavırlarıyla karşılaşır. Bu olay küçük kız kardeşin tanıklığı ve duygusal süreci üzerinden aktarılmaktadır. Anlatıda abla-kardeş ilişkisi merkezde yer almakta, aralarındaki sevgi, güven ve dayanışma güçlü bir şekilde yansıtılmaktadır. Küçük kız kardeşin yaşadığı duygusal gelişim ve ablasına duyduğu hayranlık aracılığıyla aile içi bağlar, sevgi temelli bir çerçevede sunulmaktadır.

Henüz dini sorumluluk yaşı öncesindeki çocuklara yönelik bir metin olması nedeniyle örtünme konusunun ele alınış biçimi ayrı bir önem taşımaktadır. Kitap bu konuyu farklılık ve kimlik temaları üzerinden ele almakta; psikolojik yansımaları da içerecek biçimde çocuğun bakış açısından işlemektedir. Karşılaşılan olaylar çocuğun penceresinden yansıtılmış ve bu süreçte okuyucuya psikolojik dayanıklılık modeli sunulmuştur. Bu bağlamda eserin konusu hedef yaş grubunun gelişimsel özelliklerine uygun bir şekilde işlenmiştir.

Kurgunun yapılandırılmasında inandırıcılık ön planda tutulmuş; olayların akışını sekteye uğratabilecek gereksiz ayrıntılara yer verilmemiştir. Olay örgüsü, çocuğun düşünmesine, hayal kurmasına, heyecanlanmasına ve keyifli vakit geçirmesine imkân tanıyacak biçimde düzenlenmiştir. Ayrıca eserdeki gerilim ve çatışma unsurları, anlatının yapısal bütünlüğünü güçlendirmiş ve merak duygusunu canlı tutmayı başarmıştır.

Okul bahçesinde geçen bir sahnede, bir grup çocuğun abla ve kardeşe bakarak gülmeleri ve başörtüsüne yönelik aşağılayıcı bir ifadede bulunmaları kişiler arası çatışmaya örnek teşkil etmektedir:

“O masa örtüsünü kafandan çekip alacağım.” (s. 25)

Bu çatışma, ablanın söz konusu davranışlara karşılık vermeyip arkasını dönerek arkadaşlarıyla oynamaya devam etmesiyle çözülmektedir. Küçük kız kardeş ise annesinin öğüdünü hatırlayarak bu durumu içselleştirmektedir:

“Kırıcı sözler söyleyenleri duymazdan gel, üzerine alıp yüreğine dert etme.” (s. 27)

Eserin büyük bir bölümü, küçük kız kardeşin kendi iç dünyasında yaşadığı duygusal çatışmalar etrafında şekillenmektedir. Ablasının başörtüsüne yönelik algısı ve çevresel tepkiler karşısındaki içsel sorgulamaları, duygusal derinlik taşıyan betimlemelerle sunulmaktadır. Bu örnekler aşağıda verilmiştir:

“Ablamın başörtüsü bir fısıltı değildi. Güneşli bir günde gökyüzü gibiydi. Gökyüzü bir fısıltı olamaz. O her zaman güler yüzlü ve her zaman olağanüstü.” (s. 14)

“Ablamın başörtüsü alaycı bir kahkaha değildi. O okyanusun gökyüzüne selamı gibiydi. Her zaman güçlü, her zaman şefkatli.” (s. 20)

“Ablamın başörtüsü bir masa örtüsü değildi. Ablamın başörtüsü maviydi. Sadece mavi.” (s. 26)

“Ablamın başörtüsü, aralarında hiç sınır olmayan okyanusla gökyüzünün birleşmesi gibiydi. Dalgaların sınırsız selamı gibi.” (s. 34)

Bu ifadeler aracılığıyla, küçük kız kardeşin ablasına ve onun simgelediği değerlere yönelik duygusal bağının derinleştiği; önyargı ve ayrımcılıkla baş etme sürecinde öz güven geliştirdiği görülmektedir.

4.2.2.2. Tema

En Güzel Mavi adlı eser, farklılıkların kabulü, kültürel kimlik ve inanç özgürlüğü gibi evrensel değerlere odaklanan tematik yapısıyla dikkat çekmektedir. Kitapta başörtüsü, yalnızca bir giysi değil; karakterin kimliğini, aidiyet duygusunu ve inancını temsil eden simgesel bir öge olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda eserin ana temasının kimlik ve aidiyet duygusu olduğu söylenebilir. Anlatı boyunca çocuk karakterlerin gözünden aktarılan olaylar, çocuk okurun empati kurmasını kolaylaştırmakta ve farklı olmanın

olağan bir durum olduğunu vurgulamaktadır. Bu yönüyle eser, çok kültürlülüğe ve toplumsal çeşitliliğe ilişkin farkındalık kazandırmayı da amaçlamaktadır.

4.2.2.3. İleti

Eserde abla karakteri aracılığıyla “birey, inançları doğrultusunda bir yaşam sürmeli ve kendi kimliğini özgürce ifade edebilmelidir” mesajı ana iletiyi oluşturmaktadır. İnanç ve kimlik değerlerinden ödün vermeden yaşamanın önemine vurgu yapılmakta; bireyin kendisi olmaktan çekinmemesi ve bunu açıkça dile getirebilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Karakterin başörtüsünü isteyerek ve benimseyerek kullanması, onun kimliğine duyduğu saygı ve aidiyet duygusunu yansıtmaktadır. Bu yaklaşım, çocuk okuyuculara kimlikleriyle barışık olma ve kendi değerlerini koruma konusunda olumlu bir rol model sunmayı amaçlamaktadır. Bu ileti örtük ve dolaylı bir şekilde çocuk okura aktarılmıştır.

Abla karakterinin, dışlayıcı tutumlara rağmen olumlu tavır göstermesi ile zorluklar karşısında sakin ama onurlu bir duruş sergilemenin önemi vurgulanmaktadır. Çocuklara ötekileştirme ya da dışlanma gibi durumlarla karşılaştıklarında tepkilerini sağduyu çerçevesinde ifade etmeleri gerektiği mesajı verilmektedir. Eserde ana iletiyi destekleyecek şekilde verilen bu yan iletiler de örtük bir şekilde çocuk okura sezdirilmektedir.

4.2.2.4. Karakterler

En Güzel Mavi adlı eserde ana karakterler küçük kız kardeş, abla, anne ve alay eden bir grup çocuktur. Karakterlerin isimlerine metin içerisinde yer verilmemiştir. Anlatı, küçük kız kardeşin iç sesi üzerinden aktarılmakta; bu sayede olaylar onun bakış açısından ve duygusal dünyasından yansıtılmaktadır.

Hikâyenin anlatıcısı olan küçük kız kardeş, olaylara duyarlılığı ve duygusal derinliği ile öne çıkmaktadır. Davranışları ve içsel çözümlemeleri dikkate alındığında; heyecanlı, neşeli, cesur, sevgi dolu ve empati yeteneği gelişmiş bir karakter profili çizilmektedir. Annesine duyduğu güven ve ablasına duyduğu hayranlık, karakterin ilişkisel yönlerini desteklemektedir. Anlatı boyunca, yaşadığı içsel çatışmalar ve çözüm süreçleri

aracılığıyla kimlik ve aidiyet kavramları zihninde belirginleşmektedir. Başlangıçta kaygılı ve endişeli olan karakterin, anlatının sonunda duygusal bir rahatlama ve içsel olgunlaşma yaşadığı görülmektedir. Bu yönüyle küçük kız kardeş, devingen ve açık bir karakterdir. Yazar karakteri okuyucuya eylemleri, konuşmaları ve iç sesine yer vererek tanıtmaktadır. Buna ek olarak, çizerin kullandığı yüz ifadeleri de karakterin dış görünüşü üzerinden tanıtımını desteklemekte ve görsel anlatımla karakterin duygusal durumu hakkında ipuçları sunmaktadır.

Abla karakteri ise eserde doğrudan değil, küçük kız kardeşin bakış açısından dolaylı olarak tanıtılmakta, anlatının merkezinde yer alan kişi olmasına rağmen kişilik özellikleri hakkında sınırlı bilgi sunulmaktadır. Karakter, küçük kız kardeşin gözünden “mutlu, kendinden emin, kimliğiyle barışık, güçlü ve gülümseyen” biri olarak betimlenmektedir. Prenses benzetmesiyle idealize edilen bu karakter, metin boyunca belirgin bir değişim geçirmez. Bu nedenle abla, durağan ve kapalı karakter özelliği göstermektedir.

Bir başka karakter olan anne karakteri hakkında ise verilen bilgiler oldukça sınırlıdır. Annenin özellikle çocuklara rehberlik eden, sakinleştirici ve destekleyici sözleri aracılığıyla dolaylı bir biçimde varlığı hissettirilmiştir. Doğrudan eylemleri veya duygusal tepkileri anlatılmadığından, anne karakteri de durağan ve kapalı karakterler arasında değerlendirilmiştir.

4.2.2.5. Çevre

Eserde olayların geçtiği mekânlar arasında başörtü mağazası, okul bahçesi ve sınıf ortamı yer almaktadır. Bu fiziksel çevreler hem metin aracılığıyla betimlenmekte hem de görsel unsurlar yoluyla okuyucuya aktarılmaktadır. Böylece çocuk okurun zihninde çevrenin net bir şekilde oluşturulmasına olanak tanınmıştır.

4.2.2.6. Dil ve Anlatım

Eserde kullanılan dil; duru, yalın ve akıcıdır. Anlatımda ağırlıklı olarak nitelik ve sayı belirten sıfatlardan yararlanılmış olmakla birlikte deyimler, ikilemeler, pekiştirmeler ve çeşitli söz sanatları gibi dilsel öğeler de yer almaktadır. Metin içerisinde birden fazla

yüklemi olmayan cümle yapıları dikkat çekmektedir. Özellikle benzetmelere sıkça başvurulmuş, bu anlatım biçimi hem estetik etki yaratmış hem de küçük yaş grubu için soyut kavramların somutlaştırılmasına hizmet etmiştir. Metinde kullanılan dilsel öğeler aracılığıyla Türkçenin anlatım gücü ve ifade olanakları sezdirilmiştir. Anlatım, çocuğun beş duyusunu harekete geçirmeye yönelik olarak yapılandırılmış; bu sayede okur hikâyeye duygusal ve bilişsel olarak daha kolay dâhil olabilmektedir. Ses ve kelimelerin oluşturduğu ahenk ise metnin ritmik yapısını destekleyerek dinleme isteğini artırıcı niteliktedir. Eserin Türkçeye çevirisi Gamze Özdemir tarafından yapılmıştır. Aynı zamanda çocuk kitabı yazarı olan Özdemir'in metni Türkçeye başarılı ve etkili bir biçimde aktardığı görülmektedir. Metinde kullanılan benzetme örneği aşağıda verilmiştir: "Ablamın başörtüsü aralarında hiç sınır olmayan okyanusla gökyüzünün birleşmesi gibiydi." (s. 33)

Eserde geçen ikileme aşağıda verilmiştir:

"Onun gözü tezgâhın arkasında pırıl pırıl parlayan mavi şaldaydı" (s. 6)

Metinde pekiştirme kullanılmıştır. Bu pekiştirmeler aşağıda verilmiştir.

"Her yer masmavi..." (s. 6)

"Dalgaların sınırsız selamı gibi..." (s. 31)

Eserde kullanılan deyimler aşağıda verilmiştir:

"Kalakalmak" (s. 7)

"Havalara uçmak" (s. 7)

"Dört gözle beklemek" (s. 7)

"Duymazdan gelmek" (s. 26)

"Üzerine alıp yüreğine dert etme" (s. 26)

Eserde anlatım bozukluğuna, yazım ya da noktalama hatalarına rastlanmamıştır. Metnin çocuğa görelilik ilkesine uygunluk gösterdiği ve dil anlatım açısından nitelikli bir çocuk edebiyatı ürünü olduğu sonucuna varılabilir.

4.2.3. "En Güzel Mavi" Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında kitabın eğitsel nitelikleri ele alınarak çocuk gelişimine katkısı incelenmektedir. Bu doğrultuda elde edilen bulgular aşağıda sıralanmıştır:

En Güzel Mavi adlı çocuk kitabı, yalnızca estetik ve anlatı unsurları açısından değil aynı zamanda içerdiği eğitsel ilkeler bakımından da dikkat çekici bir yapı sergilemektedir. Kitapta yer alan olaylar ve karakter ilişkileri çocukların bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişimlerini desteklemeye yönelik çok boyutlu bir öğrenme ortamı sunmaktadır.

Kitap başörtüsü takmayı tercih eden bir karakterin yaşadığı deneyim üzerinden farklılıklar ve kimlik temalarını işler. Ana karakterin inanç doğrultusunda verdiği karar çocukların hem kendi kimliklerini tanımlarına hem de başkalarının kimlik tercihlerini anlamalarına katkı sunar. Bu yönüyle eser bireysel farklılıkların kabulü yaklaşımını desteklemektedir.

Abla-kardeş ilişkisi üzerinden yapılandırılan anlatı, çocuklara sevgi, güven ve bağlılık temelinde kurulan aile ilişkilerinin önemini vurgular. Bu bağlamda çocuklara, zorlayıcı durumlarla karşılaştıklarında sosyal destek kaynaklarını fark etmeleri sezdirilmiştir.

Karakterin başörtüsü takma kararını kendi isteğiyle ve özgür iradesiyle vermesi çocuklara bireysel seçimlerin değerini ve bu seçimlerin saygı görmesi gerektiğini öğretmektedir. Bu durum çocuğun özerklik gelişimini desteklemektedir.

Kitapta başkarakterin karşılaştığı olumsuz tutumlara rağmen kendi değerlerinden vazgeçmemesi ve küçük kız kardeşin bu sürece tanıklığı çocuklara zorluklar karşısında psikolojik dayanıklılık geliştirme örneği sunmaktadır. Böylece çocuklar, benzer durumlarda problem çözme ve duygusal dengeyi koruma becerileri geliştirmeye teşvik edilmektedir.

Küçük kız kardeşin gözlemci konumu ve olayları dikkatle takip etmesi ve duygusal olarak anlamlandırması, çocuklarda gözlem, yorumlama ve anlam çıkarma becerilerini destekleyen bir öğrenme ortamı sunmaktadır. Ayrıca hikâye boyunca küçük kızın iç sesi aracılığıyla sunulan anlatım çocuğun kendi duygularını tanıması ve başkalarının yaşantılarını anlama becerisinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.

Eserin farklı kültürel bağlamda geçmesi ve toplumsal önyargılara maruz kalınan bir durumun aktarılması çocuklara çokkültürlülük, toplumsal çeşitlilik ve ötekileştirme gibi kavramlar hakkında yaş düzeyine uygun farkındalık kazandırmaktadır.

4.3. “Annem İçin Teşekkür Ederim Allah’ım” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular

Kitap, çocuk edebiyatının temel öğeleri çerçevesinde dış yapı, iç yapı ve eğitsel özellikler açısından değerlendirilmiştir. İnceleme, kitabın fiziksel özelliklerinden başlayarak içeriksel ve eğitsel yönlerine doğru yapılandırılmıştır.

4.3.1. “Annem İçin Teşekkür Ederim Allah’ım” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

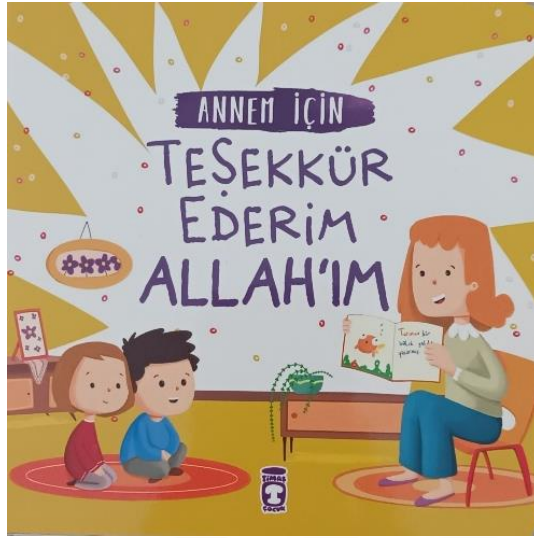
İnceleme kapsamında ilk olarak kitabın dış yapısını oluşturan boyut, kapak, cilt, kâğıt, sayfa düzeni, harf ve resim özellikleri ele alınmaktadır.

4.3.1.1. Boyutlar

Arzu Demir’in Annem İçin Teşekkür Ederim Allah’ım (2021) adlı çocuk kitabı 15,5 x 15,5 x 1 cm ölçülerinde olup Güleç ve Güçgel’in (2006) sınıflandırmasına göre küçük boyutlu kitaplar arasında değerlendirilmektedir. Eserin fiziksel yapısı 1–3 yaş aralığındaki çocukların motor becerileri dikkate alındığında onların kitabı rahatlıkla kavrayıp sayfalarını çevirebileceği şekilde tasarlanmıştır. Ayrıca kitabın kalın ve dayanıklı malzemeden üretilmiş olması bu yaş grubundaki çocukların kitapları ağızlarına götürme eğilimleri göz önünde bulundurulduğunda yerinde bir tercih olarak öne çıkmaktadır.

4.3.1.2. Kapak

Eserin kapak tasarımında kitabın birinci ve ikinci sayfalarında yer alan illüstrasyonlara yer verilmiştir. Bu illüstrasyonda sarı renkte bir arka plan tercih edilmiş olup anne karakterin çocuklarına bir hikâye kitabından bazı sayfaları gösterdiği bir sahne betimlenmiştir. Arka kapak ise oldukça yoğun bir yapıya sahiptir. Bu bölümde kitabın künyesi, arka kapak yazısı ve seriye ait diğer kitapların tanıtımları yer almaktadır. Ayrıca arka kapağın sağ üst köşesinde erkek çocuk karaktere ait bir görsel konumlandırılmıştır.

Şekil 12. ATEA Ön Kapak

Şekil 13. ATEA Arka Kapak

4.3.1.3. Cilt

Annem İçin Teşekkür Ederim Allah'ım adlı eser tahta kitap (board book) kategorisinde yer almakta olup sert kapaklı ciltleme tekniğiyle üretilmiştir. Kitabın sayfaları cilde dikiş yöntemiyle sabitlenmiştir. Bu yapı özellikle erken çocukluk dönemine yönelik kitaplarda önem taşımaktadır. Dayanıklılık ve güvenlik kriterleri açısından değerlendirildiğinde uygun bir seçim olarak öne çıkmaktadır. Kitap hem çoklu kullanımlara hem de çocukların

uygulayabileceği fiziksel baskılara karşı dirençli olacak biçimde tasarlanmış olup çocuk sağlığına zarar vermeyecek malzemelerle hazırlanmıştır.

4.3.1.4. Kâğıt

Eserde kalın mukavva formunda bir kâğıt türü tercih edilmiş olup yüzeyi selofan kaplama ile desteklenmiştir. Bu tercih özellikle erken çocukluk dönemine yönelik kitaplarda önem taşıyan dayanıklılık ve kolay temizlenebilirlik açısından avantaj sağlamaktadır. Ayrıca selofan kaplamanın sağladığı hafif parlak yüzey kitapta yer alan çizimlerin renklerin net bir biçimde yansıtılmasına olanak tanımaktadır. Bu yönüyle hem estetik hem de işlevsel açıdan çocuk gelişimine uygun bir kâğıt türü tercih edildiği söylenebilir.

4.3.1.5. Sayfa Düzeni

Eser toplamda 16 sayfadan oluşmaktadır. Metin sayfaya yerleşimi değerlendirildiğinde cümlelerin çoğunlukla sayfanın üst bölümüne konumlandırıldığı görülmektedir. Her bir sayfada genellikle ikişer, en fazla ise üç cümleye yer verilmiştir. Tasarıma görsel hareketlilik kazandırmak amacıyla bazı cümleler düz bazıları ise dalgalı şekilde yazılmıştır. Sayfa kenar boşlukları ve satır aralıkları çocukların görsel algı düzeylerine uygun olarak düzenlenmiş olup estetik zevk oluşumunu destekleyici niteliktedir.

4.3.1.6. Harfler

Eserde tercih edilen yazı karakteri sade, okunabilir ve büyük punto ile basılmıştır. Yaş seviyesine uygun olarak ayarlanması erken dönem okur yazarlık ve harf farkındalığı açısından çocuğun gelişimine katkıda bulunmaktadır.

4.3.1.7. Resimler

Eserde yer alan görseller, beyaz zemin üzerine dijital çizim tekniğiyle oluşturulmuştur. Karşılıklı sayfalarda yer alan resimler çoğunlukla birbirini tamamlayacak şekilde

düzenlenmiş olup, açık ve anlaşılır bir biçimde sunulmuştur. Kullanılan renkler yumuşak tonlardan seçilmiş ve gözü yormayacak niteliktedir. Görsellerin metinle uyumlu olduğu ve anlatımı destekleyici bir işlev taşıdığı söylenebilir. Bununla birlikte çizimlerin sanatsal duyarlık açısından sınırlı bir nitelik taşıdığı dikkat çekmektedir. Resimler arasında bütünsel bir görsel akış kurulamamış; sahneler bağımsız ve kopuk bir izlenim vermektedir. Bu durum hikâyenin çocuk tarafından bir bütün olarak algılanmasını güçleştirebilmektedir. Ayrıca görsellerin çocuğun hayal gücünü harekete geçirecek estetik derinlikten ve imgesel zenginlikten yoksun olduğu söylenebilir.

Şekil 14. ATEA'dan Örnek Görsel

4.3.2. “Annem İçin Teşekkür Ederim Allah’ım” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında çalışma kapsamında incelenen eserin içeriğini oluşturan iç yapı özelliklerine detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

4.3.2.1. Konu

Eserin konusu annenin ikiz bebeklerine bakım vermesi ve sevgi göstermesidir. Bu konu çocuk okura şükür kavramı üzerinden anlatılmış ve Allah’la çocuk arasında bir bağ kurulması sağlanmıştır. Günlük hayat içerisinde sıradan görünen bu eylemlerin aslında birer nimet ve şükür vesilesi olduğu çocuklara fark ettirmek istenmiştir.

Eserin hedef kitlesi olan 1–3 yaş aralığındaki çocukların gelişimsel özellikleri dikkate alındığında hikâyede günlük yaşam becerilerinin işlenmesi ve anlatımın anne

karakteri üzerinden kurulması yaş grubuna uygun bir konu tercihi olarak değerlendirilebilir. Ancak eserde olayların belli bir neden-sonuç ilişkisine dayalı kurgusal akış içerisinde sunulmadığı, cümlelerin sıralı ve açıklayıcı bir biçimde arka arkaya dizildiği görülmektedir. Bu durum metnin edebi bir yapıdan yoksun olduğunu ve anlatının tekrara dayalı bir söylem içerdiğini göstermektedir.

4.3.2.2. Tema

Şükür, anne sevgisi ve Allah inancı eserde yer alan ana temalardır. Temalar konu ile uyumlu bir şekilde işlense de çocuk okura etkili bir şekilde verilememiştir.

4.3.2.3. İleti

Eserin temel iletisi, annelerin çocuklarına sunduğu bakım, sevgi ve ilgi gibi unsurların birer nimet olarak görülmesi ve bu nedenle Allah'a şükredilmesi gerektiği yönündedir. Bu mesaj doğrudan sunulmak yerine, metin boyunca örneklenen gündelik yaşantı kesitleri üzerinden doğrudan aktarılmıştır.

4.3.2.4. Karakterler

Eserde yer alan karakterler anne ile Elif ve Ali isimli ikiz çocuklardır. Ancak karakterler detaylı olarak tanıtılmamıştır. Bu nedenle karakterlerin kapalı karakter özelliğinde oldukları söylenebilir. Karakterlerin yalnızca dış görünüşleri, çizerin sunmuş olduğu illüstrasyonlar aracılığıyla anlaşılabilir. Karakter gelişimi görseller üzerinden sınırlı biçimde yansıtılmıştır. Ayrıca karakterlerin herhangi bir dönüşüm geçirmemesi durağan özellikte olduklarını göstermektedir.

4.3.2.5. Çevre

Metin düzleminde olayların geçtiği çevreye ilişkin herhangi bir betimleyici ifade bulunmamaktadır. Ancak görsel anlatım unsurlarından yararlanılarak olayların ev ortamında ve farklı odalarda geçtiği anlaşılmaktadır.

4.3.2.6. Dil ve Anlatım

Eserde kullanılan dil duru, akıcı ve yalın bir yapıya sahiptir. Anlatım boyunca hâkim olan sevgi ve şefkat duygusu, kelime ve cümle düzeyinde çocuğa yansıtılmaya çalışılmıştır. Anlatımda ses ve kelimelerin işitsel etki oluşturmaya amacıyla bazı cümle sonlarında ses uyumu gözetildiği ve benzer seslerle biten kelimelere yer verildiği görülmektedir. Buna dair örnek cümle aşağıda verilmiştir:

“Biz ikiz kardeşiz. Elif ile Ali bizim isimlerimiz.” (s. 1)

Anlatının genelinde çocuğun duyu organlarını harekete geçirecek, hayal gücünü destekleyecek betimsel ya da canlandırıcı ifadeler yeterince yer verilmediği görülmektedir. Bu durum anlatımın durağan bir yapı sergilemesine neden olmaktadır. Metinde pekiştirme ve niteleyici sıfatlara başvurulduğu gözlemlenmiştir. Bu kelime türlerinin kullanımı, anlatıma duygusal bir yoğunluk katmakta; Türkçenin anlatım gücü ve olanaklarını çocuğa sezdirmektedir. Metinde geçen sıfatlar aşağıda sunulmuştur:

“Her gün sağlıklı ve lezzetli yemekler pişirir.” (s. 4)

“Minik ellerimizi tutar” (s. 6)

“Çünkü bize yeni oyunlar öğretir.” (s. 7)

Metinde yer alan pekiştirme aşağıda verilmiştir:

“Çünkü bizi tertemiz yıkar.” (s. 5)

4.3.3. “Annem İçin Teşekkür Ederim Allah’ım” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında kitabın eğitsel nitelikleri ele alınarak çocuk gelişimine katkısı incelenmektedir. Bu doğrultuda elde edilen bulgular aşağıda sıralanmıştır:

Eserde aşırı öğretici, doğrudan öğüt veren ya da tek yönlü bir anlatımdan uzak durulmuştur. Ancak metnin genelinde anlatının durağan olması ve iletinin sık sık tekrar edilmesi eseri mesaj odaklı bir yapıya dönüştürmüştür.

Metin, çocuğa teşekkür etme davranışına yönelik farkındalık kazandırmayı amaçlamakta olup bu kazanım, erken yaş döneminde değerler eğitimi açısından önemli bir katkı olarak değerlendirilebilir. Ayrıca kitapta dua ve şükür kavramlarına yer verilmesi

çocuğun manevi gelişimini desteklemeye yönelik bir işlev taşımaktadır. Bu doğrultuda Allah inancı açık bir biçimde değil; dolaylı olarak çocuk okura sezdirilmiştir.

4.4. “Fasulye” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular

Kitap, çocuk edebiyatının temel öğeleri çerçevesinde dış yapı, iç yapı ve eğitsel özellikler açısından değerlendirilmiştir. İnceleme, kitabın fiziksel özelliklerinden başlayarak içeriksel ve eğitsel yönlerine doğru yapılandırılmıştır.

4.4.1. “Fasulye” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

İnceleme kapsamında ilk olarak kitabın dış yapısını oluşturan boyut, kapak, cilt, kâğıt, sayfa düzeni, harf ve resim özellikleri ele alınmaktadır.

4.4.1.1. Boyutlar

Şule Kala’nın Fasulye (2022) adlı yapıtı 22x20,5 cm boyutlarında tasarlanmıştır. Hafif bir kitap olup çocuk tarafından kavranışı ve taşınması kolaydır.

4.4.1.2. Kapak

Kitabın kapağı dayanıklı ve kolay yıpranmayacak şekilde kartondan üretilmiştir. Kapakta kitabın ismi, yazar ve çizer isimleri ile logo üzerine lak (kabartma) işlemi uygulanmıştır. Kapağa yerleştirilen görsel 13. sayfada bulunan çizimin aynısını yansıtmaktadır. Bu çizimde hikâyenin kahramanı olan çocuk, elinde fasulye tohumu tutarken resmedilmiştir. Görselde ağırlıklı olarak yeşil ve beyaz tonlar kullanılmıştır. Kapağın tasarımında yer alan çizimler, hikâyenin genel hatlarını ve atmosferini çocuğa sezdirenen bir işlev görse de temaya ve konuya dair çocuğun zihinsel olarak hazırlık yapmasına yönelik bir derinlik sunmamaktadır. Kapağın sol orta kısmına yazar ve çizer isimleri yerleştirilmiş olup yazar ismi daha büyük punto ile yazılmıştır. Arka kapakta ise 25. ve 26. sayfalarda yer alan

izimler kullanılmıştır. Bitki dalları çizilerek n ve arka kapak birbiri ile bütünleştirilmeye çalışılmıştır ancak bu düzenleme görsel bir bütünlük meydana getirmemektedir. Ayrıca arka kapakta kitabın şarkısının bulunduğu belirtilen ancak okutulduğunda çalışmayan bir karekod bulunmaktadır.

şekil 15. F n Kapak

şekil 16. F Arka Kapak

4.4.1.3. Cilt

Kitabın ciltlenmesinde tel zımba kullanılmıştır. Sayfaların kapağa zımbalanması ile oluşturulan bu ciltleme yönteminde sayfalar zamanla birbirinden ayrılabilir. Özellikle sayfa sayısının fazla olması dağılmayı kolaylaştırmaktadır.

4.4.1.4. Kâğıt

Kitapta parlak kuşe kâğıt kullanılmıştır. Kalın bir kâğıt türü olmasına rağmen sayfalarda ağırlıklı olarak beyaz arka plan kullanılması yazı ve resimlerin gölgelerinin diğer sayfalara da geçmesine neden olmuştur. Ayrıca parlak olması göz sağlığını olumsuz olarak etkilemektedir.

4.4.1.5. Sayfa Düzeni

Eser toplamda 36 sayfadan oluşmaktadır. Resimler ve metin sayfaya konumlandırılırken belirli bir düzene bağlı kalınmamış; metinler sayfada çizim haricinde kalan ve beyaz arka plan bulunan kısımlara yerleştirilmiştir. Ayrıca sayfalarda bırakılan kenar boşlukları da değişkenlik göstermektedir. Metin ve görsel dengesi kitabın hedef yaş grubuna uygun olup resim ağırlıklıdır. Bazı sayfaların arka planında büyük beyaz boşlukların bulunması bazı sayfalarda ise metnin yazılacağı hiçbir boş alan bırakılmaması sayfa düzenini estetik açıdan olumsuz etkilemektedir. Bu durum sayfa düzeninin çocuk üzerinde estetik bir etki uyandırmasını sınırlamaktadır.

4.4.1.6. Harfler

Kitapta çocuk okurun rahatça okuyabileceği oldukça büyük punto tercih edilmiştir. Tasarıma hareketlilik katmak amacıyla bazı cümleler eğik biçimde ve renkli yazılmıştır. Böylece kitaba olan ilgi canlı tutulmaya çalışılmıştır.

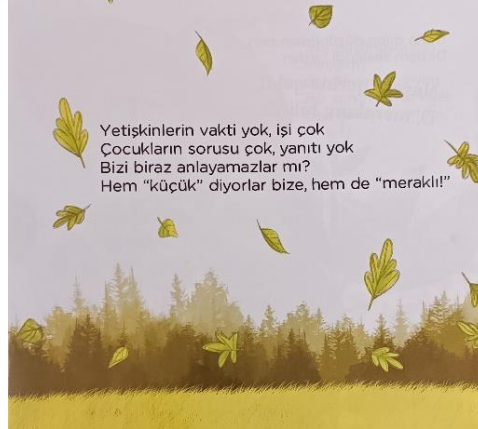
4.4.1.7. Resimler

Çizilen resimlerin geneline beyaz arka plan hâkim olduğundan dolayı resimlerin çocuğun görsel algısını uyarıcı nitelik taşımadığı söylenebilir. Karşılıklı açılan sayfalarda resimler genel itibarıyla bir bütün oluşturmayıp her bir sayfa ayrı bir sahneyi yansıtmaktadır. Resimler metnin birebir açıklaması gibidir. Anlamı genişletecek bir görsel yorum katılmamıştır. Bu sebeple resimlerin yalnızca çocuğun metni zihninde canlandırmasına katkı sağladığı, düşünme, düş kurma ve hoşça vakit geçirmesine olanak sağlayacak

özellikte olmadığı söylenebilir. Çizilen bazı nesneler arasında çizgisel bir uyum bulunmamaktadır. Örneğin 4 ve 5. sayfalarda çizilen kitaplık daha keskin çizgilerden oluşurken 13 ve 14. sayfalardaki yapraklar daha yumuşak çizgilerden oluşmaktadır. Bu görsel uyumsuzluk bütünlüğü etkileyerek çocuğun kitapla iletişimini isteklendirecek özelliklerden uzaklaştırmaktadır.

Şekil 17. F'den Örnek Görsel

Şekil 18. F'den Örnek Görsel

Resimlerde genel olarak karakterler ellerindeki tohumla birlikte çizilmiştir. Her karakterin başının üzerinde tohumla ilgili bir çizim detayı bulunmaktadır. Bu detay karakterin yaşı ile ilgilendirilmiştir. Örneğin, ana karakter olan çocuğun başında minik bir fide çizilirken annesinde yeşermiş pek çok büyük fideler, babasının ve dedesinin başında ise olgun bir başak bulunmaktadır.

Resimler incelendiğinde ana karakterin her resimde aynı tipte olmadığı görülmektedir. Farklı duygu durumları anlatılmaya çalışılsa da karakterin yüzü benzemelidir. Resimlerde dikkat çeken bir diğer nokta ise karakterlerin parmaklarıdır. Parmaklar genel olarak gerçeklikten uzakta çizilmiştir.

Şekil 19. F'den Örnek Görsel

Annenin “Bu bir yeşil fasulye” yanıtına çocuk, “Bu ne yeşil ne de fasulye” şeklinde tepki verir. Fakat kitap görsellerinde tohumun yeşil renkte çizilmesi metin ile görsel arasında tutarsızlık oluşturmaktadır.

4.4.2. “Fasulye” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında çalışma kapsamında incelenen eserin içeriğini oluşturan konu, tema, ileti, karakter, çevre ve dil anlatım gibi iç yapı özelliklerine detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

4.4.2.1. Konu

Eser tesadüf eseri fasulye tohumu bulan çocuğun, bunun ne olduğunu merak edip tüm aile bireylerine sorup öğrenmeye çalışmasını konu etmektedir. Anne baba ve ablasından istediği yanıtları alamayan çocuğa dedesi yardım etmekte, tohumu ekip büyümesini beklemesini söylemektedir. Çocuk bu süreçte hem sabretmeyi öğrenmekte hem de bir canlılığın yaratılışına tanık olmaktadır.

İncelenen metnin konusu çocuğun gelişimsel özelliklerine uygun biçimde seçilmiştir. Bu dönemde çocuğun dış dünyayı anlama isteği oldukça yoğundur; bu nedenle sürekli sorular sorarak çevresindeki olaylara anlam kazandırmaya çalışır. Çevresini keşfetmeye yönelik girişimci davranışlar sergiler (Albayrak, 2019). Ayrıca 4 yaş itibarıyla temellenmeye başlayan Allah inancının, 5-6 yaş döneminde belirgin biçimde geliştiği; bu süreçte çocuğun Allah’a ilişkin sorularının arttığı ve bilişsel merakın yoğunlaştığı gözlemlenmektedir (Öcal, 2004). Bu bağlamda bir tohumun gelişerek bitkiye dönüşmesi süreci çocuğun ilgisini çekebilecek nitelikte doğal ve somut bir olay örgüsü sunmaktadır. Ayrıca bu süreç yaratıcının varlığı ve kudreti ile ilişkilendirilerek didaktik olmayan bir yaklaşımla işlenmiştir.

Eserde çocuk, sırasıyla abla, anne ve babasına sorular yöneltmekte; ancak istediği cevapları alamamaktadır. Son olarak başvurduğu dede doğrudan cevap vermek yerine tohumu saksıya ekip beklemesini önermektedir. Bu bekleme sürecinde çocuğun fasulyenin büyümesine tanıklık etmesi, onun yaratılış düzenine dair bir çıkarım yapmasına olanak sağlamaktadır. Ancak hikâyede bu çıkarımı destekleyecek öncül ipuçlarının yeterince sunulmaması, hikâyenin sonunun ani ve temellendirilmemiş bir biçimde bağlanmasına yol açmış bu da kurguyu zayıflatmıştır. Çocuk “Minicik bir şey buldum” diyerek ablasına ne olduğunu sorar. Abla ise, “Seni küçük meraklı, bunun adı tohumdur; her tohum bir umuttur” (s. 5) şeklinde karşılık verir. Bu yanıt sonrası çocuk, ifadedeki “tohum” kavramını sorgulamadan kabul eder, devamında gelen her tohum bir umuttur benzetmesini de sorgulamaz. Metinde bu soyut kavramın ne olduğuna ve tohumla nasıl ilişkilendirilebileceğine dair bir açıklama yer almaması okurda kafa karışıklığına neden olabilir.

Hikâyede ebeveynlerin meşguliyeti nedeniyle çocuğa zaman ayırmaması belirtilmiştir. Ancak bu, karakterler arasındaki diyaloglarla yeterince desteklenmemiştir. Örneğin annenin verdiği cevap sonrasında çocuk kafasındaki soruları paylaşmaz, ek bir soru sormaz ve annenin yanıt vermek istemediğine dair bir ifade de yer almaz. Benzer bir yapı baba karakteri için de geçerlidir. Bu durum, “büyüklerin vakti yok” yargısının metin içinde tutarlı bir şekilde işlenememesine neden olmakta ve konunun yapılandırılmasını zayıflatmaktadır. Ayrıca, bazı bölümlerde aynı ya da benzer ifadelerin tekrarına sıkça yer verilmiştir. Bu durum olay örgüsünde ilerleme hissini zayıflatmaktadır. Aşağıda tekrarlayan ifadelere yer verilmiştir:

“Yetişkinlerin vakti yok, işi çok; çocukların sorusu çok, yanıtı yok. Bizi biraz anlayamazlar mı?” (s. 14)

“Büyüklerin hiç vakti yok mu cevap vermeye?” (s. 18)

“Yattım kalktım tohumu baktım, her sabah uyanıp günleri saydım.” (s. 24)

“Yattım kalktım tohumu baktım, her sabah uyandım günleri saydım.” (s. 27)

“Yattım kalktım yeşil şeye baktım, günleri saydım derken bir uyandım...” (s. 29)

“Tamam rengi yeşil de nerede bizim fasulye?” (s. 29)

“Yeşiller tamam ama nerede bu fasulye?” (s. 31)

Hikâyede kişinin kendisiyle olan çatışması haricinde bir çatışma örneğine rastlanmamaktadır. Bu yüzden merak ögesi yeterince güçlü işlenmeyip rastlantısallığa yer verilmiştir. Metinde geçen şu cümleler kişinin kendisiyle olan çatışmasına örnek olarak verilebilir:

“Bu ne yeşil ne de bir fasulye!” (s. 8)

“Bu küçük şey ne taze ne de bir fasulye” (s. 12)

“Yetişkinlerin vakti yok, işi çok. Çocukların sorusu çok yanıtı yok. Bizi biraz anlayamazlar mı?” (s. 15)

“Büyüklerin hiç vakti yok mu cevap vermeye? Mecburlar mı her zaman bir yere yetişmeye?” (s. 19)

Cümleleri çocuğun kendi içinde çözmeye çalıştığı çatışmaları göstermektedir. Bu çatışmalar çocuğun tohumun saksıya ekip büyümesini gözlemlemesi ile çözülmektedir. Bu gözlemler sonucunda tohumun yaratıcının sayesinde fasulyeye dönüştüğünü anlaması başka herhangi bir detay verilmemesi sebebiyle çatışmaların rastlantısal bir sonuca ulaştığını göstermektedir. Ayrıca anne babanın çocuğu geçiştirmiş gibi gösterilmesi çatışmaların iletişim kurularak çözülebileceği mesajını gölgelemektedir.

4.4.2.2. Tema

Kitapta işlenen temalar doğa sevgisi, sabır, Allah’ın varlığı ve kudretidir. Temalar konu ile uyumlu bir şekilde verilse de kurgunun zayıflığı temanın yeterince etkili bir şekilde ifade bulmasını engellemiştir.

4.4.2.3. İleti

Kitapta geçen “Doğada olup biten her şey bir mucizedir; küçücük bir fasulye tanesinden koca bir bitki çıkması Allah’ın kudretini ve doğanın düzenini gösterir. Bu süreci sabırla izlemek hem doğayı hem de yaratıcıyı tanımanın bir yoludur” iletileri örtük bir şekilde dolaylı yoldan çocuğa sezdirilerek verilmektedir.

4.4.2.4. Karakterler

Eserde yer alan karakterler; çocuk, dede, abla, anne, babadan oluşmaktadır. Ana karakter olan çocuk hakkında detaylı bilgiler sunulmasa da bir tohumun peşine düşüp onun ne olduğunu öğrenmeye çalışması karakterin meraklı, sorgulayıcı ve heyecanlı bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yönüyle çocuk karakteri yazar tarafından okuyucuya eylemleri ve konuşmaları aracılığıyla tanıtılmıştır ve açık karakter özelliği göstermektedir. Ancak bu açık karakter özelliğine rağmen çocuğun karakter gelişiminin yeterince derinleştirilmediği, hatta adının dahi metin boyunca belirtilmediği görülmektedir. Karakterlerin bu denli yüzeysel ele alınması çocuk okurun karakterlerle özdeşim kurma potansiyelini sınırlamaktadır.

Çocuk karakter, hikâye süresince duygusal değişimler yaşadığı için devingen karakter olarak değerlendirilebilir. Buna karşılık diğer karakterler hakkında yeterli bilgi verilmemesi ve olayların gelişiminde pasif bir konumda yer almaları onların kapalı ve durağan karakterler olduğunu göstermektedir.

Karakterler arasındaki diyaloglar oldukça sınırlı ve yüzeysel düzeydedir. Bu durum hikâyede iletişimin akılcı, mantıklı veya gelişimsel yollarla kurulabileceğine dair bir model sunulmadığını göstermektedir. Ayrıca çocuk karakterin yaşadığı deneyimlerin ve çevresel etkileşimlerin, onun kişisel gelişiminde tutarlı ve inandırıcı bir dönüşüm yaratmadığı görülmektedir. Hikâyenin sonunda ise temellendirilmeyen ani bir değişimle olay örgüsü tamamlanmış bu da metnin ve karakterlerin inandırıcılık düzeyini zayıflatmıştır.

4.4.2.5. Çevre

Hikâyede olayların geçtiği çevre ev ve bahçe olarak belirlenmiştir. Ancak bu çevresel unsurlar, metin içinde doğrudan ve açık biçimde ifade edilmemektedir. Mekân bilgisi, büyük ölçüde görsel öğeler aracılığıyla okura aktarılmaktadır. Bu da çevrenin çocuk okurun zihninde tam olarak canlanmamasına sebep olmaktadır.

4.4.2.6. Dil ve Anlatım

İncelenen eserde kullanılan dil, çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygun olarak yapılandırılmıştır. Ritmik cümle yapıları sayesinde anlatımda akıcılık sağlanmış; karmaşık cümle yapılarına ve gereksiz süslemelere yer verilmemiştir. Yazar, sade ve günlük bir dil tercih ederek metnin çocuk tarafından kolaylıkla anlaşılmasını hedeflemiştir. Seslerin ve kelimelerin işitsel etkisinden yararlanılarak kelimeler ahenkli biçimde seçilmiş, böylece çocukta okuma ve dinleme motivasyonunun artırılması amaçlanmıştır. Ancak cümlelerdeki ritmik yapı amacıyla anlamın zaman zaman ikinci planda kaldığı gözlemlenmiştir. Özellikle dede karakterinin açıklamaları, çocuğun bilgi düzeyine katkı sağlayacak şekilde sade ve açık biçimde sunulmamıştır. Bunun yerine ritmik ifadelerin ön plana çıkması anlatımı sınırlamaktadır.

Anlatımda tekil bakış açısı kullanılmış; karakterlerin duygu, düşünce ve eylemleri yalnızca tek yönlü bir anlatım çerçevesinde sunulmuştur. Çok anlamlılığa yönelik bir dilsel yapı gözlemlenmemektedir. Metinde ağırlıklı olarak sıfat kullanımına dayalı bir anlatım benimsenmiştir. Aşağıda örnekleri verilen sıfatlar, metnin dilsel yapısını büyük ölçüde belirlemektedir:

“Bu bir yeşil fasulye.” (s. 9)

“Bu bir taze fasulye.” (s. 13)

“Bir gün, iki gün, üç gün geçti.” (s. 28)

“Beyaz çiçekler açıp...” (s. 30)

“Dört gün, beş gün, sayamadım kaç gün.” (s. 31)

“Sevgili taze ve yeşil fasulye.” (s. 32)

Eserde yalnızca bir deyme yer verilmiştir:

“Neşem yerine geldi.” (s. 16)

Anlatımda fiil çeşitliliği sınırlıdır; bu durum metnin anlatım gücünü azaltmakta ve sıfat temelli bir yapının öne çıkmasına neden olmaktadır. Türkçenin zengin anlatım olanakları (örneğin betimlemeler, benzetmeler, ikilemeler, yansıma kelimeler, söz oyunları vb.) metinde yeterince kullanılmamıştır. Ayrıca tekrarlayan ifadelere sıkça yer verilmesi, farklı kelimelerin kullanımını azaltmakta ve çocuğun dilsel gelişimini ve kelime dağarcığını geliştirmeye yönelik katkıyı sınırlamaktadır.

4.4.3. “Fasulye” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında kitabın eğitsel nitelikleri ele alınarak çocuk gelişimine katkısı incelenmektedir. Bu doğrultuda elde edilen bulgular aşağıda sıralanmıştır:

Kitapta çocuğun girişimci ve araştırmacı bir kimlik geliştirmesi dede karakteri aracılığıyla desteklenmiştir. Fasulye yetiştirme süreci üzerinden doğadaki düzen ve güzelliklerin Allah’ın varlığı ve kudretiyle ilişkilendirilerek somut biçimde aktarılması konunun çocuğun bilişsel gelişim düzeyine uygun olarak işlendiğini göstermektedir.

Metin, doğaya ilişkin merak duygusunu ve sabretme becerisini teşvik ederek çocuğun bilimsel süreç becerilerinin gelişimine katkı sağlamaktadır. Sabır, sorumluluk, emek verme, doğaya saygı ve yaratıcıya hayranlık gibi değerler metin içerisinde doğal bir şekilde yer almakta; bu yönüyle çocukların ahlaki gelişimini desteklemektedir.

Hiçbir ipucu sezdirilmeden metnin sonunda doğrudan bir yargıya varılması bazı çocuk okurlar için kafa karışıklığına neden olabilecek niteliktedir. Bununla birlikte karakterin kendi sorularını üretmesine alan tanınması eleştirel düşünmenin gelişmesi açısından sınırlı da olsa bir katkı sağlamaktadır.

Çizimlerde anne karakterinin yemek yaparken baba karakterinin ahşap oymacılığıyla uğraşması toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargıların dolaylı olarak yansıtıldığını göstermektedir.

Hikâyede yalnızca yaratıcının varlığı değil aynı zamanda sabır değeri de çocuğa sezdirilmeye çalışılmıştır. Ancak bu değer, yalnızca “Yattım kalktım, günleri saydım” gibi ifadelere dayanarak aktarılmış; sabrın anlamına ilişkin duygu veya düşünce boyutunda bir açılıma yer verilmemiştir. Bu durum, değer aktarımı açısından eksik bir yapı oluşturmaktadır.

Son olarak kitap çocuğun merak duygusunu harekete geçirerek fasulye yetiştirme sürecini bir deneyim olarak yaşamasına olanak tanımakta böylece öğrenmeyi destekleyici bir uygulama alanı sunmaktadır.

4.5. “Babamın Dükkânı” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular

Kitap, çocuk edebiyatının temel öğeleri çerçevesinde dış yapı, iç yapı ve eğitsel özellikler açısından değerlendirilmiştir. İnceleme, kitabın fiziksel özelliklerinden başlayarak içeriksel ve eğitsel yönlerine doğru yapılandırılmıştır.

4.5.1. “Babamın Dükkânı” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

İnceleme kapsamında ilk olarak kitabın dış yapısını oluşturan boyut, kapak, cilt, kâğıt, sayfa düzeni, harf ve resim özellikleri ele alınmaktadır.

4.5.1.1. Boyutlar

Aziz Kadırga’nın Babamın Dükkânı (2023) adlı eseri, 22x22 cm ölçülerinde, kare formda tasarlanmış bir çocuk kitabıdır. Güleç ve Geçgel’in (2006) sınıflandırmasına göre bu ölçüler orta boy kitap kategorisinde değerlendirilmektedir. Kitap, hafif yapısıyla çocukların kolayca taşıyabileceği kullanışlı bir form sunmaktadır.

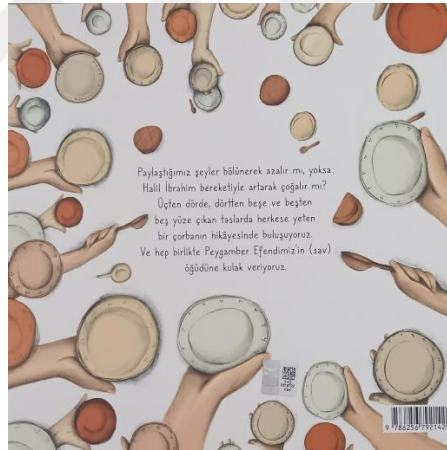
4.5.1.2. Kapak

Kapak, kalın karton malzemeden üretilmiş olup yıpranmaya karşı dayanıklı bir yapı sergilemektedir. Ön kapakta kitabın 16. ve 17. sayfalarında yer alan çizimlerden biri kullanılmıştır. Bu görselde kalabalık bir ortam betimlenmiş; insan figürlerinin yanı sıra deve, kuş, kedi, köpek ve ceylan gibi çeşitli hayvanlara da yer verilmiştir. Tasarımda pastel tonlar hâkimdir. Ancak, görselin genel estetik yapısı itibarıyla okul öncesi çocuklar açısından dikkat çekici olduğu söylenemez. Kapakta yazar ve çizir isimleri üst kısımda, aynı punto büyüklüğünde verilmiştir. Kitap adı ise sağ alt köşede büyük harflerle ve belirgin şekilde konumlandırılmıştır. Arka kapakta ise ön kapaktan bağımsız bir çizim

tercih edilmiştir. Kapak ortasında yer alan tanıtım metnine dört bir köşeden ellerinde tabak bulunan çok sayıda elin uzandığı bir çizim eşlik etmektedir. Bu görsel anlatım, içeriğe dair ipuçları sunarak okuyucunun ilgisini çekmeyi hedeflemektedir.

Şekil 20. BD Ön Kapak

Şekil 21. BD Arka Kapak

4.5.1.3. Cilt

Kitabın sayfaları dikişli olup kapağa tutkal yardımıyla sabitlenmiştir. Bu yöntem, uzun süreli kullanım açısından oldukça dayanıklıdır. Ancak kitap tamamen açıldığında sayfaların düz bir şekilde durmasını zorlaştırmaktadır.

4.5.1.4. Kâğıt

Eserde kuşe kâğıt kullanılmıştır. Bu tür kâğıtlar, metin ve görsellerin canlı ve parlak bir şekilde yansıtılmasını sağlamakta; aynı zamanda çocukların sayfaları rahatlıkla çevirmesine olanak tanımaktadır. Ancak göz sağlığı açısından olumsuz özellik taşımaktadır.

4.5.1.5. Sayfa Düzeni

Kitap toplamda 32 sayfadan oluşmaktadır. Metin-resim dengesi değerlendirildiğinde, görsellerin baskın olduğu bir yapı dikkat çekmektedir. Bu oran, okul öncesi dönem çocuklarına yönelik kitaplar için gelişimsel açıdan uygundur. Metinler sayfalara ortalıkmış şekilde yerleştirilmiş, kenar boşlukları ve satır aralıkları özenle belirlenmiştir. Bu düzenleme, rahat bir okuma sunarken aynı zamanda estetik bütünlüğü desteklemektedir. Eserin son sayfasında yazarın çocuklara hitaben yazdığı kısa bir not yer almaktadır.

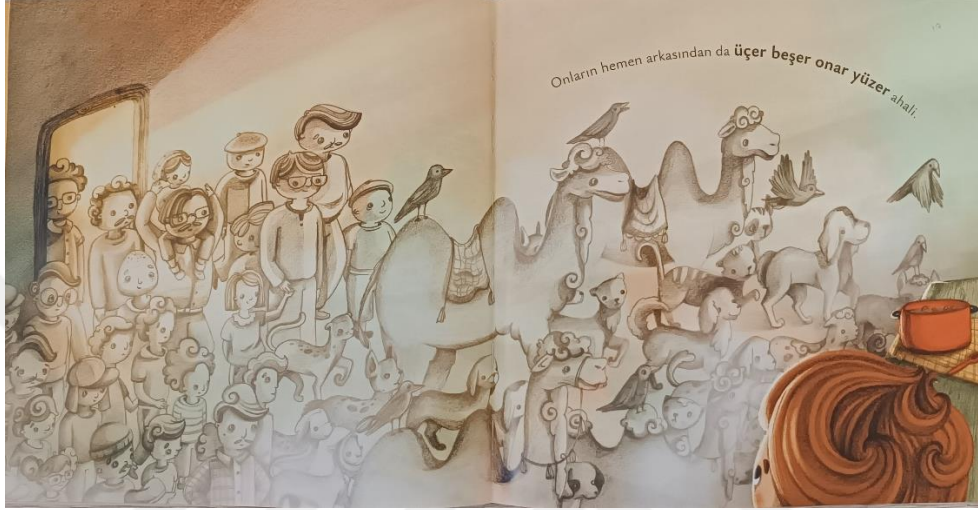
4.5.1.6. Harfler

Kitapta kullanılan yazı karakteri ve punto büyüklüğü, hedef yaş grubunun görsel okuma kapasitesine uygun şekilde belirlenmiştir. Bazı kelimelerin koyu (bold) yazılması ya da renkli harflerle vurgulanması, tasarıma görsel hareketlilik kazandırmış; aynı zamanda çocuğun dikkatini metin içerisindeki belirli ifadelerle yönlendirmeye yardımcı olmuştur.

4.5.1.7. Resimler

Eserde kullanılan görseller, kapak tasarımından farklı olarak canlı renk tonlarıyla oluşturulmuştur. Karakterlerin yüz ifadeleri detaylı biçimde işlenmiş, özellikle mimiklerin belirgin çizilmesi, duygusal aktarımı güçlendiren bir etki yaratmıştır. Ancak genel olarak resimlerde hareket unsuru sınırlı tutulmuş, çizimler çoğunlukla dülemsel bir bakış açısıyla ve keskin çizgilerle yapılandırılmıştır. Bu durum, görsel anlatımın hareketliliğini azaltmakla birlikte çizimlerde netlik ve sadelik sağlamaktadır.

Sayfa bazında değerlendirildiğinde bazı görsellerin metni genişleterek çocuğun hikâyeye farklı yorumlar getirmesine olanak tanıdığı; bazı görsellerin ise yalnızca metni destekleyici bir işlev üstlendiği gözlemlenmektedir. Bu eşitlilik, kitabın resim-metni ilişkisi açısından dengeli ancak tutarlı olmayan bir yapı sergilediğini göstermektedir.

şekil 22. BD'den rnek Görsel

şekil 23. BD'den rnek Görsel

4.5.2. “Babamın Dükkânı” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında çalışma kapsamında incelenen eserin içeriğini oluşturan konu, tema, ileti, karakter, çevre ve dil anlatım gibi iç yapı özelliklerine detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

4.5.2.1. Konu

Eserde babasının dükkanında babası ve çırak ile birlikte yemek yiyen bir çocuğun yaşadıkları konu edilmektedir. Baba karakteri, yemek yeme esnasında dükkâna uğrayan herkesi sofraya davet eder. Giderek büyüyen kalabalık çocuğu endişelendirmekte bu yemek nasıl yetecek diye düşündürmektedir. Ancak azıcık olan bu yemek gelen herkese yetmiştir. Bu konu “Halil İbrahim Sofrası” metaforu üzerinden çocuk okura anlatılmaktadır. Anlatı çocuğun bakış açısından yapılandırılmış ve olaylar onun gözünden aktarılmıştır. Paylaşma İslam kültüründe önemli bir yer tutan bir değer olmakla birlikte aynı zamanda evrensel bir ahlaki ilke olarak kabul edilmektedir. Bu yönüyle okul öncesi dönemdeki çocuklara yönelik olarak seçilen bu konunun uygun ve anlamlı olduğu söylenebilir.

Hikâyede ana karakter olan çocuk içsel bir çatışma yaşamaktadır. Çocuk, sofraya oturan kişi sayısının sürekli artmasına karşın, yemeğin yetmeyeceği yönünde bir endişe taşımaktadır. Aşağıdaki içsel konuşma, çocuğun yaşadığı gerilimi yansıtmaktadır:

“‘Ama’ diye düşündüm içimden. ‘Üç kişiye dört olduk. Dört kişiye beş olduk. Bu çorba hepimize nasıl yetecek?’” (s. 12)

Bu çatışma, baba karakterinin sözleri aracılığıyla çözülmektedir. Baba, paylaşmanın hem insani hem de dini bir ilke olduğunu vurgulayarak çocuğun kaygısını yatıştırır: “Ah yavrum, dedi babam bana, paylaşmak güzeldir, her gelen nasibiyle gelir. Hem de dinimizin dediğidir. Sakındığın yüküdür, verdiğin senin olur.” (s. 25) Bu çözümleme, çocuğun düşünsel gelişimini destekleyen bir aydınlanma anı yaratmakta; aynı zamanda paylaşmanın anlamını hem dini hem de ahlaki düzlemde temellendirmektedir.

4.5.2.2. Tema

Paylaşma, bereket eserin ana temaları arasında sayılabilir. Tema konuyla uyumlu bir şekilde işlenmiş, kullanılan metaforlar aracılığıyla çocuk okura etkili bir şekilde verilmiştir.

4.5.2.3. İleti

Eserin ana iletisini “Paylaşmak elimizdekileri eksiltmez aksine çoğaltır.” mesajı oluşturmaktadır. Bu mesaj baba karakterinin sözleri ile açık bir şekilde verilse de didaktik bir açıklama içermemektedir. Hikâye içindeki bir karakter tarafından ve karakterin deneyimlediği olay bağlamında söylenmiştir. Bu nedenle iletinin çocuk okura aktarımı örtük ve dolaylıdır.

4.5.2.4. Karakterler

Eserde iki temel karakter yer almaktadır: Bu karakterler çocuk ve babadır. Çocuk karakterin adı metin boyunca belirtilmemiş, yaşına veya fiziksel özelliklerine ilişkin açık bilgiler verilmemiştir. Ancak olaylar karşısında gösterdiği düşünsel tepki ve içsel sorgulama süreci, onun neden-sonuç ilişkisi kurabilen, dikkatli, sorgulayıcı ve hayal dünyası gelişmiş bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Buna rağmen karakterin kişisel özellikleri ve geçmişine dair yeterli bilgi sunulmadığı için çocuk, kapalı karakter özelliği göstermektedir. Hikâye boyunca yaşadığı içsel çatışma ve bu çatışmanın sonunda ulaştığı farkındalık dikkate alındığında çocuğun aynı zamanda devingen karakter özelliği taşıdığı söylenebilir. Baba karakter ise anlatı boyunca daha çok rehberlik eden, açıklayıcı rol üstlenen bir figür olarak konumlandırılmıştır. Karakter gelişimine dair herhangi bir dönüşüm gözlenmediğinden baba durağan ve kapalı karakter özelliği taşımaktadır.

4.5.2.5. Çevre

Hikâye, çocuğun babasına ait bir dükkânda geçmektedir. Olay örgüsü boyunca bu mekânda bulunan kişiler ve gerçekleşen olaylar üzerinden anlatı ilerlemektedir. Dükkâna ait fiziksel detaylar, metinden çok görseller aracılığıyla okura sunulmuştur. Mekân,

yalnızca fiziksel bir yer değil; aynı zamanda paylaşma, toplumsal dayanışma ve manevi değerlerin somutlaştığı sembolik bir ortam olarak da işlev görmektedir.

4.5.2.6. Dil ve Anlatım

Babamın Dükkânı adlı eserin dili, okul öncesi dönem çocuklarının yaş ve gelişim düzeyine uygun olarak sade, akıcı ve içten bir şekilde yapılandırılmıştır. Anlatımda kısa ve anlaşılır cümleler tercih edilmiş, bu sayede çocukların metni takip etmesi ve anlaması kolaylaştırılmıştır. Metin boyunca kullanılan dil, çocuğun iç dünyasını yansıtan düşünce cümleleriyle desteklenmiş; bu durum, çocuğun duygularını ve düşüncelerini anlamlandırmasına olanak sağlamıştır. Özellikle iç konuşmalar aracılığıyla çocuğun merakı, kaygısı ve öğrenme süreci doğal bir şekilde aktarılmıştır. Bu yaklaşım, anlatıma samimiyet ve çocuk gerçekliğine uygunluk kazandırmaktadır.

Eserde çocuğun ilk defa karşılaşacağı yeni bir kelime bulunmaktadır. Eski bir kelime olan “ahali” kelimesinin anlamı bağlam içerisinde görsellerle desteklenerek okuyucuya sezdirilmiştir.

Metinde “aman” (s. 3) ve “ah” (s. 24) gibi ünlem ifadeleri, “Başı kapıdan görünür görünmez içeri buyur edildi.” (s. 11) ve “Gözlerime inanamadım.” (s. 15) cümlelerinde olduğu gibi deyim örnekleri bulunmaktadır. Ayrıca “Benim beş tane misketim var.” (s. 3), “İçeriye yüz tane kedi, elli tane köpek, beş tane deve, yedi tane karga girdi.” (s. 15) ve “Onların hemen arkasından da üçer beşer onar yüzer ahali.” (s. 17) cümlelerinde sayı sıfatlarına yer verilmiş; “Küçücük dükkânımıza yüzlerce kişi sığıdı.” (s. 21) cümlesinde ise küçültme ifadesi kullanılmıştır. Eserde geçen “İşte oyuna öylesine doyuyoruz.” (s. 31) cümlesinde ise doymak sözcüğü mecaz anlamda kullanılmış ve fiziksel bir doyguluk değil ruhsal bir tatmin ifade etmektedir. Bu ifadeler anlatı gücünü artırmakta, böylece çocuğun hem dilsel hem de kültürel birikimini geliştirmeye katkı sağlamaktadır.

4.5.3. “Babamın Dükkânı” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında kitabın eğitsel nitelikleri ele alınarak çocuk gelişimine katkısı incelenmektedir. Bu doğrultuda elde edilen bulgular aşağıda sıralanmıştır:

Kitapta aşırı öğretici, öğüt veren ve tek yanlı bir anlatımdan uzak durulmuş iletiler örtük ve dolaylı bir şekilde iletilmiştir. Yaşamda sorunların çözülmesi için iletişim kurulması gerektiği baba-çocuk diyalogları ile özendirilmiştir.

Eserde paylaşma, cömertlik ve toplumsal dayanışma gibi hem dini hem de evrensel düzlemde önem taşıyan değerler merkeze alınmıştır. “Halil İbrahim sofrası” metaforu aracılığıyla bu değerler kültürel bağlamda temellendirilmiş ve çocuklara içselleştirilebilir şekilde sunulmuştur.

Metin, çocuklara yalnızca ahlaki değil aynı zamanda inanç temelli bir anlam sistemi de sunmaktadır. Paylaşmanın “dinimizin dediği” şeklinde ifade edilmesi çocuğun dini değerlerle tanışmasını sağlar. Aynı zamanda geleneksel kültürün bir parçası olan esnaf dükkânı unsuru da kültürel aidiyet duygusunu destekler. Eserde verilen değerler soyut ifadelerle değil; çocuğun günlük yaşamına uyarlanabilecek somut bir bağlam içinde sunulmuştur. Böylece çocuk öğrendiği değeri kendi hayatında deneyimleme ve pekiştirme fırsatı bulur. Bu da yaşantı temelli öğrenme yaklaşımıyla örtüşmektedir.

4.6. “Kedi Müezza” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular

Kitap, çocuk edebiyatının temel öğeleri çerçevesinde dış yapı, iç yapı ve eğitsel özellikler açısından değerlendirilmiştir. İnceleme, kitabın fiziksel özelliklerinden başlayarak içeriksel ve eğitsel yönlerine doğru yapılandırılmıştır.

4.6.1. “Kedi Müezza” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

İnceleme kapsamında ilk olarak kitabın dış yapısını oluşturan boyut, kapak, cilt, kâğıt, sayfa düzeni, harf ve resim özellikleri ele alınmaktadır.

4.6.1.1. Boyutlar

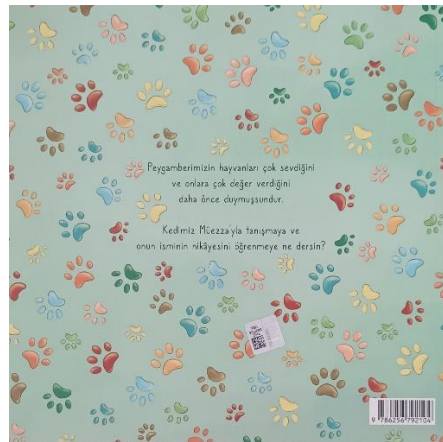
Büşra Şen Altun’un Kedi Müezza (2023) adlı eseri 22x22 cm ölçülerinde tasarlanmış olup çocuk okur tarafından rahatça kavranabilir ve taşınabilir bir boyuta sahiptir.

4.6.1.2. Kapak

Kitabın kapağı yıpranmalara karşı dayanıklı kalın kartondan üretilmiştir. Eser için sade bir kapak tasarımı tercih edilmiştir. Yeşil bir arka plan üzerinde bir kız çocuğu çizilmiş ve çocuğun elinde üzerinde kral tacı takmış bir kedi yer almaktadır. Bu çizim okura eserin içeriği hakkında ipuçları vermekte ve hikâyenin temasını sezdirenen bir işlev görmektedir. Kapağın en üst kısmında yazar ve çizimci isimleri aynı punto büyüklüğünde yer alırken alt kısmında ise yayınevi logosu bulunmaktadır. Arka kapak ön kapakla uyumlu bir bütünlük oluşturmayıp aynı arka plan üzerine çizilmiş pati izlerinden oluşmaktadır. Arka kapağın orta kısmında ise hikâyenin detaylarını içeren yazı bulunmakta olup bu yazı hikâyenin merak unsurunu ortadan kaldırmaktadır.

Şekil 24. KM Ön Kapak

Şekil 25. KM Arka Kapak

4.6.1.3. Cilt

Kitabın sayfaları dikişli olup sırt kısmı tutkalla sabitlenmiştir. Yapı olarak kolayca yıpranmayacak ve dayanıklı bir formdadır. Kitap sayfaları açıldığında iki yana yaslı durarak karşılıklı sayfalardaki resimlerin bir bütün olarak görülmesini sağlamaktadır.

4.6.1.4. Kâğıt

Kitapta kuşe kâğıt kullanılmıştır. Bu kâğıt türü yazı ve resimlerin izlerini (gölgelerini) arka sayfaya geçirmeyen, çocuğun rahatça çevirebileceği bir kâğıt olsa da göz sağlığı açısından uygun değildir.

4.6.1.5. Sayfa Düzeni

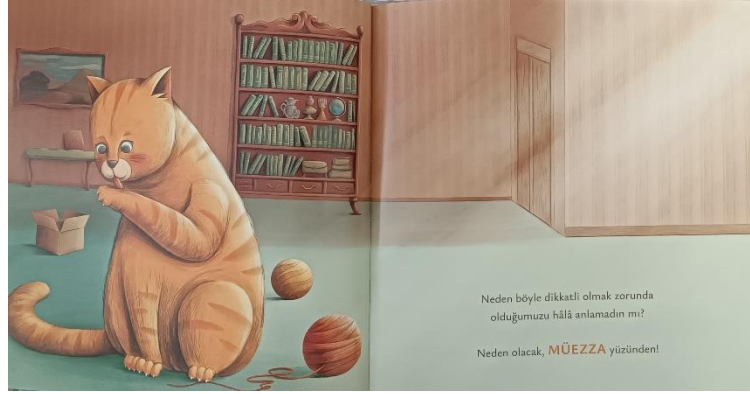
Kitap 30 sayfadan oluşmaktadır. Resim ile metin arasındaki denge, hedeflenen yaş grubuna uygun olarak ayarlanmıştır ve resimler sayfalarda belirgin şekilde ağırlıktadır. Metinler, sayfanın daha az resimli olan kısmına yerleştirilmiş ve bazı kelimeler renkli şekilde yazılmıştır. Kenar boşlukları ise estetik bir şekilde ayarlanmış olup rahat bir okuma deneyimi sağlamaktadır.

4.6.1.6. Harfler

Metinde kullanılan harfler çocuğun yaşına uygun büyüklükte verilmiştir. Bazı kelimeler ifadeleri vurgulamak için farklı renklerde ve daha koyu (bold) yazılmış bu da tasarımsal hareketlilik sağlamıştır.

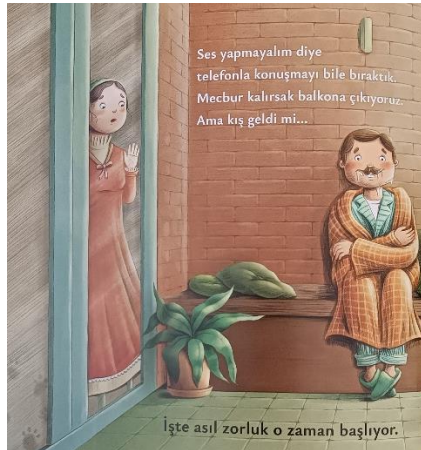
4.6.1.7. Resimler

Kitapta yer alan resimlerde ağırlıklı olarak evin odaları betimlenmiştir. Karşılıklı sayfalar bir bütünlük oluşturacak şekilde birbirini tamamlamaktadır. Ancak bu bütünlük bir sayfadaki çizimlerin daha detaylı olması ve karşı sayfadaki çizimlerin yalnızca bir arka planla devam ettirilip daha boş ve detaylardan yoksun bir şekilde sunulmasıyla sağlanmıştır.

Şekil 26. KM'den Örnek Görsel

Kitabın çizimleri homojen niteliklere sahip değildir. Bazı sayfalardaki çizimler hikâyeyi genişletmeye ve çocuğun belleğinde canlandırmasına katkı sağlarken bazı sayfalarda ise yalnızca arka plan ve minimal detaylarla oluşturulmuş çizimler bulunmaktadır. Örneğin anne ve baba karakterlerinin resimlerindeki tedirgin, endişeli, rahatlamış ve mutlu ruh halleri eğlenceli bir şekilde çizilmiş olup bu çizimler hislerin ve duygu değişimlerinin okuyucuya yansıtılmasını sağlamaktadır. Bu tür bölümler okuyucunun eğlence ihtiyacını karşılamakta ve resim yapma isteğini harekete geçirmektedir. Kitabın ana karakteri olan Kedi Müezza'nın daha gerçekçi ve sevimli bir şekilde çizilmesi çocuğun kitapla kuracağı bağın daha güçlü olmasına katkı sağlayabilirdi. Peygamber Efendimiz ile ilgili bölümlerde yer alan çizimler ise daha detaylı bir şekilde sunulabilir böylece anlatılan duygu ve atmosfer okuyucuya daha etkili bir biçimde aktarılabilirdi.

Şekil 27. KM'den Örnek Görsel

4.6.2. “Kedi Muezza” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında çalışma kapsamında incelenen eserin içeriğini oluşturan konu, tema, ileti, karakter, çevre ve dil anlatım gibi iç yapı özelliklerine detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

4.6.2.1. Konu

Eserde Muezza adında kedisi olan bir ailenin kedi sahiplendikten sonra yaşamlarının nasıl değiştiği evin kız çocuğunun bakış açısıyla anlatılmaktadır. Karakterler kedi sahiplendikten sonra konfor alanlarını terk etmek zorunda kalmışlardır. Artık her şey Muezza’nın ihtiyaçlarına göre düzenlenmektedir. Bu değişimin gerekçesi olarak Hz. Muhammed’in hayvanlara gösterdiği özen ve hassasiyet vurgulanmakta; hikâye Peygamber Efendimiz ile kedisi arasındaki bir olayı anlatarak son bulmaktadır.

Çocukların somut kavramları daha kolay anlayabilmesi nedeniyle peygamber sevgisi ve inancının erken yaşta aktarılabilir en uygun dinî konulardan biri olduğu belirtilmektedir (Pehlivan Ağırakça, 2019). Ayrıca bu dönemde çocukların özellikle kuş, kedi, köpek gibi hayvanların yer aldığı anlatılardan keyif aldıkları da göz önünde bulundurulduğunda (Sever, 2023) konunun yaşa uygunluk açısından uygun bir tercih olduğu söylenebilir.

Hz. Muhammed’in hayvanlara, özellikle kedilere olan sevgisinin, öğretici bir üsluptan uzak, okurun merakını canlı tutacak bir kurgu ile aktarılması konunun işleniş biçimini özgün kılmaktadır. Ancak kurguda bazı mantık hataları mevcuttur. Eserde hayvanlara karşı merhametli davranmak anlatılmaya çalışılsa da ailenin kedilere yönelik hassas ve düşünceli davranışlarının altında yatan duygu yeterince açık bir şekilde aktarılamamış; sevgi ve merhamet duygularını vurgulamak yerine, yapılması gereken bir zorunluluk olduğu izlenimi verilmiştir. Kitapta geçen “Neden böyle dikkatli olmak zorunda olduğumuzu hâlâ anlamadın mı?” (s. 15) ve “Neden olacak, Muezza yüzünden!” (s. 15) gibi cümleler bu durumu destekler niteliktedir. Bu tür bir anlatım çocuk okurda bir belirsizlik oluşturmakta ve konunun yapılandırılmasını zayıflatmaktadır. Ayrıca eserde

Müezza isminin Hz. Muhammed'in kedisinin isminden alındığı belirtilmektedir. Ancak bu bilginin doğruluğuna dair herhangi bir kaynak bulunmamaktadır.

Karakterlerin sahiplendikleri kediye karşı son derece hassas davranmaları ve bunun sonucunda konfor alanlarının bozulması, kitapta bir sorun gibi ele alınmaktadır. Bu durum çatışma örneği olarak değerlendirilebilir. Problem, Peygamber Efendimiz 'in hayvanlara karşı gösterdiği özen ve onu örnek alarak yapılan davranışlarla çözüme kavuşturulmaktadır. Ancak bu çatışmanın çeşitli diyaloglar ve merak unsurlarıyla derinleştirilmemesi zayıf bir çatışma örneği ortaya çıkarmıştır.

Bir başka çatışma örneği ise annenin yarınki toplantı için eşyalarını ütüleyip düzenleyerek koltuğa bırakması, ancak sabah geldiğinde üzerinde kedinin uyuduğunu görmesiyle gelişmektedir. Kedinin kıyafetleri üzerinde uyuduğunu gören anne Peygamber Efendimiz gibi davranarak başka bir kıyafet giymek suretiyle toplantıya gitmiştir. Annenin kediye uyandırıp uyandırmamak konusunda bir ikilem yaşadığı okura yansıtılabilir, bu iç çatışma daha güçlü bir şekilde işlenebilirdi. Ancak başlatılan bu çatışma yeterince derinleştirilmeden Peygamber Efendimiz'in benzer bir durumu yaşadığına dair anlatı eklenerek sonuca bağlanmıştır. Kitapta yer alan çatışmalarda merak öğelerinin dengeli bir şekilde işlenmediği görülmektedir. Problemler, okurun düşünmesine fırsat verilmeden hızla çözüme kavuşturulmuş ve sonlandırılmıştır.

4.6.2.2. Tema

Peygamber Efendimiz'in hayvan sevgisi eserin temasını oluşturmaktadır. Temada verilmek istenen merhamet, sevgi gibi duygular konu içerisinde tam olarak yansıtılmamıştır. Konu ve kurgudaki detaylar geliştirilmeye açıktır.

4.6.2.3. İleti

“Peygamber Efendimiz hayvanlara karşı çok merhametli ve şefkatli bir tutum gösterirdi” mesajı eserin ana iletidir. Bu temel mesaj, çocuk okura hem dolaylı hem de doğrudan yollarla aktarılmaktadır. Kurgu içerisinde yer alan olaylar aracılığıyla ileti örtük bir biçimde sezdirilmekte; öte yandan Hz. Muhammed'in hayatından seçilmiş gerçek

olaylara yer verilerek mesaj açık fakat öğretici bir üsluba kaçmadan doğal bir anlatımla sunulmaktadır.

4.6.2.4. Karakterler

Anne, baba, kız çocuğu ve kedi Müezza karakterleri oluşturmaktadır. Karakterlere ait yeterli bilgi bulunmaması kapalı karakter olduklarını göstermektedir. Hikâye boyunca bir değişim yaşamadıkları için durağan karakter özelliği taşımaktadırlar. Karakterlerin eylemleri yalnızca anlatıcı bakış açısı ile anlatılmış, konuşma, fiziksel özellikler ve yorumlarla geliştirilmemiştir. Karakterlerin davranışları çizimlerle birlikte düşünüldüğünde çocuğun eğlenme gereksinimini karşılayacak niteliktedir. Karakterlerin yeterince detaylı incelenmemesi çocuğun özdeşim kurmasını zorlaştırmaktadır. Karakterler, çocuğun gerçek yaşam ve insan ilişkileriyle daha yakın bir bağ kurmasına imkân verse de yeterince yapılandırılmamış olmaları çocuğun tam bir deneyim yaşamasına kısıtlamaktadır.

4.6.2.5. Çevre

Olay evde geçmektedir. Belirgin bir şekilde kurgulanmış, odalara ait detaylara görseller aracılığıyla yer verilmiştir.

4.6.2.6. Dil ve Anlatım

Anlatımda gereksiz süslemeler ve karmaşık cümle yapıları yoktur. Cümleler birbirine doğal ve uyumlu bir şekilde bağlanmıştır. Çocuk okur tarafından akıcı bir şekilde okunmaktadır. Anlatım yalındır. Ağır terimler, uzun ve dolambaçlı ifadeler yoktur. Sade, günlük dile uygun bir üslup kullanılmıştır. Bazı cümleler yeterince betimlenmemiş, ne kastedildiği çizere bırakılmıştır.

“Şimdi hepimiz ancak şu şekilde oturuyoruz.” (s. 3) cümlesi çizim olmaksızın anlaşılmamaktadır.

Türkçenin anlatım gücü ve olanakları yeterince kullanılmamıştır. Sadece ikilemelere yer verildiği görülmektedir. Bu ikilemeler aşağıda verilmiştir:

“... pıtır pıtır yürüdüğü...” (s. 4)

“... parmaklarının ucunda yürüye yürüye adeta bir balerine dönüştü.” (s. 6)

“... mırıl mırıl uyuyordu.” (s. 25)

“... mışıl mışıl uyuyormuş.” (s. 26)

4.6.3. “Kedi Müezza” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında kitabın eğitsel nitelikleri ele alınarak çocuk gelişimine katkısı incelenmektedir. Bu doğrultuda elde edilen bulgular aşağıda sıralanmıştır:

Kitapta olaylar aşırı öğüt veren tek yanlı bir yaklaşımdan uzak durularak anlatılmıştır. Kitapta kadın ve erkeğe yüklenen anlam arasında bir ayrım yapılmadığına dair yargılar bulunmaktadır. “Geçenlerde annem çok önemli bir toplantısı için akşamdan hazırlandı.” (s. 24) cümlesinde eylemi gerçekleştiren kişinin kadın olarak seçilmesi ile çocuk okura eşitleyici bir yaklaşım olduğu sezdirilmiştir. Eser, çocuğun anlamlandırabildiği ve yaşama geçirebileceği sorumlulukları duyumsatmaktadır.

4.7. “Kudüs’ün Kuşları” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular

Kitap, çocuk edebiyatının temel öğeleri çerçevesinde dış yapı, iç yapı ve eğitsel özellikler açısından değerlendirilmiştir. İnceleme, kitabın fiziksel özelliklerinden başlayarak içeriksel ve eğitsel yönlerine doğru yapılandırılmıştır.

4.7.1. “Kudüs’ün Kuşları” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

İnceleme kapsamında ilk olarak kitabın dış yapısını oluşturan boyut, kapak, cilt, kâğıt, sayfa düzeni, harf ve resim özellikleri ele alınmaktadır.

4.7.1.1. Boyutlar

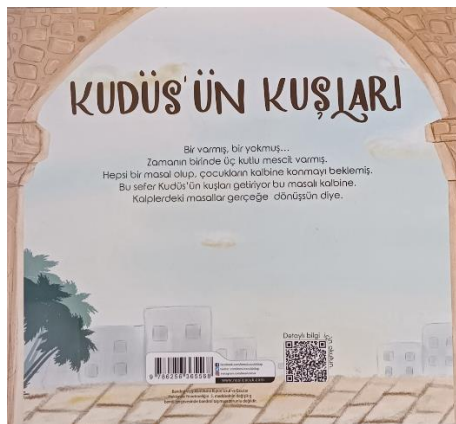
Mehmet Teber’in Kudüs’ün Kuşları (2023) adlı eseri 24x22 cm boyutlarında tasarlanmıştır. Çocuk okur tarafından rahatça taşınabilen hafif bir kitaptır.

4.7.1.2. Kapak

Kapak resminde Kubbetü's-Sahra ve üzerinde uçan beyaz kuşlar resmedilmiştir. Yazarın ismi kapağın üst kısmında çizerin ismi ise sağ altta olup daha küçük punto ile yazılmıştır. Arka kapakta Mescidi Aksa'nın devamı resmedilmiş ve ön kapakla bir bütün oluşturması sağlanmıştır. Arka kapakta ISBN bilgileri, kitabın ismi ve kitap hakkında kısa bir yazı yer almaktadır. Kapak kalın bristol kartondan üretilmiş ancak yıpranmayı önleyici herhangi bir kaplama işlemine tabi tutulmamıştır. Tekrar eden kullanımlarda dayanıklılığını yitireceği söylenebilmektedir. Kitap kapağında Kubbetü's-Sahra ve kuş çizimlerine ayrı ayrı lak uygulaması yapılmıştır.

Şekil 28. KK Ön Kapak

Şekil 29. KK Arka Kapak

4.7.1.3. Cilt

Kitabın sayfaları dikişlidir ve kitabın sırtına tutkalla tutturulmuştur. Bu yüzden sayfaların dağılmadan uzun süre kullanılabileceği söylenebilmektedir. İnce bir kitap olması sebebiyle sırt kısmı da incedir. Ancak yine de bu kısımda kitabın ismi, yazar ismi ve yayınevi logosu bulunmaktadır.

4.7.1.4. Kâğıt

Kitapta kalın mat bir kâğıt kullanılmıştır. Yazıların ve resimlerin izleri (gölgeleri) arkaya geçmeyen çocuğun rahatça çevirebilmesine imkân veren bir kâğıt türüdür. Ayrıca göz sağlığı açısından da uygundur.

4.7.1.5. Sayfa Düzeni

Kitap toplamda 24 sayfadan oluşmaktadır. Resim metin dengesi hitap ettiği yaş kitlesine uygun olup sayfalarda resimler ağırlıklıdır. Sayfalardaki metinler genel olarak ikişer-üçer cümlelerden oluşmaktadır. Rahat okuma sağlaması için metin arka planın daha sade olduğu kısımlara yerleştirilmiş ve bazı kelimeler daha büyük bazı kelimeler ise daha koyu renkle yazılarak hikâyeye tasarımsal bir hareketlilik katılmıştır. Kenar boşlukları ve satır araları göze hitap etmekte ve rahat okuma sağlamaktadır. Tüm bu bilgiler sonucunda sayfa düzeninin çocukta estetik bir etki uyandırabileceği görülmektedir.

4.7.1.6. Harfler

Eserde sabit bir punto büyüklüğü kullanılmayıp bazı harfler çok büyük bazıları ise daha küçük boyutta kullanılmıştır. Yazı karakteri olarak iki farklı karakter tercih edilmiştir.

4.7.1.7. Resimler

Hikâyede ağırlıklı olarak koyu renkler kullanılmış ve gece vakti resmedilmiştir. Koyu renklerin tercih edilmesine rağmen kasvetli bir ortam oluşturulmamış; aydınlık bir gece,

ayın ışılıtı, gökyüzünün farklı tonları resimlere yansıtılarak sanatçı duyarlılığı ile çizilmiş resimler okurla buluşturulmuştur.

Resimlerde ağırlıklı olarak kuşlar resmedilmiş olup gerçeğe yakın ve çeşitli renklerde ve türlerde çizilmiştir. Böylece çocuğun resim yapma isteğini uyandıracak özellikte olduğu söylenmektedir. Hikâyede geçen olaylar, çocukların yüz ifadeleri ve kullanılan renklerle yansıtılmaya çalışılmıştır. Ancak çizilen pek çok resimde benzer sahneler kullanılması çocuğun kavramsal birimini kullanarak yeni öyküler oluşturmalarını kısıtlamaktadır.

Şekil 30. KK'dan Örnek Görsel

Şekil 31. KK'dan Örnek Görsel

4.7.2. “Kudüs’ün Kuşları” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında çalışma kapsamında incelenen eserin içeriğini oluşturan konu, tema, ileti, karakter, çevre ve dil anlatım gibi iç yapı özelliklerine detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

4.7.2.1. Konu

Metnin konusu, Kudüs’ün önemi ve Filistin’de gerçekleşen savaşın çocuklar üzerinde bıraktığı etkidir. Savaş, mültecilik, ölüm, yas ve mahremiyet gibi hassas konuların çocuk edebiyatı eserlerinde yer alıp almaması, alan yazında tartışmalı bir mesele olarak değerlendirilmektedir. Yalnızca sevgi, dostluk, iyilik ve yardımlaşma gibi olumlu duyguların çocuk kitaplarında yer alması gerektiğini savunan araştırmacılar bulunmaktadır (Sever, 2019). Öte yandan, çocukların korku duygusunu tanımaları ve bu duyguyla başa çıkma becerisi geliştirmeleri açısından, ölçülü biçimde yapılandırılmış korku ve şiddet öğeleri içeren metinlerin önemli olduğunu ifade eden görüşler de mevcuttur (Neydim, 2020). Realist bakış açısıyla kaleme alınan bu tür metinlerin, çocuklara olayların, karakterlerin ve karşılaşılan problemlerin çözüm yollarının gerçek yaşamda da karşılık bulabileceğini sezdirerek çocuk okurun anlatıyla özdeşim kurmasını kolaylaştırdığı ve bu nedenle söz konusu metinlere daha fazla yakınlık hissetmelerine olanak tanıdığı söylenebilir (Kapusızoğlu, 2024). Bu noktada konunun okurun yaş seviyesine uygun olarak ele alınıp alınmadığı ve konunun nasıl işlendiği kritik önem taşımaktadır.

Konu, aynı zamanda klinik psikolog olan bir yazar tarafından kaleme alınmıştır ve terapötik öykü özelliği göstermektedir. Filistin’de meydana gelen savaş durumu detaya girilmeden verilmiş ve somutlaştırılmıştır. Olay gökyüzünü kara bulutların kaplaması ve şimşeklerin patlaması ile çocuk okura verilmiştir. Bu yüzden metnin ele alınışı özgündür. Ayrıca dua etmenin önemi ve etkisi de çocuğun düzeyine uygun biçimde somutlaştırılmış, edilen duaların bir kuşa dönüştüğü bu kuşların da kara bulutlara rüzgâr yaparak gökyüzünü tekrar aydınlattıkları şeklinde verilmiştir.

Olay dizisi mantıklı ve tutarlıdır. Eser Kâbe, Mescid-i Nebevi ve Mescid-i Aksa'nın kutsal olduğunu anlatarak başlamakta ve özel olarak Mescid-i Aksa'ya odaklanmaktadır. Eserde olay kurgusunu olumsuz etkileyecek rastlantısallığın egemen kılınması, aşırı duygusallık gibi ayrıntılara yer verilmemiştir. Hikâyede Kudüs'ün gökyüzünü kara bulutların kaplaması ve şimşeklerin patlaması çatışma örneği olarak verilebilir. Bu çatışma dünyadaki bütün çocukların dua etmesi ile çözüme kavuşturulmuştur. Hikayedeki bu çatışma örneği diyaloglarla zenginleştirilmemiş olay tanrı bakış açısı ile okuyucuya aktarılmıştır.

4.7.2.2. Tema

Savaşın çocuklar üzerindeki etkisi ve duanın gücü kitaptaki ana temalardır. Tema konu ile uyumlu bir şekilde işlenmiş çocuk okura etkili bir şekilde verilmiştir.

4.7.2.3. İleti

“Dua, inanç ve umut sayesinde zorluklarla başa çıkılabilir” mesajı eserin ana iletisidir. Hikâyede Filistin’de yaşanan savaş doğrudan anlatılmamış kara bulutlar ve şimşekler gibi doğa olaylarıyla metaforik biçimde yansıtılmıştır. Bu yaklaşım doğrultusunda iletinin örtük olarak verildiği görülmektedir. Söz konusu bu ana ileti, duaların kuşlara dönüşmesi ve bu kuşların kara bulutları dağıtması şeklinde alegorik bir anlatımla sunulmuştur. Bu anlatım çocukların soyut kavramları somut imgeler aracılığıyla kavramalarına olanak tanımaktadır. Ayrıca yan ileti olan “zor zamanlarda dahi iyileşme ve aydınlanma mümkündür” mesajı da örtük bir şekilde verilmiştir. İleti kara bulutların kuşlar sayesinde dağılması metaforu ile yapılandırılmıştır. Bu sahne umut ve direncin yeniden inşa edilebileceğine yönelik temsili bir anlatım sunmaktadır. Metinde yer alan bir başka ileti ise Kudüs'ün ve özellikle Mescid-i Aksa'nın Müslümanlar için kutsal ve değerli bir mekân olduğudur. Bu ileti açık bir şekilde okura verilmiştir. Ancak öğretici bir dille doğrudan verilmemiş; olay kurgusu içinde çocuk okurun duygu dünyasına hitap edecek şekilde yapılandırılmıştır. Bu yöntem dini ve kültürel değerlerin didaktik olmayan bir biçimde aktarılmasına olanak sağlamaktadır. Sonuç olarak eserin verdiği mesajlar

iyileştiricidir, sadece Kudüs'te yaşanan durum için değil yaşanan herhangi bir olumsuzluk için de umut aşılayıcıdır.

4.7.2.4. Karakterler

Kuşlar ve çocuklar kitaptaki karakterleri oluşturmaktadır. Hikayedeki bütün karakterler detaylı bir şekilde yapılandırılmamıştır. Hikâye boyunca karakter özelliklerine rastlanmamaktadır. Bu çocuğun özdeşim kurmasını zorlaştıracak bir detaydır. Kuşlar hikâye boyunca durağan karakter özelliği gösterirken çocuklar ise hikâyenin başında ve sonunda duygu değişikliği yaşayarak devingen özellik göstermektedir.

4.7.2.5. Çevre

Hikâye genel olarak Mescid-i Aksa'nın bahçesinde geçmektedir. Metinde kelimelerle yeterince betimlenmese de resimler ile çevrenin detayları okuyucuya yansıtılmıştır.

4.7.2.6. Dil ve Anlatım

Kitabın dili nesirle şiir arasında gidip gelen bir yapıya sahiptir. “Bir varmış bir yokmuş” kalıbıyla başlayan bu eserin masal türüne benzediği söylenebilir. Cümleler genellikle kısa ve ritmiktir. Karmaşık dil yapılarından kaçınılmış, duru bir anlatım yapılmıştır. Birbiriyle uyumlu kelimeler seçilmiş böylece ses ve kelimelerin yarattığı işitsel etki ile akıcılık sağlanmış, çocukta dinleme ve okuma isteği uyandırması sağlanmaya çalışılmıştır. Kitapta zaman zaman soyut dini kavramlar geçse de bunlar genellikle somut imgeler ya da çocukların anlayabileceği çağrışımlarla desteklenmektedir. Bu ifadeler aşağıda verilmiştir:

“Kutsal Kabe'ymiş ilki. Hem Allah'ın eviymiş hem de namaz kılanların biricik kiblesiymiş.” (s. 4)

Gerçekte Allah'ın fiziksel bir evi olamayacağı için bu mecaz anlam içeren bir söylemdir. Bu cümle İslam dininde yerleşik bir anlam taşımakta ve “Allah'a yakınlık duygusunun merkezi, yönelinen kible” anlamlarını ifade etmektedir. Ev kelimesi gerçek anlamda kullanılmadığı için soyut anlam içerse de bu ifade çocuklar için Allah'ın

yaşadığı yer olarak somut şekilde algılanabilir. Bu yüzden bu ifadenin yakınlık, aidiyet ve sevgi gibi duyguları hissettirdiği daha açık bir ifade ile detaylandırması gerekmektedir.

“Kudüs’ün tam kalbinden göğe merdiven varmış.” (s. 10)

“Kutlu nebi Muhammed arşa buradan çıkarmış.” (s. 11)

Cümleleri ile Miraç hadisesi anlatılmaktadır. “Göğe merdiven dayamak” imgesi ile yaş grubuna uygun bir somutlaştırma yapılsa da “arş, kutlu nebi ve Kudüs’ün kalbi” kelimeleri soyut kalmakta somutlaştırılmaya ihtiyaç duymaktadır. Cümle yoğun anlam içermektedir.

“Akşam uyku vaktinde, eller göğe açılmış. Güzel güzel dualar, Kudüs için saçılmış.” (s. 18)

Dua çocuklar için soyut anlam içerse de bu cümlelerde somutlaştırarak verilmiştir. “Duaların saçılması” imgesi çocuğun zihninde canlandırabileceği somut bir olguya dönüşmüştür.

“Kudüs’ün sokakları çocuklarla donanmış.” (s. 23)

Görsel çağrışımı yüksek bir cümledir ve burada “donanmak” kelimesi, normalde bir şeyle süslenmek, dolmak, kuşanmak gibi anlamlara gelir (TDK, 2025d). Bu kelime çocuğun günlük hayatta sık karşılaştığı bir kelime olmasa da resimler aracılığıyla Kudüs’ün sokaklarının çocuklarla dolup taşıdığı, onların varlığıyla güzelleştiği, canlandığı anlamını çıkarması mümkündür. Anlatımda sıfatların yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu ifadeler aşağıda yer almaktadır:

“Üç kutlu mescit varmış.” (s. 3)

“Kudüs’ün içindeymiş, üçüncü mescit Mescid-i Aksa.” (s. 8)

“Yüce peygamber İsa.” (s. 9)

“Kutlu nebi Muhammed arşa buradan çıkarmış.” (s. 11)

“Günlerden bir gün Kudüs’ün gökyüzü kara bulutlar kaplamış.” (s. 12)

“Kuşlar korkup kaçmış, bilinmez uzaklara.” (s. 14)

“Çocuklar hep sığınmış güçlü sığınaklara.” (s. 15)

“Bitmek bilmez şimşekler” (s. 17)

“O gece büyük bir mucize olmuş.” (s. 19)

“Beyaz bir kuş” (s. 19)

“Bembeyaz kanatlarla” (s. 20)

“Artık mavi gökyüzü yeniden aydınlanmış.” (s. 22)

“Çocukların gönlüne büyük bir taht kurmuşlar.” (s. 24)

Sıfatların yanı sıra “Güzel güzel dualar Kudüs için saçılmış.” (s. 18) ve “Kara kara bulutlar” (s. 20) cümlelerinde olduğu gibi ikilemelerin yer aldığı görülmektedir. Ayrıca “Çocukların gönlüne büyük bir taht kurmuşlar.” (s. 24) cümlesinde deyim kullanılarak anlatım zenginleştirilmiştir.

4.7.3. “Kudüs’ün Kuşları” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında kitabın eğitsel nitelikleri ele alınarak çocuk gelişimine katkısı incelenmektedir. Bu doğrultuda elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir:

Eserde çocuklara öğretici mesajlar olsa da öğüt veren bir dilden uzak durulmuştur. Dil seviyesi büyük oranda okul öncesi çocukların anlayabileceği düzeydedir. Çocukların duygusal, ahlaki ve manevî gelişimine hitap etmektedir. Ancak bazı bölümlerde geçen “arş”, “merdiven”, “Allah’ın evi” gibi soyut kavramlar için yetişkin açıklaması gerekebilmektedir.

Kitap çeşitli gelişim alanlarına hitap ederek bütünsel gelişimi desteklemektedir. Sevgi, bağlılık, empati gibi değerleri işleyerek duygusal gelişimine, şiirsel anlatım, tekrarlar ve imgelerle kelime dağarcığını zenginleştirerek dil gelişimine, toplumsal bir meseleye karşı duyarlılık kazandırarak ve empati kurdurarak sosyal duygusal gelişimine, kutsal mekânlara saygı, dua, umut gibi kavramlarla çocuğun dini değer dünyasına katkı sağlamaktadır.

Kitapta barış, dua, dayanışma, kutsala saygı, ümit gibi değerlere yer verilmektedir. Kudüs’ün önemini yalnızca coğrafi değil, duygusal ve manevi bir miras olarak sunularak çocukta kimlik ve aidiyet gelişimini desteklenmektedir.

Kitap lirik bir yapıya sahip sade ve güçlü anlatımı ile ve sanatçı duyarlılığı ile oluşturulmuş görselleriyle çocuğun edebi zevkini yani estetik duygusunu geliştirmektedir. Kitap çocukları düşünmeye, araştırmaya ve soru sormaya yönlendirmektedir. Okurun kitapta geçen cümlelerden “Allah’ın evi var mıdır?”, “Kudüs nerede?”, “Dualar gerçekten göğe çıkar mı?” gibi sorulara yönelebileceği söylenebilir.

4.8. “Bir Kudüs Masalı” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular

Kitap, çocuk edebiyatının temel öğeleri çerçevesinde dış yapı, iç yapı ve eğitsel özellikler açısından değerlendirilmiştir. İnceleme, kitabın fiziksel özelliklerinden başlayarak içeriksel ve eğitsel yönlerine doğru yapılandırılmıştır.

4.8.1. “Bir Kudüs Masalı” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

İnceleme kapsamında ilk olarak kitabın dış yapısını oluşturan boyut, kapak, cilt, kâğıt, sayfa düzeni, harf ve resim özellikleri ele alınmaktadır.

4.8.1.1. Boyutlar

İlknur Koç Aytaç’ın (2019) Bir Kudüs Masalı adlı eseri 22 x 20,5 cm boyutlarındadır. Bu ölçüler çocukların kitabı rahatça kavrayabilmesini ve taşıyabilmesini kolaylaştırmaktadır. Kitabın ergonomik yapısı, özellikle erken yaş grubu çocuklarının fiziksel kullanımına uygundur.

4.8.1.2. Kapak

Eserin kapağı karton malzemeden oluşmaktadır. Üzerine dayanıklılığı artıracak herhangi bir kaplama işlemi uygulanmamıştır. Kapak tasarımında kitabın 31 ve 32. sayfalarda yer alan çizimlerden faydalanılmıştır. Üst kısımda kitabın adı hemen altında ise yazar ve çizerin isimleri yer almaktadır. Yazar ve çizer isimlerinin farklı punto büyüklüklerinde yazıldığı dikkat çekmektedir. Kapakta yer alan görsel Mescid-i Aksa’nın bahçesinden bir kesiti betimlemektedir. Görselde bir çocuk çantasını açmış hâlde ayakta durmakta ve çantanın içinden yıldızlar ile ışıltılar saçılmaktadır. Ayrıca havada asılı duran saat ve rakamlar zaman kavramına dair metaforik bir anlatımı çağrıştırmaktadır. Arka kapakta ise görsel bütünlük korunmuş ve ön kapakta başlatılan tasarım devam ettirilmiştir. Sol alt köşede farklı renklerde pek çok kuş figürüne yer verilmiştir. Arka kapak yazısı çocuğun merak duygusunu harekete geçirmeye yönelik hazırlanmış olup okuru bir maceraya davet eder niteliktedir.

Şekil 32. BKM Ön Kapak

Şekil 33. BKM Arka Kapak

4.8.1.3. Cilt

Eser ciltless olarak yayımlanmış olup sayfalar kapağa tel zımba ile tutturularak bir araya getirilmiştir. Ekonomik ve pratik bir yöntem olan bu ciltleme biçimi bazı dezavantajlar barındırmaktadır. Özellikle tellerin zamanla gevşeyerek sayfaların dağılmasına yol açabilmesi ve keskin uçlarının çocuklar için risk oluşturabilmesi bu yöntemin başlıca olumsuz yönleri arasında yer almaktadır.

4.8.1.4. Kâğıt

Kitapta, çocuğun sayfaları rahatlıkla çevirebileceği kalın kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Bu kâğıt türü yazı ve resim izlerinin arka sayfalara geçmesini engellemekte aynı zamanda görselleri ve metni canlı bir şekilde yansıtarak görsel okuma deneyimini arttırsa da parlaklığı nedeniyle çocuğun göz sağlığını olumsuz etkilemektedir.

4.8.1.5. Sayfa Düzeni

Bir Kudüs Masalı adlı eser toplam 36 sayfadan oluşmaktadır. İlk sayfalarda künye bilgilerine, yazar ve çizerin öz geçmişlerine yer verilmiş son sayfa ise bir etkinlik bölümüne ayrılmıştır. Sayfa düzenlemesinde kenar boşluklarına dikkat edilmiş metinler görsel estetiği gözetken bir orantı içerisinde yerleştirilmiştir. Satır aralıkları çocuğun metni rahatlıkla takip edebilmesine olanak sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. Kitaptaki görseller çoğunlukla iki tam sayfaya yayılarak bütünsel bir görsel anlatım sunmaktadır. Ancak bu durum metinlerin tek bir sayfada toplanmasına ve bazı sayfalarda metin yoğunluğunun artmasına yol açmıştır. Bazı sayfalarda yalnızca tek bir cümle yer alırken bazı sayfalarda iki paragrafa kadar ulaşan metin bölümleri bulunmaktadır. Resim-metin dengesinde genel olarak görseller fazla olsa da metin miktarı zaman zaman hedeflenen yaş grubu için fazla yoğun algılanabilecek düzeydedir.

4.8.1.6. Harfler

Kitapta kullanılan harf boyutu hedeflenen çocuk yaş grubuna uygun bir düzeydedir. Ancak metnin tamamının koyu siyah (bold) yazılmış olması özellikle uzun paragraflarda göz yorucu bir etki yaratabilmektedir. Metin içerisinde dikkat çekilmek istenen bazı kelimeler daha büyük puntolarla veya renkli biçimde yazılmıştır. Ayrıca bazı sayfalarda metinlerin arka planla kontrast oluşturacak şekilde beyaz renkte yazıldığı görülmektedir. Bu durum koyu arka plan üzerine yazılan metinlerin okunabilirliğini artırmayı amaçlamakta ve görsel-tasarım açısından işlevsel bir tercih olarak değerlendirilmektedir.

4.8.1.7. Resimler

Eserde kullanılan görsellerde, sıcak ve canlı tonlardan oluşan bir renk paleti tercih edilmiştir. Resimlere eklenen ışıltılar, okuyucuda büyülü bir atmosfer algısı yaratmayı amaçlamaktadır. Kubbetü's-Sahra'nın bazı çizimlerinin neredeyse fotoğraf gerçekliğine yakın olduğu dikkat çekmektedir. Bununla birlikte resimlerde olayın kahramanları sahneler ile bütünleşmemiş ve durağan bir şekilde resmedilmiştir. Mekân çizimlerinde ise mekânsal derinlik ve perspektif kullanımı oldukça sınırlıdır. Mekânlar çoğu zaman iki boyutlu düzlem etkisiyle resmedilmiş bu da okuyucuda olayın içinde olma hissinden çok, olaylara dışarıdan tanıklık etme izlenimi uyandırmaktadır.

Şekil 34. BKM'den Örnek Görsel

Genel olarak resimler, metnin içerdiği olay ve kavramları çocukların zihninde somutlaştırmaya yardımcı olmakta ancak metne yeni anlam katacak veya onu derinleştirecek farklı bir görsel yorum sunmamaktadır. Buna rağmen cansız varlıkların canlıymış gibi resmedilmesi ve arka planlarda yer alan ışıltılı detaylar çocuğun hayal kurmasına, düşünmesine ve kitabı estetik yönden keyifle deneyimlemesine olanak tanımaktadır.

Şekil 35. BKM'den Örnek Görsel

4.8.2. “Bir Kudüs Masalı” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında çalışma kapsamında incelenen eserin içeriğini oluşturan konu, tema, ileti, karakter, çevre ve dil anlatım gibi iç yapı özelliklerine detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

4.8.2.1. Konu

Aytaç'ın Bir Kudüs Masalı adlı eserinde konu, küçük bir çocuğun şehirlerin kalbi olarak nitelendirilen Kudüs'e yaptığı yolculuk ve bu süreçte karşılaştığı kişi ve varlıklardan çeşitli deneyimler edinerek Kudüs'e ulaşması üzerine kurgulanmıştır. Çocuk karakter, Filistinli bir çocuktan Kudüs'ün artık eskisi gibi olmadığını öğrenir. Buna üzülür ve yolculuk esnasında çantasına topladığı nesneler aracılığıyla Kudüs'ün eski haline dönmesine katkı sağlar.

Kudüs, İslam inancında kutsal kabul edilen mekânlar arasında önemli bir yer tutar. Eserde bu kutsallık, çocukların gelişim düzeyine uygun bir şekilde işlenmiş ve Kudüs sevgisinin erken yaşta kazandırılmasına yönelik bir anlatım tercih edilmiştir. Konunun işlenişinde fantastik öğeler ve macera unsurları ön plana çıkarılmış böylece çocuk okuyucunun ilgisini çekecek hayal gücünü harekete geçirecek bir yapı oluşturulmuştur. Merak ögesi eserde dengeli biçimde kullanılmış ve anlatı özgün bir nitelik kazanmıştır. Kurgu, anlamsal ve mantıksal tutarlılık içerisinde ilerlemekte; anlatının inandırıcılığı korunmaktadır. Hikâyenin sonunda okuyucuya umut veren ve düşündürücü bir atmosfer

yaratılmıştır. Olay örgüsünde anlatının akışını olumsuz etkileyebilecek bir öğeye yer verilmemiştir. Macera odaklı bu yapının bir bölümünde Kudüs'ü fetheden ve kurtaran tarihî şahsiyetlere dair kısa bilgiler verilmiştir. Bilgilendirici nitelikteki bu bölüm kurguya doğrudan zarar vermemekle birlikte yerine duygusal etkisi yüksek cümlelerin yerleştirilmesi durumunda anlatının edebi gücünün artırılabilirliği düşünülmektedir.

Metinde gerilim ve çatışma öğeleri çocuğun yaş ve gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak dengeli şekilde işlenmiştir. Filistin'in güncel durumuna dair mesajlar aşırı duygusallığa kaçmadan gerçeklik duygusu korunarak aktarılmıştır. Eser abartıya kaçmayan fakat çocuğun okuma ve dinleme isteğini uyandırabilecek nitelikte kurgulanmıştır. Eserde Filistinli bir kız çocuğu ile ana karakter olan çocuk arasında kişi-kişi çatışması yaşanmaktadır. Ana karakter, Filistinli kıza, Kudüs'e yani dünyanın en barış dolu şehrine gittiğini ve isterse onunla gelebileceğini söyler. Buna karşılık kara gözlü, kara kaşlı, kıvrıkcık saçlı çocuk şöyle yanıtlar:

“Benim Kudüs'e girmem yasak,” der.

Çocuk buna şaşkınlıkla karşılık verir: “Böyle bir şey nasıl olabilir, Kudüs dünyanın en özgür şehridir.”

Filistinli çocuk ise başını önüne eğerek üzgün bir şekilde,

“Bahsettiğin şehir çok eskilerde kaldı. Şimdi Kudüs'ümüz işgal altında,” şeklinde cevaplar. (s. 25)

Ana karakter buna inanmak istemez ve “Biliyorum ben, orayı Hz. Ömer fethetti. Sahabeler yaşadı içinde ve sonra Selahaddin Eyyubi gibi harika bir komutan! Ve Yavuz Sultan Selim! Dünyanın en muhteşem şehri olmalı orası. İnanmıyorum anlattıklarına,” (s. 26) şeklinde itiraz eder. Bu çatışma, Filistinli çocuğun “Gözlerinle gör o zaman ama görünce üzülme.” (s. 26) sözleriyle sonlandırılmaktadır. Askerler ile çocuk arasında geçen diyalog, yüzeyde kişi-kişi çatışması gibi görünse de aslında birey ile otorite arasındaki bir çatışmadır. Bu bağlamda askerler yalnızca bireysel varlıklar değil İsrail'in otoritesi temsil eden bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, ana karakterin askerlerle olan karşılaşmasında dile getirdiği ifadeler, bir tür otoriteye başkaldırı niteliği taşımaktadır. Askerlerin, “Çantanı aç çabuk! İçine bakacağız,” şeklindeki sert uyarısına karşılık, çocuk şu şekilde tepki verir: “Hayır! Nasıl böyle korkunç davranabilirsiniz bana? Benden size ne zarar gelebilir?” (s. 27) Ardından askerler tarafından “Uğraştırma bizi işte! Ya aç şu saçma çantanı ya da geldiğin yere geri git,” (s. 27) şeklinde tehditkâr bir

tutum sergilenir. Bunun üzerine çocuk, “Burası zaten benim. Yüzyıllardır benim! Siz gidin en iyisi, gidebildiğiniz kadar uzağa. Huzuru bozduğunuz için!” (s. 29) ifadeleriyle yanıt verir. Çatışma, çocuğun çantasını açması ve yolculuğu boyunca biriktirdiği nesnelerin etrafa saçılması ile sona erer. Çantadan çıkan köstekli saat zamanın ileriye doğru akmasını sağlar; bu olay askerlerin ve dedektörlerin kaybolmasına yol açar. Ardından avlu mutlu insanlarla dolar, çantadan çıkan gökkuşağı sayesinde ortam rengarenk bir hâl alır. Çocuğun Kudüs’e gelirken çantasında biriktirdiği her nesne, sırayla ortaya çıkarak bu mekânı yeniden güzelleştirir. Eserdeki çatışmalar, sade ve gerçekçi bir dil ile çocukların anlamlandırma düzeyine uygun olarak sunulmuştur. Olaylar, abartıya kaçmadan fakat merak duygusunu besleyecek biçimde kurgulanmıştır. Çocukların empati kurmalarına ve olayları farklı açılardan değerlendirmelerine olanak sağlayan bu çatışma örnekleri, çocuk edebiyatında sıkça başvurulan yöntemlerden biridir.

4.8.2.2. Tema

Kudüs’ün barış ve özgürlüğü eserde işlenen ana temalardır. Bu temalar konu ile uyumlu bir şekilde işlenerek güçlü bir kurgu ile çocuk okura etkili bir şekilde verilmiştir.

4.8.2.3. İleti

Eserin ana iletisi, Kudüs’ün Müslümanlar açısından son derece önemli ve kutsal bir mekân olduğu yönündedir. Bu ileti, karakterin maceraya başlama motivasyonunun temelini oluşturarak olay örgüsüne doğal bir şekilde yerleştirilmiştir. Bu bağlamda ana mesaj çocuğa doğrudan sunulmak yerine, kurgu içerisinde örtük bir biçimde aktarılmaktadır. Yan ileti olarak, inandığımız değerleri korumak adına mücadele etmenin gerekliliği ise eserde yer alan askerlerle çocuk arasında geçen diyaloglar aracılığıyla sezdirilmektedir. Kitapların çocuklarla aynı dili konuştuğu ve onlara arkadaşlık ettiği düşüncesi de metnin çeşitli bölümlerine örtük biçimde yerleştirilmiştir. Bu durum, kitapla kurulan duygusal bağın önemi hakkında dolaylı bir farkındalık yaratmaktadır. Bir başka yan ileti ise Kudüs’teki olayların gelecekte olumlu bir yönde gelişeceği yönündedir. Bu mesaj eserin sonunda yer alan cümlelerle okuyucuya ümit verici bir kapanış sunacak şekilde ifade edilmiştir.

4.8.2.4. Karakterler

Eserin ana karakteri, Kudüs'e doğru yola çıkan çocuktur. Diğer karakterler arasında dede, Filistinli çocuk, gökkuşağı, devasa ağaç, kitaplar, kuşlar ve askerler gibi kişi, nesne ve canlı varlıklar yer almaktadır. Çocuk karakterin özellikleri, yolculuğu sırasında karşılaştığı olaylara verdiği tepkiler aracılığıyla ortaya konmaktadır. Bu bağlamda, karakterin cesur, özgüvenli, kendisine değer verilmesini isteyen, mutlu ve heyecanlı bir yapıya sahip olduğu; aynı zamanda tarihsel bilgi birikimiyle donanmış bir çocuk olduğu anlaşılmaktadır. Kudüs'ü dünyanın en güzel ve özgür şehirlerinden biri olarak hayal eden çocuk, yolculuğa büyük bir coşku ile çıkmıştır. Ancak Filistinli çocuğun Kudüs'ün artık eskisi gibi olmadığını ifade etmesi karşısında hayal kırıklığına uğramış hem üzülmüş hem de öfkelenmiştir. Askerlerle olan çatışmasında ise kararlı ve dirençli bir tavır sergilemiştir. Çantasını açmasıyla birlikte, biriktirdiği nesneler sayesinde Kudüs'ün yeniden barış ve güzellikle dolması sağlanmıştır. Bu duygu değişimleri ve yaşadığı içsel dönüşüm karakterin devingen bir özellik taşıdığını göstermektedir.

Eserde bazı cansız varlıklar da kişileştirilerek karakter özellikleriyle donatılmıştır. Örneğin gökkuşağı, neşeli ve renkli yapısıyla olumlu duyguları temsil eden bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Devasa ağaç, tüm meyveleri dallarında barındıran bir figürdür. Çocuğa ufaklık şeklinde hitap ederek onu hafifçe kızdıran, neşeli ancak çocuk duyarlılığından uzak olduğu izlenimini veren bir karakterdir. Kitaplar, çocuğa değer veren ve ona genç adam diye hitap eden bilge karakterlerdir. Bu karakterler, olaylar boyunca herhangi bir değişim geçirmediği için durağan karakterler arasında değerlendirilir. Aynı zamanda tek bir yönüyle yansıtıldıkları için kapalı karakter özelliği taşımaktadırlar. Kapalı ve durağan özellikte olmaları daha az önemli karakter olduklarını göstermemektedir. Eylem ve konuşmaları ile ana karakterin daha yakından anlaşılmasına destek olmaktadır.

Sonuç olarak eserde hem devingen hem de durağan karakterlere yer verilmiş; karakterlerin kişilik özellikleri, olaylar ve diyaloglar yoluyla başarılı bir biçimde yansıtılmıştır. Özellikle ana karakterin geçirdiği dönüşüm, çocuk edebiyatında karakter gelişiminin nasıl etkili biçimde sunulabileceğine dair güçlü bir örnek oluşturmaktadır.

4.8.2.5. Çevre

Eserin mekân örgüsü, çocuğun Kudüs’e yaptığı yolculuk süresince geçtiği yerler ve Kudüs şehri etrafında şekillenmektedir. Hikâye boyunca çevreye dair betimlemelere yer verilmiştir. Kudüs’e giden yolculuk güzergâhı, masalsı ve sembolik öğelerle zenginleştirilmiş, bu durum çocuğun hayal dünyasını destekleyecek nitelikte kurgulanmıştır. Hikâyede çevre, yalnızca fiziksel bir zemin sunmakla kalmamış; aynı zamanda eserin ana temasını destekleyen bir araç olarak da kullanılmıştır. Çevrenin anlatımı metinle birlikte sunulan görsellerle desteklenmiş ve bu sayede okuyucunun hayal gücünü harekete geçiren etkileyici bir atmosfer oluşturulmuştur.

4.8.2.6. Dil ve Anlatım

Eserde gereksiz süslemelere yer verilmeden, sade ve günlük konuşma diline yakın bir üslup benimsenmiştir. Bu sayede duru ve yalın bir anlatım gerçekleştirilmiş, cümleler arasında doğal geçişler kurularak anlatımın akıcılığı artırılmıştır. Bu yapı, metnin çocuk okuyucular tarafından kolaylıkla takip edilmesini sağlamaktadır. Karakterlerin konuşmalarına zaman zaman ritmik ve uyumlu bir yapı kazandırılarak anlatıma estetik bir boyut eklenmiş, bu da çocuklarda dinleme ve okuma isteğini pekiştiren bir etki yaratmıştır. Dil, edebî bir duyarlılıkla işlenmiş olmakla birlikte metinde açıklık ve anlaşılabilirlikten ödün verilmemiştir. Metin boyunca sıfatlar etkili bir şekilde kullanılmış, örneğin “kara gözlü, kara kaşlı, kıvrıkcık saçlı bir çocuk” (s. 25) ya da “asık yüzlü askerler” (s. 27) gibi nitelemelerle karakter betimlemeleri yapılmıştır. Bu tür sıfat kullanımları çocukların zihninde canlı imgeler oluşmasına katkı sağlamıştır. Yine metinde geçen “Devasa bir ağaç”, “uçsuz bucaksız kitap dağları”, “minik ve ılık bir rüzgâr” gibi sıfatlar çocuğun hayal gücünü harekete geçirecek niteliktedir. Ayrıca metinde deyimlere yer verilmiştir. “Yer gök yerinden oynadı” (s. 13), “Kafası karışmıştı azıcık ama düşünmedi çocuk” (s. 15) ve “Uzaklardan bir ses çalındı kulağına” (s. 20) gibi ifadeler, çocuğun deyimlerle tanışmasına aracılık ederek Türkçeye ait söz varlığının sezdirilmesini kolaylaştırmaktadır. Eserde kullanılan ikilemeler metnin anlatım gücünü artırmaktadır. “Ağır ağır yaklaşmak” (s. 16) ya da “birer birer saçılmak” (s. 29) gibi tekrarlarla hem anlatımın ritmi desteklenmiş hem de çocukların dilsel duyarlılıklarının gelişimine katkı

sunulmuştur. Pekiştirme sıfatları aracılığıyla ise anlatım güçlendirilmiş, “her yer rengarenkti” (s. 29) gibi ifadelerle metne renkli ve etkileyici bir atmosfer kazandırılmıştır. Son olarak, metinde geçen “sahabe”, “işgal”, “köstekli saat” gibi kelimeler çocuğun kelime dağarcığını zenginleştirmeye hizmet etmekte; aynı zamanda yeni kavramları tanımasına olanak sağlayarak bilişsel gelişimini desteklemektedir.

4.8.3. “Bir Kudüs Masalı” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında kitabın eğitsel nitelikleri ele alınarak çocuk gelişimine katkısı incelenmektedir. Bu doğrultuda elde edilen bulgular aşağıda sıralanmıştır:

Anlatımda didaktik, tek yönlü ve öğüt verici bir dil kullanılmamış, çocuğun karakterle özdeşleşmesine imkân tanıyan duygudaşlık kurmasına olanak sağlayan bir yaklaşım benimsenmiştir. Böylece çocuk okurun Kudüs’e dair farkındalık geliştirmesi, sevgi ve aidiyet duygusu kazanması amaçlanmıştır.

Eserde çok dinli ve çok kültürlü bir şehir olan Kudüs aracılığıyla çocuklara barış, empati, hoşgörü ve kardeşlik gibi evrensel değerlerin sezdirilmesi hedeflenmiştir. Kudüs’ün tarihsel ve kültürel önemi soyut ve sembolik anlatım biçimleriyle çocuğun ilgisini çekecek şekilde yapılandırılmış; bu yönüyle tarihî ve kültürel mirasın çocuklara aktarımı sağlanmıştır. Eserde kitaplara yönelik olumlu tutum kazandırmaya yönelik bilinçli bir eğitsel strateji de izlenmiştir. Kitapların yalnızca bilgi kaynağı değil aynı zamanda çocuğa arkadaşlık edebilecek varlıklar olarak sunulması çocukların kitapla duygusal bağ kurmalarını kolaylaştırmaktadır. Kitapların çocuklara “onların dilinden” hitap etmesi vurgusu da kitabın çocuk okurla kurduğu iletişimi güçlendiren bir unsurdur. Ayrıca eserdeki en bilge karakterin kitaplar olarak temsil edilmesi çocuklara kitap sevgisi ve okuma kültürü kazandırma açısından önemli bir katkı sağlamaktadır.

4.9. “Üç Mescide Yolculuk” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular

Kitap, çocuk edebiyatının temel öğeleri çerçevesinde dış yapı, iç yapı ve eğitsel özellikler açısından değerlendirilmiştir. İnceleme, kitabın fiziksel özelliklerinden başlayarak içeriksel ve eğitsel yönlerine doğru yapılandırılmıştır.

4.9.1. “Üç Mescide Yolculuk” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

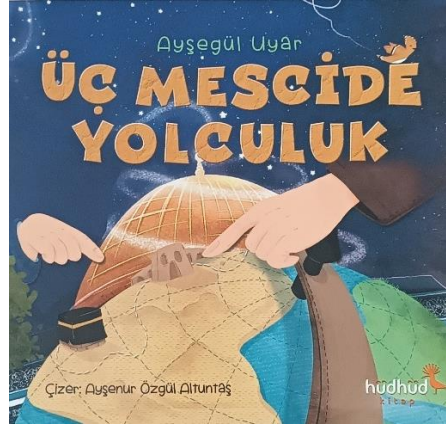
İnceleme kapsamında ilk olarak kitabın dış yapısını oluşturan boyut, kapak, cilt, kâğıt, sayfa düzeni, harf ve resim özellikleri ele alınmaktadır.

4.9.1.1. Boyutlar

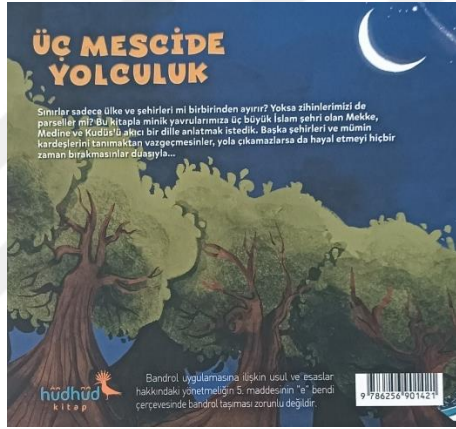
Ayşegül Uyar’ın Üç Mescide Yolculuk (2023) adlı eseri 22 x 20,5 cm boyutlarındadır. Bu ölçüler elde taşınması ve sayfaların çevrilmesi açısından kullanım kolaylığı sağlayan yaygın bir boyuttur.

4.9.1.2. Kapak

Kitabın kapağı karton malzemeden üretilmiş olup üzerine dayanıklılığı artıracak herhangi bir selefona kaplama ya da koruyucu yüzey uygulaması yapılmadığı gözlemlenmiştir. Bu durum kitabın tekrar eden kullanımlarda yıpranmaya daha açık hâle gelmesine neden olabilir. Özellikle çocuk kitaplarında dayanıklılığı artıracak malzeme tercihlerinin yapılması kitabın uzun ömürlü kullanımını desteklemek açısından önemlidir. Kapak tasarımında koyu renklerin baskın olduğu görülmektedir. Dünya küresi, kapağın ortasında büyük ve yarım biçimde konumlandırılmış; arka plana Kubbetü’s-Sahra’nın görseli kısmen yerleştirilmiş üzerine ise Kâbe ve kerpiçten bir yapı eklenmiştir. Bu üç yapıyı işaret eden iki el illüstrasyonu da kapağa dahil edilmiştir; ancak bu ellerin havada asılı kalmış biçimi görsel anlatım açısından tamamlanmamış bir izlenim bırakmaktadır. Kitabın adı kapağın en üst kısmında büyük harflerle ve turuncu renkte dikkat çekecek şekilde yer almakta; hemen üzerinde yazar adı, kapağın sol alt köşesinde ise çizer adı konumlandırılmıştır. Arka kapakta ön kapaktaki görsel kompozisyon devam ettirilmiştir; aynı arka plan üzerine eklenen ağaç ve ay figürleriyle bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca arka kapakta eserin yazılma amacına yönelik kısa bir açıklama metnine yer verilmiştir. Kapak tasarımı içerdiği koyu renk paleti ve figürlerin büyük ve belirgin konumlandırılması bakımından estetik bir kompozisyon sunsa da küçük yaşta çocukların ilgisini çekecek canlılık, hareketlilik ve sıcaklık düzeyinden uzaktır. Bu durum çocuğun kitapla ilk temasta kuracağı görsel ve duygusal bağ açısından sınırlayıcı olabilir.

Şekil 36. ÜMY Ön Kapak

Şekil 37. ÜMY Arka Kapak

4.9.1.3. Cilt

Eserde sayfaların kitap kapağına tel zımba yöntemiyle tutturulduğu görülmektedir. Bu ciltleme biçimi ekonomik olması ve kullanım kolaylığı sağlaması açısından avantajlıdır. Ancak özellikle çocuk kitaplarının sık kullanımı göz önünde bulundurulduğunda bu yöntemin uzun vadede dayanıklılık açısından yetersiz kaldığı söylenebilir. Tel zımbayla ciltlenen kitaplar yoğun kullanımlarda sayfa ayrılmalarına daha yatkındır.

4.9.1.4. Kâğıt

Kitapta kuşe kâğıt kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bu tür kâğıt pürüzsüz yüzeyi ve parlak yapısı sayesinde hem görsel hem de metinsel içeriklerin daha net algılanmasına olanak sağlamaktadır. Ancak göz sağlığı açısından olumsuz bir özellik taşımaktadır.

4.9.1.5. Sayfa Düzeni

Eser toplamda 36 sayfadan oluşmaktadır. Sayfa düzeni incelendiğinde metin-görsel dengesi açısından çizimlerin ön planda olduğu görülmektedir. Ancak hedef yaş grubunun gelişimsel özellikleri dikkate alındığında metin miktarının fazlalığı dikkat çekmektedir. Metnin yoğunluğu küçük yaş grubu için takip ve anlamlandırma sürecini zorlaştırabilir. Yazıların yerleşimi genellikle resimlerin konumuna ve arka plan renklerine göre düzenlenmiş olup bu durum bazı sayfalarda görsel bütünlük sağlarken bazı sayfalarda ise yazıların sayfanın çok üst kısmında ya da kenara yakın alanlarda konumlandırılmasıyla dengeden uzaklaşmıştır. Buna karşın satır aralıklarının dengeli olması ve metnin sıkıştırılmadan verilmiş olması olumlu bir tasarım tercihi olarak değerlendirilebilir.

4.9.1.6. Harfler

Eserde kullanılan harf boyutları hedef kitlenin yaş düzeyi dikkate alındığında yetersiz kalmaktadır. Metnin yoğunluğu ve içerik hacminin, sınırlı sayfa yapısına sığdırılma çabası harflerin daha küçük puntolarla yazılmasına neden olmuştur. Bu durum küçük yaş grubundaki çocukların metni takip etmesini ve anlamlandırmasını güçleştirebilir. Metin genelinde ağırlıklı olarak siyah renk tercih edilmiş olup bazı kelimeler vurgu amacıyla farklı renk ve boyutlarla öne çıkarılmıştır.

4.9.1.7. Resimler

Eserdeki görsel anlatımda çizimlerde farklı bakış açılarına yer verilerek mekânsal derinlik oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu okuyucunun sahneye dâhil olmasını ve olayları daha gerçekçi bir biçimde deneyimlemesini desteklemektedir. İyi karakterler mutlu ve sevimli yüz ifadeleriyle betimlenirken; olumsuz davranış sergileyen karakterler daha karanlık

tonlarda öfke ve çirkinlik imgeleriyle resmedilmiştir. Bazı sayfalarda ise orantının gözetilmemesi, görsel anlatının anlaşılabilirliğini azaltmaktadır. Örneğin, 34 ve 35 numaralı sayfalarda evin içine dışarıdan bir gözle bakıldığı sahne perspektifin yeterince açık çizilmemesi nedeniyle tam olarak anlaşılmamaktadır. Eserde yer alan üç farklı mescidin betimlenmesinde ise ışık ve ışıltı unsurları kullanılarak bu mekânlara dikkat çekilmiştir. Kitabın farklı coğrafyaları ve kültürel mekânları tanıtmayı hedeflediği göz önünde bulundurulduğunda çizimlerin bu çeşitliliği ve yerel ayrıntıları sezdirici nitelikte olması beklenirdi. Çizimlerin genel olarak sade ve detaydan yoksun olması bu beklentiyi karşılayamamaktadır. Bu sadelik yer yer anlatının derinliğini yansıtmakta yetersiz kalmakta ve çocuğun hayal gücünü destekleyecek görsel unsurlar sunmamaktadır.

Şekil 38. ÜMY'den Örnek Görsel

Şekil 39. ÜMY'den Örnek Görsel

Kitapta oldukça geniş bir tarihsel sürecin hikâyeleştirilmesi, illüstrasyonlarda yüzeysel anlatımı beraberinde getirmiştir. Çevre betimlemelerinin çoğunlukla genel çizgilerle geçirtilmiş olması olayların geçtiği ortamları zihinde canlandırmayı zorlaştırmaktadır. Metin içerisinde Hz. Muhammed'e birçok kez atıfta bulunulmasına rağmen çizimlerde yer alan karakterlerin kimliklerine dair görsel ipuçlarının yetersiz olması çocuk okuyucunun çizimlerdeki figürlerden birini Hz. Muhammed olarak algılamasına neden olabilecek bir risk doğurmaktadır. Bu durum özellikle dini hassasiyetler bağlamında ele alındığında daha dikkatli bir görsel planlamayı gerekli kılmaktadır. İlgili olayların daha ayrıntılı, bağlamsal olarak açıklayıcı ve yönlendirici nitelikte resimlenmesi bu tür yanlış anlamaların önüne geçilmesine katkı sağlayabilir.

Sonuç olarak Üç Mescide Yolculuk adlı eserdeki resimler, metnin temel mesajlarını destekleyen kısımlarda etkili olmakla birlikte anlatı derinliğini ve kültürel zenginliği görsel olarak tam anlamıyla yansıtmakta yetersiz kalmaktadır. Özellikle tarihsel ve dini bağlamlarda çocuk okuyucunun doğru ve çok boyutlu algılar geliştirmesine olanak sağlayacak daha detaylı ve bağlamsal çizimlere ihtiyaç duyulmaktadır.

4.9.2. “Üç Mescide Yolculuk” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında çalışma kapsamında incelenen eserin içeriğini oluşturan konu, tema, ileti, karakter, çevre ve dil anlatım gibi iç yapı özelliklerine detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

4.9.2.1. Konu

Uyar'ın Üç Mescide Yolculuk adlı eserinde iç içe geçmiş bir anlatım vardır. Ana konu, Yiğit adlı bir çocuğun anne ve babası tarafından kendisine hediye edilen ışıklı bir dünya küresi aracılığıyla yeni bilgiler edinmesini konu edinmektedir. Yiğit'in annesi küre üzerinde yer alan Mekke, Medine ve Kudüs şehirlerini seçerek oğluna bu şehirlerin tarihsel ve dini açıdan taşıdığı önemi anlatmaktadır. Böylece eserde çocuğun merakı üzerinden şekillenen bir öğrenme süreci yapılandırılmıştır.

Konu çocuğun düzeyine uygun biçimde kurgulanmış gibi görünse de iç anlatıda dini tarih bağlamında sunulan olayların yoğunluğu, çok sayıda karakterin yer alması, olayların birbirine açık ve belirgin biçimde bağlanmaması gibi unsurlar metnin anlaşılabilirliğini güçleştirmektedir. Bu sebeple çocuk edebiyatı bağlamında değerlendirildiğinde eserin konusunun hedef yaş grubunun bilişsel düzeyine tam olarak hitap etmediği söylenebilir. Özellikle iç anlatının, İslam tarihi içerisinde geniş bir dönemi kapsayacak biçimde ilerlemesi olay örgüsünün karmaşıklaşmasına neden olmakta ve çocuğun anlatı takibini zorlaştırmaktadır. İç anlatı dini içerikli tarihsel olaylara dayandığı için büyük ölçüde kronolojik bir yapı izlemektedir. Anlatının ilerleyişinde Kabe'nin yapılışı, Hz. Muhammed'in hayatından kesitler ve üç kutsal şehirle ilişkili olaylar sunulmuştur.

Eserin ana anlatısında, yani Yiğit ve annesi arasında geçen kurguda doğrudan bir çatışma unsuru bulunmamaktadır. Ancak iç anlatıda dini ve tarihsel içerikli olaylar içerisinde bazı çatışma öğelerine yer verilmiştir. Örneğin Hz. Muhammed'e karşı çıkan Mekke halkının yaklaşımı kişi-toplum çatışması olarak sunulmaktadır. Bu bağlamda, "Sormuşlar 'Ne yapalım' diye Muhammed'e. Kimi 'koyalım!' demiş, kimi 'öldürelim!' Kurtulalım hem ondan hem Müslümanlardan.' demiş hepsi." (s. 15) şeklindeki anlatı, toplumsal baskı ve direnç gibi çatışma dinamiklerini barındırmaktadır. Bu çatışma Hz. Muhammed'in rahatça ibadet edebilmek için yeni bir şehir aradığını söyleyerek sonlandırılmıştır. Buna ek olarak, Hz. Muhammed'in Taif halkına yönelik daveti ve Taif büyüklerinin bu daveti alaya alarak "Biz kötülerini severiz." (s. 17) demeleri bir başka çatışma örneğidir. Peygamber'in bu olumsuz karşılık karşısında üzülmekle Taif'ten ayrılması ile çatışma sonlandırılmıştır.

4.9.2.2. Tema

Eserin temel teması kutsal mekânlar olarak belirlenmiştir. Mekke, Medine ve Kudüs gibi üç önemli şehrin tarihsel ve dini değerleri üzerinden şekillenen bu tema, İslam kültüründeki manevî mirasın çocuklara tanıtılmasını amaçlamaktadır. Kitap, kutsal kabul edilen bu mekânlara yapılan manevi yolculuklar aracılığıyla hem dini farkındalık kazandırmayı hem de çocukların kültürel kimlik gelişimine katkı sunmayı hedeflemektedir.

4.9.2.3. İleti

Eserde “Allah’ın yeryüzünde birçok şehir yaratmış olmasına rağmen yalnızca üç şehri kutsal kıldığı ve bu mekânların Müslümanların hayatında özel bir yere sahip olduğu” mesajı verilmektedir. Bu ileti kurgu içerisinde olay örgüsüne yerleştirilmiş olsa da söz konusu şehirlerin kutsallığı metin boyunca çeşitli cümlelerle sıkça tekrar edilerek çocuk okura doğrudan aktarılmaktadır. Bu yönüyle ileti örtük değil açık biçimde sunulmakta; çocukların bu mekânlara yönelik olumlu bir değer yargısı geliştirmesi amaçlanmaktadır.

4.9.2.4. Karakterler

Eserde ana anlatının kahramanları Yiğit ve annesidir. Bu çerçeve anlatıda anne karakteri, oğlu Yiğit’e dünya küresi üzerinden üç farklı şehir seçerek bu şehirlere ilişkin dini bağlamda hikâyeler anlatmaktadır. Anlatı, bu yönüyle öğretici bir yapı taşımaktadır. Annenin aktardığı hikâyede yer alan Hz. İbrahim, Hz. İsmail, Hz. Muhammed, Eyüp el Ensari, Hz. Ebubekir ve Mekkeli ve Medineli insanlar ise iç anlatının kahramanlarını oluşturmaktadır. Bu durum, eserde çok katmanlı, iç içe geçmiş bir anlatı yapısına uygun olarak çoklu karakterlerin yer aldığını göstermektedir. Ancak anlatının ana yapısı Yiğit ve annesi etrafında şekillendiğinden metnin ana karakterleri bu ikili olarak değerlendirilebilir.

Yiğit karakteri, yazar tarafından doğrudan verilen bilgiler doğrultusunda 7 yaşında, meraklı ve gözleri boncuk boncuk olan bir çocuk olarak tanımlanmıştır. Ancak bu özellikler anlatı boyunca olaylar veya diyaloglarla derinleştirilmemiş karakterin iç dünyasına dair ayrıntılı bir çözümleme yapılmamıştır. Bu nedenle Yiğit açık değil kapalı karakter özelliği göstermektedir. Meraklı olduğu belirtilse de bu özelliği yalnızca dünya küresinde bir yer gösterip “Anne burada kimler var ne yerler ne yaparlar?” (s. 6) sorusunu sormasıyla sınırlı kalmıştır. Anlatının büyük bölümünde annenin anlatısı ön planda olduğundan Yiğit karakteri herhangi bir dönüşüm yaşamamakta ve bu sebeple durağan karakter olarak da değerlendirilmektedir. Benzer şekilde anne karakteri de anlatı boyunca yalnızca rehberlik edici, bilgi aktarıcı bir işlev üstlenmektedir. İç dünyasına ya da kişisel

özelliklerine dair herhangi bir gelişim ya da değişim görülmemektedir. Bu yönüyle anne karakteri de kapalı ve durağan bir karakter yapısı sergilemektedir.

4.9.2.5. Çevre

Ana hikâyede olaylar evin odalarında geçmektedir. Çevre resimler aracılığıyla okuyucuya yansıtılmıştır. İç hikâyede ise olaylar Mekke, Taif, Medine ve Kudüs'te geçmektedir. Bu mekanlar çeşitli betimlemeler ve çizimlerle okuyucuya yansıtılmıştır.

4.9.2.6. Dil ve Anlatım

Eserde dil, süslemelerden ve karmaşık yapılardan arındırılarak sade ve anlaşılır biçimde kullanılmıştır. Cümleler doğal bir akış içerisinde birbirine bağlanarak anlatımda akıcılık sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak metin içerisinde konuların hızlı bir şekilde değişmesi, olaylar arasında yeterli geçişlerin bulunmaması ve çok sayıda detayın art arda verilmesi, özellikle çocuk okurların metni takip etmesini güçleştirmektedir.

Metinde kullanılan dini kavramların yoğunluğu dikkat çekicidir. “Ensar”, “muhacir”, “miraç”, “mümin”, “tavaf”, “kıble”, “dua”, “Mescid-i Nebevî” gibi kavramların ve “Ümmü'l-Kurâ gibi ifadelerin yer alması soyut anlam içermeleri ve Arapça ifadeler olmaları nedeniyle özellikle erken yaş grubundaki çocukların anlamlandırmasını zorlaştırabilecek niteliktedir. Bu kavramların kısa aralıklarla ve açıklama yapılmaksızın art arda sunulması, kavramların zihinde yapılandırılmasını güçleştirmektedir. Buna karşın cümlelerin büyük çoğunluğu ses uyumu ve ritmik yapı bakımından dengelidir. Bu durum anlatının işitsel yönden etkileyici olmasına katkı sağlamakta ve çocukta dinleme isteğini artırmaktadır. Anlatımda ağırlıklı olarak niteleme ve sayı sıfatları kullanılmıştır. Ayrıca metin içerisinde geçen “İçindeki yer küre hediyeymiş “besbelli.” (s. 4) cümlesinde pekiştirme ifadesine, “Onları candan seven kıymetini bilirmiş.” (s. 28) cümlesinde ise deyme yer verilmiştir. Bu tür dilsel öğeler anlatıma zenginlik katmaktadır. Ayrıca “Gözleri boncuk boncuk, soruları pek çokmuş” (s. 24) ya da “Orada çeşit çeşit meyve yetiştirmiş” (s. 18) gibi ikilemeler, anlatıma hem ritim hem de tekrar yoluyla vurgu katmakta; “Kudüs'ü unutmadan taşırsın yüreğinde” (s. 33) gibi mecaz anlamlı ifadeler ise soyut duyguların estetik biçimde sunulmasını

sağlamaktadır. Tüm bu dilsel ögeler, eserin edebî niteliğini artırmakla birlikte çocukların Türkçenin ifade gücünü sezgisel olarak kavramalarına katkı sunmaktadır. Ayrıca metinde pek çok sıfat kullanılmıştır. Bu ifadeler aşağıda yer almaktadır:

“Yiğit yedi yaşında meraklı bir çocukmuş.” (s. 4)

“Çok sıcak topraklardan geçecek sonunda Mekke’ye ulaşacağız” (s. 8)

“Sonunda yapmışlar kare bir bina” (s. 10)

“Güzel bir örtü bularak örtmüşler duvarlarına.” (s. 10)

“Dünyadaki bu ilk mescidin adına” (s. 10)

“İşte bu karanlık günlerde” (s. 13)

“Zor bir yolculuğun ardından ulaşmışlar Medine’ye” (s. 20)

“İlahiler ve güzel sözlerle karşılamış onları.” (s. 20)

“Sağına soluna küçük evler bile yapılmış” (s. 24)

Sonuç olarak Üç Mescide Yolculuk adlı eserde dil ve anlatım açısından ritim, ses uyumu ve edebî ögeler başarılı bir şekilde kullanılsa da metnin içerdiği soyut dini kavramlar, Arapça ifadeler ve konu değişimlerinin sık olması, özellikle erken yaş grubundaki çocukların metni takip etmesini ve anlamlandırmasını zorlaştıracak niteliktedir.

4.9.3. “Üç Mescide Yolculuk” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında kitabın eğitsel nitelikleri ele alınarak çocuk gelişimine katkısı incelenmektedir. Bu doğrultuda elde edilen bulgular aşağıda sıralanmıştır:

“Üç Mescide Yolculuk” adlı çocuk kitabında didaktik bir anlatımdan kaçınılmış İslam tarihine ait olaylar ve kutsal mekânlar öyküsel bir yapı içerisinde sunulmuştur. Bu tercih çocuklara dini ve tarihî bilgileri daha doğal bir anlatımla ulaştırmak açısından olumlu bir yaklaşım sergilese de metnin içerdiği yoğun tarihsel olaylar, soyut dini kavramlar ve konu geçişlerinin sıklığı, hedef yaş grubu için kavrama güçlüğü yaratmaktadır.

Eserde Hz. İbrahim ve Hz. Muhammed’in Allah ile kurdukları ilişkilere ve Miraç olayına yer verilmiştir. Ancak bu tür soyut içerikler erken çocukluk dönemindeki bireyler için kavramsal olarak oldukça karmaşık olabilir. Özellikle peygamber-Allah arasındaki

manevî bağın anlaşılması çocuğun bilişsel ve dini gelişim düzeyiyle doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle söz konusu konuların çocuklara sunulmasında onların dini gelişim evrelerinin göz önünde bulundurulması önem arz etmektedir. Eserde ise bu gelişimsel hassasiyetin gözötilmediği, konuların yüzeysel biçimde ve yalnızca birkaç cümleyle geçirildiği görölmektedir. Bu durum çocukların anlatılanları derinlemesine kavrayabilmelerini ve içselleştirmelerini zorlaştırmaktadır.

Kitapta dini değerlerin kazandırılmasına yönelik belirgin bir çaba bulunmaktadır. Özellikle İslam'daki "ensar-muhacir kardeşliği" teması üzerinden ideal insan ilişkileri ve toplumsal dayanışma değerleri vurgulanmaktadır. Bununla birlikte çok sayıda dini kavramın ve olayın ardı ardına kısa açıklamalarla verilmiş olması metnin bütönlüğünü zayıflatmış değer aktarımında yüzeyselliğe yol açmıştır.

İç anlatı boyunca kötölük karşısında sabır, hoşgörü gibi erdemlere yer verilmiş; böylece çocukların empati kurmalarına ve adalet, barış, sabır gibi evrensel değerlerle tanışmalarına fırsat sunulmuştur. Metnin temel anlatı yapısı bir annenin çocuğı ile gerçekleştirdiğı eğitsel sohbet üzerine kuruludur. Bu yapı aile içi dini eğitime yönelik dolaylı bir vurgu oluşturmakta; dini bilgilerin çocuklara ebeveyn aracılığıyla aktarılabilceğine dair bir model sunmaktadır.

Çocuk karakterin kapalı ve durağan özellikler taşıması olaylara aktif bir biçimde katılmaması ve diyaloglarının sınırlı olması çocuk okurun özdeşim kurmasını güçleştirmekte; yaratıcı, girişimci ve araştırmacı bir kimlik gelişmesini desteklememektedir.

Eserdeki ritmik yapı, ses uyumu ve edebi öğelerin dengeli kullanımı çocukların dil gelişimine katkı sunabilecek niteliktedir. Ancak kullanılan soyut kavramların somutlaştırılmadan sunulması, yaş grubuna uygun bir kavramsal düzey oluşturulamaması ve anlatımda bütönselliğın yer yer zayıflaması, metnin eğitsel hedeflere ulaşmasını kısmen sınırlandırmaktadır. Bu bağlamda kavramların pedagojik düzeye uyarlanması önerilebilir.

4.10. “Yağmur Duası” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular

Kitap, çocuk edebiyatının temel öğeleri çerçevesinde dış yapı, iç yapı ve eğitsel özellikler açısından değerlendirilmiştir. İnceleme, kitabın fiziksel özelliklerinden başlayarak içeriksel ve eğitsel yönlerine doğru yapılandırılmıştır.

4.10.1. “Yağmur Duası” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

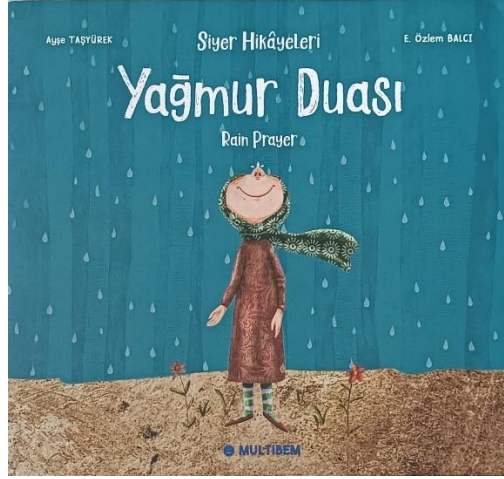
İnceleme kapsamında ilk olarak kitabın dış yapısını oluşturan boyut, kapak, cilt, kâğıt, sayfa düzeni, harf ve resim özellikleri ele alınmaktadır.

4.10.1.1. Boyutlar

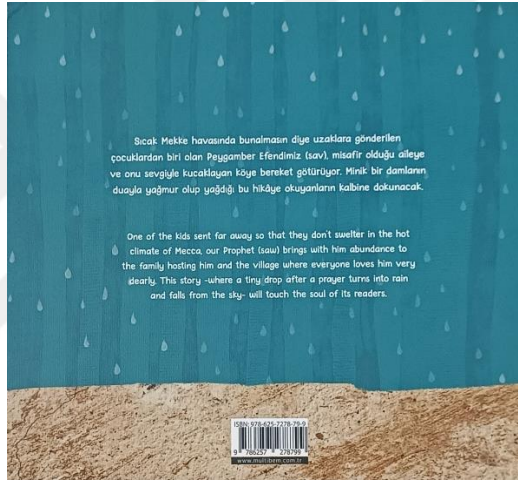
Ayşe Taşyürek’in Yağmur Duası (2023) adlı yapıtı 22x24 cm ölçülerindedir. Orta boy sınıfında değerlendirilen bu boyutların çocuk tarafından kavranışı ve taşınması kolaydır.

4.10.1.2. Kapak

Kitabın kapağı dokulu ince bir kartondan oluşturulmuştur. Dayanıklı malzemeden oluşmayıp zamanla yıpranabilecek nitelikte olduğu görülmektedir. Eserin kapağında hikâyeyi kendi ağzından dinlediğimiz Şeyma karakteri yüzüne bir yağmur damlası düşerken çizilmiştir. Toprağın rengi ve genişliği üzerinde yalnızca iki tane çiçek ve birkaç ot çizilmesi hikâyede kuraklıkla alakalı bir konunun geçtiği çocuk okura sezdirilmiştir. Kapakta kullanılan renk paletinin soğuk tonlar olması kitabı ilgi çekici hale getirmemektedir. Kapağın üst kısmında yazar ve çizer isimleri aynı punto büyüklüğünde yazılmış ayrıca kitap isminin altında İngilizce çevirisi verilmiştir. Arka ve ön kapakta aynı arka plan kullanılması ile bütünlük sağlanmıştır. Arka kapakta yalnızca kitaba dair bir tanıtım yazısı ve bu yazının İngilizce çevirisi bulunmaktadır. Hikâyenin büyük bir kısmının bu yazıda özetlenmesi çocuğun merak etme, heyecanlanma, düş kurma gibi gereksinimlerini sınırlamıştır.

Şekil 40. YD Ön Kapak

Şekil 41. YD Arka Kapak

4.10.1.3. Cilt

Kitabın ciltlenmesinde tel zımba kullanılmıştır. Sayfaların kapağa zımbalanması ile oluşturulan bu ciltleme yönteminde sayfalar zamanla birbirinden ayrılabilir. Kitap elle kavranması rahat olup kolayca açılıp kapanan bir yapıdadır.

4.10.1.4. Kâğıt

Kitapta kullanılan kâğıt göz sağlığına zarar vermeyen çevirmesi kolay ve yazı ve resim izlerinin (gölgeleri) arkaya geçmediği mat bir kâğıttır.

4.10.1.5. Sayfa Düzeni

Eser toplam 24 sayfadan oluşmaktadır. Sayfa düzeni incelendiğinde belirli bir düzende ilerlemediği görülmektedir. Metinler okuma rahatlığını artırmak amacıyla resimlerin daha az yer aldığı bölümlere yerleştirilmiştir. Bazı cümlelerin eğik biçimde yazıldığı görülmektedir. Sayfaların en alt kısmında cümlelerin İngilizce çevirileri bulunmaktadır. Metin ve görsel dengesi kitabın hedef yaş grubuna uygun olup resimler ağırlıktadır. Kenar boşlukları arasında sabit bir düzen bulunmamakla birlikte görsel estetiğe uygun şekilde düzenlenmiştir.

4.10.1.6. Harfler

Metinde harflerin punto büyüklükleri sürekli değişmektedir. Bazı kelimeler farklı renk ve büyüklüklerde yazılmış bazı kelimelerin ise son heceleri uzatılarak verilmiştir. Fakat bu şekilde belirli bir düzenin bulunmaması gözü yoran veya okumayı zorlaştıran bir sorun teşkil etmemekte aksine tasarıma hareketlilik katmaktadır.

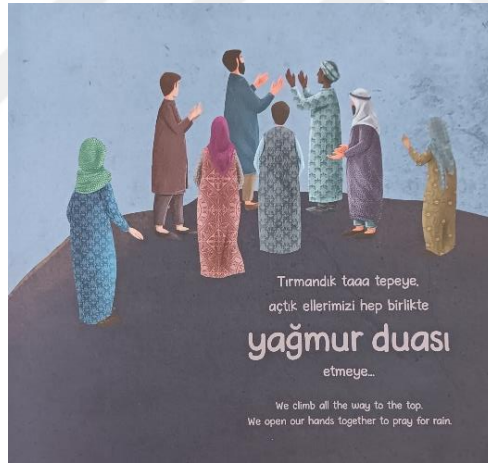
4.10.1.7. Resimler

Resimler dijital ortamda oluşturulmuş olup çocuğun görsel algısını uyandırmaya yönelik unsurlardan yoksundur ve çocuğun resim yapma isteğini tetikleyecek nitelikte değildir. Görseller metinle uyumlu olmakla birlikte metnin anlamını genişletecek veya yeni katmanlar ekleyecek kadar derinlikli değildir. Bu bağlamda resimler yalnızca metni açıklayan bir işlev görmüş ve sanatçı duyarlığı açısından yetersiz kalmıştır. Kitapta yalnızca Şeyma karakterinin yüzü betimlenmiş ancak genel olarak mutlu bir yüz ifadesi çizilmeye çalışılmasına rağmen estetik açıdan göz alıcı bir etki yaratılmamıştır. Diğer karakterler ise ya sırtları dönük ya da yalnızca boyun hizasından aşağı kısımlarıyla tasvir edilmiştir. Dini kitaplarda karakterlerin görsel temsiline yönelik çeşitli engeller bulunsa da görsellerin, metni zenginleştirecek farklı detaylarla güçlendirilmesi mümkün olabilirdi. Mekanların daha detaylı bir şekilde çizimi, coğrafyanın iklimi, büyüklüğü ve kalabalıklığı hakkında çocuk okura sezgisel bir izlenim sunabilirdi. Özellikle bu coğrafyanın büyük oranda çöl alanından oluştuğu dikkate alındığında yağmurun yağması

gibi bir olgunun renk paleti ve çizim teknikleriyle coşkulu bir şekilde betimlenmesi çocuk okurun duygusal tepkilerini harekete geçirebilirdi.

Şekil 42. YD'den Örnek Görsel

Şekil 43. YD'den Örnek Görsel

4.10.2. "Yağmur Duası" Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında çalışma kapsamında incelenen eserin içeriğini oluşturan konu, tema, ileti, karakter, çevre ve dil anlatım gibi iç yapı özelliklerine detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

4.10.2.1. Konu

Eserde Hz. Muhammed'in bebeklik döneminde süt anneye verilmesi anlatılmaktadır. Mekke'nin bebeklerin rahat yaşayamayacağı kadar sıcak bir iklime sahip olması nedeniyle süt anneye verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bebek Hz. Muhammed'in süt anneye teslim edilmesinin ardından onu emanet alan ailede maddi ve manevi değişimler yaşanır. Aile bireylerinin kalpleri sevinç ve mutlulukla dolarken evleri de bolluk ve bereketle dolup taşar. Ailenin yaşadığı bu olumlu değişimi fark eden köylüler bunun nedenini merak etmektedir. Köyde hâlâ kıtlık ve kuraklık yaşanmasına rağmen Halime Hatun'un evinde bolluk ve bereketin artması dikkat çekmektedir. Bu durum üzerine köylüler Halime Hatun'u ve ailesini yağmur duasına davet eder. Halime Hatun, Hz. Muhammed'i de yanına alarak bu duaya katılır. Duanın ardından aniden yağmur yağmaya başlar. Köylüler bu olayı büyük bir sevinçle karşılayarak Hz. Muhammed'in kutlu bir çocuk olduğundan bahsetmeye başlarlar.

Eserde ele alınan konu çocuğun yaşına ve gelişim özelliklerine uygundur. Çocukların somut kavramları daha kolay anlayabilmesi ve bu tür içeriklere daha yoğun ilgi göstermesi nedeniyle peygamber sevgisi ve inancının erken yaşta aktarılabilir en uygun dinî konulardan biri olduğu belirtilmektedir (Pehlivan Ağırakça, 2019). Ayrıca yağmurun yağması, kıtlık ve kuraklık gibi olaylar çocuğun yaşamı boyunca karşılaşılabileceği olgular arasında bulunduğu anlatının gerçek hayatla bağlantı kurmasına da katkı sağlamaktadır.

Konunun ele alınışı özgün olmakla birlikte kurguda bazı mantıksal tutarsızlıklar bulunmaktadır. Köylülerin Halime Hatun'un evindeki değişimin sebebini merak etmelerine rağmen onlara bu konuda herhangi bir açıklama yapılmamaktadır. Ancak yağmur duası için bir tepeye çıktıklarında yağmur yağdığını görünce doğrudan Hz. Muhammed'in kutlu bir çocuk olduğundan bahsetmeye başlamaktadırlar. Bu durum köylülerin Hz. Muhammed hakkında ne zaman bilgi sahibi oldukları ve onun bereket getiren bir çocuk olduğunu nasıl anladıkları konusunda belirsizlik oluşturmaktadır. Anlatıdaki bu boşluk okurun kafasında soru işaretleri uyandırmakta ve kurgunun inandırıcılığını zayıflatmaktadır.

Kitapta sunulan çatışma örnekleri, hedef yaş grubunun bilişsel ve anlama düzeyine uygun olmakla birlikte hikâyeyi derinleştirecek ve çocuk okurun kahramanlarla

özdeşim kurmasını sağlayacak nitelikte değildir. Çatışmalar yüzeysel bir şekilde ele alınmış ve detaylandırılmadan sonlandırılmıştır. Kişi-kişi çatışmasına örnek olarak verilen “Herkes kıtlık içinde, sizdeki bolluk niye?” (s. 15) sorusuna, Halime Hatun’un bir yanıt vermesi beklenmeyip doğrudan sonuca geçilmiş ve çatışma güçlü bir şekilde işlenmemiştir. Hikâye, “Hadi gelin dua edelim, açalım ellerimizi göğe, yağmur isteyelim köyümüze” (s. 15) ifadesiyle tamamlanmış böylece çatışma unsuru yeterince derinlik kazanmadan sona erdirilmiştir. Köydeki kıtlık devam ederken Halime Hatun’un evindeki bolluğun nedeni merak unsurunun daha güçlü işlenmesi ile daha etkili bir şekilde işlenebilirdi. Ayrıca kişi-doğa çatışması bağlamında ele alınan kuraklık olgusu daha güçlü betimlemelerle sunulmuş olsaydı çocuk okurun zihninde canlandırması kolaylaşabilir ve anlatının etkileyciliği artırılabilirdi.

4.10.2.2. Tema

Hikâyenin teması kutsallık ve berekettir. Hz. Muahmmmed’in kutsal bir bebek oluşu konuyla uyumlu bir şekilde işlenmiş fakat kurgunun ve çatışama unsurlarının zayıf bir şekilde yapılandırılmasından dolayı tema etkili bir şekilde okura aktarılamamıştır.

4.10.2.3. İleti

“İslam Peygamberi Hz. Muhammed diğer insanlardan farklı özelliklere sahiptir ve bu bebeklik çağından bellidir” mesajı eserin ana iletisidir ve çocuk okura açık bir şekilde doğrudan verilmiştir. Eserde “bir zorlukla karşılaşıldığında dua ederek Allah’tan yardım istenmelidir ve toplu bir şekilde dua etmek aradaki dayanışmayı da arttırmaktadır” yan iletisi de yazınsal ipuçları ile verilerek ana iletiyi desteklemiştir.

4.10.2.4. Karakterler

Eserde hikâyeyi anlatan kişi Hz. Muhammed’in süt kardeşi Şeyma’dır. Diğer karakterler ise Hz. Muhammed, Halime Hatun, Amine Hatun ve köy halkıdır. Hikâyede açık karakter bulunmamaktadır. Karakterler yeterince detaylandırılmamış ve sahip oldukları özellikler okuyucuya sezdirilmemiştir. Bu nedenle, Şeyma, Halime Hatun, Amine Hatun ve köy

halkı kapalı karakterler olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte, hikâyenin sonunda bir duygu değişimi yaşadıkları için Halime Hatun, Şeyma ve köy halkının devingen karakter niteliği taşıdığı söylenebilir. Amine Hatun ise hikâye boyunca herhangi bir değişim göstermediğinden durağan karakter olarak sınıflandırılmaktadır.

Hikâyede çatışma örneklerine yer verilmemesi ve karakterlerin davranış, eylem, konuşma ve fiziksel özelliklerinin yeterince geliştirilmemesi, karakterlerin ön plana çıkmasını engellemiştir. Bu durum özellikle çocuk okuyucunun karakterlerle özdeşim kurmasını zorlaştırmaktadır. Ayrıca karakterlerin yaşadığı değişimlerin ani ve gerekçelendirilmemiş olması, hikâyenin inandırıcılığını zayıflatmakta ve okuyucunun olayların mantıksal tutarlılığını sorgulamasına neden olmaktadır.

4.10.2.5. Çevre

Hikâyede çevre Mekke, Halime Hatun'un evi ve köyüdür. Çevreye ait detaylardan bahsedilmemesi çevrenin yeterince belirgin kurgulanmadığını göstermektedir.

4.10.2.6. Dil ve Anlatım

İncelenen eserde dil, çocuğun düzeyine uygun niteliktedir. Anlatımda gereksiz süslemeler, karmaşık cümle yapıları yoktur. Sade, günlük kullanıma uygun bir üslup kullanılmıştır. Cümleler birbirine doğal ve uyumlu bağlanmıştır. Ritmik bir dil kullanılmış böylece akıcılık arttırılmıştır. Noktalama ve yazımla ilgili bilgiler bağlamlar aracılığıyla çocuğa sezdirilmiştir. Ancak anlatım çocuğun beş duyu organını devindirici özellikte değildir. Bu da çocuğun hikâyeye dahil olmasını zorlaştırmıştır. Metinde çocuğun anlamını bileceği kelimelerin yanı sıra metin sayesinde öğreneceği kavramlar da bulunmaktadır. Böylece dilsel düzeyinin geliştirilmesi desteklenmiştir. Bu kelimelere “süt kardeş”, “yağmur duası”, “emanet etmek” örnek olarak verilebilir.

Anlatımda yer verilen “ne kadar da büyük bir şehir” (s. 4), “yaşlı devemiz” (s. 4), “minik bir bulut” (s. 18), “kutlu misafir” (s. 16), “cılız keçimiz” (s. 12) gibi niteleme sıfatları, anlatımın somutlaştırılmasına katkıda bulunmuş; okuyucunun karakterleri ve mekânları zihninde canlandırmasını kolaylaştırmıştır. Aynı zamanda, “mutluluktan içi içine sığmıyordu” (s. 10), “toprağı kurumuş bir damla yağmura hasret kalmıştı” (s. 14),

“yağdı rahmet, geldi bereket” (s. 23) gibi deyimler metne zenginlik katmıştır. Özellikle “gürül gürül akan çeşme” (s. 13) gibi ikilemeler hem ritmik yapı sağlamış hem de çocukların dikkatini çeken bir tekrar unsuru olarak anlatımı renklendirmiştir. “Sımsıkı tutmak” (s. 4), “sımsıkı bağrına basmak” (s. 10), “kupkuru bahçe” (s. 14) gibi pekiştirmeli yapılar ise duygu yoğunluğunu artırarak anlatımın etkisini güçlendirmiştir.

4.10.3. “Yağmur Duası” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında kitabın eğitsel nitelikleri ele alınarak çocuk gelişimine katkısı incelenmektedir. Bu doğrultuda elde edilen bulgular aşağıda verilmektedir:

Eserin, okuyucunun düşünme becerilerini geliştirme ve eleştirel düşünmeye yönlendirme açısından yeterli derinliğe sahip olmadığı görülmektedir. Olaylar kısa anlatımlarla aktarılmış ve bu durum, konunun yüzeysel kalmasına neden olmuştur. Bu anlatım tarzı, çocuğun düşünme becerilerinin gelişmesini desteklemek yerine, pasif bir okuma sürecine yönlendirmektedir. Yazar anlatıda yorum yapma ve çıkarımda bulunma sorumluluğunu okura bırakmamış, doğrudan iletilmek istenen mesajları kendisi sunmuştur. Eserin Hz. Muhammed’in hayatından bir kesiti konu alması nedeniyle yoruma kapalı olması, anlatının kurgulanmasında belirli zorluklar yaratmış olabilir. Ancak çıkarılacak dersin doğrudan verilmesi yerine sanatsal bir duyarlılıkla sezdirilmesi çocuğun metinle daha aktif bir şekilde etkileşime girmesine olanak tanıyabilirdi.

4.11. “Mutlu Cami” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular

Kitap, çocuk edebiyatının temel öğeleri çerçevesinde dış yapı, iç yapı ve eğitsel özellikler açısından değerlendirilmiştir. İnceleme, kitabın fiziksel özelliklerinden başlayarak içeriksel ve eğitsel yönlerine doğru yapılandırılmıştır.

4.11.1. “Mutlu Cami” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

İnceleme kapsamında ilk olarak kitabın dış yapısını oluşturan boyut, kapak, cilt, kâğıt, sayfa düzeni, harf ve resim özellikleri ele alınmaktadır.

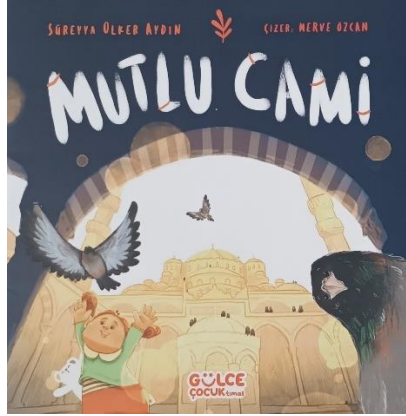
4.11.1.1. Boyutlar

Süreyya Ülker Aydın tarafından yazılan Mutlu Cami (2023) adlı çocuk kitabı 22x22 cm ölçülerinde kare formda tasarlanmıştır. Bu boyut kitabın çocuklar tarafından rahat bir şekilde kavranmasını ve taşınmasını mümkün kılarak kullanım kolaylığı sağlamaktadır.

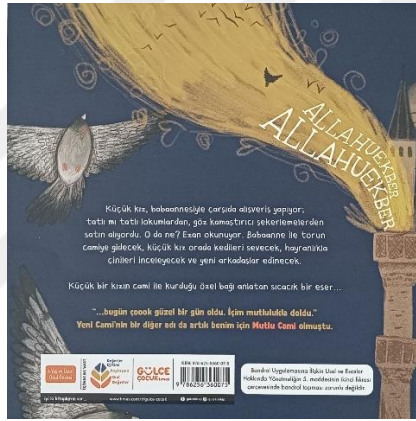
4.11.1.2. Kapak

Kitabın kapağı kalın kartondan üretilmiş olup fiziksel dayanıklılığı artıracak şekilde özel bir kaplama ile desteklenmemiştir. Bu durum uzun süreli kullanımda kapağın yıpranma riskini artırabilmektedir. Kapağın ön yüzeyinde kitap adı ve kuş çizimlerine kabartma uygulanarak dokunsal bir deneyim sunulmuş böylece görsel olduğu kadar duysal olarak da çocuk okuyucunun ilgisini çekmeyi amaçlamıştır.

Kapakta büyük bir cami avlusunu gösteren ve kuşlarla oynayan mutlu bir kız çocuğunu betimleyen bir illüstrasyon yer almaktadır. Ayrıca sağ alt köşede okuyucuya doğru yönelmiş büyük siyah bir kuş figürü bulunmaktadır. Kapakta yazar ve çizer isimleri üst kısımda eşit punto büyüklüğünde yer almakta; bu durum kitabın yazılı ve görsel içerik üreticilerine eşit derecede önem atfedildiğini göstermektedir. Arka kapak tasarımında ön kapaktaki renk tonlarıyla uyum sağlanmış ancak görsel bütünlük tam anlamıyla korunmamıştır. Yine de arka kapakta bir minare ve ondan yükselen ezan sesini betimleyen kuş çizimleri ile görsel zenginlik sürdürülmüştür. Arka kapakta yer alan tanıtım yazısı metnin özeti niteliğindedir. Ancak kitabın son cümlesinin burada tekrar edilmesi anlatının sürpriz etkisini azaltmakta ve okuyucunun metne olan merakını sınırlayabilmektedir. Arka kapağın alt kısmında kitabın içerdiği temalara ve hitap ettiği yaş grubuna ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Bu bölüm içerik yoğunluğunun fazla olduğu çağımızda ebeveynlerin kitap seçiminde yönlendirici olabilecek niteliktedir.

Şekil 44. MC Ön Kapak

Şekil 45. MC Arka Kapak

4.11.1.3. Cilt

Kitabın sayfaları tel zımba yöntemiyle kapağa sabitlenmiştir. Bu ciltleme türü ekonomik ve pratik bir yöntem olmakla birlikte kitabın sık kullanımı durumunda sayfaların kolaylıkla ayrılma riski taşıdığı söylenebilir. Sayfaların rahatlıkla iki yana açılabilmesi ise çocuğun kitabı kullanırken fiziksel zorluk yaşamamasını sağlamaktadır.

4.11.1.4. Kâğıt

Kitapta kalın ve mat yüzeyli bir kâğıt türü tercih edilmiştir. Bu sayede metin ve görsel unsurların arka sayfaya geçmesi engellenmiş görsel bütünlük ve okuma konforu

korunmuştur. Aynı zamanda seçilen bu kâğıt türü çocukların sayfaları kolaylıkla çevirebilmelerine olanak tanımaktadır.

4.11.1.5. Sayfa Düzeni

Kitapta kullanılan görseller çoğunlukla iki tam sayfayı kaplayacak şekilde yerleştirilmiştir. Metinler ise resimlerin daha az yoğunluk gösterdiği alanlara konumlandırılarak okuma kolaylığı sağlanmıştır. Yazıların sayfaya yerleşiminde tasarımsal çeşitliliğe yer verilmiş; bazı sayfalarda eğik bazı sayfalarda ise farklı şekillerde düzenlemeler yapılmıştır. Bu çeşitlilik görsel ilgiyi artırmakla birlikte dikkatli kullanılmadığında okuma ritmini sekteye uğratabilir. Sayfa kenar boşlukları ve satır aralıkları metnin rahat bir biçimde takip edilmesine olanak sağlayacak şekilde düzenlenmiştir.

4.11.1.6. Harfler

Harflerin yazımında belirli bir düzen gözlemlenmemektedir. Cümlelerin büyük çoğunluğu kalın siyah (bold) yazı tipiyle yazılmıştır. Bu yoğun yazı kullanımı bazı durumlarda çocuk okuyucular için görsel yorgunluğa neden olabilir ve metin takibini zorlaştırabilir. Koyu renkli zeminlerin kullanıldığı sayfalarda yazılar beyaz renkte verilerek kontrast sağlanmış; bu tercih okunabilirliği artırmak açısından olumlu bir uygulamadır. Harf büyüklüğü ise kitabın hedeflediği yaş grubuna uygun bir düzeydedir.

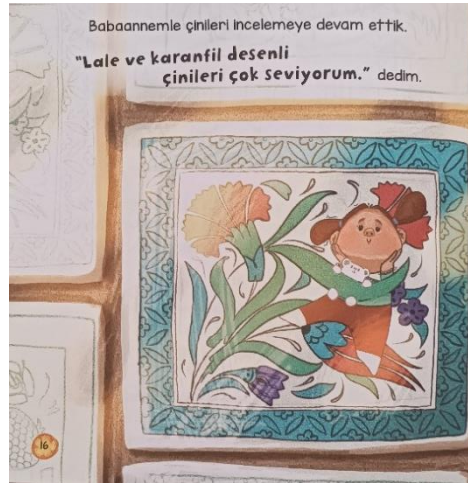
4.11.1.7. Resimler

Kitapta yer alan resimler özgün niteliktedir ve farklı açılardan çizilen sahnelerle çocuğun görsel dikkatini çekecek bir anlatım sunulmuştur. Görsellerde genel olarak koyu renkler hâkimdir; özellikle cami, çini motifleri ve detaylarla zenginleştirilmiş arka planlar kültürel bir derinlik oluşturmaktadır. Hikâyenin geçtiği mekân olan İstanbul ve Yeni Camii gerçek mekân özelliklerine uygun olarak betimlenmiş ve bu bağlamda çocuğun çevresiyle ilişki kurmasına olanak tanıyan gerçekçi bir atmosfer yaratılmıştır. Kitaptaki karakterler genellikle neşeli ve olumlu duygularla resmedilmiştir; bu da çocuk okuyucuda

camii ile ilgili olumlu duygular uyandırmaya yönelik bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Ayrıca resimlerde ana karakterin dilinden yazılmış samimi ve çocukça yazıların olması ve karakterin çizim kağıtlarının okuyucuya gösterilmesi okuyucunun kitapla kuracağı bağı arttırabileceği söylenebilir.

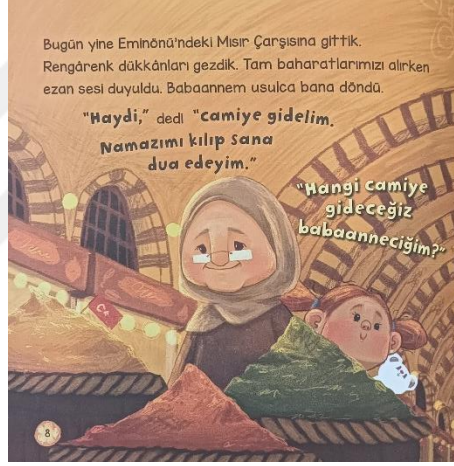
Şekil 46.MC'den Örnek Görsel

Şekil 47. MC'den Örnek Görsel

Şekil 48. MC'den Örnek Görsel

Şekil 49. MC'den Örnek Görsel

4.11.2. “Mutlu Cami” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında çalışma kapsamında incelenen eserin içeriğini oluşturan konu, tema, ileti, karakter, çevre ve dil anlatım gibi iç yapı özelliklerine detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

4.11.2.1. Konu

Mutlu Cami kitabı küçük bir kız çocuğunun camide geçirdiği bir günü konu almaktadır. Eser hedeflenen yaş grubuna uygun şekilde her çocuğun yaşayabileceği sıradan günlük olayları ele alır. Kitap caminin çocuklar için uygun bir ortam olduğunu ve burada

yapılabilecek çeşitli etkinlikleri olumlu bir şekilde sunarak çocuklara camiye sevdirmeyi amaçlamaktadır. Kitaptaki olaylar resimlerle de desteklenerek çocuğun hayal gücünü geliştirmeye, heyecan duymasını sağlamaya ve keyifli bir okuma deneyimi sunmaya olanak tanır. Ancak metindeki anlatım tek başına güçlü bir hikâye sunma noktasında yetersiz kalmaktadır. Çatışma unsurlarının ve merak ögesinin eksikliği, hikâyenin derinleşmesini engellemektedir. Kitap İstanbul'un Eminönü'ne özgü mekân izleriyle harmanlanmış olup çini sanatı, dua etme, hayvan sevgisi ve paylaşma gibi alt konuları da ele almaktadır.

4.11.2.2. Tema

Cami sevgisi eserin temasıdır. Konu ile uyumlu bir şekilde işlenmiştir. Ancak konunun daha güçlü yapılandırılması ve çatışma unsurlarının eklenmesi ile daha etkili bir tema aktarımı yapılabileceği söylenebilmektedir.

4.11.2.3. İleti

Mutlu Cami adlı çocuk kitabında okura çeşitli düzeylerde iletiler sunulmaktadır. Bu iletiler açık bir şekilde verilmekte fakat öğreticilikten uzak metnin kurgusal yapısı içinde doğal bir biçimde yer almaktadır. Eserin ana ileti “Cami, çocuklar için eğlenceli ve güvenli bir mekândır.” ifadesiyle özetlenebilir. Camide geçirilen günün doğal, eğlenceli ve olumlu bir deneyim olarak sunulması çocuklara cami ortamının sıcak ve kapsayıcı olduğu mesajını açık bir şekilde iletmektedir. Bu aktarım didaktik bir yaklaşımdan uzak durularak kurgunun akışı içinde çocuğun yaşam deneyimlerine paralel bir biçimde yapılandırılmıştır.

Eserde yer verilen çini sanatı gibi kültürel öğeler aracılığıyla ise çocukların kültürel mirası fark etmeleri ve değer vermeleri teşvik edilmektedir. Bu ileti her ne kadar açık olarak sunulsa da bilgi aktarma amacıyla doğrudan anlatım tercih edilmemiş; bunun yerine olay örgüsü içerisinde sezdirilerek ve görsellerle desteklenerek dolaylı biçimde iletilmiştir. Ayrıca, hayvanlarla kurulan olumlu ilişkiler ve paylaşma davranışları aracılığıyla çocuklara sosyal beceri ve değer eğitimi kazandırılması hedeflenmektedir. Bu

tür iletiler çocuklara doğrudan ve açık bir şekilde sunulmakta; olumlu sosyal davranış örüntüleri, karakterlerin eylemleri üzerinden modellendirilmektedir.

4.11.2.4. Karakterler

Mutlu Cami kitabının ana karakterleri küçük kız çocuğu ve babaannesidir. Küçük kız çocuğunun ismi metinde belirtilmemiştir. Ancak metindeki davranışlarından mutlu, dikkatli, estetik duyusu gelişmiş, paylaşmayı seven, arkadaş canlısı, camiyi, kedileri ve kuşları seven, aynı zamanda dini değerlere hâkim bir çocuk olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda küçük kız açık karakter özelliği sergileyen bir figürdür. Ancak hikâyede bir değişim yaşamadığı başlangıçtaki mutluluğunun sonuna kadar devam ettiği görülmektedir. Duygusal durumu hikâyenin başlangıcından sonuna kadar sabit kalmıştır. Bu da karakterin durağan özellikte olduğunu göstermektedir. Kitap özellikle kız çocuklarının karakterle özdeşim kurabileceği unsurlar içerir. Küçük kızın davranışları, yaşadığı çevreyle olan ilişkisi ve dünyaya bakış açısı, hedeflenen yaş grubuna hitap eden detaylarla sunulmuştur.

Babaanne karakteri ise kapalı karakter özelliği göstermektedir. Görsel olarak gözlüklü ve başörtülü biri olarak resmedilmiş ancak metinde karakterin kişiliği hakkında derinlemesine bir bilgi bulunmamaktadır. Karakterin hikâye boyunca herhangi bir değişim geçirmediği ve gelişim göstermediği durağan bir karakter olduğunu ortaya koymaktadır.

4.11.2.5. Çevre

Eserde İstanbul'un Eminönü semti ve çevresi anlatılmaktadır. Özellikle Yeni Cami, hikâyede merkezi bir yere sahiptir. Hem yazı dili hem de resimler aracılığıyla çevre çocuk okura etkili bir şekilde yansıtılmıştır. Kitabın görsel ve dilsel öğeleri mekânı zenginleştirerek çocuğun çevreyi daha iyi anlamasını ve betimlenen atmosferi hayal etmesini kolaylaştırmaktadır.

4.11.2.6. Dil ve Anlatım

Eserde anlatım duru ve yalındır. Metin genel olarak kolay takip edilebilir nitelikte olsa da cümleler arasında yeterli bağlam kurulamadığı; “yaptık”, “gittik”, “gezdik” gibi kısa ve art arda sıralanan fiillerle sonlandırıldığı görülmektedir. Bu durum metnin akıcılığını olumsuz yönde etkilemektedir. Türkçenin anlatım olanakları yeterince etkin bir biçimde kullanılmamıştır. Deyim, pekiştirme ve söz sanatları gibi anlatımı güçlendiren dilsel öğelere metin içerisinde rastlanmamaktadır. Anlatımda ağırlıklı olarak sıfatlar kullanılmıştır. Bu sıfatlar aşağıda verilmektedir:

“Babaannem fıstıklı lokum alır, ben de bir paket portakallı şekerleme alırım.” (s. 6)

“Mis gibi kahve kokusu bütün sokaklara yayılır.” (s. 7)

“Rengarenk dükkanları gezdik.” (s. 8)

“Avludaki turistler de bir sürü fotoğraf çektiler.” (s. 13)

“Mavi çinileri dikkatlice incelemeye başladım.” (s. 15)

“Yeni Cami’nin çinileri gibi güzel desenler yapacağım.” (s. 15)

“Boncuklu küçük çantamdan paketi çıkardım.” (s. 19)

“Bu esnada yanımıza iki yavru kedi geldi.” (s. 21)

“Bugün çok güzel bir gün oldu.” (s. 34)

Anlatımda “Renk renk şekerlemelerin ve lokumların olduğu dükkanları gezeriz.” (s. 4) cümlesinde ikileme kullanıldığı görülmektedir. Her ne kadar ikileme ve sıfatlardan yararlanılsa da bu kullanım dilsel zenginlik açısından yeterli düzeyde değildir. Bu nedenle metnin çocuğun dilsel gelişimini destekleyici yönü sınırlı kalmaktadır. Metinde ana karakterin kendi oluşturduğu bir tekerlemeye yer verilmiş olması hem tekerleme türünün tanıtılmasına hem de ritmik anlatım yoluyla duyguların ifade edilmesinde Türkçenin anlatım olanaklarının çocuk okura sezdirilmesine katkı sağlamaktadır. Metinde geçen “avlu” ve “turist” gibi kelimeler çocuğun söz varlığına katkı sağlayabilecek niteliktedir. Eserde “ezan”, “namaz”, “cami”, “dua etmek”, “amin” gibi dini içerikli ve soyut kavramlara yer verilmiş bu kavramlar metin içindeki görsellerle desteklenerek somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Bu yönüyle çocukların soyut dinî kavramları anlamalarını kolaylaştırmaya yönelik bir anlatım tercih edilmiştir.

4.11.3. “Mutlu Cami” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında kitabın eğitsel nitelikleri ele alınarak çocuk gelişimine katkısı incelenmektedir. Bu doğrultuda elde edilen bulgular aşağıda sıralanmıştır:

Metinde cami sevgisi ve camide geçirilen olumlu deneyimler ön plana çıkarılmıştır. Ancak bu olumlu tutum ana karakterin camiye yönelik sevgisini doğrudan ve tekrar eden biçimlerde dile getirmesiyle sunulmuştur. Bu durum çocuğun mesajı kendi deneyimi ve yorumlama becerisiyle dolaylı yoldan alımlamasına yeterince fırsat tanımamaktadır.

Dini değerler, karakterlerin davranışları üzerinden dolaylı ve olumlu bir üslupla verilmiştir. Bu yaklaşım değer aktarımını didaktik bir söyleme başvurmadan gerçekleştirmesi açısından önemlidir.

Eserde paylaşma, hayvan sevgisi gibi toplumsal değerler de hikâyeye doğal bir akış içerisinde dâhil edilmiştir. Bunun yanı sıra, günümüzde çocuk kitaplarında sık karşılaşılmayan çini sanatına yer verilmiş olması, çocuk okuyucunun bu geleneksel sanatla tanışmasına ve estetik duyarlılığının gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bu durum çocuğun kültürel farkındalığını artırarak yaratıcı kimliğini destekleyici bir işlev de görmektedir. Ayrıca eserde cami mimarisi hem resimlerle hem de betimleyici yazı diliyle çocuk okuyucuya tanıtılmış; böylece çocukların mekânsal farkındalıklarının gelişimine katkı sağlanmıştır.

4.12. “Allah Benimle” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular

Kitap, çocuk edebiyatının temel öğeleri çerçevesinde dış yapı, iç yapı ve eğitsel özellikler açısından değerlendirilmiştir. İnceleme, kitabın fiziksel özelliklerinden başlayarak içeriksel ve eğitsel yönlerine doğru yapılandırılmıştır.

4.12.1. “Allah Benimle” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

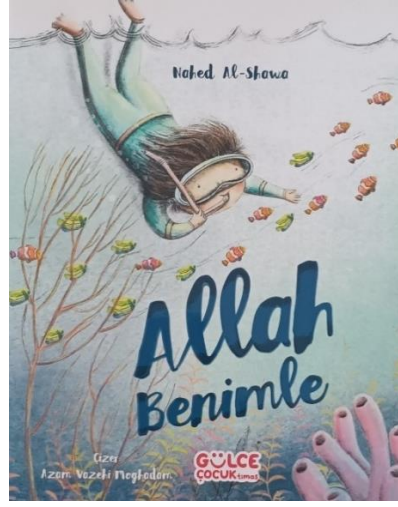
İnceleme kapsamında ilk olarak kitabın dış yapısını oluşturan boyut, kapak, cilt, kâğıt, sayfa düzeni, harf ve resim özellikleri ele alınmaktadır.

4.12.1.1. Boyutlar

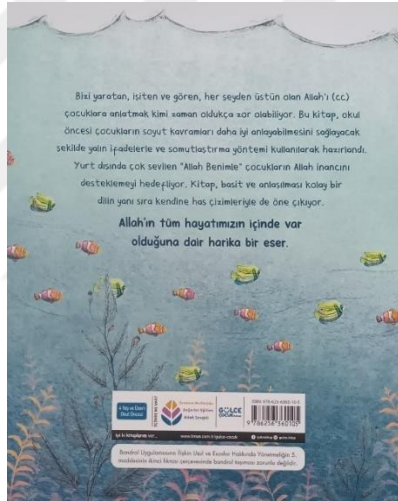
Nahed Al-Shawa'nın Allah Benimle (2023) adlı eseri 22x27 cm boyutlarındadır. Bu ölçüler, Güleç ve Geçgel'in (2006) sınıflandırmasına göre büyük boy kitap kategorisinde değerlendirilmektedir. Kitap, çocuğun kolaylıkla kavrayabileceği ergonomik bir yapıya sahip olup, hafifliği sayesinde taşınabilirlik açısından da uygundur.

4.12.1.2. Kapak

Eserin kapak tasarımında denizaltı teması çerçevesinde dalış yapan bir çocuk figürüne yer verilmiştir. Farklı türlerde deniz bitkileri ve çeşitli renklerde balıklar gibi detaylar çizimlerde dikkat çekmektedir. Yazar adı kapağın üst kısmında çizer adı ise alt kısmında aynı punto büyüklüğünde yer almaktadır. Kitap adı dikkat çekici biçimde büyük puntolarla ve merkeze yakın konumlandırılmıştır. Arka kapakta ön kapaktaki denizaltı teması devam ettirilerek görsel bir bütünlük sağlanmıştır. Buradaki tanıtım yazısı kitabın içeriğini özetleyen kısa bir paragraftan oluşmakta ancak bu yazının doğrudan çocuklara değil kitaba karar verecek yetişkin okurlara hitap ettiği görülmektedir. Bu yaklaşım kitap satışlarında ebeveynlerin karar verici konumda olmaları nedeniyle pazarlama stratejisi olarak değerlendirilebilir. Genel olarak ön ve arka kapak tasarımı birlikte ele alındığında, eserin çocukların estetik algısını geliştirmeye yönelik nitelikli ve dikkat çekici bir görsel uyaran sunduğu söylenebilir.

Şekil 50. AB Ön Kapak

Şekil 51. AB Arka Kapak

4.12.1.3. Cilt

Kitap sayfaların tel zımba ile birleştirilmesi yöntemiyle oluşturulmuştur. Ancak bu yöntem, özellikle okul öncesi çocuklar tarafından sık kullanımda zamanla sayfaların ayrılmasına ve zımba tellerinin fiziksel risk oluşturmaya neden olabileceği için ideal olmayan bir ciltleme türü olarak değerlendirilebilir.

4.12.1.4. Kâğıt

Eserde kullanılan kâğıt, mat yüzeyli, sayfa çevirimini kolaylaştıran ve görsellerin ya da yazıların arka sayfaya geçiş yapmasını önleyen niteliktedir. Bu özellikleriyle çocuk kitaplarında tercih edilen kaliteli kâğıt türlerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

4.12.1.5. Sayfa Düzeni

Eser toplamda 32 sayfadan oluşmaktadır. Bazı sayfalar yalnızca görselden oluşmaktadır. Metin bulunan sayfalarda ise genellikle bir ya da iki cümle yer almaktadır. Hedef yaş grubu göz önünde bulundurulduğunda görsel ağırlıklı sayfa düzeni uygun bir tercihtir. Metinler sayfaya ortalananmış, kenar boşlukları ve satır aralıkları gözetilerek estetik bir bütünlük sağlanmıştır. Bu sayfa düzeni, çocuğun görsel algısını ve estetik duyarlılığını desteklemeye yönelik bir nitelik taşımaktadır.

4.12.1.6. Harfler

Eserde kullanılan harf büyüklüğü, erken çocukluk dönemi için uygun ölçüdedir. Ayrıca bazı kelimelerin koyu (bold) yazı karakteriyle vurgulandığı görülmektedir. Bu vurgulanan kelimelerin çoğunlukla Allah kavramıyla ilişkili olması dikkat çekicidir.

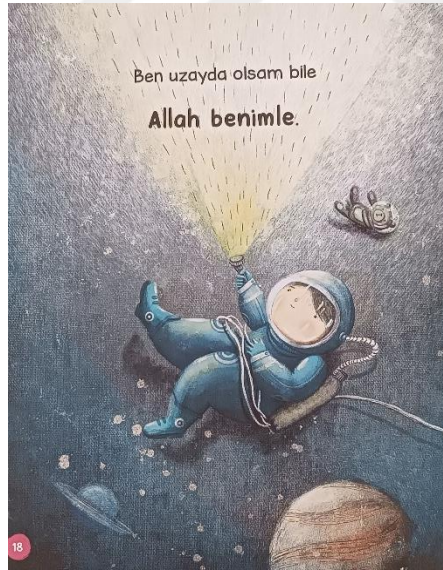
4.12.1.7. Resimler

Allah Benimle adlı eserde kullanılan görseller, doğal ve sıcak renk tonlarıyla çizilmiştir. Resimlerde detaylara özenle yer verilmiş bazı çizimlerde ise boyutlar abartılarak çocuğun ilgisini çekmeye yönelik sanatsal bir yönelim sergilenmiştir. Bir gelinciğin insan boyutlarında resmedilmiş olması bu duruma örnek teşkil etmektedir. Çocukların gündelik yaşamda deneyimlemesi güç olan uzay, su altı ya da dağ zirvesi gibi sahneler gerçekçi ama aynı zamanda çocukların hayal gücünü harekete geçirecek ve çocukta resim yapma isteği uyandıracak şekilde resmedilmiştir. Görseller yalnızca metni destekleyen bir unsur olarak değil zaman zaman metni genişleten ve çocuğun bilişsel gelişimini teşvik eden yaratıcı uyaranlar olarak da işlev görmektedir. Sanatsal duyarlılıkla hazırlanmış bu

resimler, metin olmadan da çocuğun kendi birikimiyle yeni öyküler kurgulamasına olanak tanımaktadır.

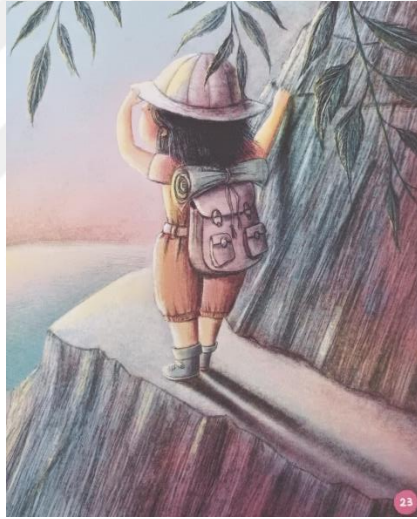
Şekil 52. AB'den Örnek Görsel

Şekil 53. AB'den Örnek Görsel

Şekil 54. AB'den Örnek Görsel

Şekil 55. AB'den Örnek Görsel

4.12.2. “Allah Benimle” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında çalışma kapsamında incelenen eserin içeriğini oluşturan konu, tema, ileti, karakter, çevre ve dil anlatım gibi iç yapı özelliklerine detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

4.12.2.1. Konu

Allah Benimle adlı eserin temel konusu, Allah'ın hayatın her anında ve her yerinde var olduğu düşüncesidir. Bu düşünce çocuğa beklenmedik mekânlar ve detaylar üzerinden sezdirilmekte aynı zamanda Allah tasavvurunun gündelik yaşamın sıradan unsurlarında bile var olabileceği aktarılmaktadır. Eserde Allah'ın her şeyden üstün olduğu hem görseller hem de metin dili aracılığıyla dolaylı olarak yansıtılmaktadır. Öcal'a (2004) göre gelişimlerinin doğal bir sonucu olarak 4 yaş dönemi, çocuğun Allah hakkında merak ettiği ve sorular sormaya başladığı bir evreyi oluşturmaktadır. Bu bağlamda eserin konusu hitap ettiği okur kitlesine uygundur. Ancak anlatıda belirgin bir olay örgüsünün, çatışma öğelerinin ya da karakterlerin bulunmaması çocuğun metinle özdeşim kurmasını zorlaştırmaktadır. Bu durum eserin yapı bakımından yeterince güçlü yapılandırılmadığını göstermektedir.

4.12.2.2. Tema

Eserde işlenen ana tema “Allah’a inanmadır.” Bu tema, çocuğa Allah'ın sürekli onunla birlikte olduğu fikri üzerinden iletilmekte; güven, teslimiyet ve varlık bilinci gibi duygular desteklenmektedir. Tema, resimler ve sade metinlerle birlikte çocukların soyut kavramları algılayabileceği düzeyde somutlaştırılarak sunulmuştur.

4.12.2.3. İleti

Eserin ana ileti, “Allah her zaman, her yerde benimle; beni korur, gözetir ve sever.” Mesajıdır. Bu ileti, çocuğa güven duygusu kazandırmanın yanı sıra soyut bir kavram olan Allah inancını somut deneyimlerle ilişkilendirerek içselleştirmesine imkân tanımaktadır. Metin ve görseller aracılığıyla çocuk çevresine, doğaya ve gündelik yaşamdaki ayrıntılara daha dikkatli bir gözle bakmaya teşvik edilmekte bu yolla varlık bilinci ve manevi farkındalık geliştirmesi desteklenmektedir.

4.12.2.4. Karakterler

Metinde belirgin bir kahraman ya da karaktere yer verilmemektedir. Ancak görseller aracılığıyla metnin ana karakterinin bir çocuk olduğu ve anlatının bu çocuğun bakış açısından kurgulandığı sezdirilmektedir.

4.12.2.5. Çevre

Eserde farklı mekânlara yer verilerek Allah'ın varlığının her yerde olduğu fikri pekiştirilmektedir. Bahçe, ev, orman, uzay, su altı, dağlar ve sokak gibi çeşitli yaşam alanları hem metin dili hem de görseller aracılığıyla çocuğa sunulmaktadır.

4.12.2.6. Dil ve Anlatım

İncelenen eserde kullanılan dil çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygun biçimde yapılandırılmıştır. Anlatımda gereksiz süslemelerden ve karmaşık cümle yapılarından kaçınılmış; sade, açık ve anlaşılır bir dil tercih edilmiştir. Cümleler doğal bir akışla birbirine bağlanmakta ve anlatımda bütünlük sağlanmaktadır. Metindeki ifadeler çocuk gerçekliğine uygun olarak kurgulanmıştır. “Hatta yatağımın altındayken de beni görüyor.” (s. 7) ve “Kapının arkasındayken de beni görüyor.” (s. 9) cümlelerinin, anlam olarak düşünüldüğünde çocuğun baktığı yerden bakarak ve onun gibi düşünerek oluşturulduğu görülmektedir. Metinde "rızk" gibi çocuk için yeni olabilecek bir kelimeye yer verilmiş olsa da bu sözcüğün anlamı metin bağlamında anlaşılabilir biçimde sunulmuştur. Ancak dilsel açıdan değerlendirildiğinde Türkçenin anlatım gücünü zenginleştiren deyim, mecaz ve söz sanatlarının sınırlı düzeyde kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte bazı betimleyici sıfatlara yer verilmiştir. Bu sıfatlar aşağıdaki gibidir:

“Tüm düşüncelerimi biliyor.” (s. 10)

“Çevremdeki tüm insanların yaratıcısı.” (s. 15)

“Ve onun sevgisini kazanmak için daima iyi işler yapıyorum.” (s. 31)

4.12.3. “Allah Benimle” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında kitabın eğitsel nitelikleri ele alınarak çocuk gelişimine katkısı incelenmektedir. Bu doğrultuda elde edilen bulgular aşağıda sıralanmıştır:

Eserde aşırı öğretici, doğrudan öğüt veren ya da tek yönlü mesajlar iletme çabası gözlenmemektedir. İletiler çocuğun bilişsel ve duygusal gelişimine uygun biçimde örtük olarak sunulmaktadır.

Metinde çocuğun sağlıklı bir inanç sistemi geliştirmesine olanak sağlayacak biçimde sevgi temelli bir yaklaşım benimsenmiş; din öğretiminde zaman zaman rastlanan korku temelli dinî anlatımdan uzak durulmuştur. Allah’ın sürekli çocuğun yanında olduğu, onu koruduğu ve gözettiği fikri ile güven duygusu pekiştirilmiş; bu da çocuğun duygusal gelişimini destekleyici bir işlev görmektedir. Ayrıca eserde dolaylı biçimde “yalnız olmamak” ve “güvende hissetmek” gibi yan iletiler aracılığıyla çocukların bu gelişim döneminde yaygın olarak karşılaştıkları karanlık korkusu ya da yalnız kalma kaygısı gibi duygulara da yapıcı ve yatıştırıcı bir şekilde değinilmiştir. Metinde yer verilen bahçe, orman, su altı, dağlar gibi doğa mekânları, çocuğun çevreyle kurduğu ilişkiyi derinleştirmekte ve doğaya karşı estetik duyarlılık geliştirmesine katkı sağlamaktadır.

4.13. “Keloğlan Namaz Peşinde” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular

Kitap, çocuk edebiyatının temel öğeleri çerçevesinde dış yapı, iç yapı ve eğitsel özellikler açısından değerlendirilmiştir. İnceleme, kitabın fiziksel özelliklerinden başlayarak içeriksel ve eğitsel yönlerine doğru yapılandırılmıştır.

4.13.1. “Keloğlan Namaz Peşinde” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

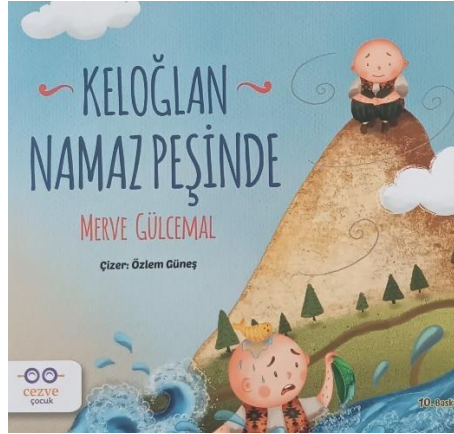
İnceleme kapsamında ilk olarak kitabın dış yapısını oluşturan boyut, kapak, cilt, kâğıt, sayfa düzeni, harf ve resim özellikleri ele alınmaktadır.

4.13.1.1. Boyutlar

Merve Gülcemal'in Keloğlan Namaz Peşinde (2021) adlı eseri, 22x20,5 cm boyutlarında olup çocuk tarafından rahatlıkla kavranabilecek ve taşınabilecek bir forma sahiptir.

4.13.1.2. Kapak

Kitabın kapağı kalın kartondan yapılmıştır ve üzerine herhangi bir kaplama işlemi uygulanmamıştır. Bu nedenle kapağın yapısı kolayca yıpranabilir. Kapak tasarımının orta kısmında kitabın adı, yazar ve çizerin isimleri yer almakta sağ altta ise kitabın 10. baskı sayısına ulaştığı bilgisi bulunmaktadır. Kapak tasarımı 21. sayfadaki çizimin kullanılmasıyla oluşturulmuştur. Bu çizimde Keloğlan hem dereye düşmüş hem de tepede titreyen bir durumda resmedilmiştir. Kapak tasarımı Keloğlan'ın bir şeyler aradığı izlenimini çocuk okura sezdirmektedir. Arka kapak ön kapakla aynı arka plana sahiptir. Arka kapağa Keloğlan ve dedesinin yer aldığı bir vinyet çizimi eklenmiştir. Arka kapak yazısı çocuğun merakını uyandıracak şekilde ilerlerken son cümleleriyle tüm maceranın özeti yapılmaktadır.

Şekil 56. KNP Ön Kapak

Şekil 57. KNP Arka Kapak

4.13.1.3. Cilt

Kitabın sayfaları tel zımba yöntemiyle kapağa tutturulmuştur. Bu yöntem tekrar eden kullanımlarda kolayca yıpranabilecek bir yapı oluşturmaktadır. Ancak kitap açıldığında sayfaların iki yana rahatlıkla yaslanabildiği görülmektedir. Bu durum kullanım kolaylığı açısından olumlu bir özellik olarak değerlendirilebilir.

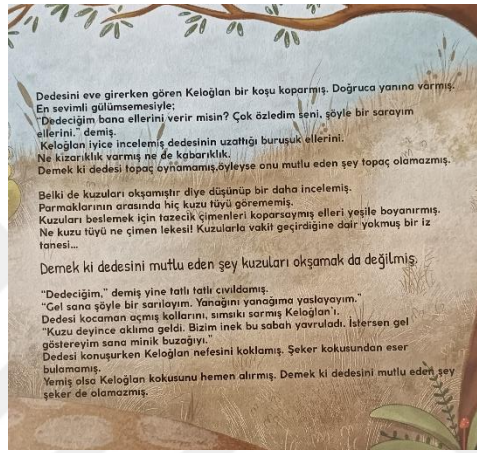
4.13.1.4. Kâğıt

Kitapta 1. hamur parlak kuşe kâğıt kullanılmıştır. Bu kâğıt türü, çevirmesi kolay olup metin ve görsellerin izlerinin arka sayfaya geçmediği kaliteli bir yapıya sahip olsa da göz sağlığını olumsuz olarak etkilemektedir.

4.13.1.5. Sayfa Düzeni

Eser toplamda 36 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta görseller genellikle karşılıklı iki sayfada bütünlük oluşturacak şekilde yerleştirilmiş metinler ise görsellerde boş bırakılan alanlara konumlandırılmıştır. Görsel ve metin oranı değişkenlik göstermektedir; bazı sayfalarda bire bir oran olduğu dikkat çekmektedir. Her ne kadar bazı sayfalarda resimler iki tam sayfayı kaplasa da bu sayfalardaki metin miktarı da benzer ölçüde uzun tutulmuştur. En kısa metin 52 kelime en uzun metin ise 109 kelimeden oluşmaktadır. Kelime sayısının fazlalığı sayfa yerleşimini zorlamış; bu sebeple satır aralarında yeterli boşluk

birakılmamış ve metin sayfanın bir ucundan diğer ucuna kadar devam ettirilmiştir. Bu durum özellikle erken yaş grubu okurları için okuma takibini güçleştirmektedir. 12. sayfada yer alan metinde kenar boşluklarının uygun şekilde ayarlanmamış olması nedeniyle bir kelimenin sonundaki “e” harfi sayfa dışına taşarak yarım kalmıştır. Kenar boşluklarının göze hitap edecek şekilde düzenlenmemesi, satır aralıklarının yetersiz bırakılması ve yazı ile resim arasında yaş grubuna uygun bir denge kurulmamış olması sayfa düzeninin çocukta estetik bir etki yaratmasını engellemektedir.

Şekil 58. KNP'den Örnek Görsel

4.13.1.6. Harfler

Kitapta kullanılan yazı karakteri, metnin sayfalara sığdırılma çabası nedeniyle küçük punto ve kalın biçimde koyu siyah renkte tercih edilmiştir. Bu tipografi seçimi metnin okunabilirliğini azaltmakta ve gözü yormaktadır.

4.13.1.7. Resimler

Eserdeki görseller karşılıklı sayfalarda bir bütünlük oluşturacak şekilde konumlandırılmıştır. Kullanılan renk paleti canlı ve dikkat çekici tonlardan oluşmakta olup çocuk okuyucuda estetik beğeni ve resim çizme isteği uyandırabilecek niteliktedir. Çizimlerde karakterlerin duygularının başarılı biçimde yansıtıldığı görülmektedir. Karakterler genellikle mutlu, sevimli ve neşeli bir şekilde betimlenmiştir. Sadece olayın görselleştirilmesi ile yetinilmemiş aynı zamanda arka plan detayları da dikkatle

işlenmiştir. Örneğin Keloğlan ve dedesinin birlikte yer aldığı bir sahnede yalnızca karakterler değil; çalı süpürgesi, duvara asılı kurutulmuş biber ve sarımsak gibi mekânsal detaylarla köy evi atmosferi gerçekçi bir şekilde yansıtılmıştır. Kitabın çizimleri, çocukların dikkatini çekecek özellikler taşımakta; aynı zamanda çocuğun düş kurmasına ve estetik duyarlılık geliştirmesine katkıda bulunmaktadır.

Şekil 59. KNP'den Örnek Görsel

Şekil 60. KNP'den Örnek Görsel

4.13.2. “Keloğlan Namaz Peşinde” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında çalışma kapsamında incelenen eserin içeriğini oluşturan konu, tema, ileti, karakter, çevre ve dil anlatım gibi iç yapı özelliklerine detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

4.13.2.1. Konu

Ana karakter olan Keloğlan’ın dedesinin her namaz vakti ortadan kaybolmasını merak etmesi ve onun ne yaptığını öğrenmeye çalışması eserin konusunu oluşturmaktadır. Bu süreçte çeşitli maceralar yaşayan Keloğlan, dedesinin sırrını ancak sabah namazı vaktinde onu gizlice takip etmeye karar verdiğinde öğrenir. Dedesini camiye girerken gören Keloğlan, onun kaybolma sebebinin namaz kılmak olduğunu fark eder ve böylece namazla tanışarak bu ibadeti bir alışkanlık haline getirir. Eserin hitap ettiği okur kitlesi düşünüldüğünde henüz dini sorumluluk taşımadıkları görülmektedir. Ancak toplumda sıkça karşılaşılan namaz gibi ibadetler hakkında bilgi sahibi olmaları ve olumlu duygular geliştirmeleri için seçilebilecek uygun bir konu olduğu söylenebilir. Bu noktada konunun çocuğa nasıl sunulduğu kritik önem taşımaktadır. Metin temayı doğrudan didaktik bir şekilde sunmak yerine macera temelli, eğlenceli ve özgün bir anlatımla işlemeye çalışmaktadır. Bu yönüyle eserin öğretici içeriği çocuğun ilgisini çekecek bir kurguya yerleştirilerek dengelenmiştir. Ancak eserin başlangıcında kurulan olaylar dizisi macera ve merak unsurlarıyla çocuğun düşünme, düş kurma ve heyecan duyma gibi süreçlerine katkı sunarken; hikâyenin ilerleyen bölümlerinde olayların inandırıcılığını kaybetmesiyle bu fırsat tam anlamıyla değerlendirilememiştir. Beş vakit namazın tamamının anlatılmaya çalışılması hikâyeyi uzatmış ve sonlara doğru tahmin edilebilir bir yapıya büründürmüştür. Ayrıca eserin başlığının “Keloğlan Namaz Peşinde” olarak seçilmesinin hikâyenin temel çatışmasını önceden açık ederek merak ögesini zayıflattığı ve çocuk için okumanın gereğini ortadan kaldırdığı söylenebilir.

Keloğlan’ın dedesini takip etmeyi yalnızca son vakitte düşünmesi ve bu fikrin daha önce hiç aklına gelmemiş olması da inandırıcılığı zedelemektedir. Ayrıca Keloğlan’ın dedesini büyük bir binaya girerken görmesine rağmen onun cami olduğunu

anlayamaması da gerçeklikle bağdaşmamaktadır. Oldukça sık cami mimarisine rastlanılan bir toplumda yetişen çocukların bu yapıya aşina olması beklenmektedir. Hikayedeki bu detayla merak ögesi kullanılmaya çalışılsa da tam tersi bir etki oluşturarak merak ögesini zayıflatmış ve inandırıcılığı ortadan kaldırmıştır. Metinde olay kurgusunun akışını olumsuz etkileyecek ayrıntılar yer almaktadır. Örneğin sayfa 13'te Keloğlan dedesinin ellerinde kuzuya dair hiçbir iz olmadığını düşünerek içsel bir çatışma yaşamaktadır.

Keloğlan: “Ne kuzu ne çimen lekesi! Kuzularla vakit geçirdiğine dair yokmuş bir iz tanesi...” (s. 13)

Devamında ise Keloğlan'ın iç sesi ile söyledikleri sesli olarak dillendirilmiş gibi dedesinin diyalogu devam ettirilmiştir.

Dede: “Kuzu deyince aklıma geldi. Bizim inek bu sabah yavruladı. İstersen gel göstereyim sana minik buzağıyı.” (s. 13)

Keloğlan kendi cümlesini sesli bir şekilde dillendirmemişken dedenin bu şekilde bir cümle kurup hikâyenin devam ettirilmesi tutarsızlık oluşturarak kurgunun akışını bozmaktadır. Metnin yapısal bazı unsurları da kafa karışıklığına sebep olmaktadır. Özellikle uzun paragraflardan oluşan metin yaş grubunun üzerinde kalmakta; buna karşın içerikte Keloğlan'ın camiyi tanımakta zorlanması gibi inandırıcı olmayan detaylar içermesiyle yaş grubunun altında kalmaktadır. Hikâyede yalnızca iki veya üç vakit namazın anlatılması hikâyenin daha kısa olmasını sağlarken nitelik açısından da daha güçlü bir kurgunun ortaya çıkmasını sağlayabilirdi. Eserin içeriği çocuklara dinî değerlerin sevdirelmesi açısından önemli bir örnek teşkil etse de kurgu açısından nitelikli kitap özellikleri taşımamaktadır. Konunun merak ögesi açısından yapılandırılması geliştirilmeye açıktır.

Keloğlan dedesinin sırrını bulmaya çalışırken pek çok engelle karşılaşmaktadır. Keloğlan dereye düştükten sonra ıslak ıslak Yelli Tepe'ye gidip dedesini aramaya devam etmiştir. Burada esen rüzgâr Keloğlan'ı üşütmüş ve titretmiştir. En sonunda öyle bir esmiş ki Keloğlan hapşırıştır. Dedesini bulamayınca aksıra tıksıra, burnunu çeke çeke eve dönmüştür (s. 21). Keloğlan'ın karşılaştığı doğal unsurlarla (rüzgâr ve soğuk hava) mücadele etmesi ve vazgeçmeden dedesini aramaya devam etmesi kişi-doğa çatışmasına örnek olarak verilebilir.

Eserde dede ve nine arasında geçen diyalog da kişi-kişi çatışmasına örneklik teşkil etmektedir.

“Buzağının adı Benekli ya hu, daha bu sabah koyduk adını ne çabuk unuttun! Demiş dede.

“Ben vazgeçtim Benekliden. Buzağının adını Tosun koyacağım.” Demiş nine.

“Benekli daha güzel, benekli dedim, benekli kalacak.”

“Tosun olacak.”

“Benekli kalacak.” (s. 24)

Bu çatışma dedenin akşam namazı vaktini hatırlayıp derin bir nefes alıp sakinleşmeye çalışması ile çözülmüştür. Dede daha sonra eşine karşı pişman olduğunu dile getirmiştir. Öfkeli anlarda durup sakinleşmek ve nefes kontrolü yapmanın gerekliliği ocuk okura sezdirilmiştir. Eserde “Haydaaa, huzur yeri mi? O da neresiymiş acaba?” (s. 17) cmleri keloğlanın yaşadığı içsel çatışmaya örnektir. Yaşanan bu i çatışma “Keloğlan anneannesinin pişirdiği bazlamaların mis gibi kokusu olmasa aradığı cevapları bulacakmış ama bu güzel kokuya dayanamamış daha fazla.” (s. 24) cmleriyle sonlandırılmıştır. Bir başka i çatışma ise “Adam olmak buysa, dedesi neden hala adam olmaya çalışıyormuş ki? Adam olmakla neyi kastediyormuş? Bıyıkları çıkınca mı insan adam olur? Ama dedemin bıyıkları ve sakalları da var. Eve ekmek götürünce mi adam olunur? Bazen ekmeği ninem yapsa da dedem de eve ekmek götürür. Ohoooo, dedem bütün bunları zaten yaptığına göre çoktan adam olması gerekirdi.” (s. 27) cmleri ile verilmiştir. Bu içsel çatışma Keloğlan’ın dedesini gördüğünde “Adam oldun mu dede?” diye sorup “Oldum ya.” (s. 27) cevabını almasıyla sonlanmıştır. Bu çatışmanın ardından havanın karardığı söylenerek yatsı vaktine geçilmiştir.

Hikâye ağırlıklı olarak Keloğlanın i çatışmaları ile yapılandırılmıştır. Keloğlan dedesinin gizemini kendisi çözmek istediği için bunu ona doğrudan sormaz yalnızca dolaylı sorular ile gizemi çözmeye çalışır. Bu yüzden kafasına takılan sorular bir iç çatışma yaşamasına sebep olmuştur. Ancak yaşanan i çatışmaların sonuçlanması yeterince iyi düşünülmemiş mantıklı gerekçelere dayanmayan (uyumak ve yemek yemek gibi), rastlantısallık içeren (gece olması gibi) ve inandırıcılığı düşük çatışmalardan oluşmaktadır. Bu yüzden verilen çatışmaların çocuğun merakını aktif tutmasına engel olduğu söylenebilmektedir.

4.13.2.2. Tema

Metnin teması namazın önemidir. Bu tema konu ile uyumlu bir şekilde işlenmiştir. Ancak kurguda yapılan hatalar silsilesi temanın çocuk okura etkili bir şekilde aktarılmasını gölgelemiştir.

4.13.2.3. İleti

“Namaz, insanı huzura kavuşturan bir ibadettir ve insana manevi huzur sağlayarak günlük hayatın koşuşturmasında bir sığınak görevi görür” mesajı eserin ana iletidir. Bu iletiler örtük bir şekilde dolaylı yoldan çocuğa sezdirilmiştir.

4.13.2.4. Karakterler

Keloğlan, anne, dede, nine ve Keloğlan’ın arkadaşları bu hikâyenin karakterleridir. Keloğlan karakteri hakkında detaylı bilgi verilmese de yaşadığı maceralardan; sorgulayan, meraklı, heyecanlı, pes etmeyen, kararlı, sabırlı, arkadaş canlısı ve saf-temiz bir karakter olduğu bilindiği için açık karakter özelliği gösterdiği söylenebilir. Keloğlan macerayı başlatan ve sürdüren kişidir. Bu yüzden hikâye boyunca bir değişime uğrar, zihnindeki sorulara yanıt bulur ve yeni bir alışkanlık edinir. Bu da karakterin devingen olduğunu göstermektedir. Diğer karakterler kapalı ve durağan karakter özelliği göstermektedir.

4.13.2.5. Çevre

Keloğlanın yaşadığı yer olan dağın yamacı ve dedesinin yaşadığı komşu köy hikâyede geçen çevredir. Çevrenin özellikleri çizim ve betimlemelerle anlatılarak mekânın çocuğun zihninde canlandırmasına imkân verilmiştir.

4.13.2.6. Dil ve Anlatım

İncelenen eser dil ve anlatım özellikleri bakımından geleneksel masal türüyle benzerlik göstermektedir. Metin klasik masallarda olduğu gibi geleneksel bir girişle başlamakta ve

genellikle duyulan geçmiş zaman (–miş’li geçmiş zaman) kipinin tercih edilmesiyle bu türün dilsel yapısını sürdürülmektedir. Metin boyunca Türkçenin anlatım olanakları etkin bir biçimde kullanılmıştır. “Ak saçlı, tonton bir dede.” (s. 5), “Tazecik çimenler.” (s. 13), “Şöyle derin bir nefes almış.” (s. 24) cümlelerinde sıfatlara yer verilmekte; “Her tarafı sırlıslık olmuş.” (s. 21), “Üstelik kupkuruymuş.” (s. 22) “Namazı dosdoğru kılana...” (s. 36) cümlelerinde ise pekiştirmelerin kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca ikilemeler, ünlemler, küçültme ekleri ve mecazlı ifadeler gibi çeşitli dil öğelerine yer verilmiştir. Metinde geçen ikilemeler aşağıda verilmiştir:

- “Onları sık sık ziyaret ederlermiş.” (s. 5)
- “Dalgın dalgın duruyorsun, nedir derdin.” (s. 10)
- “Tatlı tatlı cıvıldamış.” (s. 13)
- “Şırlı şırlı akan suyu dinlerim.” (s. 18)
- “Islak ıslak Yelli Tepe’ye gitmiş.” (s. 21)
- “Burnunu çeke çeke eve dönmüş.” (s. 21)
- “Mışıl mışıl uyumuş, horul horul horlamış.” (s. 29)
- “Parmak uçlarına basa basa dışarı çıkmış.” (s. 30)
- “Ben de yavaş yavaş yürüyordum.” (s. 33)

Ayrıca çok sayıda deyimın kullanılmış olması da dikkat çekicidir. Metinde geçen deyimler aşağıdaki gibidir:

- “Hep birlikte gül gibi geçinip giderlermiş.” (s. 5)
- “Kucaklaşıp hasret gidermişler ve hâl hatır sorup gülüşmüşler.” (s. 6)
- “Keloğlan bir koşu koparmış.” (s. 13)
- “Keloğlanın kafası hala karışıkmiş.” (s. 14)
- “Mis gibi gülleri koklar huzura ererim.” (s. 18)
- “Evlenip barklanınca, çoluk çocuğa karışınca adam olunur evladım.” (s. 26)
- “Keloğlan düşünmüş, taşınmış.” (s. 27)
- “Bunları düşünürken Keloğlan’ın gözüne uyku girer mi.” (s. 28)
- “Keloğlan onu gözden kaybetmemeliymiş.” (s. 30)

“Derken Keloğlan’ın kafasında bir ampul yanıvermiş.” (s. 35) Bu öğeler, anlatımı zenginleştirmekle birlikte sıklıkla ve yoğun biçimde kullanılması nedeniyle özellikle erken çocukluk dönemi için metnin anlaşılmasını güç bir hâle getirebilmektedir. Özellikle deyimlerin yoğun kullanımı, çocuğun bilişsel düzeyini zorlayabilecek niteliktedir. Eserin

anlatımı genel olarak akıcı bir dille yapılandırılmıştır. Ancak metnin toplam kelime sayısının 3000'in üzerinde olması bu yaş grubu için odaklanmayı ve hikâyeyi tamamlamayı zorlaştırabilecek niteliktedir. Metinde “bostan”, “çapa”, “süt sağmak” gibi kelimelerle köy yaşamına ait unsurlar sıklıkla yer almaktadır. “Köstekli saat”, “topaç” gibi günümüzde sık kullanılmayan nesne adları ve çocuk için yeni karşılaştığı düşünülen “yeltenmek”, “debelenmek” gibi fiiller de metinde geçmektedir. Yeni kelimelerin çocukların söz varlığını geliştirmesine olumlu katkılar sağladığı gibi sayıca fazla verilmesi de çocuğun anlam kurma sürecini zorlaştırabileceği söylenebilir. Metinde ayrıca dini kavramlara da yer almaktadır. “Dua etmek”, “namaz vakitleri”, “Elhamdülillah” gibi kavramlar eserin teması göz önünde bulundurulduğunda yerinde tercihler olmakla birlikte bu kadar çok yeni kelimenin olduğu bir metinde verilmesi kavramsal yoğunluğa sebep olmuştur. Çocuğun anlamlandırmasını sağlayabilmek adına bu tür soyut kavramların somutlaştırılarak anlatılması veya görsellerle desteklenmesi daha yerinde bir tercih olabilir. Metinde “Beni takip ettiğini tabiki biliyorum.” (s. 33) cümlesinde yazım hatası tespit edilmiştir: Bu cümle “Beni takip ettiğini tabii ki biliyorum” şeklinde yazılmalıdır. Ayrıca “Ahlaya vahlaya bahçeden çıkmış.” (s. 20), “Başlamış paldır küldür yuvarlanmaya.” (s. 20), “Cumburlop diye suya düşüvermiş.” (s. 20), ve “Dedesini burada da bulamayınca aksıra tıksıra, burnunu çeke çeke eve dönmüş.” (s. 22) cümlelerinde anlatıma renk ve dinamizm katmak amacıyla ses taklidi içeren ifadeler sıklıkla kullanılmıştır. Bu ifadeler, çocuk kitaplarında duyguyu ve hareketi somutlaştırmak açısından etkili olabilmektedir. Ancak bu tür örneklerin peş peşe kullanılması yerine metin genelinde dengeli bir biçimde dağıtılması anlatımın ritmini koruma açısından daha uygun olacağı söylenebilir. Sonuç olarak eser anlatım açısından oldukça zengin ve canlı bir dil kullanımına sahiptir. Ancak kullanılan deyimlerin, mecazların, ses taklitlerinin ve kavramların fazlalığı; hitap ettiği yaş grubu itibarıyla zaman zaman anlam zorluğu yaratabilmektedir. Bu nedenle metnin dil ve anlatım düzeyinin çocukların gelişimsel ve bilişsel özelliklerine uygun olarak daha sade bir şekilde kullanılması gerekmektedir.

4.13.3. “Keloğlan Namaz Peşinde” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında kitabın eğitsel nitelikleri ele alınarak çocuk gelişimine katkısı incelenmektedir. Bu doğrultuda elde edilen bulgular aşağıda sıralanmıştır:

Eserin kahramanı olan Keloğlan’ın sürekli sorgulayan, maceraya açık ve girişimci bir karakter olarak kurgulanması çocuklarda yaratıcı, araştırmacı ve girişimci bir kimlik gelişimini desteklemeyi amaçlamaktadır. Ancak karakterin diyaloglarının ve içsel çatışmalarının yeterince inandırıcı biçimde yapılandırılmamış olması bu hedefin tam anlamıyla gerçekleştirilememesine neden olmuştur. Toplumsal rollerin çocuklara aktarılması noktasında eserde başarılı bir örneklendirme yapılmış; özür dileme davranışı gösteren dede karakteri aracılığıyla (s. 24) empati, saygı ve sorumluluk gibi değerlerin çocuklara dolaylı olarak kazandırılması hedeflenmiştir. Yaşamda karşılaşılan sorunların çözümünde etkili iletişim kurmanın önemi yine dede karakteri üzerinden çocuğa yansıtılmış; bu durum, problem çözme becerisinin gelişimine katkı sağlayabilecek niteliktedir. Dinî değerlerin aktarımında ise didaktik ve baskıcı bir yaklaşım yerine, merak unsurundan yararlanılarak sevgi temelli ve modelleme yoluyla bir anlatım benimsenmiştir. Bu sayede çocukta ibadete yönelik olumlu bir tutum geliştirilmesi amaçlanmıştır.

4.14. “Unutulmuş Kitap” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular

Kitap, çocuk edebiyatının temel öğeleri çerçevesinde dış yapı, iç yapı ve eğitsel özellikler açısından değerlendirilmiştir. İnceleme, kitabın fiziksel özelliklerinden başlayarak içeriksel ve eğitsel yönlerine doğru yapılandırılmıştır.

4.14.1. “Unutulmuş Kitap” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

İnceleme kapsamında ilk olarak kitabın dış yapısını oluşturan boyut, kapak, cilt, kâğıt, sayfa düzeni, harf ve resim özellikleri ele alınmaktadır.

4.14.1.1. Boyutlar

Jenny Molendyk Divleli'nin Unutulmuş Kitap (2021) adlı eseri 22x22 cm boyutlarında kare formda tasarlanmıştır. Bu boyut çocuğun kitabı kolaylıkla kavrayabilmesi ve taşıyabilmesi açısından işlevseldir. Hafifliği ise kullanım kolaylığı sağlamaktadır.

4.14.1.2. Kapak

Kitabın kapağında 250 gr. Amerikan Bristol karton kullanılmış ancak uzun süreli kullanımı destekleyecek bir kaplama uygulanmamıştır. Bu durum tekrar eden kullanımlarda kapağın kolayca yıpranmasına neden olabilecek bir özelliktir. Kapak tasarımında turkuaz renkli bir zemin üzerine aile bireylerinin birlikte ama bireysel uğraşlar içerisinde olduğu bir illüstrasyon yerleştirilmiştir. Bu illüstrasyon kitabın 4. ve 5. sayfalarındaki görselle birebir örtüşmektedir. Kapakta dikkat çeken unsurlardan biri kitaplıkta parıldayan bir kitabın yer almasıdır. Aynı şekilde kitabın isminin de parıltılı yazılması görsel ilgiyi artırmaktadır. Kapakta yazar ve çizer isimlerine aynı punto büyüklüğünde üst kısımda yer verilmiştir. Arka kapakta aynı renk bütünlüğü sürdürülmüş ancak çizim açısından yalnızca kitaplık ve rafta parıldayan bir kitap yer almıştır. Arka kapak yazısının hikâyenin büyük bir kısmını özetler nitelikte olduğu ve bu nedenle merak unsurunu yeterince harekete geçirmediği gözlemlenmektedir.

Şekil 61. UK Ön Kapak

Şekil 62. UK Arka Kapak

4.14.1.3. Cilt

Kitap tel zımba yöntemiyle ciltlenmiştir. Bu yöntem ekonomik ve pratik olmakla birlikte yoğun kullanımda sayfaların ayrılma riskini barındırmaktadır. Sayfaların rahatça iki yana açılabilmesi ise çocuğun kitabı fiziksel olarak kolayca kullanmasına olanak sağlamaktadır.

4.14.1.4. Kâğıt

Eserde, kalın ve mat yüzeyli bir kâğıt tercih edilmiştir. Bu özellik yazı ve görsellerin arka yüzeyde iz bırakmasını önleyerek okuma deneyimini olumlu yönde etkilemektedir. Ayrıca göz sağlığı açısından uygun bir kâğıt türü olduğu söylenebilir.

4.14.1.5. Sayfa Düzeni

Toplam 32 sayfadan oluşan kitapta illüstrasyonlar çoğunlukla çift sayfaya yayılmıştır. Metinler ise görsel yoğunluğu daha az olan kısımlarda konumlandırılarak okunabilirliği desteklemektedir. Genellikle metin bir sayfada görsel ise karşı sayfada yer almakta; bu durum kimi zaman metnin daha yoğun algılanmasına yol açmaktadır. Kenar boşlukları ve satır aralıklarının estetik bir bütünlük içinde düzenlendiği ve çocuğun okuma deneyimini görsel açıdan desteklediği görülmektedir.

4.14.1.6. Harfler

Metin boyunca siyah renkte harfler kullanılmış olup yazı puntoları hedef yaş grubunun rahatlıkla okuyabileceği büyüklüktedir.

4.14.1.7. Resimler

Resimler metinle uyumlu biçimde çizilmiş olsa da metni zenginleştirici ya da genişletici nitelik taşımamaktadır. Görsellerde dikkat çekici detaylara ve mekânsal derinliğe yeterince yer verilmemiştir. Karakterlerin yüz ifadelerinin donuk çizilmesi duygusal etkileşimi sınırlayabilmektedir. Baba figürü geleneksel kalıpların dışında; çocuklarıyla ilgilenen, ev içi sorumluluklara katılan bir birey olarak tasvir edilmiştir. Bu durum çocuğun zihinsel modellemelerine katkı sağlayabilecek niteliktedir. Kur'an-ı Kerim'in yer aldığı sayfalarda bu unsura dikkat çekmek amacıyla parıltı efektleri kullanılmıştır. Ancak genel olarak resimlerin çocukta resim yapma isteği uyandıracak sanatsal özellikler taşımadığı değerlendirilmektedir.

Şekil 63. UK'dan Örnek Görsel

Şekil 64. UK'dan Örnek Görsel

4.14.2. “Unutulmuş Kitap” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında çalışma kapsamında incelenen eserin içeriğini oluşturan konu, tema, ileti, karakter, çevre ve dil anlatım gibi iç yapı özelliklerine detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

4.14.2.1. Konu

Eserde anne-baba ve üç çocuktan oluşan bir ailenin sıkıntılı bir döneminde kitaplıkta tesadüfen Kur'an-ı Kerim'i bulmaları ve okumalarının ardından kendilerini daha iyi hissetmeleri konu edilmektedir. Kur'an-ı Kerim herkes için anlamlı bir hikâye barındıran yalnızca raflarda duracak bir kitap değil; her an başvurulabilecek zaman ve mekân fark etmeksizin rehberlik edebilecek bir eser olarak sunulmaktadır. Metnin konusu çocukları Kur'an-ı Kerim ile tanıştırmak açısından uygun bir içerik taşımaktadır. Konunun ele alınış biçimi ve yorumu özgün bir nitelik göstermektedir. Kur'an-ı Kerim'i tanıtan bu eser öğretici bir dil yerine olay örgüsü aracılığıyla mesajlarını çocuğa sunmaktadır. Kitaptaki olaylar dizisi çocuğun düşünme becerisini destekleyecek şekilde yapılandırılmıştır. Ancak eserde çatışma unsurlarının sınırlı olması, Kur'an-ı Kerim'e rastlantısal biçimde ulaşılması gibi detaylar konunun yapılandırılmasını zayıflatmakta ve kurgunun akıcılığını olumsuz etkilemektedir. Ayrıca merak unsurunun yeterince dengeli kullanılmaması hikâyenin zaman zaman monoton bir yapıya bürünmesine neden olmuştur.

Eserde anne karakteri, mutfakta küçük kızını elinde karınca dolu bir kavanozla görünce şaşırır ve onu oradan uzaklaştırır. Küçük kız hayal kırıklığı içinde “Ama anne, ben karıncaları çok seviyorum” (s. 12) der. Küçük kızın bu cümlesi kişi-kişi çatışmasına örnek olarak verilebilir. Çatışma küçük kızın kavanozla birlikte oturma odasına geçmesiyle sonlandırılmıştır. Çatışmanın kısa tutulduğu ve derinleştirilmeden sona erdiği görülmektedir. Ortanca çocuğun yaşadığı durum ise içsel çatışma örneği olarak verilebilmektedir. “Sıkıldım. Macera dolu hikâyeler dinlemek istiyorum artık. İyi ve kötü adamların olduğu, tehlike ve heyecan dolu hikâyeler.” (s. 8) Kur’an-ı Kerim buna şöyle yanıt verir: “Bilsen bende bunun gibi ne hikâyeler var. Sana anlatacağım öyle hikâyelerim var ki hayran kalırsın. İnsanların zalimlerden kurtulması için denizin ikiye ayrıldığı, ateşin serin ve selamet olduğu, meleklerin yardıma muhtaçları kurtarmaya koştuğu hikâyeler...” (s. 9) Ancak çocuk bu sözleri duymaz ve çatışma derinleşmeden sona erer. Bir diğer içsel çatışma örneği anne karakterine aittir: “Yapmam gereken öyle çok iş var ki, hangi birine yetişeceğimi şaşırdım! Dayanacak gücüm kalmadı.” (s. 10) Bu sözlerle karşılık Kur’an-ı Kerim şöyle seslenir: “Hamile bir kadın hakkında çok güzel bir hikâyem var. Haydi beni raftan al! Bu hikâyemi oku! Göreceksin, kendini çok iyi hissedeceksin.” (s. 11) Ancak anne Kur’an-ı Kerim’i duymaz ve uyuyakalır; böylece bu çatışma da sona erer. Kitabın ilerleyen bölümlerinde karakterlerin yaşadığı bu içsel gerilimler Kur’an-ı Kerim’e rastlantı sonucu ulaşmaları ve okumaları ile çözülmektedir.

4.14.2.2. Tema

Metinde maneviyat, iç huzur arayışı, aile içi bağlar ve değerlerin yeniden hatırlanması temalarına değinilmiştir. Bu temalar konu ile uyumlu bir şekilde işlense de sıradan bir anlatım yapılması temanın yeterince etkili bir şekilde aktarılmasını engellemiştir.

4.14.2.3. İleti

Eserin temel iletisi, “Kur’ân-ı Kerîm yalnızca bir dinî metin değil, bireyin zor zamanlarında anlam bulmasına ve yönünü tayin etmesine yardımcı olan manevi bir rehberdir.” ifadesiyle özetlenebilir. Ailenin yaşadığı gündelik sıkıntılar ve içsel çatışmalar kutsal kitabın rehberliğinde anlam kazanmakta ve hafifletilmektedir. Bu

bağlamda Kur'an-ı Kerim sadece ibadetle ilişkilendirilen bir metin değil; aynı zamanda bireyin içsel huzurunu sağlayan yol gösterici bir kaynak olarak sunulmaktadır. Söz konusu ana ileti okura doğrudan verilmemekte; yazınsal ögeler, sahne kurgusu ve karakterlerin duygu durumları aracılığıyla örtük bir biçimde iletilmektedir. Eserde ana iletiyi destekleyen ve “Zorlayıcı yaşam durumlarında başvurulman manevî değerlerin, bireysel ve ailevi düzeyde rahatlama ve denge sağlayabileceği” şeklinde ifade edilebilecek yan bir ileti de yer almaktadır. Bu mesaj da yine açık biçimde dile getirilmeden olay örgüsü içerisine yerleştirilmiş; çocuk okurun çıkarım yapmasına olanak tanıyacak şekilde yapılandırılmıştır.

4.14.2.4. Karakterler

Eserde yer alan karakterler; anne, baba, büyük kız çocuğu, ortanca çocuk ve küçük kız çocuğudur. Karakterlerin isimleri verilmemiştir ve haklarında ayrıntılı bilgi sunulmamaktadır. Ancak anlatı boyunca yer verilen olaylar ve görsel unsurlar aracılığıyla bazı karakter özelliklerine ulaşmak mümkündür. Büyük kız çocuğunun görsellerden yola çıkarak ilkokul beşinci sınıfa devam ettiği anlaşılmaktadır. Karakterin arkadaşlarının alaycı tutumları nedeniyle üzüntü yaşadığı gözlemlenmektedir. Ortanca çocuğa ilişkin olarak elde edilebilen tek bilgi, macera dolu hikâyeler dinlemekten hoşlandığıdır. Küçük kız çocuğunun karıncalara karşı yoğun bir ilgisinin olduğu ve Kur'an-ı Kerim içerisindeki bazı kelimeleri okuyabildiği ifade edilmektedir. Anne karakteri hamiledir. Fiziksel ve duygusal anlamda yorgun olduğu, ev işleriyle yeterince ilgilenemediği görülmektedir. Baba karakteri ise eserde ayrıntılı biçimde ele alınmamıştır. Ancak görseller aracılığıyla çocuklarıyla ilgilenmekten hoşlandığı ve eşine destek olduğu izlenimi edinilmektedir. Karakterlerin özelliklerinin yüzeysel biçimde ele alınması, onların kapalı karakter özelliği taşıdığını göstermektedir. Ancak hikâye sürecinde anne, büyük kız ve ortanca çocuk belirgin bir değişim geçirmektedir. Kur'an-ı Kerim okumalarıyla yaşadıkları sıkıntılardan arınarak daha mutlu ve enerjik bireylere dönüşmektedirler. Bu durum, söz konusu karakterlerin devingen karakter özelliği taşıdığını ortaya koymaktadır. Baba ve küçük kız çocuğu ise anlatı süresince herhangi bir dönüşüm yaşamamış, durağan karakterler olarak kalmıştır. Karakterlerin derinlemesine işlenmemesi ve gelişimlerinin sınırlı olması okuyucu olan çocuğun karakterlerle özdeşim kurma olasılığını azaltmaktadır.

4.14.2.5. Çevre

Olaylar evin çeşitli odalarında geçmektedir. Çevre daha çok görseller aracılığıyla okura yansıtılmıştır. Ayrıca olayların geçtiği evin manevi bir iklime sahip olduğu söylenebilir.

4.14.2.6. Dil ve Anlatım

Eserin dili ve anlatım biçimi, hedef kitle olan çocukların gelişim düzeyine uygun olarak yapılandırılmıştır. Anlatım sade, açık ve anlaşılır bir şekilde kurgulanmış; özellikle soyut kavramların somutlaştırılarak sunulması, çocuk okurun anlamlandırma sürecini desteklemiştir. Metinde sıfat kullanımı dikkat çekmektedir; ancak anlatımı zenginleştirecek ikilemelere, pekiştirmelere ve çeşitli söz sanatlarına yeterince yer verilmemiştir. Bu durum metnin dilsel çeşitlilik açısından sınırlı kalmasına neden olmaktadır. Dilin çocukların kelime dağarcığını ve anlatım gücünü geliştirme potansiyeli bu yönüyle zayıf kalmaktadır. Eserde yalnızca “Sayfaları çevirmeye başlayınca gözüne bir kelime çarptı.” (s. 14) cümlesinde deyim kullanımına rastlanmıştır. Ancak bu örnek metnin genelinde dilsel zenginlik sağlamak açısından yeterli değildir. Anlatımın genel olarak durağan ve tekdüze ilerlemesi çocuğun duyuşal katılımını sınırlamaktadır. Betimlemelerin sınırlı olması ve duyuların yeterince coşku aktarılmaması metnin çocuğun beş duyusunu harekete geçirecek bir etki yaratamamasına neden olmaktadır. Daha canlı, ritmik ve duyusal yoğunluğu yüksek bir anlatım çocuğun metne katılımını, empati kurmasını ve metni içselleştirmesini kolaylaştıracaktır. Ancak bu yönler eserde eksik kalmaktadır.

4.14.3. “Unutulmuş Kitap” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında kitabın eğitsel nitelikleri ele alınarak çocuk gelişimine katkısı incelenmektedir. Bu doğrultuda elde edilen bulgular aşağıda sıralanmıştır:

Kitapta aşırı öğretici, öğüt veren ve tek yanlı bir yaklaşımdan uzak durulmuş, verilmek istenen mesaj bir kurgu içerisinde karakterler aracılığıyla çocuğa sezdirilmiştir. Hikâyede karakterlerin ruhsal durumları ve Kur'an'ın ruhlarına iyi gelmesi düşünsel

becerileri tetikleyebilecek anlatı olanakları sunmaktadır. Ancak bazı çatışmaların kısa kesilmesi bu potansiyeli sınırlamaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'in anlamı ve değeri çocuk düzeyine uygun bir anlatımla tanıtılmış Kur'an'ın hayata rehberlik eden yönü vurgulanmıştır. Böylece çocukta dinî bilinç gelişimi desteklenmiştir. Karakterlerin yaşadığı içsel çatışmalar (bıkkınlık, yorgunluk, huzur arayışı gibi) çocuğun kendi duygularını tanımasına ve ifade etmesine katkı sunarak duygusal farkındalık kazandırmaktadır. Bu kitapta aile ilişkileri sıkıntı anlarında yaşanan duygular ve içe dönük sorgulamalar gibi çocuğun yaşantısında karşılaşılabileceği durumlar ele alınmıştır. Bu sayede çocuğun kendi yaşamından izler bulabilmekte ve kendi yaşantısıyla metin arasında bağ kurabilmektedir. Ayrıca toplumsal roller uygun örneklerle çocuğa sezdirilmiş, kadın ve erkeğe yüklenen anlam arasında bir ayrım yapılmamıştır. Baba karakterinin 22, 23 ve 29. sayfalarda çocukları ile ilgilenen ve onlara yemek hazırlayan bir karakter olarak resmedilmesi bunu doğrulamaktadır.

4.15. “Hanne’nin Örtüleri” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular

Kitap, çocuk edebiyatının temel öğeleri çerçevesinde dış yapı, iç yapı ve eğitsel özellikler açısından değerlendirilmiştir. İnceleme, kitabın fiziksel özelliklerinden başlayarak içeriksel ve eğitsel yönlerine doğru yapılandırılmıştır.

4.15.1. “Hanne’nin Örtüleri” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

İnceleme kapsamında ilk olarak kitabın dış yapısını oluşturan boyut, kapak, cilt, kâğıt, sayfa düzeni, harf ve resim özellikleri ele alınmaktadır.

4.15.1.1. Boyutlar

Rabia Karzan tarafından 2022 yılında kaleme alınan Hanne’nin Örtüleri adlı çocuk kitabı, 22x22 cm ölçülerinde kare formda tasarlanmıştır. Bu boyut çocuk kitaplarında sıklıkla tercih edilen, çocuk okurun aşina olduğu yaygın bir ölçüdür.

4.15.1.2. Kapak

Eserin kapağı kalın karton malzemeden üretilmiştir. Ancak kaplama işlemiyle desteklenmemiş olması uzun süreli kullanımda dayanıklılığı azaltmaktadır. Kapak tasarımında pembe tonlar ağırlıktadır ve ana karakter Hanne çiçeklerle çevrili biçimde resmedilmiştir. Kapakta kitabın ismi üst bölümde mavi renkle yazılmış hemen altında ise yazar ve çizerin isimlerine yer verilmiştir. Arka kapakta ise benzer arka plan kullanılarak bütünlük sağlanmaya çalışılmış ve çeşitli oyuncak görselleri eklenmiştir. Arka kapak yazısı merak unsurunu dengeli bir biçimde işleyerek okuyucunun ilgisini çekmekte ve kitabı okuma isteğini artıracak niteliktedir.

Şekil 65. HÖ Ön Kapak

Şekil 66. HÖ Arka Kapak

4.15.1.3. Cilt

Eserdeki sayfalar kapağa tel zımba ile birleştirilmiştir. Bu yöntem ekonomik olması ve kullanım kolaylığı sağlaması açısından tercih edilmekle birlikte tel zımbaların zamanla yıpranma riski taşıması ve çocukların ellerine zarar verebilme ihtimali önemli dezavantajlarından. Kitap yapısal olarak kolaylıkla açılıp kapanabilmekte ve düz zeminde her iki yana rahatlıkla yaslanarak durabilmektedir.

4.15.1.4. Kâğıt

Eserde parlak kuşe kâğıt kullanılmıştır. Kullanılan bu kâğıt türü resimlerin canlı ve dikkat çekici bir şekilde yansıtılmasını sağlamakta yazı ve görsel içeriklerin arka sayfaya geçmesini engelleyerek yüksek baskı kalitesi sunmaktadır. Ancak parlak yapısı gereği göz sağlığı açısından olumsuz özellik taşımaktadır.

4.15.1.5. Sayfa Düzeni

Hanne'nin Örtüleri adlı kitap toplam 24 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta yer alan görseller çoğunlukla tüm sayfayı kaplayacak biçimde yerleştirilmiştir. Metinler ise rahat okunabilirliği sağlamak amacıyla görsel yoğunluğun az olduğu alanlara konumlandırılmıştır. Ancak metin yerleşiminde tutarlı bir düzen izlenmemiş kimi zaman metinler sayfanın üst kısmına kimi zaman ise kenarlarına yerleştirilmiş sabit bir kenar boşluğu bırakılmamıştır. Özellikle bazı metinlerde kenar boşluklarının oldukça dar tutulması görsel estetik açısından olumsuz bir izlenim yaratmaktadır. Metin-görsel dengesi değerlendirildiğinde kitapta görsel içeriğin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Ancak metinlerin sayfa içerisindeki yerleşimi homojen değildir; bazı sayfalarda yalnızca bir cümle yer alırken bazı sayfalarda metinler yarım sayfaya kadar uzamaktadır. Oysa hedef yaş grubuna uygunluk açısından metinlerin sayfa içeriğinin yaklaşık üçte biri oranında olması beklenmektedir. Bu bağlamda eserin sayfa düzeninin yaş grubunun dikkat ve algı düzeyine tam olarak uygunluk göstermediği söylenebilir.

4.15.1.6. Harfler

Eserde yazı diline yakın, sade ve okunaklı bir yazı karakteri tercih edilmiştir. Bazı kelimeler vurgu amacıyla daha kalın ve koyu (bold) yazılmıştır. Harf boyutu kitabın hitap ettiği yaş grubunun görsel algı ve okuma becerileriyle uyumlu olup okunabilirlik açısından uygunluk göstermektedir.

4.15.1.7. Resimler

Kitapta künye sayfası ile hikâyenin ilk sayfası karşılıklı olarak yerleştirilmiştir. Bu düzenleme okuyucuda kitabın başlangıcında bir eksiklik varmış hissi yaratmakta ve görsel-akış bütünlüğünü olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Eserde yer alan illüstrasyonlar sade ve içsel bir anlatım dili yansıtmaktadır. Resimlerde perspektif ve derinlik algısı sınırlıdır; sahneler çoğunlukla iki boyutlu bir biçimde kurgulanmış düzlemsel bir anlatım benimsenmiştir. Renk paleti olarak pastel ve sıcak tonlar tercih edilmiştir. Bu renk grubu anlatının duygusal atmosferini destekleyici ve huzur verici bir etki sunmakla birlikte düşük kontrast düzeyi nedeniyle görsel çekiciliği ve dikkat çekiciliği sınırlı kalmaktadır. Sahne kompozisyonlarında simetri hâkimdir. Ana karakter Hanne, çoğunlukla sahnenin merkezinde konumlandırılmış; çevresel nesneler (kutu, örtü, masa, sandalye vb.) özenli bir hizalama ile düzenlenmiştir. Bu düzen görsel hareketliliğin sınırlı olması nedeniyle monotonluk hissine yol açabilmektedir. Ayrıca sahneler arasında belirgin bir hareket ya da geçiş akışı bulunmamaktadır; illüstrasyonlar arası sinematik bir süreklilik sağlanamamıştır.

Karakter çizimlerinde genel olarak durağanlık göze çarpmaktadır. Mimikler nazik, mahcup ve içe dönük bir ifadeye sahiptir, abartılı duygu geçişlerine yer verilmemiştir. Vücut dili sınırlıdır; hareketli figürler (koşan, dans eden, sıçrayan çocuklar) yerine çoğunlukla oturan, düşünen ya da bekleyen karakterler betimlenmiştir. Bu yönüyle resimler metnin anlatım diliyle uyumlu olsa da görsel anlatım açısından akıcılık ve ritim eksikliği dikkat çekmektedir. Kitapta yer alan örtüler genellikle ev ortamına uygun, klasik desenli ve pastel tonlarda çizilmiştir. Bu tercihler doğallık hissini desteklemekte ancak görsel çekicilik açısından sınırlı bir etki sunmaktadır. Çocuk kitaplarında önemli olan görsel çeşitlilik dokusal zenginlik, parlak renkler ve dikkat

çekici desenler gibi unsurlar bu eserde oldukça sınırlı düzeyde kullanılmıştır. Oysa bu yaş grubundaki çocuklar için görsel hayranlık, taklit davranışı ve özdeşim süreçlerinde güçlü görsel uyaranlar önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca Hanne'nin örtülü hâlinin doğrudan annesiyle özdeşleştirilerek sunulması yerine örtünme teması daha çocuk merkezli ve yaşa uygun bir bağlamda ele alınabilirdi. Bu sayede karakterin örtü ile kurduğu ilişki çocuğun bireysel kimlik gelişimini destekleyecek biçimde daha bağımsız bir anlatımla sunulabilir, tematik aktarım daha doğal bir biçimde gerçekleştirilebilirdi.

Şekil 67. HÖ'den Örnek Görsel

Şekil 68. HÖ'den Örnek Görsel

4.15.2. “Hanne’nin Örtüleri” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında çalışma kapsamında incelenen eserin içeriğini oluşturan konu, tema, ileti, karakter, çevre ve dil anlatım gibi iç yapı özelliklerine detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

4.15.2.1. Konu

Eser küçük bir kız çocuğu olan Hanne’nin örtülere ve örtünmeye duyduğu ilgiyi konu edinmektedir. Hanne annesi ve ablası gibi örtünmeyi arzulamakta ancak evde bulunan örtülerin kendisine büyük gelmesi nedeniyle bu isteğini gerçekleştirememektedir. Bu durum üzerine anne ve abla ile alışverişe çıkan Hanne, beğendiği kumaşları seçerek kendisine uygun bir örtü edinir. Kitap bu alışveriş sürecini ve sonrasında yaşanan gelişmeleri anlatmaktadır. Henüz dinî yükümlülük yaşı öncesindeki çocuklara hitap eden bir eserde, örtünme temasının nasıl ele alındığı büyük önem taşımaktadır. Söz konusu eser örtünme konusunu çocukların anlayabileceği düzeyde sade ve duygusal bir anlatımla işlemekte örtünmeyi doğal, sevgi dolu ve kabul edilebilir bir deneyim olarak yansıtmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda çocukta aidiyet, sevgi ve saygı duygularının geliştirilmesi hedeflenmektedir. Ancak ana karakterin örtünmeye yönelik duygularının sürekli olarak olumlanması ve kitap boyunca yalnızca tesettürlü karakterlerin betimlenmesi metnin yönlendirici bir mesaj taşıdığı izlenimini uyandırmaktadır. Bu yaklaşım karakterin hissettiği duyguların inandırıcılığını azaltmaktadır. Konunun ele alınış biçimi ise özgünlükten uzak bir şekilde sıradan bir anlatımla okuyucuya verilmiştir. Eserde olay örgüsünü güçlendirecek çatışma unsurlarının oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle hikâye durağan bir anlatım çizgisinde ilerlemekte okuyucuda heyecan ya da merak duygusu yaratacak dinamik unsurlar yeterince kullanılmamaktadır.

“Ablası örtüyü bırakınca örtü büyük olduğu için Hanne’nin başından düşüverdi. Hanne üzüldü. O da çok sevmiştii ama örtüler başında bir türlü durmuyordu.” (s. 6) Cümleleri içsel bir çatışma örneğidir. Bu cümleler, Hanne’nin örtünmeye karşı duyduğu olumlu duygulara rağmen fiziksel olarak örtüyü taşıyamamasıyla oluşan bir içsel çatışmayı yansıtmaktadır. Çatışma annesinin “Bal kızım, bugün ablana yeni örtü

kumaşları alacaktık. Sana da alalım ister misin, istediğin zaman örtersin.” (s. 6) sözleriyle çözülmektedir. Ancak çatışma unsuru, yeterince derinleştirilmeden kısa sürede çözüme kavuşturulmuştur. Bu durum, çatışmanın hikâye yapılandırmasına olan katkısını sınırlamış ve anlatının etkileyciliğini zayıflatmıştır.

4.15.2.2. Tema

Eserde temel tema olarak örtünme konusu işlenmiştir. Anlatım boyunca örtünme hem duygusal hem de estetik bir unsur olarak sunulmakta karakterin örtü ile kurduğu bağ üzerinden aidiyet, sevgi ve özlem gibi duygular ön plana çıkarılmaktadır.

4.15.2.3. İleti

Eserde örtünmenin doğal bir süreç olduğu mesajı verilmektedir. Hanne'nin örtünmeye yönelik isteği, annesi ve ablası tarafından desteklenmekte örtünme bir zorlama değil, aidiyet duygusu ile yapılan bir seçim gibi sunulmaktadır. Eserdeki ileti bir kurgu içerisinde çocuk okura sezdirilmeye çalışılsa da doğrudan anlatım yoluyla verilmiş ve ana karakterin örtünmeye yönelik duygularının sürekli olarak olumlanması iletinin açık bir şekilde aktarılmasına sebep olmuştur.

4.15.2.4. Karakterler

Eserde ana karakter küçük bir kız çocuğu olan Hanne'dir. Annesi Nesibe Hanım, ablası ve ninesi ise yan karakterler olarak hikâyede yer almaktadır. Hanne karakteri hakkında ayrıntılı bir betimleme sunulmamaktadır. Karakterin kişilik özellikleri yalnızca hikâyenin vermek istediği ana mesaja hizmet edecek şekilde kurgulanmıştır. Bu durum çocuğun karakterle özdeşim kurmasını desteklememektedir. Hanne'nin davranışları ve konuşmalarından örtünmeye karşı yoğun bir ilgi ve istek duyduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda karakterin psikolojik derinliği sınırlı tutulmuş, mesaj odaklı bir anlatımla şekillendirilmiş olması nedeniyle kapalı karakter özelliği taşımaktadır. Hikâyenin başlangıcında duygusal bir gerilim yaşayan Hanne, ilerleyen bölümlerde yaşadığı deneyimlerin ardından mutluluk ve sevinç duygularıyla betimlenmektedir. Bu dönüşüm

karakterin anlatı süreci boyunca duygusal bir değişim geçirdiğini göstermekte ve onu devingen karakter olarak tanımlanabilir kılmaktadır.

Anne karakteri Nesibe Hanım ise çocuklarının ihtiyaç ve duygularına duyarlı, onların sorunlarını çözmeye çalışan destekleyici ve çalışkan bir profil çizmektedir. Ancak karaktere dair detayların sınırlı kalması onu kapalı karakter olarak nitelendirmeye olanak tanımaktadır. Ayrıca anlatı boyunca herhangi bir dönüşüm geçirmemesi nedeniyle durağan karakter özelliği göstermektedir.

Abla ve nine karakterleri de benzer biçimde anlatı içerisinde sınırlı yer tutmakta ve hikâyeye yalnızca destekleyici rollerle dâhil edilmektedir. Bu karakterler hakkında detaylı bilgi verilmemesi ve gelişim göstermemeleri onların hem kapalı hem de durağan karakterler olduklarını ortaya koymaktadır.

4.15.2.5. Çevre

Eserde olayların geçtiği mekânlar ağırlıklı olarak ev ortamı ve kumaşçı dükkânı ile sınırlıdır. Mekânsal çevre doğrudan betimlemelerle değil büyük ölçüde görseller aracılığıyla okuyucuya aktarılmaktadır. Ayrıca ev ortamı dini duyguların ve ibadetlerin yoğun olarak yaşandığı bir yer olarak kurgulanmıştır.

4.15.2.6. Dil ve Anlatım

Eserde açık ve anlaşılır bir anlatım tercih edilmiş, sade ve günlük dile yakın bir üslup benimsenmiştir. Ancak Türkçenin anlatım olanakları yeterince etkin biçimde kullanılmamıştır. Anlatımı zenginleştiren ikileme, pekiştirme ve söz sanatları gibi dilsel öğeler metin içerisinde sınırlı düzeyde yer almakta anlatımda daha çok sıfat kullanımına başvurulmaktadır. Metinde yalnızca “Yerinde duramıyordu.” (s. 7) ve “Hanne’nin içi içine sığmıyordu.” (s. 9) cümlelerinde deyim kullanımına rastlanmakta olup bu durum dilsel çeşitlilik açısından yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda metnin okul öncesi dönem çocuklarının dil gelişimini destekleyici yönü sınırlı görülmektedir. “Annesi bu zıpır kızı durdurdu.” (s. 7) ifadesinde yer alan “zıpır” kelimesi, neşeli ve enerjik bir çağrışım taşısa da okul öncesi yaş grubu için daha olumlu ve sevecen çağrışımlar içeren alternatif ifadeler tercih edilmesi pedagojik açıdan daha uygun olacaktır. Bu tür ifadeler çocukların

özsayılarını ve duygusal gelişimlerini desteklemeye katkı sağlayabilir. Metinde yer alan “Annesigil” (s. 3) ifadesi yerel ağız özelliği taşıyan bir söyleyiştir. Bu tür bölgesel söyleyişler standart Türkçeye yakın bir anlatım tercih edilmesi gereken çocuk kitaplarında dikkatli kullanılmalıdır. Metinde dini içerikli kavram ve ifadelere yoğun biçimde yer verildiği dikkat çekmektedir. Bunlar arasında Maşallah, Subhanallah, Yüce Rabbim, İnşallah, salavat getirmek ve Kur’an okumak gibi ifadeler öne çıkmaktadır. Bu kavramların metin içerisinde sık tekrarlarla sunulması, anlatıdaki bütünlüğü gölgelemiştir. Bu yoğunluk metni tek yönlü ve monoton bir yapıya dönüştürerek okuma motivasyonunu olumsuz etkileyebilir.

4.15.3. “Hanne’nin Örtüleri” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında kitabın eğitsel nitelikleri ele alınarak çocuk gelişimine katkısı incelenmektedir. Bu doğrultuda elde edilen bulgular aşağıda sıralanmıştır:

Tesettür temalı Hanne’nin Örtüleri adlı eserde örtünme doğrudan emir ya da buyurgan bir dille sunulmamakta çocuğun kendi gözlemi, ilgisi ve çevresindekileri taklit etmesiyle gelişmektedir. Bu durum değerlerin dolaylı yollarla kazandırılmaya çalışıldığını göstermektedir. Ayrıca bu sürecin doğal ve tercih edilebilir bir seçenek olarak sunulduğu gözlemlenmektedir. Bu yaklaşım çocuğun sağlıklı bir dini bilinç geliştirmesini desteklemeye yönelik olumlu bir çaba olarak değerlendirilebilir. Ancak ana karakterin örtünmeye yönelik duygularının aşırı olumlanması ve çizimlerde sadece tesettürlü kişilerin resmedilmesi metinde bir yönlendirme olduğunu göstermektedir. Olayın aşırı olumlanmadan çeşitli çatışma örnekleri ile verilmesi daha sağlıklı bir aktarımın oluşmasını sağlayabilirdi. Kitap dini ve kültürel semboller ve ifadelerle zenginleştirilmiş bir içeriğe sahiptir. Bu çocuklara kendi kültürel ve dini kimliklerini tanıma fırsatı sunabilir. Ancak bu öğelerin dengeli ve uygun yaş seviyesinde sunulması oldukça önemlidir.

4.16. “Çıtır Çıtır Bir Bayram Macerası” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular

Kitap, çocuk edebiyatının temel öğeleri çerçevesinde dış yapı, iç yapı ve eğitsel özellikler açısından değerlendirilmiştir. İnceleme, kitabın fiziksel özelliklerinden başlayarak içeriksel ve eğitsel yönlerine doğru yapılandırılmıştır.

4.16.1. “Çıtır Çıtır Bir Bayram Macerası” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

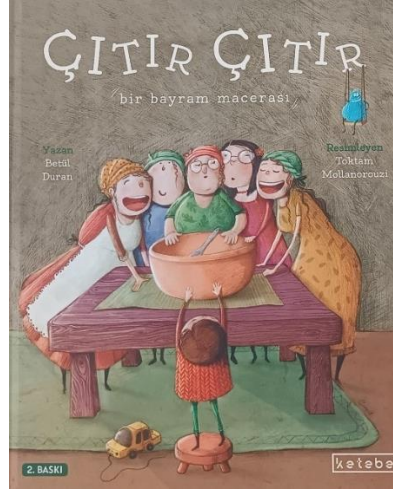
İnceleme kapsamında ilk olarak kitabın dış yapısını oluşturan boyut, kapak, cilt, kâğıt, sayfa düzeni, harf ve resim özellikleri ele alınmaktadır.

4.16.1.1. Boyutlar

Betül Duran’ın Çıtır Çıtır Bir Bayram Macerası (2021) adlı eseri 22x27x1 cm boyutlarındadır. Bu ölçüler, Güleç ve Geçgel’in (2006) sınıflandırmasına göre büyük boy kitap kategorisinde değerlendirilmektedir. Çocuk tarafından kavranması ve taşınması kolay olan hafif bir kitaptır.

4.16.1.2. Kapak

Kapak tasarımı simetrik bir düzen içinde yapılandırılmıştır. Kitap adı üst bölümde yer almakta; hemen altında yazar ve çizer isimleri, karşılıklı konumlandırılarak aynı punto büyüklüğünde verilmiştir. Sayfanın en altında ise baskı sayısı ve yayınevi bilgileri simetrik biçimde karşılıklı olarak yer almaktadır. Kapak görselinde masada hamur yoğurmaya hazırlanan kadın figürleri ile masaya uzanmaya çalışan bir çocuk tasvir edilmiştir. Ayrıca kitabın adındaki “R” harfinden sarkan figür, kitaptan bir detay olarak sunulmuş ve çocuğun hayal dünyasını temsil etmektedir. Arka kapak görseli ön kapakla görsel bütünlük sağlayacak şekilde devam ettirilmiştir. Arka kapakta yer alan bir lambanın aydınlattığı bölüme kısa tanıtım metni yazılmış, görselin alt kısmına ise bir kedi figürü yerleştirilmiştir. Arka kapak yazısı, çocuğun dikkatini çekecek ve merak duygusunu uyandıracak nitelikte sade ve etkileyici bir içerikle sunulmuştur.

Şekil 69. ÇÇ. Ön Kapak

Şekil 70. ÇÇ. Arka Kapak

4.16.1.3. Cilt

Eser sert kapaklı ve dikişli formda ciltlenmiştir. Sayfalar, kitabın sırt kısmına tutkalla sabitlenmiş olup, bu yöntem uzun süreli kullanım açısından oldukça dayanıklıdır. Söz konusu ciltleme tekniği, özellikle erken çocukluk dönemindeki okurların fiziksel kullanım koşullarına uygun olarak değerlendirilmiştir.

4.16.1.4. Kâğıt

Kitapta birinci hamur, kalın ve mat özellikte bir kâğıt türü tercih edilmiştir. Bu kâğıt, oldukça dayanıklı yapıda olup, yazı ve görsellerin arka sayfalara geçmesini engelleyerek rahat okuma yapmayı desteklemektedir. Ayrıca göz sağlığı açısından da olumlu özellik taşımaktadır.

4.16.1.5. Sayfa Düzeni

Eser toplamda 36 sayfadan oluşmaktadır. Metin yerleşiminde sabit bir düzen izlenmemekle birlikte metinlerin sayfalarda estetik açıdan göze hitap edecek biçimde konumlandırıldığı görülmektedir. Tasarıma hareketlilik kazandırmak amacıyla bazı ünlem içeren ifadelerin doğrudan görsellerin üzerine yazıldığı dikkati çekmektedir. Resim-yazı dengesi açısından değerlendirildiğinde görsellerin baskın olduğu görülmektedir. Bu durum erken çocukluk dönemine hitap eden bir kitap için gelişimsel açıdan uygun bir tercihtir. Sayfalarda bırakılan kenar boşlukları ve satır aralıkları hem rahat bir okuma sağlamak hem de sayfa estetiğini desteklemektedir.

4.16.1.6. Harfler

Eserde kullanılan yazı karakteri ve harf büyüklüğü, erken çocukluk dönemindeki okurların görsel takibini kolaylaştıracak ölçüdedir.

4.16.1.7. Resimler

Eserde yer alan görseller dijital ortamda hazırlanmış olsa da elle çizilmiş izlenimi verecek biçimde doğal ve içten bir estetikle sunulmuştur. Bazı bölümlerde kuru boya ile yapılmış hissi uyandıran dokulara yer verilmesi resimlere sıcaklık ve samimiyet kazandırmaktadır. Görsellerde ana karakterin hayal dünyasına ilişkin unsurlar da çocuk okura yansıtılmış; böylece resimler yalnızca anlatımı desteklemekle kalmayıp çocuğun hayal gücünü harekete geçiren bir yapı kazanmıştır. Ayrıca başörtülü karakterlerin sevimli ve estetik biçimde çizilmiş olması dini temsiliyet açısından olumlu bir örnek teşkil etmektedir. Çay bardağı, örtü uçlarındaki oya gibi küçük ama dikkat çekici kültürel detaylar da görsellere

dahil edilmiştir. Genel olarak resimlerin metinle uyumlu olduğu ancak yalnızca destekleyici bir unsur olmaktan öteye geçerek metni genişlettiği ve çocuğa alternatif anlam katmanları sunma imkânı verdiği gözlemlenmektedir. Bu yönüyle görsellerin sanatçı duyarlılığıyla hazırlanmış nitelikli illüstrasyonlar olduğu söylenebilir.

Şekil 71. ÇÇ'den Örnek Görsel

Şekil 72. ÇÇ'den Örnek Görsel

4.16.2. “Çıtır Çıtır Bir Bayram Macerası” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında çalışma kapsamında incelenen eserin içeriğini oluşturan konu, tema, ileti, karakter, çevre ve dil anlatım gibi iç yapı özelliklerine detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

4.16.2.1. Konu

Eser ana karakterin Ramazan Bayramı için hazırlanan ve üzeri örtülü duran bir baklava tepsisinin ne olduğu konusunda duyduğu merakı ve bu merak etrafında geliştirdiği düşünceleri konu edinmektedir. Konu seçimi, çocuk gerçekliğine uygun olup erken çocukluk dönemindeki bireylerin ilgisini çekecek şekilde yapılandırılmıştır. Bayramlar, çocukların sıklıkla heyecan duyduğu; şeker, tatlı ve harçlık gibi geleneksel öğelerle anlam kazanan özel zamanlardır. Bu bağlamda hikâye, Ramazan Bayramı’nın çocuk zihnindeki karşılığını başarılı bir biçimde yansıtarak bayramın coşkusu ve beklentisini hissettirmeyi başarmaktadır.

Kitapta geçen karakterin kendi iç dünyasında yaşadığı merak ve anlamlandırma süreci iç çatışma örneği olarak değerlendirilebilir. Ana karakter olan çocuk, öykü boyunca üzeri örtülü nesnenin ne olduğuna dair çeşitli tahminlerde bulunmakta ve kendi bakış açısından senaryolar geliştirmektedir. Hikâyenin sonunda misafirlerin gelmesiyle birlikte gizemini koruyan nesnenin baklava olduğu anlaşılır ve karakter bir aydınlanma yaşar. “Tabii ya! Baklavaydı bunun adı, şimdi hatırladım.” (s. 32) cümlesi bu aydınlanmayı yansıtmakta ve bu durum çocuğun düşünsel sürecinin tamamlandığını ve merakının giderildiğini göstermektedir.

4.16.2.2. Tema

Eserin temel teması bayram coşkusu ve merak duygusudur. Tema konu ile uyumlu bir şekilde işlenmiş ve okura etkili bir şekilde verilmiştir.

4.16.2.3. İleti

Eserin ana ileti “Ramazan Bayramı tüm ailenin bir araya geldiği ve çeşitli geleneklerin uygulandığı ve tüm bu unsurları ile insanı mutlu hissettiren bir bayramdır.” Mesajıdır. Bu mesaj eğlenceli bir kurgu ile örtük ve dolaylı bir şekilde okura sezdirilmektedir. İleti aynı zamanda bayramı çocuk dünyasından yorumlayarak kültürel geleneklerin çocuk bakış açısıyla içselleştirilmesine imkân tanımaktadır.

4.16.2.4. Karakterler

Eserde öykü ana karakter olan çocuk üzerinden kurgulanmıştır. Karakterin ismine metin içerisinde yer verilmese de çeşitli özellikleri okura tanıtılmıştır. Meraklı ve hayal gücü gelişmiş bir çocuk profili çizildiği hem metin hem de görseller aracılığıyla sezdirilmektedir. Görseller, karakterin dış görünüşüne dair ipuçları sunarak okuyucunun karakterle özdeşim kurmasını kolaylaştırmaktadır. Bu yönüyle karakter, okura açık bir biçimde sunulmakta ve açık karakter özelliği göstermektedir. Ayrıca, anlatı boyunca yaşadığı içsel çatışma ve düşünsel gelişim sonucunda ulaştığı farkındalık dikkate alındığında, karakterin devingen karakter özelliği taşıdığı söylenebilir. Eserde geçen anne, baba nine, hala yenge, dede, küçük amca gibi karakterden sadece ismen bahsedilmiştir bu yüzden kapalı ve durağan oldukları görülmektedir.

4.16.2.5. Çevre

Eserdeki olaylar, Ramazan Bayramı’ndan bir gün önceki arife günü ve bayram sabahı olmak üzere kısa bir zaman dilimini kapsamaktadır. Öykü, çocuğun yaşadığı ev ortamında geçmektedir. Görseller aracılığıyla evin samimi ve geleneksel değerlere bağlı bir aile yapısına sahip olduğu sezdirilmektedir. Karakterlerin baş örtülü olması ve bayram hazırlıkları gibi görsel unsurlar, dini vecibelerini yerine getiren bir aile ortamını yansıtmaktadır. Bu bağlamda çevre yalnızca fiziksel bir mekân değil aynı zamanda dini ve kültürel değerlerin de taşıyıcısı olan bir işlev görmektedir.

4.16.2.6. Dil ve Anlatım

Eserin dil ve anlatım özellikleri, çocuk edebiyatına uygunluk açısından oldukça başarılıdır. Anlatım akıcı, içten ve sade bir dille kurgulanmış; cümleler doğal bir geçişle birbirine bağlanarak metinsel bütünlük sağlanmıştır. Anlatımda sıkça kullanılan soru cümleleri hem karakterin merak duygusunu yansıtmakta hem de çocuk okurun hikâyeye aktif biçimde katılımını desteklemektedir. Böylece çocuğun metne yönelik ilgisini canlı tutulmaktadır. Metnin dilsel düzenlenişi, çocukların hayal gücünü harekete geçirecek biçimde yapılandırılmıştır. Duygular doğrudan değil, bağlamlar aracılığıyla çocuğa sezdirilerek sunulmakta; bu da metne derinlik kazandırmaktadır. Bazı sayfalarda, ses ve kelimelerin oluşturduğu işitsel ritim, çocuğun hem dinleme hem de okuma motivasyonunu artırıcı bir etki oluşturmaktadır.

Anlatımda “Of! Beklemek çok zor.” (s. 7) cümlesinde ünlem ifadesinin kullanımı ve “Önceki gün annem ve ninemi konuşurlarken duydum.” (s. 8), “Elinde bir poşet dolusu malzemeye geri geldi.” (s. 11), “Herkes koca bir kabin etrafına dizildi.” (s. 13), “Herkes eline birer sopa aldı.” (s. 16), “İşte dün bütün gün böyle geçti.” (s. 19) ve “Ama hala çıtırtı sesleri ortalıkta yoktu.” (s. 27) cümlelerinde niteleyici sıfatlara yer verilmesi dilin anlatım gücünü zenginleştirmektedir. Bu yönüyle metin Türkçenin dilsel ve anlamsal olanaklarını yaş düzeyine uygun biçimde kullanarak çocuğa edebi bir deneyim sunmaktadır.

4.16.3. “Çıtır Çıtır Bir Bayram Macerası” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında kitabın eğitsel nitelikleri ele alınarak çocuk gelişimine katkısı incelenmektedir. Bu doğrultuda elde edilen bulgular aşağıda sıralanmıştır:

Eserde aşırı öğretici, öğüt veren ve tek yanlı bir yaklaşımdan uzak durulmuştur. Kullanılan dil, anlatım biçimi ve görseller çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygun olarak seçilmiştir. İçerik, çocukların doğrudan deneyimleyebilecekleri gündelik öğeler üzerinden sunulmuştur. Baklava, bayram hazırlığı, misafirlilik gibi somut olaylar aracılığıyla bayram kavramı soyut değerlerle ilişkilendirilmiştir. Karakterin baklava tepsisinin içeriğini çözmeye çalışması, çocukta merak, neden-sonuç ilişkisi kurma, sabretme gibi becerilerini destekleyerek çocuğun yaratıcı, girişimci ve araştırmacı bir

kimlik oluşturmasına imkân vermektedir. Ayrıca metindeki soru cümleleri, çocuk okurun düşünsel sürece katılımını teşvik etmektedir. Eserde Ramazan Bayramı'nın coşkusuna odaklanması, çocuğun manevi zamanları tanımasına ve içselleştirmesine imkân tanımaktadır. Bayramın bir paylaşım, mutluluk ve beraberlik hissi oluşturma zamanı olarak işlenmesi, çocuğun içerisinde bulunduğu toplumsal, dini aidiyet ve birlik duygularını pekiştirmekte; aynı zamanda kültürel bir kimlik kazanmasına katkı sağlamaktadır.

4.17. “Minikler İçin Mescitlerimiz” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular

Kitap, çocuk edebiyatının temel öğeleri çerçevesinde dış yapı, iç yapı ve eğitsel özellikler açısından değerlendirilmiştir. İnceleme, kitabın fiziksel özelliklerinden başlayarak içeriksel ve eğitsel yönlerine doğru yapılandırılmıştır.

4.17.1. “Minikler İçin Mescitlerimiz” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

İnceleme kapsamında ilk olarak kitabın dış yapısını oluşturan boyut, kapak, cilt, kâğıt, sayfa düzeni, harf ve resim özellikleri ele alınmaktadır.

4.17.1.1. Boyutlar

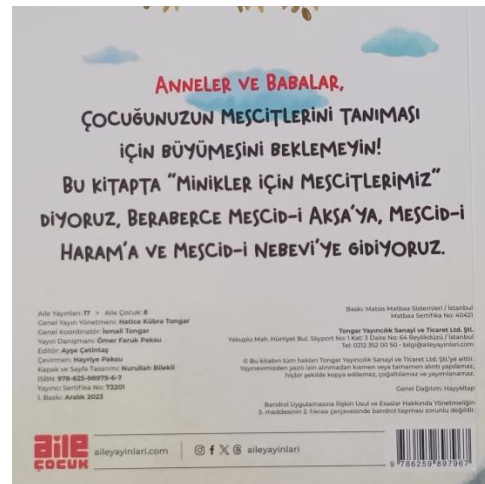
Hatice Kübra Tongar'ın Minikler İçin Mescitlerimiz (2023) adlı çocuk kitabı 15x15x1 cm ölçülerinde olup Güleç ve Güçgel'in (2006) sınıflandırmasına göre küçük boyutlu kitaplar arasında değerlendirilmektedir. Eserin fiziksel yapısı 1–3 yaş aralığındaki çocukların motor becerileri dikkate alındığında onların kitabı rahatlıkla kavrayıp sayfalarını çevirebileceği şekilde tasarlanmıştır. Ayrıca kitabın kalın ve dayanıklı malzemeden üretilmiş olması bu yaş grubundaki çocukların kitapları ağızlarına götürme eğilimleri göz önünde bulundurulduğunda yerinde bir tercih olarak öne çıkmaktadır.

4.17.1.2. Kapak

Eserin kapak tasarımında beyaz renkte sade bir arka plan tercih edilmiştir. Ön kapağın orta bölümünde kitabın ismine yer verilmiş; hemen altına İngilizce çevirisi, onun da altına yazar ismi konumlandırılmıştır. Çizerin adı ise sağ alt köşede daha küçük punto ile yazılmıştır. Kapakta üç farklı karakter ile birlikte üç önemli mescit – Kâbe, Mescid-i Nebevî ve Kubbetü's-Sahra – vinyet formunda resmedilmiştir. Arka kapak da ön kapakta kullanılan beyaz arka planla uyumlu şekilde tasarlanmış olmakla birlikte ön ve arka kapak arasında görsel bir bütünlük sağlanamamıştır. Arka kapakta eserin künye bilgilerine ve yayınevine ilişkin detaylı bilgilere yer verilmiştir.

Şekil 73. MM Ön Kapak

Şekil 74. MM Arka Kapak

4.17.1.3. Cilt

Minikler İçin Mescitlerimiz adlı eser tahta kitap (board book) kategorisinde yer almakta olup sert kapaklı ciltleme tekniğiyle üretilmiştir. Kitabın sayfaları cilde dikiş yöntemiyle sabitlenmiştir. Bu dayanıklılık ve güvenlik kriterleri açısından değerlendirildiğinde uygun bir seçim olarak öne çıkmaktadır. Kitap hem çoklu kullanımlara hem de çocukların uygulayabileceği fiziksel baskılara karşı dirençli olacak biçimde tasarlanmış olup çocuk sağlığına zarar vermeyecek malzemelerle hazırlanmıştır.

4.17.1.4. Kâğıt

Eserde kalın mukavva formunda bir kâğıt türü tercih edilmiş olup yüzeyi selofan kaplama ile desteklenmiştir. Bu tercih özellikle erken çocukluk dönemine yönelik kitaplarda önem taşıyan dayanıklılık ve kolay temizlenebilirlik açısından avantaj sağlamaktadır.

4.17.1.5. Sayfa Düzeni

Eser toplamda 16 sayfadan oluşmaktadır. Metin yerleşimi açısından değerlendirildiğinde cümlelerin çoğunlukla sayfanın üst bölümüne veya orta kısmına konumlandırıldığı görülmektedir. Her bir sayfada genellikle üçer cümleye yer verilmiştir. Cümlelerin altında İngilizce çevirileri yer almaktadır. Sayfa kenar boşlukları ve satır aralıkları çocukların görsel algı düzeylerine uygun olarak düzenlenmiş olup estetik zevk oluşumunu destekleyici niteliktedir.

4.17.1.6. Harfler

Eserde sade ve açık bir yazı tipi tercih edilmiştir. Bu sayede harfler net bir şekilde ayırt edilebilmekte ve metin erken yaş grubu çocukları için okunabilirlik açısından uygunluk göstermektedir. Ancak yazı puntosunun bir miktar daha büyük seçilmesi özellikle okul öncesi dönem çocukları için daha işlevsel olabilir. Metin lacivert renkte yazılmış olup bu renk tercihi gözü yormayan bir görsel etki sağlamaktadır.

4.17.1.7. Resimler

Eserde yer alan görseller beyaz zemin üzerine dijital çizim tekniğiyle oluşturulmuştur. Karşılıklı sayfalarda yer alan resimler çoğunlukla birbirini tamamlayacak şekilde düzenlenmiştir. Kullanılan renkler sıcak tonlardan seçilmiş ve gözü yormayacak niteliktedir. Görseller metindeki anlatımı destekler nitelikte olmakla birlikte anlatıyı derinleştirme ve çocuğun hayal gücünü harekete geçirme açısından sınırlı kalmaktadır. Bu yönüyle çizimlerin sanatsal bir nitelik taşımadığı ve estetik yönünün zayıf olduğu söylenebilir. Görseller daha çok anlatıya eşlik eden tamamlayıcı öğeler olarak işlev görmektedir. Çocuk karakterler, sevimli yüz ifadeleriyle neşeli ve pozitif bir ruh hâlinde resmedilmiş olup bu durum çocuğun duygusal bağ kurmasını kolaylaştırabilecek niteliktedir. Ancak eserin son sayfasında üç önemli mescit yapısı (Kâbe, Mescid-i Nebvî ve Kubbetü's-Sahra) aynı bahçe içinde bir arada resmedilmiştir. Bu durum hepsinin aynı şehirde bulunduğu yönünde bir kafa karışıklığına sebebiyet verebilmektedir.

Şekil 75. MM'den Örnek Görsel

4.17.2. “Minikler İçin Mescitlerimiz” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında çalışma kapsamında incelenen eserin içeriğini oluşturan konu, tema, ileti, karakter, çevre ve dil anlatım gibi iç yapı özelliklerine detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

4.17.2.1. Konu

Eserde Mescid-i Aksâ ve içerisindeki Kible Mescidi ile Kubbetü's-Sahra'nın yanı sıra Kâbe ve Mescid-i Nebevî hakkında bilgiler verilmektedir. Bu yapılarla ilgili dini ve kültürel içeriklerin erken çocukluk dönemine uygun biçimde sunulması oldukça önemlidir. Ancak eserde konu mescitlerin işlevsel özelliklerine yer verilerek yapılandırılmıştır. Bu yaklaşım, 1–3 yaş aralığındaki çocukların bilişsel gelişim düzeyi göz önünde bulundurulduğunda soyut kavramlar içermesi bakımından yaş grubuna uygun değildir. Bu nedenle söz konusu yapıların çocuk okura daha anlaşılır kılınabilmesi için somut betimlemelere ve daha güçlü görsel desteklere yer verilmesi çocuğun gelişimsel düzeyi açısından daha uygun bir tercih olacaktır. Mescitlerin manevi yönlerinden ziyade çocukların kavram gelişimiyle örtüşen ve doğrudan deneyimleyebilecekleri görsel ayrıntılar üzerinden bir anlatım kurgusunun oluşturulması konunun yaş grubuna uygunluğunu önemli ölçüde artıracaktır.

4.17.2.2. Tema

Kutsal mekanlar, dini kimlik bilinci ve mekân bilinci eserdeki ana temalardır. Konu belirli bir kurgu içerisinde verilmeyip bilgilendirici bir yöntem ile okura aktarılması temanın da yeterince etkili bir şekilde ifade edilmesini engellemiştir.

4.17.2.3. İleti

Eserde “mescitler, Allah’a dua edilen, huzur bulunan kutsal mekânlardır ve bu yapılar çocuklar için de önemlidir” mesajı verilmektedir. Bu ileti görseller ve kısa cümlelerle dolaylı bir şekilde verilmektedir. Kâbe, Mescid-i Nebevî, Mescid-i Aksâ gibi yapılar sevimli karakterler aracılığıyla tanıtılarak çocuğa bu mekânlara dair bir ilgi ve sevgi uyandırılmaya çalışılmaktadır.

4.17.2.4. Karakterler

Eserde karakter bulunmamaktadır. Anlatıcı tarafından mescitlere dair bilgiler okuyucuya anlatılmıştır. Özdeşim kurulacak bir karakterin olmaması çocuğun kitapla kurduğu bağı zayıflatmaktadır.

4.17.2.5. Çevre

Eserde Kudüs, Mekke ve Medine şehirleri çevreyi oluşturmaktadır. Bu şehirler görseller aracılığıyla ve metinde geçen dini özellikleri ile okura tanıtılmıştır.

4.17.2.6. Dil ve Anlatım

Eserde kullanılan dil duru, akıcı ve yalın bir yapıya sahiptir. Anlatımda ses ve kelimelerin işitsel etki oluşturmaları amacıyla bazı cümleler devrik bir yapıda oluşturulmuştur. “Bak burası zeytin ağaçlarıyla ve zeytin gözlü çocuklarıyla meşhur Mescid-i Aksa. Müslümanlar eskiden bu yöne dönerdi namaz kıldığında.” (s. 1) cümlesi buna örnektir. Metinde anlatıma hareketlilik kazandırmak ve çocuk okuyucuyu doğrudan sürece dâhil etmek amacıyla, sık sık “öyle değil mi?”, “sence” gibi ifadelerle yer verilmiştir. Bu tür sorular, çocukla etkileşim kurmayı kolaylaştırmakta ve metinle duygusal bağ kurmasını desteklemektedir. Ayrıca eserde Türkçenin anlatım gücünü zenginleştiren dilsel öğelere yer verilmiştir. “Işıl ısl parıldıyor güneş vurduğunda.” (s. 6) cümlesinde ikileme yer almaktadır. “Zeytin gözlü çocuklarıyla meşhur Mescid-i Aksa.” (s. 1), “Güzel şehir Mekke’de.” (s. 10), “Yeşil kubbeli Peygamber mescidi.” (s. 12) ve “O hurma ağacının üzerindeki ne de tatlı bir kedi.” (s. 12) cümlelerinde ise niteleme sıfatlarının kullanıldığı görülmektedir.

4.17.3. “Minikler İçin Mescitlerimiz” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında kitabın eğitsel nitelikleri ele alınarak çocuk gelişimine katkısı incelenmektedir. Bu doğrultuda elde edilen bulgular aşağıda sıralanmıştır:

Kitapta yer alan bilgiler çocuklara pozitif duygular aracılığıyla sunulmaya çalışılsa da metnin genelinde açık bir öğretici amaç taşıdığı görülmektedir. Bilgi aktarımı yoğun olup çok sayıda kavram ardı ardına sıralanarak verilmiştir. Bu durum özellikle erken çocukluk dönemindeki çocukların sınırlı dikkat süreleri ve soyut kavramları anlama becerileri göz önünde bulundurulduğunda kavram karmaşasına yol açma potansiyeli taşımaktadır. Ayrıca kitapta kullanılan mescit isimlerinin Arapça olması (örneğin Mescid-i Aksâ, Mescid-i Nebevî gibi) bu yaş grubundaki çocuklar için anlamlandırılması güç terimlerdir. Bu nedenle mekânların isimleri yerine somut özelliklerle ilişkilendirilerek daha sade bir anlatım tercih edilebilir ya da yalnızca görsel okumaya dayalı bir sunum yapılması daha uygun olabilir. Her ne kadar konu seçimi çocukların manevi gelişimlerine katkı sağlama amacı taşır nitelikte olsa da verilen bilgilerin çocukların bilişsel ve kavramsal gelişim düzeyleriyle tam olarak örtüşmediği anlaşılmaktadır. “Kıble”, “namaz kılmak”, “başkent”, “hac”, “saf tutmak” gibi kavramlar, bu yaş grubundaki çocuklar için soyut ve anlamlandırması güç kavramlardır. Bunun yerine mescitlerin dış görünüşlerine renklerine ve şekillerine odaklanan daha somut ve görsel temelli bir anlatım tercih edilmesi yaşa uygunluk açısından daha yerinde olacaktır.

4.18. “Bu Deve Neden Kızdı?” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular

Kitap, çocuk edebiyatının temel öğeleri çerçevesinde dış yapı, iç yapı ve eğitsel özellikler açısından değerlendirilmiştir. İnceleme, kitabın fiziksel özelliklerinden başlayarak içeriksel ve eğitsel yönlerine doğru yapılandırılmıştır.

4.18.1. “Bu Deve Neden Kızdı?” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

İnceleme kapsamında ilk olarak kitabın dış yapısını oluşturan boyut, kapak, cilt, kâğıt, sayfa düzeni, harf ve resim özellikleri ele alınmaktadır.

4.18.1.1. Boyutlar

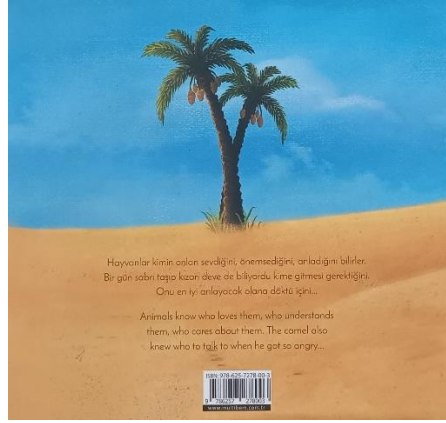
Elif Santur'un Bu Deve Neden Kızdı? (2023) adlı eseri 22x24 cm ölçülerinde tasarlanmıştır. Bu boyut çocukların aşına olduğu yaygın bir ölçüdür. Ayrıca kitabın hafif olması çocuk tarafından kolay kavranmasını ve taşınmasını sağlamaktadır.

4.18.1.2. Kapak

Çocuk kitaplarında kapağın, çocuğun dikkatini çekerek esere yönelmesini sağlayan ilk görsel unsur olduğu belirtilmektedir (Canlı, 2020). Bu bağlamda eserin kapağının dikkat çekici bir tasarıma sahip olduğu söylenememektedir. Kapakta kitap taşıyan ve gözleri kapalı bir deve figürü yer almaktadır. Ağırlıklı olarak turuncu ve mavi renkler kullanılan tasarımda başka bir detaya yer verilmemiştir. Ön kapak üzerinde yazar ve çizerin isimleri aynı punto büyüklüğünde yazılmıştır. Kapak kalın bristol kartondan üretilmiştir ancak üzerine yıpranmayı önleyici bir kaplama işlemi uygulanmamıştır. Buna karşın malzeme yapısı itibarıyla dayanıklı olduğu söylenebilir. Kitabın sırt kısmında kimlik bilgileri yer almakta olup ön ve arka kapak tasarımları birbiriyle uyumludur. Arka kapakta ise içeriğe ilişkin kısa duygusal bir tanıtım metni bulunmaktadır.

Şekil 76. BDNK Ön Kapak

Şekil 77. BDNK Arka Kapak

4.18.1.3. Cilt

Kitabın sayfaları dikişlidir ve kitabın sırtına tutkalla tutturulmuştur. Kolay yıpranmayacak dayanıklı bir yapıdadır. Kitap sayfaları açıldığında rahatlıkla iki yana yaslı durmaktadır. Böylece karşılıklı sayfalardaki resimler bir bütün olarak görülmektedir.

4.18.1.4. Kâğıt

Kitapta parlak kuşe kâğıt kullanılmıştır. Yazı ve resim izlerinin (gölgeleri) arkaya geçmediği, çocuğun rahatça çevirebileceği bir kâğıt türü olsa da göz sağlığı açısından olumsuz özellik taşımaktadır.

4.18.1.5. Sayfa Düzeni

Eser toplamda 31 sayfadan oluşmaktadır. Hikâyenin sonunda develerin özelliklerine ilişkin bilgilerin yer aldığı ve kapakla aynı kalınlığa sahip dört sayfalık ek bir bölüm bulunmaktadır. Resim ve metin dengesi kitabın hedeflediği yaş grubuna uygun olup görseller metne kıyasla daha baskın bir konumdadır. Metinler bazı sayfalarda ortalanmış bazı sayfalarda ise sağa veya sola yaslanmış şekilde yerleştirilmiştir. Sayfalardaki kenar boşlukları sabit olmamakla birlikte metinlerin okunaklı olduğu ve sayfa düzeninin görsel algıya hitap ettiği söylenebilir. Kitapta her sayfada cümlelerin İngilizce çevirileri de yer almaktadır. Ancak farklı bir dilin kullanımı henüz okuma yazma bilmeyen yaş grubu için

ilgi çekici olmayabilir. Ayrıca bazı sayfalarda orijinal metin ve çeviri alt alta yerleştirilmiş olup bu durum metnin olduğundan daha uzun görünmesine neden olmaktadır.

4.18.1.6. Harfler

Harfler ve kelimeler kitapta rahat bir şekilde okunmaktadır. Kitapta vurgulanmak istenen kelime ve cümleler koyu renkle yazılmış olup bu ifadelerin çoğunlukla Peygamber Efendimiz'in sözlerine atıfta bulunduğu görülmektedir. Ayrıca olumlu davranışları teşvik eden kelimeler de koyu renkle vurgulanmıştır.

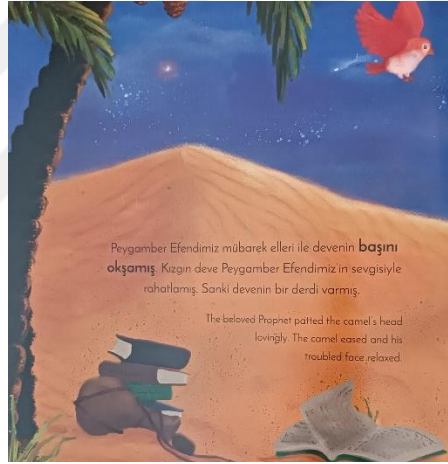
4.18.1.7. Resimler

Eserin ilk sayfalarında Mekke şehri bölgeye özgü mimari yapıları, bitki örtüsü ve hayvanlarıyla birlikte çizilmiştir. Resimlerde hurma ağaçları, kuyular, kaktüsler, develer ve evler gibi çeşitli detaylar yer alsa da görsellerin büyük bir kısmına çöl manzarasının hâkim olduğu görülmektedir. Hikâyenin ana karakteri olan deve, neredeyse her sayfada sırtında yük taşıırken resmedilmiştir. Ancak çizimlerin estetik açıdan çocuk okurun görsel algısını geliştirebilecek nitelikte olmadığı görülmektedir. Hikâyenin başında mutsuz ve kızgın olarak betimlenen deve, olayların ilerleyişiyle birlikte duygu değişimi yaşamaktadır. Bununla birlikte bu değişimin görsel anlatımla yeterince yansıtılamadığı ve okuyucu tarafından net bir şekilde algılanmasının zor olduğu söylenebilir. Devenin duygusal dönüşümünün çizimlerle daha belirgin hâle getirilmesi, çocuğun metinle kurduğu bağı güçlendirebilirdi. Farklı bir coğrafyada geçen bu hikâyenin sanatçı duyarlılığı ile daha detaylı ve incelikli bir şekilde görselleştirilmesi metnin anlam dünyasını zenginleştirebilir ve çocuk okurun resimler üzerinden de bağımsız bir hikâye oluşturmasını teşvik edebilirdi.

Eserin ana karakterlerinden biri olan Hz. Muhammed, İslam kuralları gereği resmedilmemiştir. Ancak O'nun anlatıldığı bölümlerde doğrudan bir figür kullanmaksızın bıraktığı etkinin görsel unsurlarla ifade edilmesi mümkün olabilirdi. Örneğin daha aydınlık tonlar, parlak renkler veya huzur ve sükûneti yansıtan çizgisel öğeler kullanılarak anlatım zenginleştirilebilirdi. Ancak bu bölümlerde belirgin bir görsel farklılık veya dikkat çekici bir detayın bulunmadığı görülmektedir.

Şekil 78. BDNK'den Örnek Görsel

Şekil 79. BDNK Örnek Görsel

4.18.2. “Bu Deve Neden Kızdı?” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında çalışma kapsamında incelenen eserin içeriğini oluşturan konu, tema, ileti, karakter, çevre ve dil anlatım gibi iç yapı özelliklerine detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

4.18.2.1. Konu

Eser Mekke şehrinde yaşayan bir devenin kendisine kaba davranan sahibi ile yaşadığı sıkıntıları Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'e anlatmasını konu eden bir hadisi şerifin hikayeleştirilmesinden oluşmaktadır. Ana karakter olan deve çok sıcak ve sarı kumlarla kaplı bir şehir olan Mekke'de yaşamaktadır. Bir gün çok sinirlenir ve koşmaya başlar. Peygamber Efendimizi görünce yavaşlar ve onun sevgisi ile sakinler. O'na sahibi ile ilgili derdini anlatır. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, hayvanlara nasıl davranmamız gerektiği ile ilgili orada bulunan insanlara öğütler verir. Bunları duyan develerin yüzünde bir tebessüm belirir.

Seslendiği yaş grubu düşünüldüğünde konu çocuğun yaşına ve gereksinmelerine uygun olduğu görülmektedir. Kahramanın bir hayvan olması kitabı çocuk okur için ilgi çekici hale getirmiştir. Konunun ele alını ve yorumlanışı özgün olsa da sonuç kısmında didaktik bir anlatıma düşülmüş bu da konuyu çocuk okurun gözünde sıradanlaştırmıştır. Olaylar dizisi detaylı bir şekilde geliştirilmediği için çocuğun düşünmesine, düş kurmasına, heyecanlanmasına ve hoşça zaman geçirmesine tam anlamı ile imkân vermemektedir. Hikâyede devenin öfkelenmesine neden olan gerekçe açık bir şekilde ifade edilmemiştir. Olay örgüsü devenin aniden sinirlenerek koşmaya başlaması ve ardından Hz. Muhammed ile karşılaşmasıyla başlamaktadır. Ancak bu noktada olayların rastlantısal geliştiği izlenimi oluşmakta ve bu durum kurgunun gücünü zayıflatmaktadır. Kitap boyunca çocuk okuyucunun merakını ve heyecanını artıracak güçlü çatışma unsurlarına yeterince yer verilmediği görülmektedir. Olay örgüsünün daha sürükleyici ve ilgi çekici hâle gelebilmesi için çatışma öğelerinin belirginleştirilmesi gerekmektedir. Devenin yaşadığı sorun Hz. Muhammed'in sahibine yönelik konuşmasıyla çözüme kavuşturulmuştur. Bu bağlamda hikâyede çatışmaların iletişim yoluyla çözülebileceği mesajı sezdirilmektedir.

4.18.2.2. Tema

Tema Hz. Muhammed'in hayvan sevgisidir ve konu ile uyumlu bir şekilde işlenmiştir.

4.18.2.3. İleti

“Hz. Muhammed hayvanlara karşı sevgi ve merhamet beslemektedir” mesajı eserin ana iletisidir. Hz. Muhammed’in yumuşak huylu bir kişilik özelliğine sahip olmasının yanı sıra develerle ilgili verilen bilgiler de eserin yan iletisini oluşturmaktadır. İletiler yazınsal ipuçlarıyla verilmek yerine hikâye boyunca okura işaret edilerek gösterilmiştir.

4.18.2.4. Karakterler

Hikâyenin ana karakterleri Hz. Muhammed ve devedir. Hz. Muhammed, hikâyede açık ve durağan bir karakter olarak ele alınmaktadır. Kişilik özellikleri doğrudan metin içerisinde aktarılmakta olup deve ile arasında geçen olay örgüsü O’nun hayvanlara karşı sevgi ve merhametini vurgulamaktadır. Hz. Muhammed kendine özgü hoş bir kokuya sahip, canlı ve cansız varlıklara selam veren, sevgi dolu, merhametli, hayvanların hâinden anlayan, adaletli ve liderlik vasıfları taşıyan bir peygamber olarak tanımlanmaktadır. Hikâyenin başından sonuna kadar herhangi bir değişime uğramadığı için durağan karakter özelliği göstermektedir. Deve karakteri ise açık ve devingen bir özellik sergilemektedir. Sahibinden şikâyetçi, yorgun ve öfkeli bir hayvan olan deve hikâyenin sonunda yaşadığı soruna çözüm bulunmasıyla huzura kavuşarak sakinleşmiştir. Bu dönüşüm, karakterin devingen yapısını ortaya koymaktadır. Ancak devenin açık bir karakter özelliği taşımasına rağmen yeterince geliştirilmiş bir karakter olmadığı görülmektedir. Karakterlerin yüzeysel biçimde ele alınması çocuk okurun özdeşim kurmasını zorlaştırmaktadır. Hz. Muhammed’in kişilik özelliklerinin sıralı bir biçimde verilmesi yerine kim olduğu doğrudan belirtilmeden anlatılması ve daha sonradan açıklanması çocuğun merak duygusunu harekete geçirebilir ve metnin etkileyciliğini artırabileceği söylenebilir.

4.18.2.5. Çevre

Hikâye Mekke’de geçmektedir. Şehre ait özellikler metindeki betimlemelerle ve çizimlerle okuyucuya yansıtılmıştır. Mekke şehrinin iklim özelliklerinin yanı sıra Hz.

Muhammed'in orada yaşamasından dolayı manevi bir havaya sahip olduğu da okura aktarılmıştır.

4.18.2.6. Dil ve Anlatım

İncelenen eserde dil çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygun bir şekilde tasarlanmıştır. Anlatımda gereksiz süslemeler ve karmaşık cümle yapıları bulunmamaktadır; sade ve günlük dil kullanımı tercih edilmiştir. Cümleler doğal ve uyumlu bir şekilde birbirine bağlanmıştır. Ancak bazı geçişlerde akıcılığı etkileyen kopukluklar gözlemlenmektedir. Örneğin Hz. Muhammed'in kişilik özelliklerine dair anlatım bir anda kesilerek devenin kızgın bir şekilde tozu dumana katması konusuna geçilmektedir. Hikâyenin giriş ve gelişme bölümleri masal formatında anlatılmakta iken olayın sonuca bağlandığı kısımda Hz. Muhammed'in insanlara ve hayvanlara nasıl davranılması gerektiğine dair verdiği öğütler, kitabı bir anda öğretici bir formata sokmaktadır. Didaktik bir dille aktarılan öğütlerin yanı sıra kitapta çıkarılması gereken mesaj da okura doğrudan verilmiştir. Eserde yazarın Mekke şehrine dair yaptığı betimlemeler çocuğun beş duyusunu harekete geçirecek şekilde anlatılmıştır. Ancak hikâyenin ilerleyen bölümlerinde bu betimleme özelliği devam ettirilmemiştir.

Anlatımda; “Peygamber Efendimiz mübarek elleri ile devenin başını okşamış.” (s. 14) ve “Deve, yaşlı gözlerle Peygamber Efendimiz’e bir şeyler söylemiş.” (s. 17) cümlelerinde olduğu gibi sıfatlara yer verilmiştir. “Peygamber Efendimiz yıllar yıllar önce Mekke şehrinde dünyaya gelmiş.” (s. 4), “Etraf sarı sarı kumlarla dolu olduğu için buraya çöl diyorlarmış.” (s. 4) ve “İnsanlar şaşkın şaşkın birbirlerine bakmışlar.” (s. 12) cümlelerinde ise ikilemeler yer almaktadır. “Bir gün boynundan ipi sarkmış, tozu dumana katan deve, kimseyi dinlemeden koşuyormuş.” (s. 9) cümlesinde ise deyme yer verilmiş böylece anlatım zenginleştirilmiştir.

4.18.3. “Bu Deve Neden Kızdı?” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında kitabın eğitsel nitelikleri ele alınarak çocuk gelişimine katkısı incelenmektedir. Bu doğrultuda elde edilen bulgular aşağıda sıralanmıştır:

Eserde ana karakterlerden biri olan devenin özelliklerinin yeterince geliştirilmemesi, isminin dahi bulunmaması okurun kitapla bağ kurmasını zorlaştırmaktadır. Yaşamda sorunların çözümünde iletişimin önemi, deve ve Peygamber Efendimiz arasında geçen olay örgüsü içerisinde devenin sahibine yapılan konuşma aracılığıyla vurgulanmıştır. Eserde farklı coğrafyaların ve kültürlerin tanıtılması, çocuk okura yeni bir bakış açısı ve deneyim sunma fırsatı sağlasa da olay örgüsü ve karakterlerin yeterince iyi yapılandırılmaması nedeniyle bu durumun tam anlamıyla gerçekleşmediği söylenebilir. Kitabın sonuç bölümü öğretici ve öğüt verici bir yaklaşımla kaleme alınmış çıkarılacak ders çocuğa sezdirilmeden 'Hayvanların haklarının, duygularının ne kadar önemli olduğunu insanlar anlamış.' ifadesiyle doğrudan verilmiştir.

4.19. “Kukla Misket Ballı Şifa” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular

Kitap, çocuk edebiyatının temel öğeleri çerçevesinde dış yapı, iç yapı ve eğitsel özellikler açısından değerlendirilmiştir. İnceleme, kitabın fiziksel özelliklerinden başlayarak içeriksel ve eğitsel yönlerine doğru yapılandırılmıştır.

4.19.1. “Kukla Misket Ballı Şifa” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

İnceleme kapsamında ilk olarak kitabın dış yapısını oluşturan boyut, kapak, cilt, kâğıt, sayfa düzeni, harf ve resim özellikleri ele alınmaktadır.

4.19.1.1. Boyutlar

Pınar Başıal Ünlüer’in Kukla Misket Ballı Şifa (2021) isimli eseri 21x26 cm boyutlarında büyük boy bir kitaptır. Hafif bir kitap olup okur tarafından rahatça taşınabilmektedir.

4.19.1.2. Kapak

Kapak tasarımı kitabın 20. ve 21. sayfalarındaki çizimlerin yeniden kullanılmasıyla oluşturulmuştur. Kapakta rüzgârlı bir havada birbirine mutlu bir şekilde sarılan anne ve

ocuk figürü yer almaktadır. Sol alt köşede Kukla Misket oldukça büyük bir boyutta resmedilmiş olup iri gözleriyle doğrudan okura bakıyormuş izlenimi vermektedir. Kukla Misket'in çiziminin bir kısmının arka kapağa taşması ön ve arka kapağın akışkan bir bütünlük oluşturmaya engel olmasa da bu durum tasarım açısından özensiz bir izlenim yaratmaktadır. Kapak kâğıdı, kalın bristol kartondan üretilmiş ancak yıpranmayı önleyici herhangi bir kaplama işlemine tabi tutulmamıştır. Yayınevi logosuna ve kitabın başlığındaki harflere ayrı ayrı lak uygulaması yapılmıştır. Arka kapakta ISBN bilgileri, kitabın hedef yaş grubu ve serinin diğer kitapları yer almaktadır. Ancak okura kitap hakkında bilgi verecek ve merak uyandıracak herhangi bir arka kapak yazısına yer verilmemiştir.

Şekil 80. KMBŞ Ön Kapak

Şekil 81. KMBŞ Arka Kapak

4.19.1.3. Cilt

Kitabın sayfaları tel zımba ile sırt kısmına tutturulmuştur. Bu ciltleme yöntemi tekrar eden kullanımlarda sayfaların birbirinden ayrılma riskini taşımaktadır. Kitap açıldığında sayfalar iki yana rahatlıkla yaslanabilmekte bu da karşılıklı sayfalardaki görsellerin bütünlük içinde algılanmasına olanak tanımaktadır.

4.19.1.4. Kâğıt

Kitapta dokulu/pürüzlü kuşe kâğıt kullanılmıştır. Yazıların ve resimlerin izleri (gölgeleri) arkaya geçmeyen çocuğun rahatça çevirebileceği kalitede bir kağıttır. Kuşe kağıt olmasına rağmen parlaklığının az olması sebebiyle göz sağlığı açısından sorun teşkil etmediği söylenebilir.

4.19.1.5. Sayfa Düzeni

Kitap toplamda 24 sayfadan oluşmaktadır. Hikâyenin sonunda Kukla Misket'in farklı yüz ifadelerini içeren çıkartmanın yer aldığı ek bir bölüm bulunmaktadır. Resim ve metin dengesi her sayfada sağlanmamış bazı sayfalardaki metinler çocuğun yaş düzeyine uymayacak kadar uzun tutulmuştur. Metinler her sayfada farklı bir yerlere konumlandırılmıştır. Kenar boşlukları göze hitap etmekte ve rahat okuma sağlamaktadır.

Her sayfada bir veya iki cümlenin büyük harflerle ve renkli şekilde yazılması cümleleri vurgulamak amacıyla değil, görsel açıdan bir farklılık yaratmak amacıyla tercih edilmiştir. Ancak renklerin sık kullanımı ve bütün bir cümlenin büyük harflerle yazılması çocuk okur tarafından metnin takip edilmesini zorlaştırdığı söylenebilir.

4.19.1.6. Harfler

Kullanılan harf büyüklüğü okur için uygun olsa da her sayfada bulunan büyük harflerle yazılmış cümleler gözü yormaktadır.

4.19.1.7. Resimler

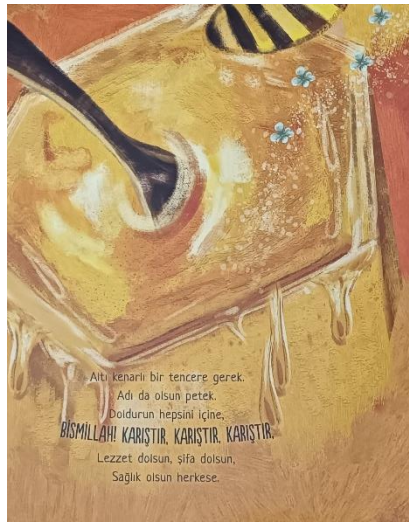
Kitabın resimlerinde hayvan ve bitki çizimlerinin ağırlıkta olduğu doğa temalı görsellerin hâkim olduğu görülmektedir. Bazı sayfalardaki çizimlerin farklı perspektiflerde yapılması (ss. 2, 3) ilgi çekici bir tasarım sunarken bazı sayfalardaki çizimler estetik açıdan göze hitap etmemekte ve görsel okuma konusunda yetersiz kalmaktadır. Özellikle 4 ve 5. sayfalarda büyük oranda annenin başörtüsüyle kaplanan alanın büyüklüğü tasarımda özensiz bir izlenim yaratmaktadır. İlerleyen sayfalarda ise bütünlükten yoksun, birbirinden bağımsız vinyetler yer almakta ve bu durum estetik açıdan görsel bir uyumsuzluk ortaya koymaktadır. Bununla birlikte 14. ve 15. sayfalarda tüm sayfayı kaplayarak bal çizilmeye çalışılmış fakat çizimin büyüklüğü ve diğer nesnelerin sayfa kenarlarına konumlandırılması çizimin ne olduğunun anlaşılmamasına neden olmuştur. Karakterlerin uzuvlarının gerçeğe uygun çizilmemesi özensiz bir çizim etkisi yaratmış ve çocuğun resim yapma isteğini olumsuz yönde etkilemiştir. 18 ve 19. sayfalarda yer alan orman çizimi renk geçişleri ve farklı bir perspektiften çizilmesi ile verilmek istenen duygular sanatçı duyarlılığıyla başarılı bir şekilde yansıtılmıştır. Ancak bu sayfalara eklenen Kukla Misket karakterinin çizimle bütünleşmeyip sonradan eklenmiş izlenimi vermesi resmin sanatsal değerini gölgelemiştir. Resimlerin genel olarak metni genişletip zenginleştirmedeği görülmektedir.

Şekil 82. KMBŞ'den Örnek Görsel

Şekil 83. KMBŞ'den Örnek Görsel

Şekil 84. KMBŞ'den Örnek Görsel

Şekil 85. KMBŞ'den Örnek Görsel

4.19.2. “Kukla Misket Balı Şifa” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında çalışma kapsamında incelenen eserin içeriğini oluşturan konu, tema, ileti, karakter, çevre ve dil anlatım gibi iç yapı özelliklerine detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

4.19.2.1. Konu

Eserde şifa kaynağının Allah olması ve canlılara bazı yeteneklerin Allah tarafından verilmesi konu olarak işlenmektedir. Mustafa Öcal'a (2004) göre gelişimlerinin doğal bir sonucu olarak 4 yaş dönemi, çocuğun Allah hakkında merak ettiği ve sorular sormaya başladığı bir evreyi oluşturmaktadır. Bu bağlamda eserin konusu hitap ettiği okur kitlesine uygundur.

Hikâyede Misket adlı bir kukla doğada gezerken tefekkür eder ve bu esnada hasta çocuğu için üzülen bir anneyle karşılaşır. Bunun üzerine çocuğun sağlığına kavuşması için çareler aramaya başlar. Farklı besinlerden oluşan bir sepet hazırlar ve anneye sunar ancak çocuğun sağlık durumu düzelmez. Bunun üzerine Kukla Misket arılardan bal üretmelerini ister. Arılar kendilerine doğuştan verilen yetiler doğrultusunda çeşitli çiçeklerden nektar toplayarak bal üretirler. Kukla Misket elde edilen balı çocuğa yedirir ve iyileşmesi için dua eder. Ertesi gün çocuğun sağlığına kavuştuğu görülür. Anne bu

durum karşısında Kukla Misket’e minnettarlığını dile getirir. Ancak Kukla Misket iyileşmenin arıların emeğiyle gerçekleştiğini ve balın âdeta yoktan var edildiğini düşünmektedir. Hikâyenin sonunda ana arı Kukla Misket’in bu düşüncesine açıklık getirerek bal üretiminin bir mucize olduğunu ve arıların bu süreçte yalnızca birer aracı konumunda bulunduğunu belirtir. Bal üretiminin Allah tarafından arılara öğretilmiş bir bilgi doğrultusunda gerçekleştiğini vurgular. Böylece hikâye doğadaki süreçlerin ilahi bir düzen içinde işlediğine dair bir çıkarımla sonlanır.

Hikâyede çatışma unsurlarının sınırlı olması ve yeterince güçlü bir şekilde yapılandırılmaması olay örgüsünün yüzeysel kalmasına neden olmuş; okurun heyecan ve merak duygusunun gelişimini zorlaştırmıştır. Hikâyenin ana karakteri olan Kukla Misket’in çocuğun iyileşmesi için çözüm arayışında olduğu görülmektedir. Ancak ilk girişimi başarısızlıkla sonuçlandığında yeni bir çözüm yolu bulma çabası içine girmekte ve bu süreçte kendisini sorgulamaktadır. “Aaa! Niye daha önce düşünemedim?” (s. 9) ifadesi, karakterin kendi iç çatışmasını yansıtmaktadır.

Hikâyenin sonunda Kukla Misket ile ana arı arasında geçen diyalog hikâyedeki kişiler arası çatışmaya örnek olarak gösterilebilir. Kukla Misket balın arılar tarafından doğrudan üretildiğini düşünmekte sürecin arıların çalışmasıyla tamamlandığına inanmaktadır. Ancak ana arı bu düşüncenin eksikliğini fark ederek bal üretiminin yalnızca arıların çabasıyla değil ilahi bir öğretinin sonucu olduğunu vurgulamaktadır. Hikâyede yer alan diyalog bu çatışmayı örneklendirmektedir:

- “Kukla Misket bu bir mucize!

-Peki nasıl yapıyorsunuz çiçeklerden balı?

-Bize öğreten olmasa nasıl yapalım balı! Bahar gelir, çiçekler açar, biz uçarız. Vız vız dolaşmak kolay. Rabbim öğretti bize, işte budur olay!” (s. 24) Bu diyalog karakterler arasındaki düşünsel farklılığı ortaya koysa da çatışma derinliği açısından sınırlı kalmaktadır.

Eserde farklı bakış açısına sahip karakterlere yer verilmemiştir. Kukla Misket’in bal isteği ana arı tarafından hemen kabul edilmiş, ana arı kovanına bu görevi söylediğinde ise arılar tarafından itiraz edilmemiştir. Farklı bir bakış açısına sahip bir karakterin diyaloga dâhil edilmesi ve balın çocuğu iyileştiremeyeceği yönünde bir karşıt görüş sunması, ardından onu ikna etmek için karşıt bir görüşün oluşmasıyla hikâyenin inandırıcılığı artırılabilir ve çatışma daha belirgin hâle getirilebilirdi. Hikâyenin olay

örgüsü büyük ölçüde rastlantısallığa dayanmaktadır. Kukla Misket'in üzgün bir anneyle karşılaşmasıyla olaylar dizisi başlamaktadır. Ancak bu başlangıç unsuru yeterince güçlü bir gerekçelendirmeye dayanmamaktadır. Üzgün bir anne görmek karakterin harekete geçmesini sağlayacak yeterli bir motivasyon mudur? Bu sorunun belirsizliği okurun gözünde konunun sıradanlaşmasına neden olabilmektedir. Olayın arka planı daha güçlü bir şekilde gerekçelendirilerek karakterin iç motivasyonu daha açık bir biçimde ortaya konulabilirdi. Devam eden olay örgüsünde Kukla Misket çocuğun iyileşmesi için bir sepet hazırlar. Ancak bu çaba sonuçsuz kalır. Ardından birdenbire balın şifa kaynağı olabileceğini düşünerek arılardan yardım ister. Ancak burada karakterin doğrudan balı aklına getirmesi yerine belirli bir akıl yürütme sürecinin sezdirilmesi hem olay örgüsünün inandırıcılığını artırabilir hem de okurun problem çözme becerisine katkı sağlayabilir.

4.19.2.2. Tema

Şifa ve ilahi hikmet hikâyesinin temasıdır. Konu ile uyumlu bir şekilde işlense de kurgudaki bazı tutarsızlıklar temanın etkili bir şekilde okura yansıtılmasını engellemektedir.

4.19.2.3. İleti

Şifanın kaynağının Allah olması ve bunun için çeşitli canlıları birer araç olarak yaratması hikâyesinin ana iletisini oluşturmaktadır. Canlılara ayrı ayrı yetenekler veren Allah, arılar tarafından yapılan balla hastalıklara şifa olmaktadır iletisi de hikayedeki yan iletidir ve ana iletiyi desteklemektedir. Hikâyede "Şifa Allah'tandır" mesajı okura doğrudan ve birden çok sunulmaktadır. Ancak mesajın açık bir şekilde ifade edilmesi ve tekrarlanması hikâyede keşif unsurlarını azaltarak etkileyiciliğini zayıflatmaktadır.

4.19.2.4. Karakterler

Hikayedeki karakterler Kukla Misket, ana arı, anne ve oğuldur. Ana karakter Kukla Misket'tir ve hikâyede açık karakter özelliği taşımaktadır. Kişilik özellikleri detaylı bir şekilde işlenmese de olaylara verdiği tepkilerden bazı özelliklerine ulaşılmaktadır. Allah'ın yaratmış olduğu canlılar üzerine düşünen (tefekkür eden), yardımsever, çevresindeki olaylara karşı duyarlı, akıllı, çalışkan ve mütevazı bir kukla olduğu

görülmektedir. Bu özelliklerin bilinmesi sebebiyle açık karakter özelliği göstermektedir. Kukla Misket tesadüfen üzgün gördüğü bir anneye hikâye boyunca yardım etmeye çalışmaktadır. Bunun için hayvanları da seferber etmektedir. Hikâyenin sonunda çabaları sonuç vermiş arılara yaptırdığı bal ile çocuk iyileşmiştir. Böylece hikâyenin başında endişeli ve üzgün olan Kukla Misket'in hikâyenin sonunda çok mutlu birine dönüştüğü görülmektedir. Ayrıca hikâyenin sonunda zihninde bulunan bir yanlış da düzeltmiştir. Bu yüzden devingen özellik göstermektedir.

Hikayedeki anne, oğul ve arı karakterleri detaylı bir şekilde işlenmemiş, herhangi bir özellikleri belirtilmemiştir. Bütün hikâye Kukla Misket'in konuşmaları ve eylemleri üzerine inşa edilmiştir. Hikâyenin başlangıcından beri Kukla Misket'in konuşmalarında ve dualarında şifanın Allah'tan geldiğine inandığı görülmektedir. Hikâyenin sonunda ise arıların yoktan bal yaptığını sanması ile bu düşünce yapısına ters düşmesi yeterince tutarlı ve mantıklı bir karakter kurgusunun yapılmadığını göstermektedir. Hastalık- şifa bulmak her çocuğun başına gelebilecek bir olay olması çocuğun kendiyle özdeşleştirilmesi kolaylaştırmaktadır. Fakat karakterlerin detaylı işlenmeyişi ile çocuk bu fırsatı elde edememiştir.

4.19.2.5. Çevre

Olaylar doğada geçmektedir. Çeşitli bitki ve hayvanların bulunduğu yemyeşil bir yer olduğu okuyucuya çizimler aracılığıyla yansıtılmıştır. Ayrıca olayın sadece doğada geçmesi, anne ve oğlunun hasta şekilde sürekli dışarıda bulunması hikayedeki mekânın yeterince mantıklı ve tutarlı kurgulanmadığını göstermektedir.

4.19.2.6. Dil ve Anlatım

Eser genel olarak şiirsel ve ritmik bir yapıya sahiptir. Bu doğrultuda cümleler devrik şekilde kurulmuş ve cümle sonlarında harf uyumu sağlanmaya çalışılmıştır. Bu ahenk ve ritim unsurları anlatının akıcılığını artırsa da hedeflenen yaş grubu açısından okuma sürecini zorlaştıracı unsurlar içermektedir. Anlatımda uyumu sağlamak yerine ifadelerin daha açık ve anlaşılır bir biçimde sunulması hikâyenin okuyucu tarafından daha

net algılanmasına katkı sağlayabilir. Ayrıca cümlelerin çoğu zaman belirli bir yargıya ulaşmadan sona erdiği gözlemlenmektedir.

“Övdüm diye papatya utandı, boynunu büktü.” (s. 1) cümlesinde uyumsuz bir anlatım bulunmaktadır. Utanma duygusu ve boyun bükme davranışı birbiri ile uyumlu değildir. Boyun bükme; üzgün, kırılmış, acınacak ve yardım bekler bir durumda anlamına gelmektedir. (Türk Dil Kurumu, 2025) Bu bağlamda utanma duygusu ile ilgili bir deyim kullanmak anlam açısından daha doğru bir ifade olmaktadır. “.. sümbül kokular saçtı. Ohhh! Mis gibi, deva her derde.” (s. 1) cümlesinde “Ohhh! Mis” şeklinde bir ünlem ifadesi ile duygusal betimleme yapılmış okurun kokuyu hayal etmesi sağlanmıştır. Fakat devamında gelen “Deva her derde” ifadesi soyut bir anlam taşımaktadır. “Lale bozmaz duruşunu; o dik durur her yerde.” (s. 1) cümledeki duruşunu bozmak ifadesi soyut anlam taşımaktadır. “Ağlar ağlar durur. Durur durur ağlar.” (s. 3) cümlesinde akıcılığın sağlanması ve tekrar eden kelimelerle hikâyenin hüznü atmosferinin güçlendirilmesi amaçlansa da bu cümle hitap edilen okur kitlesinin yaş düzeyi için uygun değildir. Ağlar ağlar durur ve durur durur ağlar cümleleri arasındaki fark belirsizliğe yol açmaktadır. Ritmik yapı korunarak daha net ve anlamı açık bir cümle kurulması belirsizliği ortadan kaldırabilir. “Taze süt yanında içmeli.” (s. 5) cümlesinin kurallı bir şekilde kurulması ile anlatılmak istenen anlam daha net bir şekilde anlaşılabilir. “Altıncı arı pembe lale bulmuş, öpüyor el etek.” (s. 13) İşlem öncesi dönemdeki çocuklar, mecaz anlam içeren deyimleri anlamakta zorlanabilirler. Bir de bu deyim devrik bir şekilde yazılması okur için zorlayıcı olabilmektedir. Cümleyi daha net bir şekilde oluşturmak okurun anlamasını kolaylaştırabilir. “... yer gök duada” (s. 18) ve “...kalbi bilmem ne diyor” (s. 19) cümleleri soyut anlam ifade etmektedir. Ne anlama geldiği okur tarafından anlaşılmayabilir. Ayrıca soyut ifadelerin metinde fazla olması kitabın anlaşılmasını zorlaştıracığından çocuğun kitaptan uzaklaşmasına sebep olabilir. “Baharın güzelliğine gözümü yumdum, kulağımı açtım. Bir ses geldi incecik: Anne! İşte baharın sesi, çocuk sesi, dinle! “anne” dedi tekrar. Anne Anne!” (s. 20) cümlesinde ise anlam karmaşası oluşmuş çocuğun iyileşip anne dediği açık bir şekilde ifade edilememiştir. “Bir çift göz çiçek çiçek, papatyalardan güzel. Yanaklar al al olmuş güllerden güzel. Annecik kucaklamış yavrusunu sümbülden güzel.” (s. 21) cümlelerinde çocuk betimlenmiştir. Fakat çocuğa ait olduğu ve kim tarafından söylendiği tam olarak belli değildir. Hikayedeki tüm karakterlerin dil ve üslubunun aynı olması resimler olmaksızın

diyalogları ayırt etmeyi zorlaştırmıştır. “Kukla misket bu bir mucize, dedi!” (s. 24) cümlesi olumlu ve onay cümlesi gibi anlaşılmaktadır. Ardından gelen cümleler ile Kukla Misket’i onaylamayan bir cümle olduğunun anlaşılması anlam karmaşasına sebep olmaktadır.

Hikâyede, yazarın kullandığı kelime çeşitliliği fazladır. Ayrıca muhafız, petek, deva, şakımak, usanmak gibi kelimeler çocuğun kelime dağarcığına katabileceği kelimelerdir. Anlatımda yer alan “O da anne, anlar hasta yavrunun halinden dedim.” (s. 10) ve “Altıncı arı pembe lale bulmuş, öpüyor el etek.” (s. 13) cümlelerinde deyim kullanılmıştır. “Anne hüngür hüngür ağlıyor.” (s. 5), “Çiçeklerin yaprakları kat kat” (s. 9) ve “Yanaklar al al olmuş.” (s. 21) cümlelerinde ikilemelerden yararlanılmış; “Annecik bizi bekledi.” (s. 15) cümlesinde ise küçültme ifadesi kullanılmıştır. Ayrıca çok sayıda sıfatın yer aldığı görülmektedir. Metinde kullanılan sıfatlar aşağıda verilmiştir:

“Selamlar güzel anne” (s. 3)

“Zavallı çocuk hasta olmuş, hadi bir toplanalım.” (s. 4)

“Taze süt yanında içmeli.” (s. 5)

“Uçalım hep beraber, verelim güzel haber.” (s. 10)

“Birinci arı, mor menekşeden bal topluyor.” (s. 11)

“İkinci arı, sarı çiçekleri dolaşıyor.” (s. 12)

“Üçüncü arı, beyaz limon çiçeklerinde.” (s. 12)

“Dördüncü arı, kırmızı gülde bülbülle yarışıyor.” (s. 13)

“Beşinci arı, mavi kır çiçeklerini seviyor tek tek.” (s. 13)

“Altıncı arı, pembe lale bulmuş öpüyor el etek.” (s. 13)

“Altı kenarlı bir tencere gerek.” (s. 14)

“Altı kaşık bal” (s. 16)

“Üç yudum su” (s. 16)

“Baksana fedakâr arılara” (s. 23)

“Bu bir mucize dedi.” (s. 24)

4.19.3. “Kukla Misket Balı Şifa” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında kitabın eğitsel nitelikleri ele alınarak çocuk gelişimine katkısı incelenmektedir. Bu doğrultuda elde edilen bulgular aşağıda sıralanmıştır:

Yazar eserde duyma ve düşünme sorumluluğunu okura bırakmamış çıkarılacak dersleri çocuğa sezdirmek yerine doğrudan vermiştir. Hikâyeye çok fazla şifanın Allah’tan geldiği mesajı yerleştirilmiştir. Çocuğun yaratıcı, girişimci, araştırmacı bir kimlik oluşturması desteklenmemiş olaylar açıklanıp temellendirilmeden ilahi bir güce dayandırılarak bitirilmiştir. Arılara bal yapmayı öğretenin Allah olması ilgi çekici bir şekilde ve arının veya Kukla Misket’in dilinden anlatımı hikâyeyi ilgi çekici kılacağı düşünülmektedir. Yaşamda sorunların çözülmesi için çabalamak Kukla Misket aracılığıyla okura duyumsatılmıştır. Arıların çiçeklerden bal topladığı kısımlarda olayın haricinde örtük bir şekilde aynı zamanda okura renkleri, çiçekleri ve sayıları öğretmek de amaçlanmıştır.

4.20. “Hoş Geldin Ramazan” Adlı Çocuk Kitabının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bağlamında İncelenmesine İlişkin Bulgular

Kitap, çocuk edebiyatının temel öğeleri çerçevesinde dış yapı, iç yapı ve eğitsel özellikler açısından değerlendirilmiştir. İnceleme, kitabın fiziksel özelliklerinden başlayarak içeriksel ve eğitsel yönlerine doğru yapılandırılmıştır.

4.20.1. “Hoş Geldin Ramazan” Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

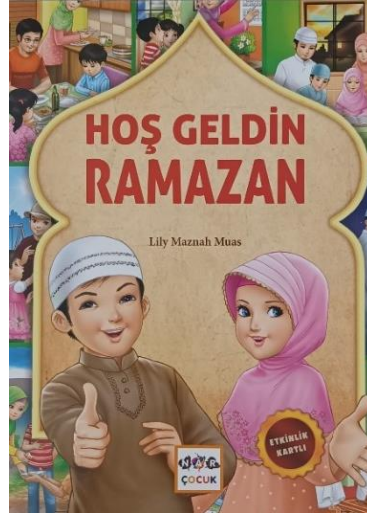
İnceleme kapsamında ilk olarak kitabın dış yapısını oluşturan boyut, kapak, cilt, kâğıt, sayfa düzeni, harf ve resim özellikleri ele alınmaktadır.

4.20.1.1. Boyutlar

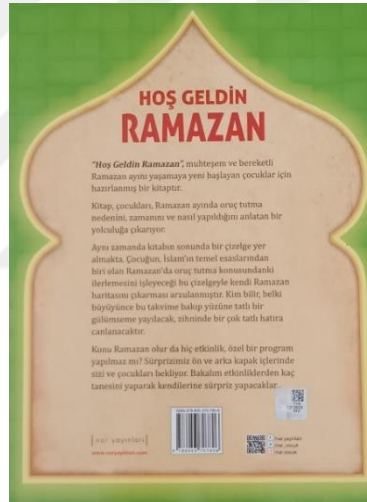
Lily Maznah Muas’ın Hoş Geldin Ramazan (2021) adlı eseri 20x27 cm boyutlarında büyük boy bir kitaptır. Kitap hafif yapısıyla çocukların bağımsız okuma ve inceleme deneyimlerini desteklemektedir.

4.20.1.2. Kapak

Kapak malzemesi yıpranmaya karşı dayanıklı kalın karton kullanılarak oluşturulmuştur. Ön kapak tasarımında eserde yer alan illüstrasyonlardan derlenen bir kolaj çalışması ile arka plan oluşturulmuştur. Ön planda ise sarı zemin üzerine resmedilen bir kız ve bir erkek çocuk karakter yer almaktadır. Her iki karakter de İslami giyimi temsil eden kıyafetler içerisinde ve mutlu, enerjik yüz ifadeleriyle okuyucuyu karşılamaktadır. Erkek karakterin "başparmak yukarı" hareketi ve gülümsemesi, kitabın olumlu, eğlenceli bir içerik sunduğu izlenimini vermektedir. Karakterlerin yüz hatları pürüzsüz, gözleri büyük çizilmiş olup poz verir şekilde konumlandırılmışlardır. Bu çizim tarzı 1990'lı ve 2000'li yılların başlarında yayımlanan dini içerikli çocuk dergileri ve animasyonlarındaki görsellerle benzerlik göstermektedir. Arka kapakta da ön yüzde kullanılan sarı arka plan devam ettirilmiş ve üzerine kitabın ismi ile bilgilendirici bir arka kapak yazısı eklenmiştir. Bu yazıda kitabın hedef kitlesi, teması ve içeriği özetlenmekte; ayrıca eserin başında ve sonunda yer alan ek bölümler hakkında kısa açıklamalar yapılmaktadır. Metinde merak uyandırmaya yönelik unsurlarına yer verilmemiş; daha çok açıklayıcı bir üslup tercih edilmiştir. Ayrıca ön ve arka kapakların iç kısımlarında her biri 15 kutucuktan oluşan iki bölüm yer almaktadır. Bu açılabilir pencere şeklinde tasarlanmış bölümlerde hem metin hem de görseller bulunmaktadır. Ramazan ayının her bir günü için bir kutucuk ayrılmış ve bu kutucuklarda çocuklara yönelik kısa dualar, hadisler, ibadet önerileri ve güzel ahlaktan örneklerle yer verilmiştir. Söz konusu içerikler ağırlıklı olarak Ramazan temalıdır ve çocukların Ramazan'a yönelik dini farkındalıklarının artırılması hedeflenmiştir.

Şekil 86. HGR Ön Kapak

Şekil 87. HGR Arka Kapak

4.20.1.3. Cilt

Kitap ciltlessizdir, sayfalar tel zımba ile kitap kapağına tutturulmuştur. Bu yöntem kitabın hafifliğini korumasını sağlamakta ve çocukların kitabı kolayca açıp kapayabilmesine imkân tanımaktadır. Kitap açıldığında iki yana rahatça yaslanabilmekte ve bu yönüyle kullanıcı dostu bir yapı sergilemektedir. Ancak tel zımba kullanılması kitabın çoklu kullanımlarda kolay bir şekilde dağılmasına sebep olabilir.

4.20.1.4. Kâğıt

Kitapta kalın ve mat özellikte bir kâğıt tercih edilmiştir. Bu kâğıt türü çocukların sayfaları kolaylıkla çevirebilmesini sağlarken aynı zamanda illüstrasyonların renklerini canlı ve net biçimde yansıtabilmektedir. Mat yüzey ışık yansımalarını azaltarak görsel algıyı artırmakta böylece okuma ve inceleme deneyimini olumlu yönde desteklemektedir.

4.20.1.5. Sayfa Düzeni

Eser toplamda 24 sayfadan oluşmaktadır. Son sayfada çocukların oruç tutma alışkanlığı kazanmalarını desteklemeye yönelik hazırlanmış “Ramazan Takvimim” adlı bir çizelgeye yer verilmiştir. Metinler sayfa üzerinde ortalanarak konumlandırılmış, kenar boşlukları geniş bırakılmış ve her sayfa aşağıya kadar uzanan şiirsel bir akışla düzenlenmiştir. Görseller ise karşı sayfalara tam sayfa olarak yerleştirilmiştir. Bu yönüyle metin-görsel dengesi yüzeysel olarak eşit görünmektedir. Hedeflenen yaş grubunun gelişimsel özellikleri dikkate alındığında metin görsel oranının üçte bir olması beklenmektedir (Sever, 2019).

4.20.1.6. Harfler

Eserde tek tip yazı karakteri kullanılmıştır. Harf büyüklüklerinin, renklerinin ve yazı stillerinin aynı biçimde devam etmesi görsel çeşitliliğin sınırlı kalmasına ve kitabın genel tasarımına durağan bir görünüm kazandırmasına neden olmuştur.

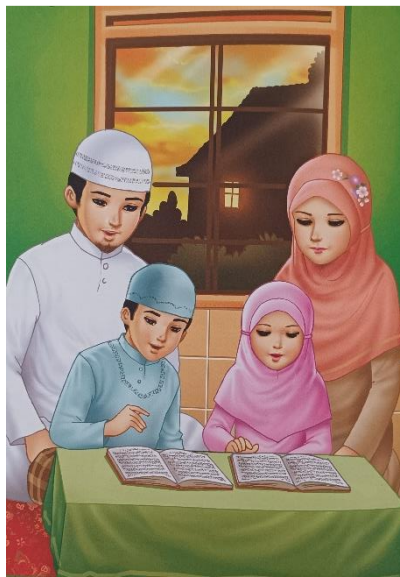
4.20.1.7. Resimler

Kitapta yer alan çizimler, 1990’lı yıllarda yayımlanan dini içerikli çocuk kitaplarındaki illüstrasyon tarzını andırmaktadır. Karakterler genellikle iri gözlü, pürüzsüz tenli ve kırmızı yanaklı şekilde resmedilmiş; bu betimleme biçimi çocuklara idealize edilmiş bir model sunmayı amaçlamaktadır. Resimlerde yer alan karakterler çoğunlukla İslami kıyafetlerle tasvir edilmiştir. Çizimlerdeki nesne ve mekânlar düzenli, simetrik ve sabit bir şekilde konumlandırılmıştır. Sahnelerin büyük bölümü durağandır; hareketin ve dinamizmin sınırlı olması, çocukların dikkatini uzun süre boyunca resimlerde tutmasını

zorlaştırabilir. Ayrıca resimlerde farklı perspektiflerin kullanılmaması ve düzlemsel mekân kurgusuna yer verilmesi sahnelere derinlik hissi kazandırılmasını engellemiştir. Karakterlerin mimik ve jestleri ise çoğunlukla nötr ifadelerle sınırlandırılmıştır. Bununla birlikte canlı renklerin tercih edilmesi, resimlerin görsel cazibesini artırsa da karakterlerin yalnızca dini ibadetleri yerine getirirken gösterilmesi, kitabın gerçek hayatla bağı zayıflatmakta ve çocukların gündelik yaşamlarıyla ilişki kurmalarını güçleştirmektedir.

Şekil 88. HGR'den Örnek Görsel

Şekil 89. HGR'den Örnek Görsel

4.20.2. “Hoş Geldin Ramazan” Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında çalışma kapsamında incelenen eserin içeriğini oluşturan konu, tema, ileti, karakter, çevre ve dil anlatım gibi iç yapı özelliklerine detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

4.20.2.1. Konu

Eser anne, baba ve iki çocuktan oluşan bir ailenin ramazan ayını nasıl geçirdiğini konu almaktadır. Hikâyede özellikle anne karakter, çocuklarına ramazan ayının anlam ve önemi hakkında bilgiler verirken onları oruç tutmaya teşvik etmektedir. Çocukların ramazana ve oruç ibadetine ilişkin sorduğu sorulara anne detaylı ve açıklayıcı yanıtlar sunmakta; bu yönüyle metin didaktik bir özellik taşımaktadır. Olay örgüsünün ilerleyişinde olaylara dayalı gelişmeler yerine öğretici açıklamalara dayalı bir anlatım tercih edilmiştir. Bu durum hikâyenin edebi yönünü zayıflatmakta ve anlatımın daha çok bilgi aktarımına indirgenmesine yol açmaktadır.

Ramazan ayı İslam dünyasında coşkuyla karşılanan ve kutlanan önemli bir dönemdir. Bu nedenle çocuklar tarafından da heyecanla beklenen ramazan, çocuk edebiyatında işlenmeye uygun konulardan biridir. Ancak söz konusu eserde ramazan ayı, çocukların gelişim düzeyleri ve ilgi alanları yeterince gözetilmeden, coşku ve heyecan unsurlarından yoksun bir biçimde ele alınmıştır. Olay örgüsünün neredeyse tamamen ibadetler etrafında şekillenmesi metnin inandırıcılığını azaltmış ve kurgu akışını olumsuz etkilemiştir. Günlük yaşamla ilişkilendirilen sahnelerin azlığı anlatının gerçeklikten kopmasına ve çocuğun kendini metinle özdeşim kurmasını zorlaştırmasına neden olmuştur. Kitapta oldukça fazla diyalog bulunmasına rağmen bu diyaloglar herhangi bir içsel ya da dışsal çatışma içermemektedir. Karakterler arasında fikir ayrılıkları, çelişkiler ya da çözülmeyi bekleyen sorunlara yer verilmemiştir. Bu durum metnin yapısının zayıf kalmasına ve olay örgüsünde bir gerilim ya da merak duygusunun oluşmamasına neden olmaktadır. Çatışma unsurunun bulunmaması hikâyenin edebi açıdan derinlik

kazanmasını engellemiş ve anlatının daha çok öğretici, mesaj verici bir yapı taşımasına neden olmuştur.

4.20.2.2. Tema

Eserin ana teması ramazan ayıdır. Metin boyunca ramazana ilişkin kavramlar, ibadetler, gelenekler ve manevi atmosfer açıklanmakta; çocuklara bu özel ayın dini boyutu aktarılmaktadır. Bununla birlikte çocuk karakterlerin gözünden ramazanın nasıl deneyimlendiğine de yer verilerek işlenmiştir. Ancak bu deneyim aktarımı da çoğunlukla doğrudan açıklamalar üzerinden kurgulandığı için tema sezdirilerek değil açıkça ve öğretici biçimde sunulmuştur. Bu da eserin sanatsal değerini sınırlamıştır.

4.20.2.3. İleti

“Ramazan ayı yalnızca oruç tutulan bir dönem değil; aynı zamanda yardımlaşma, paylaşma ve toplumsal dayanışma gibi pek çok manevi değer yaşandığı bir zaman dilimidir” mesajı eserin ana iletidir. Metinde çocukların da bu sürece aktif biçimde katılarak ramazanın bereketini ve manevi atmosferini deneyimleyebilecekleri açıkça vurgulanmaktadır. Eserde sunulan iletiler doğrudan ve öğretici bir tutumla aktarılmakta; bu yönüyle didaktik bir özellik taşımaktadır. İletiler çocuk okura herhangi bir dolaylı anlatım ya da sembolik yapı kullanılmaksızın açık biçimde sunulmakta böylece değer aktarımı doğrudan mesajlar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

4.20.2.4. Karakterler

Eserdeki karakterler anne Ayşe Hanım, baba, çocuklar Ahmet ve Zeynep’ten oluşmaktadır. Karakterler detaylı bir biçimde işlenmemiştir; kişilik özellikleri, duygusal derinlikleri ya da gelişimsel farklılıkları üzerinde durulmamıştır. Anne karakter, daha çok öğretici bir rol üstlenmiş, çocuklar ise edilgen, söylenenleri doğrudan kabul eden ve sorgulamayan bir profil çizmiştir. Bu durum karakterlerin hepsinin kapalı ve durağan yapıda olduğunu göstermektedir.

4.20.2.5. Çevre

Olaylar ev, sokak ve cami gibi mekanlarda geçmektedir. Bu mekanlar ağırlıklı olarak görsel unsurlar aracılığıyla betimlenmiştir. Ayrıca mekanların hepsi dini vecibelerin eksiksiz bir şekilde yerine getirildiği ideal bir dini ortam iklimine sahiptir.

4.20.2.6. Dil ve Anlatım

Eserde anlatım dili çocuk edebiyatı ürünlerinde bulunması beklenen samimi ve içten üsluptan uzaktır. Metin öğretici bir yapıda kaleme alınmış bu da anlatımın doğal akışını ve içtenliğini sınırlamıştır. Cümleler arasında bağlam bütünlüğünün yeterince sağlanamamış olması metnin akıcılığını olumsuz etkilemiştir. Anlatımda ağırlıklı olarak sıfatlara yer verilmiş; ancak ikilemeler, pekiştirmeler, deyimler ve söz sanatları gibi anlatımı zenginleştiren dilsel öğelere yer verilmemiştir. Bu durum metnin dilsel derinlikten yoksun kalmasına yol açmıştır. Ayrıca metin, çocuğun beş duyusunu harekete geçirecek ayrıntılardan uzak bir yapıdadır. Betimlemelerin yetersiz oluşu ve anlatımın çoğunlukla bilgi aktarımına dayanması çocuk okuyucunun metinle bağ kurmasını ve kendini olayların içinde hissetmesini engellemektedir. Bu nedenlerle eserin dil ve anlatım özellikleri çocuğun okuma ve yazmaya yönelik ilgisini artırmak açısından sınırlı bir etki yaratmaktadır.

4.20.3. “Hoş Geldin Ramazan” Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında kitabın eğitsel nitelikleri ele alınarak çocuk gelişimine katkısı incelenmektedir. Bu doğrultuda elde edilen bulgular aşağıda sıralanmıştır:

Kitap ramazan ayı aracılığıyla çocuklara dini duyguları sevdirmeyi amaçlasa da aşırı öğretici ve öğüt verici anlatım tarzı nedeniyle bu amacını gerçekleştirmede yeterli olmamıştır. Karakterlerin sorgulamadan her söyleneni kabul etmeleri, farklı bakış açıları geliştirecek sorular sormamaları ve pasif bir şekilde olaylara katılmaları çocuk okuyucunun araştırmacı, yaratıcı ve girişimci bir kimlik geliştirmesini sınırlamaktadır. Ayrıca metinde çok sayıda dini kavram ve sembolün yoğun şekilde bir arada sunulması bilgi yüklemesine neden olmuş bu durum değer aktarımının etkisini azaltarak çocukta

içselleştirme sürecini zayıflatmıştır. Eserin çocuk edebiyatı ürünü olmaktan çok bilgilendirici bir ders kitabı niteliğinde olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde çalışmada kullanılan 20 (yirmi) inanç temalı çocuk kitabına ilişkin sonuçlara yer verilmiş; elde edilen bilgilere dayanılarak öneriler sunulmuştur.

İncelenen Kitapların Dış Yapı Özelliklerine İlişkin Sonuçlar

İncelenen kitaplardan 2 tanesinin ölçülerinin 12–15 cm ve altında olduğu, bu nedenle küçük boyutlu sınıfına girdiği; 12 kitabın 16–22 cm aralığında orta boyutlu; 6 kitabın ise 22 cm ve üzerinde olup büyük boyutlu olduğu belirlenmiştir. Okul öncesi dönemde çocukların farklı boyuttaki kitaplarla karşılaşması açısından bu ölçülerin genel olarak uygun olduğu söylenebilir.

Kapak tasarımı açısından 7 kitapta ön ve arka kapak bir bütünlük oluşturmakta, görsel estetik sağlayarak sanatçı duyarlılığıyla hazırlanmış görseller aracılığıyla çocuğun ilgisini kitaba çekmektedir. Buna karşılık 13 kitapta kapak tasarımı düzensiz bir izlenim vermekte ve bütünlükten yoksun kalmaktadır. Dayanıklılık açısından değerlendirildiğinde, 5 kitapta sağlam bir malzeme olan sert kapak tercih edilmişken, kalan 15 kitapta kalın karton kullanılmış üzerine kaplama işlemi yapılmamıştır. Bu durumun uzun süreli kullanımda dayanıklılığı olumsuz etkileyebileceği değerlendirilmektedir. On dokuz kitabın tamamında arka kapak yazısının bulunduğu görülmüştür. Bu yazılardan 3 tanesi kitabın içeriğini doğrudan özetleyerek merak unsurunu azaltmakta; 11 kitapta ise arka kapak yazısı çocuğun ilgisini çekecek şekilde yazılmıştır. Geriye kalan 5 kitapta ise arka kapak yazısı çocuklara değil, yetişkinlere yönelik bilgilendirici içerikte hazırlanmıştır.

Ciltleme türü bakımından kitapların 5 tanesinde sert kapak, 4 tanesinde bristol karton ve dikişli ciltleme; 11 kitapta ise tel zımba yöntemi tercih edilmiştir. İki kitapta sayfalar tahta kitap (board book) formunda hazırlanmış, 9 kitapta mat kalın kâğıt, geriye kalan 9 kitapta ise parlak kuşe kâğıt kullanılmıştır.

Sayfa düzeni açısından kitapların 16 tanesinde satır aralıkları ve kenar boşlukları çocuğun rahat okuyabileceği şekilde düzenlenmiş; 4 kitapta ise bu unsurlar yeterince özenli biçimde tasarlanmamıştır. Kitapların sayfa sayıları 16 ile 40 arasında değişmektedir. Veri kaynağını oluşturan kitaplardan 6 tanesi 36 sayfa, 6 tanesi 24 sayfa,

2 tanesi 16 sayfa; üç tanesi ise sırasıyla 40, 31 ve 30 sayfadır. Genel olarak metin–resim dengesi yaş grubuna uygun şekilde düzenlenmiştir. 15 kitapta resimler sayfanın üçte ikisini kaplamakta, 4 kitapta bu oran bire bir olacak şekilde ayarlanmıştır. Bir kitapta ise bu oran homojen değildir ve sayfa boyunca değişkenlik göstermektedir.

Yazı punto büyüklüğü açısından 17 kitapta çocukların yaş düzeyine uygun bir düzenleme tercih edildiği, 2 kitapta metnin sayfalara sığdırılması kaygısıyla oldukça küçük punto kullanıldığı, 1 kitapta ise tüm cümlelerde büyük harf kullanımı gibi dikkat dağıtıcı uygulamaların yer aldığı gözlemlenmiştir.

Resimlerin niteliği açısından değerlendirildiğinde, 7 kitapta çizimlerin sanatçı duyarlılığıyla üretildiği, metni genişlettiği ve çocuğun resimlerden yeni öyküler kurmasına olanak tanıdığı görülmektedir. 10 kitapta ise çizimler hareketsiz, iki boyutlu, metni yalnızca birebir yansıtan ve estetik açıdan yetersiz olarak nitelendirilmektedir. Üç kitapta ise resimlerin niteliği sayfadan sayfaya değişmekte; bazı sayfalarda ayrıntılı ve nitelikli görseller bulunurken, bazı sayfalarda basit ve tekdüze çizimler yer almaktadır.

İncelenen Kitapların İç Yapı Özelliklerine İlişkin Sonuçlar

İncelenen kitaplardan 6 tanesinde, konunun yapılandırılmasında kurguyu güçlü kılan olay/olaylar dizisi ve çatışma öğeleri başarılı biçimde kullanılmış; böylece içerik ilgi çekici hale getirilmiştir. Buna karşılık 14 kitapta, abartılmış merak unsurları, rastlantısallık ve yoğun duygusallık gibi detaylar nedeniyle metnin inandırıcılığının zayıfladığı görülmektedir.

Temalar açısından değerlendirildiğinde, tüm kitaplar “inanç temalı” üst başlığı altında yer alsada içerikler kendi içinde çeşitlilik göstermektedir. Altı kitap daha somut olan ibadet temalarını işlerken, 14 kitap daha soyut düzeydeki iman temalarına odaklanmıştır. Ayrıca, tüm kitaplarda doğrudan veya dolaylı biçimde Allah inancına temas edilmiştir. Bu durum, inanç yapısının temelini oluşturan “Allah’a iman” olgusunun diğer dini konularını da kapsayıcı niteliğinden kaynaklanıyor olabilir.

İletilerin sunum biçimi açısından 10 kitapta örtük ve dolaylı anlatım tercih edilmiş; 7 kitapta ise açık ve doğrudan bir anlatım kullanılmıştır. Geriye kalan 3 kitapta ise iletiler karma bir yapıda sunulmuştur: biri açık ve örtük iletileri birlikte verirken dolaylı anlatımı tercih etmiş; biri hem dolaylı hem doğrudan anlatımı örtük biçimde

harmanlamış; bir diğeri ise açık anlatımı hem doğrudan hem de dolaylı yollarla bir arada kullanmıştır.

Karakterler açısından yapılan değerlendirmede 2 kitapta çocuğun özdeşim kurabileceği bir karaktere rastlanmamıştır. Diğer 18 kitap ise karakter özelliklerine göre 4 kategori altında incelenmiştir. Sekiz kitapta açık ve devingen karakterler yer almakta olup, bu karakterlerin yalnızca beşi özdeşim kurmaya uygun nitelikler taşımaktadır. Dört kitapta kapalı ve durağan, 5 kitapta ise kapalı ve devingen karakterler yer almaktadır. Bu gruplarda özellikle ana karakterlerin yeterince tanıtılmaması, okuyucunun özdeşim kurmasını engelleyici bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Bir kitapta ise açık ve durağan bir karaktere yer verilmiş; bu karakter herhangi bir gelişim göstermese de açık ve detaylı biçimde tanıtıldığı için özdeşim kurulmasına olanak tanımaktadır.

Mekânsal çevre açısından kitapların büyük çoğunluğunda (19 kitap) olaylar çocuğun günlük yaşamda aşına olduğu ev, bahçe, köy, okul, mağaza ve kutsal yerler gibi yakın çevrelerde geçmektedir. Bir kitapta ise çocuğa farklı bir deneyim yaşatmak amacıyla su altı ve uzay gibi sıra dışı mekânlar kullanılmıştır.

Dil ve anlatım özellikleri bakımından değerlendirildiğinde, 9 kitabın çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygun bir anlatıma sahip olduğu belirlenmiştir. Bu eserlerde kullanılan dil yalın, akıcı ve durudur. Türkçenin anlatım gücü etkili biçimde kullanılmış; yazım ve noktalama açısından da hataya rastlanmamıştır. Bu kitapların aynı zamanda çocuğun beş duyusunu harekete geçirecek nitelikte olduğu gözlemlenmiştir. Geri kalan 11 kitapta ise bu özelliklerin yeterince sağlanamadığı, dilin hedef yaş grubuna uygunluk taşımadığı görülmektedir.

İncelenen Kitapların Eğitsel Özelliklere İlişkin Sonuçlar

İncelenen kitapların 19'unda, aşırı öğretici, tek yanlı ve öğüt verici anlatım tarzından büyük ölçüde kaçınıldığı görülmektedir. Ancak 2 eserde bu tarz söylemler doğrudan yer almamakla birlikte, çocuk okuru yönlendiren dolaylı bir anlatım biçiminin tercih edildiği dikkat çekmektedir. Sadece 1 kitapta açık biçimde didaktik ve tek yönlü bir yaklaşım sergilenmiştir.

Dört kitapta, eğitsel iletiler aracılığıyla çocuğun yaratıcı, girişimci ve araştırmacı yönünü destekleyici yapıların yer aldığı belirlenmiştir. Buna karşılık farklı 4 kitapta, bu

yönleri sınırlayıcı veya bastırıcı unsurlar bulunduğu tespit edilmiştir. Kalan 12 kitapta ise bu tür bir özelliğe ilişkin açık bir örnek veya veri bulunmamaktadır.

Toplumsal cinsiyet rolleri açısından değerlendirildiğinde dört kitapta kadına ve erkeğe eşit anlam yüklendiği, roller arasında ayırım yapılmadığı gözlemlenmiştir. Diğer kitaplarda bu konuya dair açık bir temsile rastlanmadığından değerlendirme yapılamamıştır.

Üç kitapta, yaşamda karşılaşılan sorunların çözümünde iletişim kurmanın önemi vurgulanmış; kalan 17 kitapta bu mesaj açıkça verilmemekle birlikte, şiddet içeren ya da olumsuz bir çözüm yöntemi sunulan herhangi bir örneğe rastlanmamıştır.

On yedi kitapta, dini ve evrensel değerlerin çocuğun gelişim düzeyine uygun şekilde sunulduğu, bu yolla çocuğun sağlıklı bir değerler sistemi geliştirmesine katkı sağlandığı ve dini gelişimin desteklendiği gözlemlenmiştir. Buna karşılık 3 kitabın, hedef yaş grubuna uygun içerik sunmadığı veya dini temaları yeterli düzeyde işlemediği değerlendirilmiştir.

Genel inceleme sonucunda, yalnızca 7 kitabın dış yapı; 5 kitabın iç yapı bakımından çocuk edebiyatı ölçütlerine büyük ölçüde uygunluk gösterdiği; eğitsel özellikler açısından ise 17 kitabın yeterlilik sağladığı tespit edilmiştir. Çocuk kitapları bir bütün olarak ele alındığında incelenen eserler arasında yalnızca 5 kitabın dış yapı, iç yapı ve eğitsel özellikler bakımından çocuk edebiyatının temel ölçütlerine uygunluk gösterdiği ve bu yönüyle nitelikli çocuk kitapları arasında değerlendirilebileceği düşünülmektedir. Bu bulgular, içerik ve biçim açısından bütünlük taşıyan inanç temalı nitelikli çocuk kitabı sayısının sınırlı olduğunu ve bu alanda daha fazla nitelikli yayına ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır. Bu araştırma ile elde edilen bilgiler sonucunda şu öneriler sunulabilir:

Yazar ve Çizerlere Yönelik Öneriler

- İnanç temalı çocuk kitaplarının oluşturulmasında yazar ve çizerlerin yalnızca teolojik bilgi değil, aynı zamanda çocuk edebiyatı ve gelişim psikolojisi konularında da yetkin olmaları gerekmektedir. Bu alanlardaki disiplinler arası birikim, çocuğa uygun, dengeli ve anlamlı metinlerin ortaya çıkmasını destekleyecektir.

- Dini içerikli metinlerde temel amaç öğretmek değil, çocukta duyuşal ve maneui bir bağ kurmak olmalıdır. Bu bağlamda, özellikle okul öncesi dönem için hazırlanan kitaplarda didaktik bir dilden kaçınılmalı, doğrudan bilgi aktarma yerine örtük iletilerle sevgi ve güven temelli bir anlatım biçimi benimsenmelidir.
- İnanç temalı metinlerde çocuğa tüm dini bilgileri tek bir kitapta aktarma çabası yerine, metnin akışına uygun olarak sınırlı ve yaşa uygun kavramlara yer verilmesi önerilmektedir.
- Soyut dini terimlerin yoğun biçimde sunulmasından kaçınılmalı; kullanılmaları zorunlu ise bu terimler somut örnekler, günlük yaşamdan sahneler ve duyuşal deneyimler ile desteklenmelidir.
- Erken çocukluk dönemine uygun olmayan, çocuğun gelişimsel ilgisinin dışında kalan soyut, tarihsel veya karmaşık anlatılardan uzak durulmalıdır. Özellikle uzun siyer ya da tarih anlatılarının sadeleştirilerek çocuğun ilgisini çekecek kadarı oynusu bir anlatımla aktarılması önerilmektedir.
- Dini çocuk kitaplarında sıklıkla tüm karakterlerin idealize edildiği, muhalif bir sesin ya da karşıt karakterlerin yer almadığı gözlemlenmektedir. Bu durum, çocukların gerçek yaşamla bağlantı kurmasını zorlaştırmakta ve çok yönlü düşünme becerilerini sınırlamaktadır. Yazarların, çatışma unsuru içeren karakterler ve olay örgüleri oluşturmaktan çekinmemeleri; çocuklara farklı durumları sorgulatacak yapılar kurmaları önerilmektedir.
- Anlatı yapılarında farklı tekniklerin (örneğin geri dönüşler, iç konuşmalar, çoklu bakış açıları gibi) kullanılması çocukların anlatıya olan ilgisini artırmakta ve hayal gücünü desteklemektedir. Olayların yalnızca kronolojik sırayla verilmesi, çocuk için tekrara ve durağanlığa yol açabilmektedir. Bu nedenle anlatım çeşitliliği teşvik edilmelidir.
- Yazarların sürekli aynı dini temalar (namaz, oruç, dua vb.) etrafında dönen metinler yerine, sosyal yaşamı da içine alan yenilikçi ve bütünsel bir İslami perspektif geliştirmeleri önerilmektedir.
- İnanç temalı eserlerde yer alan tesettürlü karakterlerin görsel temsilleri, çocuklarda estetik algının gelişimi ve dini kimlik ile olumlu bağ kurma açısından önem arz etmektedir. Bu karakterlerin yüz ifadesi, beden dili ve kıyafet tasarımı

açısından özenle ve zarafetle çizilmesi hem dini hem de sanatsal hassasiyetleri gözeten bir görsel dilin oluşturulmasını sağlayacaktır.

- İslam inancının tasvir anlayışına uygun olarak, dini görsellerin sınırları ve temsil biçimleri hususunda sanatçı duyarlılığı taşıyan ve İslam estetik ilkelerine hâkim uzmanlardan oluşan bir danışma kurulu oluşturulması, özellikle inanç temalı kitaplarda çizimlerin pedagojik ve estetik açıdan nitelikli olmasına katkı sağlayacaktır.

Editör ve Yayıncılara Yönelik Öneriler

- Çocuk kitaplarının son biçimini belirleyen en önemli aktörlerden biri olan editörlerin; çocuk gelişimi ve çocuk edebiyatının temel ölçütleri hakkında yeterli bilgiye sahip olması beklenmektedir. Editörlerin yalnızca metinsel düzenleme değil, görsel yerleşim, kapak tasarımı ve tema sunumu gibi alanlarda da çocuk merkezli ve gelişimsel olarak uygun kararlar alması gerekmektedir.
- İslam'ın evrensel doğası göz önünde bulundurulduğunda, farklı ülkelerde yayımlanmış nitelikli inanç temalı çocuk kitaplarının Türkçeye kazandırılmasının artırılması yayınevlerinin çeşitlilik açısından önemli bir sorumluluğudur.

Ebeveynlere Yönelik Öneriler

- Ebeveynler, her şeyden önce çocuklarının bireysel gelişim özelliklerini ve ilgi alanlarını dikkate almalı; bu doğrultuda içerik ve estetik açıdan nitelikli kitapları özenle seçmelidir. Her kitap her çocuk için uygun olmayabileceğinden, kitap seçiminde yaşa uygunluk, tema duyarlılığı ve anlatım biçimi gibi ölçütler göz önünde bulundurulmalı; yalnızca çocuğun ihtiyacına hitap eden eserlerle buluşması sağlanmalıdır.

Araştırmacılara ve Eğitimcilere Yönelik Öneriler

- İnanç temalı çocuk kitaplarının taşıdığı içerik ve biçimsel özellikler kadar, bu kitapların çocuklar üzerindeki gerçek etkileri de araştırılmaya değerdir. Bu bağlamda, seçilen eserlerin okul öncesi yaş grubuna okunmasıyla birlikte çocukların verdiği tepkilerin gözlemlendiği, duygusal ve bilişsel etkilerinin değerlendirildiği deneysel çalışmaların yapılması önerilmektedir.
- Yazar, çizer ve yayınevlerinin yalnızca bireysel deneyimlerine değil; çocuk edebiyatının tarihsel gelişimi, çağdaş yönelimleri ve akademik literatürü yakından takip ederek üretim yapmaları önemlidir. Bu sayede modası geçmiş, çocuğın dünyasından uzak metinlerin yayımlanmasının önüne geçilebilir.
- Tüm bu çerçevede, çocuklara yönelik inanç temalı eserlerde öncelikli hedefin, çocuğın kitapla estetik, dilsel ve duygusal düzeyde bağ kurmasını sağlamak olduğu unutulmamalıdır. Bu bağlamda, her çocuğın kitaptan edebi bir haz alması temel ölçütlerden biri olmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akyüz, M. (2014). *Muzaffer İzgü'nün çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesi* [Doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Albayrak, E. (2019). Çocuğumu tanıyor muyum?: Çocuk gelişimi. G. Pehlivan Ağırakça & A. Gümüş (Eds.), *Ailede din eğitimi* içinde (s. 11–38). Yekder Yayınları.
- Arıcı, A. F. (2016). *Çocuk edebiyatı ve kültürü*. Pegem Akademi.
- Aslan, C. (2006). Türk çocuk yazınında çocuk-yetişkin çatışmasının yer aldığı kimi yapıtların incelenmesi. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(2), 196–216.
- Aslan, C. (2021). *Çocuk edebiyatı ve duyarlık eğitimi*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Atık, A. (2015). Dini gelişim kuramlarına din eğitimi bağlamında genel bir bakış. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 728-743.
- Aziz, A. (2017). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri ve teknikleri*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bakırcı, Ş. (2022). *2018-2020 Yılları arasında yayımlanan çocuk kitaplarının incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, 5(2), 368–388.
- Barone, D. M. (2011). *Children's literature in the classroom: Engaging lifelong readers*. The Guilford Press.
- Bilici, A. B. (2020). *Gelişim ve eğitim odaklı çocuk psikolojisi ve din*. Akademik Gelişim Yayınları.
- Canlı, S., & Aslan, C. (2018). Çetin Öner'in "Gülibik" adlı çocuk romanının yapısal ve eğitsel ilkeler açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 17(2), 812–833.
- Canlı, S. (2020). Çocuk edebiyatı ürünlerinin taşınması gereken özellikler. S. Karagül ve E. Şen (Eds.), *Çocuk Edebiyatı- Okuma kültürünün temelleri* içinde (s. 109). Nobel Yayıncılık.
- Çakmak Güleç, H., & Geçgel, H. (2006). *Çocuk edebiyatı*. Kök Yayıncılık.
- Çayır, M. (2013). Çocuklarda tanrı tasavvuru üzerine bir araştırma. *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15(2), 25-60.
- Çoban, M. (1996). Dini konulu çocuk kitaplarının yapısal ve eğitsel nitelikleri açısından değerlendirilmesi [Yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.

- Daley, M. (2020). *Kitap okuyan çocuk yetiştirmek- Bir çocuğun okuma sevgisini nasıl besleyebilirsiniz?* Orenda Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş çocuk yazını*. Tudem Yayınları.
- Dinç, B. G. (2021). *Interdisciplinary research on picturebooks and comics for museums and cultural heritage sites* [Yüksek lisans tezi]. Koç Üniversitesi.
- Duran, B. (2025, Mayıs). Müslüman çocuğun entelektüel ihtiyaçları. *Dil ve edebiyat dergisi*. 56-59
- Gil'adi, A. (2024). *İslam'da çocukluğun tarihi: Orta Çağ İslam toplumunda çocuk ve çocukluk*. alBaraka Yayınları.
- Göknıl, C. (2000). Okul öncesi çocuk edebiyatı. M. R. Şirin (Ed.), *99 soruda çocuk edebiyatı içinde* (ss. 148-149). Çocuk Vakfı Yayınları.
- Gökmen, B. (2017). *Ödüllü çocuk edebiyatı yapıtlarının çocuk edebiyatının temel öğeleri bakımından incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Gönen, M., Uygun, M., Erdoğan, Ö., & Katrancı, M. (2012). Resimli çocuk kitaplarının fiziksel, içerik ve resimleme özellikleri açısından incelenmesi. *Millî Eğitim, (196, Güz)*, 258–272.
- Gönen, M., Uludağ, G., Fındık Tanrıbuyurdu, E., & Tüfekçi, E. (2014). 0-3 yaş çocuklarına yönelik resimli çocuk kitaplarının özelliklerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29(1)*, 126–139.
- Gönen, M. (2000). Okul öncesi çocuk edebiyatı. M. R. Şirin (Ed.), *99 soruda çocuk edebiyatı içinde* (s. 159). Çocuk Vakfı Yayınları.
- Gündüz, Ş. (Ed.). (2021). *Dünya Dinleri*. Milelnihal Yayınları.
- Görmez, M. (t.y.). *İslam, sanat ve estetik*. Mehmetgormez. <https://www.mehmetgormez.com/ilimhikmetmarifet/islmsanatveestetik>
- Heritage, J. (2020). Dil. İ. Akdağ (Çev.). B. S. Turner (Ed.), *Sosyoloji sözlüğü* (s. 202). Pinhan Yayıncılık.
- Hökelekli, Hayati. “Çocuk” *TDV İslam Ansiklopedisi*. 8, s. 355-359.
- Hökelekli, Hayati. “Fıtrat”, *TDV İslam Ansiklopedisi*. 13, s. 47-48.
- Kapusuzoğlu, F. (2024). *Çocuk edebiyatında “göç” teması üzerine çoklu bakış açısı temelli bir araştırma* [Doktora tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Kara, H. Ş. (2023). *Learning from Storybooks: Does the Theme Matter?* [Yüksek lisans tezi]. Boğaziçi Üniversitesi.

- Karagöz, S. (2014). *Çocuk romanlarındaki başkışilerin yaşadıkları çatışmaları çözme yöntemlerinin incelenmesi* [Doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Karagöz, B. (2018). Resimli çocuk kitaplarında gözden kaçan bir alan: İleti problemi (Anne Tavuk Anlatıyor serisi örneği). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(68), 1765–1787.
- Karagül, S., & İnce Samur, A. Ö. (2017). Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan öykülerdeki karakter özelliklerinin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(2), 336-352.
- Karagül, S. (2018). Çocuk edebiyatı ve bibliyoterapi. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 3(6), 43-55.
- Karagül, S. (2019). Çocuk Edebiyatının Temel İşlevleri: Felski'nin Yaklaşımı Doğrultusunda Bir Değerlendirme. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 334-351.
- Karagül, S. (2019). Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan öykü metnindeki karakter geliştirme yollarının incelenmesi. *Başkent University Journal Of Education*, 6(2), 293-303.
- Karagül, S. (2020). Çocuk edebiyatı ve temel nitelikleri. S. Karagül ve E. Şen (Eds.), *Çocuk Edebiyatı- Okuma kültürünün temelleri* içinde (s. 5). Nobel Yayıncılık.
- Karakoç Öztürk, B. (2020). Yazınsal metinlerde yer alan karakter geliştirme yolları: Ortaokul Türkçe ders kitapları örneği. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(Eğitim ve Toplum Özel Sayısı), 6362-6391.
- Karataş, E. (2014). Çocuk edebiyatında “karakter” kavramı. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (33), 60–79.
- Lukens, R. J. (2003). *A Critical Handbook of Children's Literature*. Boston: Allyn and Bacon Publishing.
- Lukens, R. J., Smith, J. J., & Coffel, C. M. (2024). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış* (C. Pamay, Çev.). Erdem Yayınları.
- Neydim, N. (2020). *Çocuk edebiyatı araştırma-inceleme-eleştiri*, Bilgiyolu Yayıncılık
- Oruç, C. (2021). *Okul öncesi dönemde çocuğun din eğitimi*. Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Öcal, M. (2004). Okulöncesi ve ilköğretim çağı çocuklarının Allah tasavvurları üzerine bir araştırma. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(2), 59–80.
- Öz, A. (2021). İnanç eğitimi. E. Keskiner. (Ed.). *Çocuğumun din eğitiminde aklıma takılanlar* içinde (s. 39-45). Yekder Yayınları.

- Özgider, D. S. (2010). *Türkiye ve İngiltere’de çok satılan çocuk kitaplarının biçimsel ve içerik özellikleri açısından karşılaştırılması* [Yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Paksu, Z. S. (2023, Şubat 20). *Bir nesli şekillendirmek: Çocuk edebiyatı*. Tazekitap <https://www.tazekitap.com/bir-nesli-sekillendirmek-cocuk-edebiyati/>
- Pehlivan Ağırakça, G. (2019). Çocuğumun iman gelişimini nasıl destekleyebilirim?. G. Pehlivan Ağırakça ve A. Gümüş (Eds.), *Ailede din eğitimi* içinde (s. 79–94). Yekder Yayınları.
- Pehlivan Ağırakça, G. (2022). Erken çocuklukta ahlak ve değer eğitimi. A. Öz (Ed.), *Erken çocuklukta dini gelişim ve din eğitimi* içinde (s. 210). Nobel Yayıncılık.
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun yok oluşu*. İmge Yayınevi.
- Rundell, K. (2020). *Neden çocuk kitapları okumalıyız?* (Ş. Taş, Çev.). Domingo Yayınevi.
- Russell, D. L. (2009). *Literature for children*. USA: Pearson.
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç., & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250.
- Sapsağlam, Ö. (2022). *Erken çocuklukta karakter ve değer eğitimi*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sever, S. (1995). Çocuk kitaplarında bulunması gereken yapısal ve eğitsel özellikler. *Abece*, (107), 14–15.
- Sever, S. (2023). *Çocuk ve edebiyat*. Tudem Yayınları.
- Sever, S. (2019). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. Tudem Yayınları.
- Şirin, M.R. (2019). *Çocuk ve yaşam çemberi*. Uçan At Yayınları.
- Şirin, M.R. (2022). *Çocuk çocukluk ve çocuk Edebiyatı*. Uçan At Yayınları.
- Şirin, M. R. (2021). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış: Çocuk edebiyatı nedir ne değildir?* Uçan At Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2025a). *Edebiyat*. 07 Haziran 2025 tarihinde <https://sozluk.gov.tr> adresinden edinilmiştir.
- Türk Dil Kurumu (2025b). *İleti*. 10 Mayıs 2025 tarihinde <https://sozluk.gov.tr> adresinden edinilmiştir.
- Türk Dil Kurumu (2025c). *Karakter*. 13 Mayıs 2025 tarihinde <https://sozluk.gov.tr> adresinden edinilmiştir.

- Türk Dil Kurumu (2025d). *Donanmak*. 25 Mart 2025 tarihinde <https://sozluk.gov.tr> adresinden edinilmiştir.
- Trawick-Smith, J. (2022). *Erken çocukluk döneminde gelişim* (Çev. B. Akman). Nobel Yayıncılık.
- Toran, M. (2012). Çocukluğun ve erken çocukluk eğitiminin tarihi ve kuramsal temelleri. M. Toran & N. Avcı (Eds.), *Okul Öncesi Eğitime Giriş* içinde (s. 1-19). Eğiten Kitap.
- Tan, M. (2019). Çağlar boyunca çocukluk. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 22(1), 71-88.
- Vural, M. (2024). *Ölüm konusunun ele alındığı yazınsal çocuk kitaplarının çocuğa görelilik ilkesi açısından incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.
- Yalçın, A. & Aytaş, G. (2011). *Çocuk Edebiyatı*. Akçağ Yayınları.
- Yavuzer, H. (2004). *Çocuk Psikolojisi*. Remzi Kitabevi.
- Yazıcı, D.N., Yıldız, C. & Durmuşoğlu, M.C. (2018). Erken çocukluk dönemi resimli çocuk kitaplarının eğitsel özelliklerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 1196-1209.

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı	Zeynep		ÖZ
Doğum Yeri ve Yılı			
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce		Arapça
ve Düzeyi	B1		A1
Eğitim Durumu	Başlama - Bitirme Yılı		Kurum Adı
Lise	2010	2014	Bursa İpekçilik Anadolu İmam Hatip Lisesi
Lisans	2015	2020	Bursa Uludağ Üniversitesi Moleküler Biyoloji ve Genetik
Yüksek Lisans	2022	2025	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Doktora	-	-	
Çalıştığı Kurum/lar	Başlama - Ayrılma Yılı		Çalışılan Kurumun Adı
1.			
2.			
3.			
Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Kuruluşlar			
Katıldığı Proje ve Toplantılar			
Yayınlar:			
Diğer:			
İletişim (e-posta):			
Tarih		12.08.2025	
İmza			
Adı Soyadı		Zeynep ÖZ	

